

**002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
1298**

ΣΤ 69 ΠΑΒ

Ρώτη, Μιχαήλ J

ΕΤ Ρωμ 11, Β. 69 ΝΑΔ

ΜΙΧΑΗΛ Ι. ΡΩΤΗ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΙΘ' ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ
ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑΡΙΟΝ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ
ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ Δ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ
ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΕΤΑΡΤΗ
1914

ΕΚΔΟΤΗΣ Κ. Σ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΟΔΟΣ ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ 6
ΕΝ ΤΡΙΠΟΛΕΙ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΠΛΑΤΕΙΑ

85

ΤΥΠΟΙΣ ΗΛΙΑ ΠΑΠΑΠΑΥΛΟΥ
ΕΠΙΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΑΘΗΝΑΙ

ΕΛΣ
ΣΤΑ
1298

ΜΙΧΑΗΛ Ι. ΡΩΤΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ
ΑΝΑΤΟΛΙΝΟΝ ΜΑΤΑΡΙΟΝ

Τὰ γνήσια αντίτυπα φέρουσι τὴν σφραγίδα τοῦ ἐκδότη
του Κ. Σ. Παρασκευοπούλου.

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑΡΙΟΝ

ΤΗΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

1. Ὁ μικρὸς ἀδελφός.

Οἱ περισσότεροι μαθηταὶ ἔχετε μικρὸν ἀδελφόν, τὸν ὁποῖον βεβαίως ἀγαπᾶτε καὶ περιποιεῖσθε, θέλετε δὲ νὰ χαριεντίζεσθε καὶ νὰ παίξετε μαζί του· διότι συνήθως εἶνε εὐχαρὶς καὶ γέλαστος, ἔχει τὸ μειδίσμα γλυκὺ, τὸ βλέμμα ἔξυπνον, καὶ τὸ πρῶσωπον δροσερὸν καὶ ῥοδοκόκκινον. Πόσον χαίρει, ὅταν ἀπλώνη τὰς μικρὰς αὐτοῦ χεῖρας, θέλων νὰ ἔλθῃ εἰς τὰς ἀγκάλας σας! Ἄν καὶ δὲν γνωρίζῃ ἀκόμη νὰ ὀμιλῇ, ὑποδεικνύει ὅμως μὲ τοὺς ἀφελεῖς αὐτοῦ τρόπους τὴν θέλησίν του.

Καὶ ἐν τούτοις, δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ ἄλλο πλᾶσμα ἀσθενέστερον τοῦ μικροῦ παιδίου. Φαντάσθητε τί ἤθελε γείνη, ἂν ἐγκατελείπετο εἰς τὴν τύχην του! Ἄλλ' εὐτυχῶς ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του αἱ θερμότεραι φροντίδες τὸ περιβάλλουσιν. Ἡ μήτηρ νύκτα καὶ ἡμέραν πλησίον αὐτοῦ ἐπαγρυπνεῖ, ἔχουσα εἰς τὴν διάθεσίν του τὸ γάλα της, θερμὰ καὶ καθαρὰ ἐνδύματα, καὶ μαλακὴν στρωμνήν. Διατηρεῖ δὲ αὐτὸ πάντοτε καθαρὸν καὶ προφυλάττει ἀπὸ τὸ ψῦχος καὶ τὴν ὑγρασίαν. Ὅσάκις δὲ ἔξυπνᾷ τὴν νύκτα καὶ κλαυθμηρίζῃ, εὐχαρίστως ἡ μήτηρ ἐξεγείρεται καὶ διὰ παντὸς τρόπου προσπαθεῖ νὰ τὸ καθησυχάσῃ.

Διὰ τῶν πολλῶν περιποιήσεων τῆς μητρὸς, τὸ μικρὸν παιδίον ταχέως αὐξάνει καὶ ἀναπτύσσεται. Ὑποβοηθούμενον δὲ ὑπ' αὐτῆς, ἀρχίζει νὰ περιπατῇ καὶ νὰ ὀμιλῇ. Ἄλλ' ἐπὶ πολὺν χρόνον δὲν δύναται νὰ διακρίνη τὸ πῶς εἶνε ἀπὸ τῶν ὁμοίων ἢ βλαβερόν. Διὰ τοῦτο ἡ ζωὴ αὐτοῦ εἶνε ἐκτεθειμένη εἰς αἰετὶ εἰς υἰοίους κινδύνους, ἂν μὴ ἐξ-

σκολουθήσωσιν αἱ αὐταὶ μέριμναι τῶν γονέων, ὅπως καὶ κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τῆς γεννήσεως.

Ἄλλὰ καὶ ὅταν μεγαλώσῃ ὀλίγον, τίς θὰ διδόξῃ τὸ παιδίον νὰ εἶνε φρόνιμον, νὰ παρατηρῇ τὸν ὠραῖον οὐρανόν, νὰ θαυμάζῃ καὶ νὰ λατρεύῃ τὸν πανάγαθον Θεόν; Τίς θὰ μάθῃ αὐτὸ νὰ πράττῃ τὸ καλὸν καὶ νὰ ἀποφεύγῃ τὸ κακόν; Τίς θὰ ὀδηγῇ τὸ μικρὸν παιδίον καθ' ὅλην τὴν παιδικὴν αὐτοῦ ἡμικίαν; Τίς ἄλλος εἰμὴ ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ.

Τοιαύτη λοιπὸν εἶνε ἡ ἱστορία τοῦ μικροῦ παιδίου, ἢ καλλίτερον ἐκάστου ἀνθρώπου. Τὸ πᾶν ὀφείλομεν εἰς τοὺς γονεῖς ἡμῶν.

« *Ἡ ἀδερφή τὸν ἀδερφὸ χρυσὸ σταυρὸ τὸν ἔχει.* »

2. Νάνι-νάνι.

Φύσ' ἀγερᾶκι δροσερὸ
μέσ' τῶν δενδρῶν τὰ φύλλα.
Πάρ' ἀπ' τὰ ρόδα τὸν ἀνθὸ
ἀπ' τὴ μηλιὰ τὰ μῆλα,
καὶ φέσ' τα στὸ παιδάκι μου.
Εἶνε καλὸ καὶ κάνει
ἤσυχο νάνι-νάνι.

Ἀνοιξε νυχτολούλουδο,
ἄνοιξε καὶ μὴ κλείσης,
τὴν ὄμορφή σου μυρωδιὰ
ὡσότου νὰ τὴν χύσης
ὅλη μέσ' τὰ μαλλάκια του.
Τὸ μαῦρο ἰδὲς πῶς κάνει
μαζύ μου νάνι-νάνι.....

Ἄρχινησε τὸ λάλημα
ἀηδόνι ἀγαπημένο,
νανάρισέ το, τὸ φτωχὸ
εἶν' ἀποκοιμισμένο,
ἴσ' ἂν τὴν γλυκειά σου συντροφιὰ
μέσ' τὴ φωλιὰ σ' ἂν κάνῃ
τὴν νύχτα νάνι-νάνι.

Καὶ σεῖς μὲ τὰ χρυσᾶ φτερὰ
ὄνειράτά μου ἔλατε
ἴσ' ἂν τὸ ἔργο τὸ καλύβι μας,
ἀγάλια ἀγάλια ἐμβᾶτε,
σιγὰ μὴ τὸ ξυπνήσητε,
κυτιάζετε πῶς κάνει
ἄγγελος νάνι-νάνι.

(*Α. Βαλαωρίτης*).

3. Ἡ μήτηρ.

Εἰς τὸ πρῶτον μάθημα ἐδιδάχθημεν, ὅποιας φροντίδας καταβάλλει ἡ μήτηρ πρὸς συντήρησιν καὶ ἀνατροφὴν τοῦ μικροῦ παιδίου. Ἄλλ' αὕτη δὲν παύει φροντίζουσα καὶ κατὰ τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν. Ναι μὲν δὲν τὸ γαλουχεῖ πλέον καὶ δὲν τὸ ἀποκοιμίζει ἐπὶ τοῦ λίκνου, ἀλλ' ὅμως προετοιμάζει τὸν ἄρτον καὶ τὸ σκεπτικόν διὰ τὸ γεῦμα καὶ τὸ δεῖπνον.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ ἴνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Ὅταν δὲ ἐπιστρέψῃτε ἐκ τοῦ σχολείου εἰς τὴν οἰκίαν, εὐρίσκετε τὰ πράγματα ὅλα ἐν τάξει· τὸ δωμάτιόν σας καθαρὸν, τὴν τράπεζαν ἐτοίμην, τὸ φαγητὸν ἀχνίζον καὶ τὴν κλίνην ἐστρωμένην. Τίς προετοιμάζει πάντα ταῦτα;

Βεβαίως ὄχι ὁ πατήρ. Διότι οὗτος, εἰν εἶνε γεωργός, εὐρίσκεται εἰς τὸν ἀγρόν· εἰν εἶνε ἔμπορος εἰς τὸ κατάστημα αὐτοῦ· εἰς τὸ γραφεῖόν του, εἰν εἶνε ὑπάλληλος· καὶ ἐν γένει ἐκεῖ, ἔνθα ἡ ἐργασία ἀπαιτεῖ αὐτόν. Ἡ μήτηρ λοιπὸν συγκρατεῖ ἐν τῇ οἰκίᾳ τὴν τάξιν καὶ τὴν καθαριότητα, καὶ ἐπιβλέπει εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων.

Ἐν ᾧ ὁ πατήρ, ἐργαζόμενος καθ' ἑκάστην, φέρει πρὸς τὴν μητέρα ὅ,τι κερδίζει ἐκ τῆς ἐργασίας του, αὕτη μετὰ φειδοῦς δαπανᾷ, ἵνα ἐπαρκέσῃ εἰς ὅλας τὰς οἰκογενειακὰς ἀνάγκας. Παρ' ὅλας δὲ τὰς δαπάνας εὐρίσκει ἡ καλὴ μήτηρ μέσον, ὅπως ἀποταμιεύῃ καὶ μικρόν τι περισσεύμα διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον. Ἐάν ποτε τυχὸν ἀσθενήσωμεν δίδει εἰς τὸν πατέρα τὸ περισσεύμα, ἵνα πληρώσῃ τὸν ἰατρὸν καὶ τὰ φάρμακα, ἵνα προμηθευθῇ κρέας καὶ ἄλλα χρήσιμα εἰς ἡμᾶς.

Πόσον εἴμεθα εὐτυχεῖς! διότι ὁ Θεὸς μᾶς ἐχάρισε τύσον πολῦτιμον προστάτην καὶ ὀδηγόν. Βρέφη γυμνά, πεινῶντα καὶ ἀδύνατα, ἡ μήτηρ πρώτη καθημένη παρὰ τὴν ἐστίαν, μετὰ τρυφερότητος καὶ ἀγάπης μᾶς ἐνέδυσσε, καὶ διὰ τοῦ γάλακτος αὐτῆς μᾶς ἐθρεψε, καὶ εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς μᾶς περιέθαλψε, καὶ διὰ τῶν φροντίδων τῆς ὑπεβοήθησε τὴν ἀδυναμίαν ἡμῶν.

Καὶ ὅτε τὰς πρώτας ἐπελλίξομεν ἀνάρθρους φωνάς, αὕτη πρώτη μᾶς ἐδίδασκε τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν διὰ τοῦτο μητρικὴν καλοῦμεν.

«Ὅσο σκεπάζ' ὁ οὐρανὸς τὴν γῆν, σκεπάζ' ἡ μάνα τὸ παιδί».

Α. Ἡ μήτηρ

Μάνα, κράζει τὸ παιδάκι,
μάνα ὁ νεῖος καὶ μάνα ὁ γέρος,
μάν' ἀκοῦς σὲ κάθε μέρος·
"Α! τί ὄνομα γλυκύ!

Εἰς τὸν κόσμον ἄλλο πλάσμα
δὲν θὰ βρῆς νὰ σὲ μαντεύῃ,
σὰν τὴ μάνα ποῦ λατρεύει,
σὰν τὴ μάνα ποῦ πονεῖ.

Τὴ χαρὰ σου καὶ τὴ λύπη
μὲ τὴν μάνα τὴν μοιράζεις,
ποθητὰ τὴν ἀγκαλιάζεις.
δὲν τῆς κρύβεις μυστικό.

Τὴν ὑγείᾳ τῆς, τὴ ζωὴ τῆς,
ὅλα ἡ μάνα τ' ἀψηφάει,
γιὰ τὸ τέκνο π' ἀγαπάει,
γιὰ τὸ τέκνο ποῦ φιλεῖ...

(Γ. Μαρτινέλης).

Β. Ἡ μητρικὴ στοργὴ τῶν ζώων.

α) Ἡ ὄρνεις.

Ἐμάθομεν προηγουμένως πόσῃ στοργῇ καὶ ἐπιμέλειαν δεικνύει ἡ μήτηρ πρὸς τὰ τέκνα, κατὰ τὴν βρεφικὴν καὶ παιδικὴν αὐτῶν ἡλικίαν. Ἄλλ' ἄρα γε τοιαύτη τις μητρικὴ ἀφοσίωσις ὑπάρχει καὶ εἰς τὰ ζῶα;

Τίς δὲν θαυμάζει τὴν ὄρνιθα, ὅταν κλῶσσα φυλάττη καὶ περιποιῆται τοὺς νεοσσούς αὐτῆς; Εἴκοσι δύο περίπου ἡμέρας ἐπιδιόξει μετὰ τόσης ἀφοσιώσεως, ὥστε κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο μόλις ἐξέρχεται ἐκ τῆς φωλεᾶς διὰ νὰ φάγη ὀλίγον. Ἄφ' οὗ δὲ τέλος τὰ ὠὰ ἐκκολαφθῶσι καὶ ἐξέλθωσιν ἐκ τούτων οἱ νεοσοί, αὕτη ἀκαταπαύστως ἐνασχολεῖται πρὸς συντήρησιν καὶ διατροφήν αὐτῶν· ἀνασκάπτει τὸ ἔδαφος διὰ τῶν ὀνύχων τῆς μετ' ἐπιμονῆς, τὰς δὲ τροφάς, τὰς ὁποίας ἀνευρίσκει, προσφέρει εὐχαρίστως εἰς τοὺς νεοσσούς τῆς.

Εἰς ὅλους εἶνε γνωστὴ ἡ φωνή, διὰ τῆς ὁποίας καλεῖ αὐτούς, εἴτε ἵνα παραδώσῃ τὴν εὐρεθεῖσαν τροφήν, εἴτε ἵνα τοὺς συναθροίσῃ πλησίον τῆς, ὅταν μακρυνθῶσι καὶ περιπλανηθῶσι. Μετὰ πόσης πάλιν στοργῆς ἀθροίζει αὐτούς ὑπὸ τὰς πτέρυγας τῆς καὶ τοὺς προστατεύει ἀπὸ τὰς ἀτμοσφαιρικὰς μεταβολάς! Δεικνύει αὕτη καὶ διὰ τῶν ἀνορθουμένων αὐτῆς πτερύγων, καὶ διὰ τοῦ ἤχου τῆς βραχνῆς φωνῆς, καὶ διὰ διαφόρων ἐν γένει παραστατικῶν κινήσεων, τὴν διάπυρον μητρικὴν αὐτῆς στοργῇ.

Ἄξιοθαύμαστος εἶναι πρὸς τούτοις καὶ ἡ τόλμη τῆς ὄρνιθος, ὅταν πρόκειται νὰ ὑπερασπισθῇ τοὺς κινδυνεύοντας νεοσσούς. Ὅταν φανῇ ὑψηλὰ ἢ σκιὰ τοῦ ἱέρακος, αὕτη ἢ τόσον ἀσθενῆς καὶ δειλῆ, ἥτις εἰς πᾶσαν ἄλλην περίστασιν θὰ ἐξήτει τὴν σωτηρίαν διὰ τῆς φυγῆς, ἤδη καθίσταται ἀτρόμητος καὶ γενναῖα, ἕνεκα τῆς φιλοστοργίας τῆς. Ὅρμη ἐναντίον τοῦ σαρκοφάγου ὀρνέου καὶ διὰ τῶν συνεχῶν φωνῶν, διὰ τοῦ κρότου τῶν πτερύγων, διὰ τοῦ ράμφους καὶ τῶν ὀνύχων, ἐπιτίθεται κατ' αὐτοῦ καὶ κατορθοῖ πολλάκις νὰ ἐκδιώξῃ τὸ ὄρνεον.

«Ὅποιος ὑπομένει, κερδισμένος βγαίνει.»

β) Ἄλλα πτηνά.

Ἐπίσης τὰ μικρὰ πτηνὰ τῶν πεδιάδων καὶ τῶν δασῶν ἔχουσι παρομοίαν στοργῇ πρὸς τὰ τέκνα των, ὁποῖαν καὶ ἡ ὄρνις. Καὶ αὐτὰ

τὰ πλέον δειλὰ εἶδη τῶν πτηνῶν, τὰ θήλεα, καθίστανται τολμηρὰ καὶ ὀρμητικὰ, ὅταν πρόκειται νὰ προστατεύσωσι τὰ μικρὰ των.

Ἡ ἀκανθυλλίς, ὁ σπῖνος, ὁ φλωρός, ὁ κορυδαλλός, ὁ κόσσυφος, καὶ ἄλλα μικρὰ πτηνά, τὰ ὁποῖα ὁ ἐλάχιστος κρότος συνήθως τρέπει εἰς φυγὴν, μένουσι γενναῖα εἰς τὰς θέσεις των· μάλιστα δὲ προβάλλουσι τὸ ὄραμα καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος θὰ ἐπεχειρεῖ νὰ ἀφαιρέσῃ τὰ ὡὰ ἢ τοὺς νεοσσοὺς αὐτῶν.

Ὁ πελαργὸς προτιμᾷ μᾶλλον νὰ συλληφθῆ καὶ νὰ φονευθῆ, παρὰ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν φωλεὰν αὐτοῦ. Ὁ κύκνος ἐπιτίθεται κατὰ τῶν ζώων καὶ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἔρχονται νὰ ταράξωσι τὸ ὕδωρ τῶν νεοσσῶν. Ἡ δὲ πέρδιξ, ὅταν βλέπῃ, ὅτι οἱ νεοσοὶ κινδυνεύουσι, προσποιεῖται τὴν πληγωμένην, σφύρει κατὰ γῆς τὴν μίαν τῶν πτερυγῶν της, καὶ προσπαθεῖ διὰ παντὸς τρόπου νὰ ἐλκύσῃ εἰς ἑαυτὴν τὴν προσοχὴν τοῦ κυνηγοῦ καὶ τοῦ κυνός· ὅταν δὲ πεισθῆ, ὅτι τὰ τέκνα της διέφυγον τὸν κίνδυνον, τότε καὶ αὐτὴ πετᾷ ἀποτόμως καὶ φεύγει πρὸς ἐκπλήξιν τοῦ κυνηγοῦ.

Ἡ κίσσα δὲν περιμένει τὸν ἐχθρόν, ὅπως ἔλθῃ πλησίον της, ἀλλ' αὐτὴ πρώτη ὀρμᾷ κατ' αὐτοῦ, καὶ προσπαθεῖ νὰ πληγώσῃ καὶ μάλιστα νὰ ἐξορύξῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς του. Διὰ τοῦτο πολλοὶ κακοποιοὶ παῖδες ἠναγκάσθησαν νὰ φύγουν, φοβηθέντες μὴ τὸ ἀσθενὲς τοῦτο πτηνὸν τοὺς βλάψῃ. Εἶνε περίεργος καὶ ὁ τρόπος τῆς κίσσης, καθ' ὃν ἀμύνεται ὑπὲρ τῶν τέκνων της. Κατασκευάζει δηλονότι δύο φωλεάς, ὅπως ἐξαπατᾷ τοὺς ἐχθρούς της· καὶ τὴν μὲν μίαν, τὴν ὁποῖαν ἔχει πρὸς ἰδίαν της χρῆσιν, κατασκευάζει ἐν πάσῃ μυστικότητι, καὶ πᾶν πτηνόν, θέλον νὰ πλησιάσῃ ἐκεῖ, τὸ ἐκδιώκῃ μετ' ἀγρίων φωνῶν, τὴν δὲ δευτέραν μετὰ θορύβου καὶ φανερώς, ἵνα ἐπιστήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν προσοχὴν τῶν ἐχθρῶν.

«Ὁ καλὸς караβοκύρης ἔς τὴ φουρτοῦνα φαίνεται».

6. Οἱ πρῶτοι εὐεργέται.

Οἱ πρῶτοι εὐεργέται μας
εἶν' οἱ καλοὶ γονεῖς μας.
Ἄς ἀγαπήσωμεν αὐτοὺς
ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς μας.

Διὰ τῆς πείρας οἱ γονεῖς
διὰ τῶν συμβουλῶν των,
τὴν ἀπειρίαν σφύρουσι
τῶν εὐπειθῶν παιδιῶν των.

(Δ. Μελάς).

7. Ὁ λέων τῆς Φλωρεντίας.

Ἐν ὥρᾳ μεγάλου κινδύνου, ἐν καιρῷ ναυαγίου ἢ πυρκαϊᾶς ἢ τῶν φοβερῶν συνεπειῶν τοῦ πολέμου, ἐν καιρῷ πείνης ἢ ἄλλου τινος κακοῦ, νομίζετε ὅτι ἡ μήτηρ σκέπτεται διὰ τὸν ἑαυτὸν της ;

Ἦχι. Αὕτη σκέπτεται μόνον ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν τέκνων της.

Ὅταν ζητῆ βοήθειαν, δὲν φωνάζει «σώσατέ με», ἀλλὰ «σώσατε τὸ τέκνον μου».

Πολλὰ δὲ μητέρες κατόρθωσαν νὰ σώσωσι τὰ τέκνα των ἀπὸ φοβερὸν θάνατον, ἕνεκα τῆς γενναιότητος, ἣτις ἀναπτύσσεται ἐν τῇ καρδίᾳ των, καθ' ἣν στιγμὴν ἀπειλεῖται ἡ ὑπαρξις τοῦ τέκνου.

Μίαν ἡμέραν ἐν τῇ Φλωρεντίᾳ, πόλει τῆς Ἰταλίας, λέων διαφυγὼν ἐκ τοῦ κλωβοῦ του περιεφέρετο εἰς τὴν πόλιν.

Εἰς τὴν ἐμφάνισιν τοῦ θηρίου, ὅλοι ἔφευγον ἔντρομοι. Αἴφνης τὸ θηρίον εἰσέρχεται εἰς στενὴν ὁδόν, εἰς τὴν ὁποίαν κατόκουν πτωχοὶ ἄνθρωποι. Οἱ ἰδόντες πρῶτοι τὸν λέοντα, ἐξέβαλλον φρικώδεις φωνάς· ἐφώναζον «Λέων! Λέων! σώθητε». Ἐκαστος ἔοπευδε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ πάντες ἔκλειον τὰς θύρας, ἵνα μὴ προφθάσῃ καὶ εἰσπηδήσῃ ὁ λέων ἐντός.

Μία μόνον πτωχὴ γυνή, ἡ ὁποία ἐκράτει εἰς τὰς ἀγκάλας της τὸ παιδίον της, δὲν κατόρθωσε νὰ εἰσέλθῃ εἰς οἰκίαν.

Ἀκούσασα δὲ τὰς γοεράς φωνὰς τῶν ἄλλων, ἤρχισε νὰ τρέχῃ, ὡς τρελλή, ἀπὸ τὸν φόβον της. Ἀλλὰ πρὶν ἢ πατήσῃ τὸν πόδα της εἰς τὸ κατώφλιον τῆς κατοικίας της, ὁ λέων δι' ὀλίγων ἀλμάτων τὴν καταφθάνει. Ἡ δυστυχὴς μήτηρ, ἐννοήσασα ὅτι ὀπισθὲν της ἦτον ὁ λέων, ἠθέλησε νὰ ταχύνῃ τὰ βήματά της· πλὴν ὀλισθήσασα ἔπεσε χαμαὶ μετὰ τοῦ παιδίου της. Ὁ λέων πηδᾷ ἐπὶ τοῦ παιδίου, τὸ ἀρπάζει καὶ τρέχει διὰ νὰ φύγῃ, κρατῶν τοῦτο εἰς τὸ στόμα.

Εἰς τὸ τρομερὸν τοῦτο θέαμα ἡ μήτηρ ἐκβάλλει τόσον σπαρακτικὴν φωνήν, ὥστε ὁ λέων στραφείς ἐστάθη, καὶ τὴν παρετήρει ἀσκαρδαμυκτεῖ. Ἦθελε φαίνεται νὰ ἐννοήσῃ, ἐὰν τῷ ὄντι τὸν παρεκάλει ἡ μήτηρ τοῦ παιδίου. Ἐκεῖνη συρομένη διὰ τῶν γονάτων της, προεχώρει πρὸς αὐτὸν θαρραλέα, ἀλλὰ πίντοτε τεταραγμένη ἐκ τῆς ἀπελπισίας· διότι ἐφοβεῖτο μήπως ἦτο πλέον ἀργά. Τί συνέβη; Πράγμα ἀνήκουστον καὶ μόλις πιστευτόν! Ὁ λέων, ὡς ἐὰν ἐνόησε τὰς παρακλήσεις τῆς μητρὸς καὶ τὴν θέσιν της, κύπτει τὴν κεφαλὴν, θέτει τὸ παιδίον κατὰ γῆς, καὶ ἀπομακρύνεται ἡσύχως.

Ἐκαστος δύναται νὰ φαντασθῆ με πόσῃ ταχύτητι ἡ δυστυχὴς μήτηρ ἤρπυσε τὸ τέκνον τῆς, τὸ ὁποῖον δὲν ἤλπιζε πλέον νὰ σώσῃ, με πόσῃ δὲ χαρὰν καὶ εὐχαρίστησιν τὸ ἔσφιγγεν εἰς τὰς ἀγκάλας. Βεβαίως αἱ κραυγαὶ τῆς μητρὸς καὶ τὰ δάκρυά τῆς συνεκίνησαν τὸν λέοντα νὰ τὴν εὐσπλαχνισθῆ.

«*Ἄπ' ὅλα τὰ μυρουδικὰ κάλλιο μυρίζ' ἡ μάνα.*»

8. Ἀγαπᾶτε τὴν μητέρα.

Ὅπου τρέχεις, πάντα ἡ μάνα με τὸν νοῦν σὲ συντροφεύει, σέ προσμένει, σὲ γυρεύει μ' ἀνυπόμονη καρδιά.

Κι' ἂν σκληρὸς ἐσύ, φαρμάκια τὴν λοτίζεις τὴν καυμένη, πίντα ἡ μάνα σ' ἀπαντᾷ με τ' ὀλόθερμα φιλιά.

Δυστυχὴς ὅποιος τὴν χάνει!
ὁ καῦμός εἶνε μεγάλος
ἴσ' ἂν τὴν μάνα δὲν εἶν' ἄλλος
εἰς τὸν κόσμον θησαυρός.

Κι' ὅποιος μάνα πλειὰ δὲν ἔχει,
μάνα κράζει ἴς τ' ὄνειρό του
πάντα μάνα στὸν καῦμό του
εἶν' ὁ μόνος στεναγμός.

(Γ. Μαρτινέλης)

9. Ὁ πατήρ.

Δὲν εἶναι μόνη ἡ μήτηρ, ἡ ὁποία ἀγαπᾷ, προστατεύει καὶ βοηθεῖ τὰ τέκνα εἰς τὰς ποικίλας ἀνάγκας τῆς παιδικῆς ἡλικίας. Ἀλλὰ προσέρχεται συνεπίκουρος καὶ ὁ φιλόστοργος πατήρ. Ἀπὸ πρωίας οὗτος ἐγειρεται καὶ σπεύδει εἰς τὴν ἐργασίαν του. Δὲν φειδεται κόπου καὶ δὲν ἐπιζητεῖ τὴν ἀνάπαυσιν, ἂν καὶ πολλάκις ὁ ἰδρὼς περιρρέῃ τὸ πρόσωπόν του,

Οὕτω διὰ τῶν καθημερινῶν μόχθων τοῦ πατρὸς, ὑπάρχουν εἰς τὸν οἶκον ἐπαρκῆ πρὸς συντήρησιν ἡμῶν μέσα καὶ ἄφθονα. Διὰ τοῦτο ὅταν, ὁ πατήρ ἐπιστρέψῃ ἐκ τῆς ἐργασίας, σπεύδεται νὰ ἐναγκαλιζέσθε καὶ ν' ἀσπάζεσθε αὐτόν, ὅπως με τὰς θωπείας καὶ περιποιήσεις σας λησμονῆ τοὺς κόπους, τοὺς ὁποίους καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ὑπέφερε. Βεβαίως ὁ πατήρ θὰ σᾶς ἐρωτήσῃ, πῶς διήλθετε τὴν ἡμέραν, ἐὰν ἐμελετήσατε τὰ μαθήματα, ἐὰν ἐδείχθητε εὐπειθεῖς πρὸς τὸν διδάσκαλον, καὶ ἐὰν ἐξετελέσατε τὰ θελήματα τῆς μητρὸς σας. Ὅταν δὲ παρ' ἐλπίδα μάθῃ, ὅτι παρηκούσατε εἰς τὰς φρονίμους αὐτοῦ καὶ τῆς μητρὸς σας συμβουλίας, ἢ εἰς τὰ μαθητικὰ καθήκοντά σας τότε θὰ λυπηθῆ καὶ θὰ σᾶς ἐπιπλήξῃ.

Ἡ πρὸς τοὺς γονεῖς ἀγάπη, εἶνε ἡ πρώτη ἀγάπη, τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται ἐπὶ τῆς γῆς· εἶνε δὲ καὶ τὸ πρῶτον δεῖγμα τῆς ἀγαθῆς καρδίας.

Ὅτε ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὁ στρατηγὸς τῶν Θηβαίων, ἐνίκησεν εἰς τὰ Λεῦκτρα τῆς Βοιωτίας τὴν λαμπρὰν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν νίκην, στραφεὶς πρὸς τοὺς συγγαίροντας αὐτὸν φίλους, εἶπεν· «εἶμαι εὐτυχής, φίλοι μου, ὄχι τόσον διότι ἐνίκησα, ἀλλὰ διότι θέλουσι χαρῆ οἱ γονεῖς μου, μανθάνοντες τὴν νίκην τοῦ υἱοῦ των».

Ἐπίσης καὶ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος διεκρίθη διὰ τὴν πρὸς τὴν μητέρα του Ὀλυμπιάδα ἀγάπην. Ὅτε ὁ Ἀντίπατρος ἔγραψε πρὸς αὐτὸν μακρὰν ἐπιστολὴν καὶ πλήρη παραπόνων κατὰ τῆς Ὀλυμπιάδος, ὁ Ἀλέξανδρος ἀναγνούς αὐτὴν εἶπε· «δὲν γνωρίζει ὁ Ἀντίπατρος, ὅτι ἐν μόνον δάκρυ τῆς μητρός μου ἀρκεῖ νὰ σβύσῃ μυρίας τοιαύτας ἐπιστολάς».

«Ὁ λόγος εἶνε ἄργυρος κ' ἡ σιωπὴ χρυσάφι».

10. Ἐξέταζε τὰς πράξεις σου.

Ὅποταν εἰς τὴν κλίνην σου
ὑπάγῃς τὸ ἑσπέρας,
Τὰς πράξεις σου ἐξέταζε
ἐκείνης τῆς ἡμέρας.

Τὰ ἔκαμες τὰ χρέη σου
ὅλα μετ' ἀκριβείας;

Μήπως δὲν ἐξετέλεσες
κανὲν ἐξ ἀμελείας;

Ἄν παρημέλησες τυχόν
κανὲν ἐκ τῶν χρεῶν σου,
Συγγνώμην καὶ διόρθωσιν
ζήτηι ἐκ τῶν γονιῶν σου.

(*A. Melās*).

11. Σωκράτης καὶ Λαμπροκλῆς

α) Ἡ παρακοή.

Ἀξιόλογον καὶ διδακτικὸν πρὸς τὰ εἰρημένα εἶνε τὸ παράδειγμα, τὸ ὁποῖον μᾶς παρέχει ὁ Σωκράτης, ὁ μέγιστος φιλόσοφος τῆς ἀρχαιότητος. Οὗτος βλέπων, ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ Λαμπροκλῆς δὲν ἐφέρετο καλῶς πρὸς τὴν μητέρα του, εἶπεν μίαν ἡμέραν.

— Εἶπέ μοι, υἱέ μου, γνωρίζεις ἄρα γε τίνες ἄνθρωποι καλοῦνται ἀχάριστοι; Καὶ ἐὰν γνωρίζῃς, διὰ τίνα λόγον καλοῦνται οὕτω;

— Ἀχάριστοι, ὦ πάτερ, καλοῦνται οἱ εὐεργετηθέντες παρά τινος καὶ μὴ ἀποδίδοντες τὴν χάριν, ἐν ᾧ δύναται νὰ τὴν ἀποδώσουν.

— Ὅρθῶς ἀπεκρίθη, υἱέ μου. Ἄλλ' εἶπέ μοι, πρέπει οἱ ἀχάριστοι νὰ κατατάσσονται μεταξὺ τῶν ἀδίκων;

— Βεβαίωτα· ἡ ἀχαριστία εἶνε καθαρὰ ἀδικία.

— Καὶ πότε ὁ ἀχάριστος φαίνεται εἰς σὲ ἀδικώτερος ;

— Ὅταν δεικνύῃ ἀχαριστίαν πρὸς ἐκεῖνον, παρὰ τοῦ ὁποίου ἔχει λάβῃ μεγίστας εὐεργεσίας. Διότι, ὅσον μεγαλύτεραι εἶνε αἱ εὐεργεσίαι, τόσον περισσοτέραν εὐγνωμοσύνην ὀφείλει ὁ εὐεργετούμενος. ¶

— Καὶ τίνες ἄλλοι. Ὁ Λαμπρόκλεις, ἔλαβον τόσας εὐεργεσίας, ὅσας οἱ υἱοὶ παρὰ τῶν γογῶν ; Διότι οἱ γογεῖς ἔδωκαν εἰς τὰ τέκνα τῶν τὴν ζωὴν, καὶ ἐγένοντο αἴτιοι νὰ ἀπολαύσωσι ταῦτα πάντων τῶν ἀγαθῶν, ὅσα ὁ Θεὸς παρέχει εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ πατὴρ μετὰ πολλῶν κόπων διατρέφει τὴν οἰκογένειάν του καὶ παρασκευάζει πάντα, ὅσα εἶνε ὠφέλιμα εἰς τὸν βίον τῶν τέκνων του. Ἡ μήτηρ, φέρουσα φορτίον βαρύτατον ἐπὶ ἑννέα μῆνας ἐν τῇ γαστρὶ αὐτῆς, καὶ μετὰ κινδύνου τῆς ζωῆς τίκτουσα, καταβάλλει φιλοστόργως πολλὰς φροντίδας περὶ ἀναπτύξεως τῶν τέκνων της. Κοπιᾷ, ἀγρυπνεῖ, ὑποφέρει λύπας, καὶ οὐδέποτε παύει νὰ φροντίζῃ περὶ αὐτῶν. Ἐπομένως ἡ ἀχαριστία τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γογεῖς εἶνε ἓν ἐκ τῶν μεγίστων ἐγκλημάτων, διότι πρὸς αὐτοὺς ὀφείλομεν ἀπειρον εὐγνωμοσύνην καὶ σεβασμόν.

— Παραδέχομαι, ὦ πάτερ, ὅτι αἱ μητέρες παρέχουσι πολλὰς καὶ μεγάλας εὐεργεσίας πρὸς τὰ τέκνα των, ἀλλ' ἡ ἐμὴ μήτηρ ἔχει τοσαύτην ἀγριότητα, ὥστε οὐδεὶς δύναται νὰ τὴν ὑποφέρῃ. Εἶνε ἀγριωτέρα καὶ αὐτῶν κῶν θηρίων.

«*Εὐχὴ γονέων στηρίζει οἴκους*».

6) Ἡ ὑπακοὴ καὶ μετάνοια.

Ἡ προειρημένη φράσις τοῦ υἱοῦ «*εἶνε ἀγριωτέρα καὶ αὐτῶν τῶν θηρίων*» ἐξέπληξε τὸν πατέρα, ὅστις ἐπανελάβεν μετὰ πόνου.

— Μήπως νίέ μου, ἔλαβες παρ' αὐτῆς δήγματα ἢ λακτίσματα, καθὼς πολλοὶ ἀνθρώποι ἔλαβον παρὰ τῶν θηρίων ;

— Βεβαίως τοιοῦτόν τι δὲν ἔλαθον. Ἄλλ' ὅμως ἔαπευθύνει πρὸς ἐμὲ τοιοῦτους λόγους, τοὺς ὁποίους δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ἀκούω, διότι πολὺ προσβάλλομαι ἐξ αὐτῶν.

— Ἄλλά, ὦ Λαμπρόκλεις, δὲν ἤκουσας ἐν τῷ θεάτρῳ τοὺς ὑποκριτὰς, πόσας ὑβρεῖς καὶ ἀπειλὰς ἀπευθύνουσι πρὸς ἀλλήλους ; Διατί ἐκεῖνοι ὑπομένουσι ταύτας καὶ δὲν ὀργίζονται ; Βεβαίως, διότι γνωρίζουσι καλῶς, ὅτι ὁ ὑβρίζων ὑβρίζει καὶ ὁ ἀπειλῶν ἀπειλεῖ, χωρὶς νὰ σκέπτηται νὰ κακοποιήσῃ τὸν ὑβριζόμενον καὶ ἀπειλούμενον, καὶ

διὰ τοῦτο ἀνέχονται τὰς ὕβρεις καὶ τὰς ἀπειλάς. Παρομοίως λοιπὸν καὶ σὺ δὲν πρέπει νὰ ὀργίζησαι κατὰ τῆς μητρὸς σου, διότι γνωρίζεις ὅτι, ὅσα λέγει ἐναντίον σου, λέγει ταῦτα χωρὶς νὰ ἔχη κακὸν σκοπὸν διὰ σέ. Ἄλλὰ τοῦναντίον, διότι ἀγαπᾷ θεομῶς τὸ συμφέρον σου καὶ τὴν εὐτυχίαν σου, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐργάζεται καὶ κοπιᾷζει.

Διὰ ταῦτα λοιπὸν, υἱέ μου, μετὰβαλε γνώμην καὶ ζῆτει συγχώρησιν παρὰ τῆς μητρὸς σου. Παρακάλει δὲ τὸν Θεὸν νὰ σέ συγχωρήσῃ διὰ τὸν ἀπρεπῆ τρόπον, τὸν ὁποῖον ἔδειξες μέχρι τοῦδε πρὸς τὴν μητέρα σου. Πρόσεχε πρὸς τούτοις νὰ μὴ γείνωσι ταῦτα γνωστὰ καὶ εἰς ἄλλους ἀνθρώπους. Ἐάν μάθωσιν οὗτοι, ὅτι ἐφάνης ἀχάριστος πρὸς τὴν μητέρα σου, οὐδεμίαν θὰ ἔχωσιν ὑπόληψιν πρὸς σέ. Οὐδεὶς θὰ θελήσῃ νὰ σέ εὐεργετήσῃ εἰς τὸ ἐξῆς. Πάντες θὰ φοβῶνται, μήπως φανῆς καὶ πρὸς αὐτοὺς ἀχάριστος, ἀφοῦ ἐφάνης τοιοῦτος πρὸς τὴν μητέρα σου.

Ἔχετε δίκαιον, ὦ πάτερ. Ὁμολογῶ ὅτι ἔσφαλα. Εἰς τὸ ἐξῆς θὰ πράττω καθὼς μὲ συμβουλευσατε.

«*Ἡ χάρι θέλει ἀντίχαρι καὶ πάλι χάρι νᾶνε.*»

12. Συμβουλή.

Ποτέ, ἂν οἱ γονεῖς σὲ κράζουν,
ἀπρόθυμος μὴν εὐρεθῆς!
καὶ κάμνε ὅ,τι σὲ προσταίνουν
μετὰ χαρᾶς καὶ παρευθῆς.

Παιδί, ποῦ ἔχει κεφαλὴ,
ποῦνε μυαλὸ γεμάτη,
μεγάλα λόγια δὲν λαλεῖ,
μεγάλα ἔργα πράττει.

(*Βηλαρᾶς.*)

13. Ῥιζική εὐσέβεια.

α) Ἡ εὐσέβεια τοῦ Αἰνείου.

Προηγουμένως εἶδομεν, ὅτι αἱ αὐστηραὶ παρατηρήσεις τοῦ πατρὸς ἔφερον εἰς συναίσθησιν τὸν υἱόν. Ἄλλ' ὑπάρχουν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀξιόμιμητα παραδείγματα καὶ υἱικῆς ἀφοσιώσεως, π.χ. τοῦ Αἰνείου, τῶν ἀδελφῶν Ἀμφινόμου καὶ Ἀνάπιος, τοῦ Πλινίου.

Ὁ Αἰνεῖας ἦτον εἰς τῶν διασημοτέρων ἠρώων, οἵτινες μετὰ τοῦ Ἐκτορος γενναίως ὑπερήσπισαν τὴν Τροίαν, κατὰ τὴν δεκαετῆ πολιορκίαν τῶν Ἑλλήνων. Διηγοῦνται δὲ ὅτι, ἀφοῦ ἐκυρίευσαν ἐπὶ τέλος τὴν Τροίαν οἱ Ἕλληνες, εὐσπλαχνισθέντες τὴν δυστυχίαν τῶν ἠττηθέντων, ἐκήρυξαν ὅτι ἕκαστος αὐτῶν ἠδύνατο νὰ λάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ ἐν ἑκ τῶν πολυτιμοτέρων του πραγματίων καὶ νὰ ἀναχωρήσῃ.

Ὁ Αἰνεῖας παραβλέψας πᾶν ἄλλο, ἔλαβεν ἀνὰ χεῖρας τὸ ἀγαλλμα

δρίου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου σφύζονται οἱ θαυμαστοὶ οὗτοι ἀδελφοὶ μὲ τὰ πολύτιμα φορτία των.

Τὸ μέρος δέ, ἔνθα ἐσώθησαν οἱ καλοὶ οὗτοι ἀδελφοὶ μὲ τοὺς γηραιοὺς γονεῖς των, ὠνομάσθη «Χῶρος εὐσεβῶν».

«**Εὐχὴν γονέων πάρε καὶ στὰ βουνα̅ περπάτει.**»

γ'. Φιλοστοργία τοῦ Πλινίου.

Παρόμοιον γεγονός διηγοῦνται ὅτι συνέβη καὶ κατὰ τὸ 99 μ. Χ ὅτε ἐξεροάγη τὸ ἠφαιστειον τῆς Ἰταλίας «Βεζούβιος».

Ὁ Πλίνιος ὁ νεώτερος, εἷς τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τῆς Ῥώμης, διέτριβε μὲ τὴν οἰκογένειάν του ἐν τινι πόλει, πλησίον τοῦ Βεζουβίου. Ἄμα τῇ ἐκρήξει αὐτοῦ, οἱ μὲν κάτοικοι περίφοβοι ἐζήτουν ἐν τῇ φυγῇ τὴν σωτηρίαν των, ὁ δὲ Πλίνιος περιφρονῶν τὸν ἐπαπειλοῦντα τὴν ζωὴν του κίνδυνον, καταγίνεται πῶς νὰ σώσῃ τὴν γηραιάν μητέρα του.

Ἄλλ' ἢ γραῖα μήτηρ ἐξεοράζει τὸν υἱὸν της νὰ φύγῃ ἄνευ αὐτῆς, διότι οὔτε ἡ μεγάλη ἡλικία, οὔτε ἡ ἀπθένεια, τῇ ἐπέτρεπον νὰ ἀκολουθήσῃ. Αἱ παρατηρήσεις δ' αὐτῆς μητρὸς ἀπέβαινον μάταιαι, διότι ὁ φιλόστοργος υἱὸς προτιμᾷ ν' ἀποθάνῃ μᾶλλον μετὰ τῆς γραίας μητρὸς του, ἢ νὰ ἐγκαταλίπῃ αὐτὴν εἰς τοιοῦτον κίνδυνον.

Τὴν ἀρπάζει λοιπὸν εἰς τοὺς ὄμους παρὰ τὴν θέλησίν της, καὶ προχωρεῖ. Ἄλλὰ καθ' ὁδὸν ἡ τέφρα τοῦ ἠφαιστείου ἐξηκοντίζετο κατ' αὐτῶν, οἱ δὲ ἄτμοι καὶ καπνοὶ, περὶ αὐτοὺς συμπυκνούμενοι εἰς σκοτὸς, μετέβαλλον τὴν ἡμέραν εἰς νύκτα. Ἐντὸς δὲ τοῦ πυκνοῦ τούτου σκοτῶτος, ὁδηγὸν εἶχεν ὑπὸ τοὺς τρέμοντας πόδας του τὰς φλόγας μόνον, αἵτινες κατ' αὐτῶν ἐπήρχοντο φοβεραί.

Οὐδόλως ὅμως ἡ δεινὴ αὐτῆ θέσις ἠδυνήθη νὰ μεταβάλῃ τὴν εὐτολμίαν τοῦ Πλινίου καὶ νὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ ἀφήσῃ τὴν μητέρα του καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν σωτηρίαν ἑαυτοῦ· τοῦναντίον πάντοτε τὴν παρηγορεῖ καὶ τὴν ἐνθαρρύνει.

Ἐπὶ τέλους ὁ Θεός, βλέπων μίαν τόσον εὐγενῆ πράξιν, ἀνταμείβει αὐτὴν καὶ διασφύζει τὸν Πλίνιον καὶ τὴν μητέρα του.

«**Κάμνε τὸ καλὸ κ' ὁ Θεὸς μαζύ σου.**»

14. Αἰώνιον χρέος.

Ὅλα τὰ χρέη του κανεῖς

θὰ τὰ πληροποιήσῃς ἀπὸ τοῦ ναυπηγοῦ τοῦ Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Ὅ,τι χρωστᾷς ἔς τοὺς γονεῖς

δὲν εἶμι προσὶ τὸ ἔσφλησῃ.

(Βηλαρᾶς).

Ι Β. Ἀδελφοὶ — ἀδελφαί.

« Ἀδελφέ μου, Ἀδελφή μου ! » Τὰς γλυκείας ταύτας λέξεις ἀκούομεν καθ' ἑκάστην νὰ λέγωσιν οἱ ἀδελφοὶ πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἴσως δὲν προσέχομεν, ποίαν θερμὴν ἀγάπην ἐμπερικλείουσιν.

Μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἢ τῆς ἀδελφῆς μᾶς συνδέουσιν οἱ στενωτέρου τῆς συγγενείας δεσμοί. Ἐγέννηθημεν παρὰ τῶν αὐτῶν γονέων, ἐγαλουχήθημεν διὰ τοῦ αὐτοῦ γάλακτος· ἐκοιμήθημεν παρὰ τὴν αὐτὴν κλίνην καὶ διαμένομεν ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ, ἀπολαύοντες τὰς αὐτὰς θωπείας καὶ περιποιήσεις τῶν γονέων μας.

Ὁ ἀδελφὸς λοιπὸν εἶνε ὁ πλησιέστερος καὶ φυσικώτερος φίλος, τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς ἐχάρισεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Διὰ τοῦτο ἀγαπᾶτε αὐτοὺς ἐγκαρδίως καὶ βοηθεῖτε εἰς πᾶσαν περίστασιν τοῦ βίου. Ἐχετε πρὸ πάντων ὁμόνοιαν μετὰ σας· διότι, ὅταν οἱ ἀδελφοὶ ἀγαπῶνται καὶ ὁμονοοῦν, δὲν εἶνε εὐκόλον νὰ πάθουν κακόν· ἐν ᾧ, ὅταν ἔχωσι διχόνοιαν καὶ ἔριδας, βλάπτονται καὶ δυστυχοῦσιν.

Πόσον δὲ ἡ ὁμόνοια τῶν ἀδελφῶν ὠφελεῖ καὶ τιμᾷ αὐτούς, μᾶς τὸ δηλοῖ καὶ ὁ ἐπόμενος μῦθος τοῦ Αἰσώπου.

Γεωργὸς τις εἶχε πολλὰ τέκνα, τὰ ὁποῖα καθ' ἑκάστην ἐφιλονεῖκουν καὶ διεπληκτίζοντο. Ὁ γεωργὸς πολλὰκις συνεβούλευε τοὺς παῖδας, ἀλλ' ἔβλεπεν ὅτι οἱ λόγοι αὐτοῦ δὲν ἤκούοντο. Διὰ τοῦτο διέταξεν αὐτοὺς νὰ φέρωσι ῥάβδους· ταύτας δὲ ὁ πατὴρ δέσας ὅλας ὁμῶς, ἐνεχείρησε τὴν δέσμην κατὰ σειρὰν εἰς ἕκαστον, διὰ νὰ θραύσῃ αὐτήν. Πάντες ἐδοκίμασαν, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ θραύσουν τὰς ἠνωμένους ῥάβδους. Μετὰ ταῦτα ὁ πατὴρ λύει τὰς ῥάβδους καὶ δίδει ἀνὰ μίαν εἰς ἕκαστον. Τότε μετ' εὐκολίας τὰ τέκνα τοῦ γεωργοῦ ἐθραύσαν τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην.

Ὁ πατὴρ τότε λέγει πρὸς τοὺς παῖδας του : Ἴδετε τί συνέβη : ὅτε αἱ ῥάβδοι ἦσαν ὅλαι ἠνωμέναι, οὐδεμία ἐθραύσθη· ὅτε ὁμῶς διεχωρίσθησαν, οὐδεμία ἔμεινεν ἀβλαβής. Ἀπασαί, ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην, ἐθραύσθησαν. Τὸ αὐτὸ λοιπὸν συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς ἀδελφούς : ἐνόσω οὗτοι εἶναι ἠνωμένοι, οὐδεὶς τολμᾷ νὰ βλάβῃ αὐτούς· ὅταν ὁμῶς ἔχωσι ἔχθραν καὶ διαμάχην μετὰ τῶν, καθίστανται ἀνίσχυροι καὶ εὐπρόσβλητοι.

« Ἡ ὁμόνοια ἀπαραίτητος ἐστὶν ἐν ἑκάστῳ καὶ ὁμοίως ἐν ἑκάστῳ ἀδελφῷ καὶ ἀδελφῇ »

15. Ἀδελφικὴ ἀγάπη.

Ἀνάθεμά τον ποῦ τὸ εἶπῃ— «τὰδέρφια δὲν πονιῶνται». καὶ δὲν ἀνασιενάζουνη καὶ πῶς δὲν ἀγαπιῶνται!». Τὰδέρφια σχίζουνη τὰ βουιὰ, τὰ δένδρα ξεριζῶνουν. τὰδέλφια κάουνη κλάματα, ὅσο ν' ἀνταμωθοῦνη.

Μὰ' ρθε καιρὸς κι' ἀντάμωσαν ὅς ἕνα χρυσὸ τραπέζι. Χρυσᾶ μανιῦλια βγάλανη καὶ δάκρυα τὰ γεμίζουνη. Κι' ἕνας τὸν ἄλλον ἔλεγε κι' ἕνας τὸν ἄλλον λέγει :

«Πῶς τὰ περνᾷ; βρὲ ἀδεορφέ, μονάχος σου ὅς τὰ ξένα....

(Δημῶδες)

16. Ὁ Πάππος.

Ὁ πάππος ἐπιστρέφει ἐκ τοῦ μικροῦ περιπάτου· οἱ δὲ μικροὶ τοῦ ἔγγουνη τρέχουνη περὶ αὐτόν, καὶ προσπαθοῦνη, ὅπως διὰ περιποιήσεων καὶ θωπειῶν τὸν εὐχαριστήσωνη, ὁ μὲν λαμβάνων τὸν πῖλόν του, ὁ δὲ τὸ ἐπανωφόριον, καὶ ὁ τρίτος τὴν γεροντικὴν του ῥάβδον.

Ὁ σεβασμιος γέρον, ἐναγκαλιζόμενος καὶ εὐχαριστῶν αὐτούς, κάθηται πλησίον τῆς ἐστίας, διὰ νὰ ἀναπαυθῇ· ἀκολούθως λαμβάνων εἰς τὰ γόνατα τὸν μικρότερον, θωπεύει τοῖτον καὶ εὐχαρίστως ἀκούει τὴν παιδικὴν πολυλογίαν του, ἐνῶ οἱ μεγαλύτεροι τὸν περιστοιχίζουνη, παρακαλοῦνη νὰ τοὺς βοηθήσῃ εἰς τὸ μάθημα. Ὁ Πάππος τότε φέρων εἰς τοὺς ὀφθαλμούς τὰ δίοπτρα, λαμβάνει ἀνὰ χεῖρας τὸ βιβλίον, ἐξηγεῖ δὲ εἰς τὸν ἕνα τὰς δυσκόλους λέξεις, βοηθεῖ τὸν ἄλλον εἰς τὴν λύσιν τῶν προβλημάτων τῆς ἀριθμητικῆς, καὶ τὸν τρίτον ἀκροᾶται εἰς τὴν διήγησιν τῆς ἱστορίας.

Τὴν ἐμπέραν μετὰ τὸ δεῖπνον οἱ μικροὶ παῖδες συμπυκνοῦνηται περὶ τὸν καλὸν πάππον, θέλοντες νὰ τοὺς διηγηθῇ ὠραίας ἱστορίας. Ὁ γέρον προθύως διηγεῖται περὶ τῶν ξένων χωρῶν, τὰς ὁποίας ἐπεσκέφθη, περὶ τῶν θαλασσῶν, τὰς ὁποίας διέπλευσε, καὶ περὶ τῶν κινδύνων, τοὺς ὁποίους ἔδοκίμασεν. Ἄλλ' ἐκεῖνη αἱ διηγήσεις διεγείρουνη τὴν ἐνθουσιασμόν καὶ τὴν περιέργειαν τῶν μικρῶν καὶ κρατοῦνη προσηλωμένους τούτους εἰς τὸ στόμα τοῦ πάππου, ὅσαι εἶναι ἐκ τῆς ἐπανάστασῆς τοῦ 1821.

Οἱ παῖδες θαυμάζουσι νὸν ἡρωϊσμόν τῶν Ἑλλήνων, διότι ὀλίγοι ὄντες, ἐπολέμησαν κατὰ τῶν πολλῶν Τούρκων καὶ τοὺς ἐνίκησαν. Μετ' ἐκπλήξεως ἀκούουσι, πῶς ἠδυνήθησαν ἐπὶ 8 ἔτη πολεμοῦντες οἱ Ἕλληνες, νὰ ἀνθέξωσιν εἰς τὸ δεινὰ τοιοῦτου πολέμου. Ἄλλ' ἐξ ἄλλου εὐχαριστοῦνται, διότι καὶ ὁ πάππος τῶν ἠγωνίσθη γενναίως πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος.

Ἦδη ὁ πάππος ἔφθασεν εἰς βαθὺ γῆρας· αἱ τρίχες αὐτοῦ ἔλευκάνθησαν· τὸ δέριμα ἐρρυτιδώθη. Οἱ ὀφθαλμοὶ του, ἀπολέσαντες τὴν προτέραν λάμψιν, δὲν βλέπουσιν πλέον ἄνευ διοπτρῶν. Βαδίζει στηριζόμενος ἐπὶ τῆς βακτηρίας καὶ ἔχων κυρτὸν ἤδη τὸ σῶμα.

Ἄλλὰ καὶ πρὸ ὅλας τὰς κακοπαθείας τοῦ γῆρατος, ὁ πάππος εἶνε φαιδρός, εὐχάρις καὶ ἀξιαγάπητος. Μὲ τὴν γλυκύτητα τῆς ὀμιλίας του καὶ μὲ νὸ πλῆθος τῶν γνώσεών του, προσελκύει τὴν συμπάθειαν καὶ τὴν ἀγάπην ὄλων.

«Καλὸς νέος, καλὸς γέρος.— Ἄκουε πολλὰ καὶ ὀμίλει ὀλίγα».

17. Παραίνεσις.

Τῶν γερόντων ταῖς ὁρμήναις
Μὴ ποτὲ καταφρονῆς.
Εἶναι πάντα πρὸς καλὸν σου,
Ὅσο ἄλλοιῶς καὶ ἂν φρονῆς.

Πρακτικοῦ γερόντου γνώμη
νὰ φηγορᾷζεσαι καλά,
Ἐχει πρᾶξι ἔς τὰ τοῦ κόσμου
Ἐπάθε, ἔμαθε πολλά.

(Βηλαρᾶς).

18. Σεβασμὸς πρὸς τοὺς γέροντας.

Εἰς τὸ προηγούμενον μάθημα εἶδομεν, πόσον εἶναι σεβαστὸς καὶ ἀξιαγάπητος ὁ πάππος· ἀλλ' ἀξιος τιμῆς καὶ σεβασμοῦ εἶναι καὶ πᾶς γέρον.

Ἐκεῖνοι δέ, οἵτινες περισσότερον παντὸς ἄλλου ἐσεβάσθησαν καὶ ἐτίμησαν τοὺς γέροντας, ὑπῆρξαν οἱ ἀρχαῖοι Σπαρτιάται. Διότι οὗτοι ὄφειλον, κατὰ τοὺς νόμους τῆς πατρίδος αὐτῶν Σπάρτης, νὰ σέβωνται καὶ ὑπολήπτωνται τοὺς γέροντας.

Ὅθεν, ἐὰν καθ' ὁδὸν συνήντων γέροντα, παρεμερίζον ὀλίγον καὶ ἴσταντο μετὰ σεμνότητος. μέχρις ὅτου διέλθῃ ἐκεῖθεν ὁ γέρον. Ἐὰν δ' ἐκάθηντο καὶ αἴφνης προσήρχετο γέρον, ἠγείροντο πάντες καὶ ἕκαστος παρενώσει τὴν θέσιν του πρὸς τὸν παλαιότερον.
Ἐπισημασθέντες ἀπὸ τοῦ νοτίου τοῦ Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς
Ἀταγνωσματάριον Μ. Γ. Ρώμη

ζόμενον γέροντα. Ἐπίσης, ἐὰν γέρων ὠμίλει, πάντες οἱ νέοι ἐσίγων, τοὺς λόγους του ἀκροώμενοι.

Συνέβη ποτὲ νὰ μεταβῆ εἰς τὰς Ἀθήνας Σπαρτιάτης τις, πολὺ γέρων. Οὗτος ἐκ περιεργίας ἠθέλησε νὰ προσέλθῃ εἰς τὸ θέατρον. Ἐτυχε δὲ κατὰ τὴν παράστασιν ἐκείνην νὰ παρευρίσκωνται ἐν τῷ θεάτρῳ καὶ πρέσβεις τῶν Σπαρτιατῶν, φιλοξενούμενοι ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἔχοντες τιμητικὰς θέσεις.

Ὁ γέρων εἰσελθὼν εἰς τὸ θέατρον, ἐπειδὴ δὲν εὔρισκε θέσιν νὰ καθίσῃ, περιήρχετο ὅπως εὔρη τοιαύτην. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔβλεπον τὸν γέροντα περιφερόμενον, ἀλλ' οὐδεὶς ἠθέλησε νὰ τοῦ παπαχωρήσῃ θέσιν. Ὁ γέρων περιπλανώμενος ἔφθασε καὶ εἰς τὸ μέρος, ἐνθα ἐκάθηντο οἱ πρέσβεις τῶν Σπαρτιατῶν. Οὗτοι τότε ἠγγέθησαν πάραυτα, ὅπως ἦτο ἡ συνήθεια τῆς πατρίδος των, καὶ φιλοφρόνως τὸν ὑπεδέχθησαν, φιλοτιμούμενοι ἕκαστος νὰ παραχωρήσῃ τὴν θέσιν του.

Ὁ λαὸς, ἰδὼν τὴν εὐγενῆ ταύτην συμπεριφορὰν τῶν Σπαρτιατῶν πρέσβεων πρὸς τὸν γέροντα, τοὺς ἐπήνεσε δι' ἐλευφημιῶν καὶ χειροκροτημάτων. Ὁ δὲ γέρων δακρύσας εἶπεν· «οἱ μὲν Ἀθηναῖοι γνωρίζουσι τὸ καλόν, οἱ Λακεδαιμόνιοι ὅμως τὸ πράττουσιν».

«*Ἄν τὸ λὲς καὶ δὲν τὸ κάνεις, τὴν ὑπόληψί σου χάνεις*».

19. Συμβουλή.

Τοὺς γέροντας ὡς ἄλλους
νὰ σέβεσαι γονεῖς,
Ἐὰν τοὺς περιπαίξῃς
δὲν εἶσαι εὐγενής.

Ὅταν καὶ σὺ γηράσῃς,
ἀσπρίσῃς, κυρτωθῆς,
— Ἐὰν σὲ περιπαίξουν,
πολὺ θὰ λυπηθῆς.

(*Διαλογμῶς*)

20. Τὰ ὄρφανά.

Εἶθε εὐτυχῆ, ὅσα παιδιά ἔχετε τοὺς γονεῖς σας, οἱ ὅποιοι καταγίνονται, πῶς νὰ σᾶς καταστήσωσι καλὰ καὶ εὐτυχῆ.

Ἄλλ' ἐνθυμήθητε ὅτι ὑπάρχουσι καὶ μερικὰ δυστυχῆ παιδιά, διότι στεροῦνται ἄλλα τοῦ πατρὸς των, ἄλλα τῆς μητρὸς των, καὶ ἄλλα ἀμφοτέρων καὶ διὰ τοῦτο εἶνε δυστυχέστερα τῶν στερουμένων πατρὸς μόνον ἢ μητρὸς. Τὰ τοιαῦτα παιδιά λέγονται *ὄρφανά*.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Ἐκ τῶν ὄρφανῶν, τινὰ μὲν δὲν ἐγνώρισαν γονεῖς, διότι μικροὶ ἀπώλεσαν αὐτούς, ἄλλα δὲ τοὺς εἶχον πρὸ ὀλίγων ἐτῶν· ἄλλα ἤδη ἀπορφανίσθησαν. Τὰ δευτέρα ταῦτα ἐνθυμοῦνται μετὰ θλίψεως τὰς θωπείας, τὰ φιλήματα καὶ τὰ περιποιήσεις τῶν γονέων, οἱ ὅποιοι φεῦ! ἀπώλοντο πλέον δι' αὐτά.

Τί θέλουσι λοιπὸν γείνη τὰ δύσμοιρα ταῦτα πλάσματα, τῶν ὀλοίων τοὺς προστάτας κακὴ μοῖρα ἀφῆρασε; Τίς θὰ τὰ προστατεύσῃ καὶ θὰ μεριμνήσῃ περὶ αὐτῶν; Πέπρωται ἄρα νὰ μένωσι ταῦτα μόνα καὶ ἀπροστάτευτα ἐν τῷ κόσμῳ;

Βεβαίως ὄχι· θὰ εὐρεθῶσιν ἐλεήμονες καὶ φιλόανθρωποι, θεῖοι, θεῖται, ἄλλοι συγγενεῖς, οἱ ὅποιοι θὰ τὰ περιθάλωσι καὶ θὰ τὰ προστατεύσωσιν. Ἐνίοτε δὲ γείτονες καλοκάγαθοι καὶ φίλοι καλοὶ τῆς οἰκογενείας συντρέχουσι καὶ βοηθοῦσιν ταῦτα.

Ἄλλ' ἐὰν οἱ συγγενεῖς, οἱ γείτονες καὶ φίλοι δὲν δώσωσιν ἄσυλον εἰς τὰ δυστυχῆ ταῦτα παιδιά, τότε ἡ κοινωνία καὶ ἡ πολιτεία δὲν τὰ ἐγκαταλείπουσιν. Ἐπὶ τούτῳ δὲ ἴδρυσαν καὶ συντηροῦσε ἰδιαίτερα καταστήματα, ἐντὸς τῶν ὀλοίων τρέφονται καὶ συντηροῦνται τὰ ὄρφανά. Ταῦτα δὲ εἶναι τὰ Ὀρφανοτροφεῖα.

«Ὅποιος δίδει εἰς τὸ ὄρφανό, δανείζει εἰς τὸν Θεόν.»

21. Τὸ ὄρφανό.

Εἰς τὸν προθάλαμόν σας περιύλο ἐμβαίνω,

Μὲ μάτι δακρυσμένο μὲ πρόσωπον ὠχρό,

Γιὰ τί νὰ σᾶς χαρίσω, δὲν ἔχω τὸ καῦμένο!

Οὐδ' ἓνα λουλουδάκι μυρσίνης δροσερό...

Τῆς Μοίρας ἀποπαῖδι, σὺν φθινοπώρου φύλλο.

Τὸ ἄσκοπό μου βῆμα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ πλανῶ.

Καθεὶς δὲν μ' ἀγαπάει, κανεὶς δὲν μ' ἔχει φίλο,

Γιατὶ δὲν ἔχω μάνα καὶ εἶμαι ὄρφανό .!

Ἄλλα παιδιά σὺν βλέπω ἐκεῖ ποῦ διακονεῖω,

Νὰ λάμπουν εἰς τὸ μετᾶξι, χαρούμεν' εὐτυχῆ,

Ἄπ' ὅλα τὰ καλά τους τὴν μάνα τους ζηλεύω.

Ἄχ! πῶς θὰ σ' ἀγαποῦσα μανοῦλά μου φτωχὴ!

Δὲν πρόφθασ' ἡ καῦμένη φίλι νὰ μοῦ χάριση.

Οὔτε νὰ μὲ χαϊδέψῃ, οὔτε νὰ μὲ εὐχηθῇ.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Ἄλλοίμονον εἰς ὅποιον ᾗς τὸν κόσμον τοῦτον ζήσῃ,
Ἄπ' τὴν καλὴν του μάνα χωρὶς νὰ φιληθῇ!...

(Ἄ. Παράσχος).

22. Ὀρφανοτροφεῖα.

Τὰ ὄρφανὰ δὲν ἐγκαταλείπονται εἰς τὴν τύχην αὐτῶν. Ὑπάρχουσιν εὐγενεῖς καὶ φιλόανθρωποι πλούσιοι, διαθέτοντες μεγάλας χρηματικὰς περιουσίας πρὸς διατροφήν καὶ προστασίαν τούτων.

Ἀπὸ τὰ κληροδοτήματα δὲ τῶν εὐγενῶν καὶ φιλοανθρώπων τούτων πλουσίων ἰδρύονται καταστήματα, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἀνατρέφονται, περιθάλπονται καὶ μορφοῦνται τὰ δύσμοιρα ὄρφανὰ. Τὰ καθιδρύματα δὲ ταῦτα λέγονται **ὄρφανοτροφεῖα**.

Ἐν Ἀθήναις ὑπάρχουσι δύο μεγάλα ὄρφανοτροφεῖα, ἓν διὰ τὰ ἄρρενα ὄρφανὰ, καὶ ἕτερον διὰ τὰ κοράσια. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον φέρει τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου εὐεργέτου Χατζῆ-Κώστα, τὸ δὲ δεύτερον ὀνομάζεται Ἀμαλίου, πρὸς τιμὴν τῆς πρώτης Βασιλίσσης Ἀμαλίας, ἣ ὁποία συνετέλεσε πολὺ εἰς τὴν ἴδρυσιν τούτου.

Εἰς ἀμφοτέρω δὲ τὰ μεγαλοπρεπῆ ταῦτα καθιδρύματα ἐπεκράτει ἄγρυπνος ἐπιτήρησις καὶ ἀπαράμιλλος τάξις καὶ ἀκρίβεια, λάμπει δὲ ἡ καθαριότης καὶ ἡ εὐκοσμία.

Τὸ ὄρφανοτροφεῖον Χατζῆ-Κώστα ἔχει σήμερον μεγάλην περιουσίαν ἐκ 3 ἑκατομμυρίων δραχμῶν καὶ συντηρεῖ κατ' ἔτος 160 ὄρφανὰ, δαπανᾷ δὲ δι' αὐτὰ ὑπὲρ τὰς 100 χιλιάδας δραχμῶν. Τὸ εὐεργετικὸν τοῦτο κατὰστημα δὲν διατρέφει μόνον τὰ ὄρφανὰ μέχρι τοῦ 17ου ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ διδάσκει ταῦτα τὰ στοιχειώδη γράμματα προσέτι καὶ μίαν τέχνην, ὅπως, ἐξερχόμενα τοῦ ὄρφανοτροφείου, δύνανται νὰ ζήσωσι δι' αὐτῆς.

Τέχνας δὲ μαθηθάνουσι διαφόρους, ἄλλα μὲν τὴν ξυλουργικὴν, ἄλλα δὲ τὴν σιδηρουργικὴν, ἄλλα τὴν ὑποδηματοποιίαν, ἄλλα τὴν ῥαπτικὴν καὶ ἄλλα τὴν λεπτουργικὴν, δηλαδὴ νὰ κατασκευάζωσι τραπέζας, καθέδρας, καθίσματα, καὶ ὅλα τὰ ἐπιπλα τὰ χρησιμεύοντα εἰς τὰς οἰκίας. Ὅλα δὲ τὰ ὄρφανὰ εἶνε ὑποχρεωμένα νὰ μάθωσι καὶ μουσικὴν, δι' ἧς ἐξευγενίζεται ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ πατρικὴ καὶ πεφωτισμένη πρόνοια τοῦ φιλοανθρωπικοῦ τούτου καταστήματος δὲν περιορίζεται μόνον εἰς ταῦτα. Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀπολύονται τοῦ ὄρφανοτροφείου καὶ ἐξέρχονται, ὅπως ζήσῃ ἡ φιλία τοῦ ἰσχυροῦ ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς τῆς τῶν καὶ

μικρόν τι χρηματικὸν κεφάλαιον, ἵνα οὕτω δύνανται ἀμέσως νὰ ἀρχίζωσιν ἐργασίαν.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐργάζεται καὶ τὸ Ἀμαλίειον ὄρφανοτροφεῖον, τὸ ὁποῖον συντηρεῖ κατ' ἔτος 164 ὄρφανὰς, ταύτας δὲ ἐκπαιδεύει καὶ καθιστᾷ οἰκοκυράς καλὰς, φρονίμους παρθένους, καὶ γυναῖκας χρησίμους εἰς τὴν κοινωνίαν, δαπανᾷ δὲ τοῦτο κατ' ἔτος ὑπὲρ τὰς 100 χιλιάδας δραχμῶν.

*«Κάμε τὸ καλὸ κι' ἄς κολίτται, σὰν νάσπειρες σιτάρι,
"Ὅπου τὸ ῥίπτεις εἰς τὴν γῆν κι' ὕστερα βρίσκεις χάρι».*

23. Αἱ τρεῖς Χάριτες.

Τρεῖς εἶν' αἱ θεαὶ χάριτες
τῆς ἐλεημοσύνης,
καὶ αἱ τρεῖς ὠραῖαι ὡς τὸ φῶς
τῆς Ἰσραῆλ σελήνης.

Παρηγορία τοῦ πτωχοῦ
καὶ ἡδονὴ γλυκεῖα
τοῦ ἐλεοῦντος, καὶ Θεοῦ
ἐξ ὕψους εὐλογία.

A. Μελάς.

24. Ἄλλα φιλανθρωπικὰ καθιδρύματα.

Δὲν εἶνε μόνα τὰ ὄρφανοτροφεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα εὐρίσκουσι προστασίαν τὰ ὄρφανὰ· ἀλλ' ἐκ τῆς γενναιοδωρίας τῶν πλουσίων πατριωτῶν μας καὶ πλεῖστα ἄλλα καθιδρύματα κοσμοῦσι τὰς πόλεις τῆς πατρίδος μας.

Ἐκαστον δὲ τούτων εἶνε προωρισμένον καὶ πρὸς ἓνα σκοπόν. Ἄλλα μὲν πρὸς θεραπείαν τῶν νοσοῦντων, ἢ πρὸς συντήρησιν τῶν γερόντων, ἢ πρὸς περίθαλψιν τῶν πτωχῶν καὶ ἀναπήρων. Ἄλλα δὲ πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου, ἢ πρὸς τελειοποίησιν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν ὠραίων τεχνῶν.

Τοιαῦτα μεγαλοπρεπῆ κτίρια βλέπει τις, πλεῖστα μὲν ἐν Ἀθῆναις, τινὰ δὲ καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Ἑλλάδος, καὶ τῆς ἐλευθέρου καὶ τῆς ὑποδούλου. Ἄλλὰ καὶ ἐκάστη κομόπολις καὶ ἕκαστον χωρίον μας εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἢ εἰς τὸ σχολεῖον ἢ εἰς ἄλλο κοινωφελὲς ἔργον, ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ τι τὸ καλόν. Καὶ τὸ καλὸν τοῦτο ἐγένετο δαπάναις τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ πατριώτου, ὅστις ζῆ μὲν μακρὰν τῆς πατρίδος του, ἀλλ' οὐδέποτε λησμονεῖ αὐτήν.

Αἱ δωρεαὶ αὗται εἶνε ἄξιον λόγου καὶ θαυμαστικῆς ἐπιπέτου ἡφιλοποίηθη ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

δεικνύουσι τὸν πολιτισμὸν, τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν φιλοπατρίαν τῆς Ἑλληνικῆς οἰκογενείας.

Καὶ δὲν παρέχει μόνον τοῦτο τὸ καλὸν ἢ Ἑλληνικὴ οἰκογένεια· ἀλλὰ παρουσιάζει καὶ ἄλλο τι ἰδιᾶζον προτέρημα τῆς οἰκογενειακῆς ἀγάπης. Εἰς κανὲν ἄλλο ἔθνος, ὅσον εἰς τὸ Ἑλληνικόν, δὲν βλέπομεν τὸν σύνδεσμον, τὴν ἀφοσίωσιν καὶ τὴν αὐταπάρνησιν τῆς οἰκογενείας.

Γονεῖς θυσιάζονται πάντοτε διὰ τὰ τέκνα καὶ μοχθοῦσιν νυχθημερόν ὑπὲρ τῆς εὐτυχίας αὐτῶν. Ὁ υἱὸς καὶ ἀδελφὸς προβλέπει τὰ πάντα καὶ ἐκπατρίζεται ἐν ἀνάγκῃ, μόνον καὶ μόνον διὰ τὴν βοήθησιν τὴν οἰκογενεϊάν του. Οἱ ἀδελφοὶ ἀμιλλῶνται τίς περισσότερον νὰ συντελέσῃ διὰ τὴν ἀποκαταστήσῃ ἀδελφὸς ἀνυπάρχοντος, διὰ τὴν ἐκπαιδεύσῃ ἀδελφὸς μικροτέρου, διὰ τὴν ἀποπληρώσῃ πατρικὰ χρέη καὶ ἐν γένει διὰ τὴν προαγάγῃ τὸν πατρικὸν οἶκον.

Δικαίως λοιπὸν καυχᾶται καὶ σεμνύεται ἡ Ἑλληνικὴ οἰκογένεια, ἔχουσα τοιαῦτα εὐγενῆ, φιλοπάτριδα μεγαλόδωρα τέκνα, ταῖα ὅποια τιμῶσι τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα καὶ τὴν πατρίδα.

«Θέλεις πλοῦτην καὶ τιμῆν, μὴ κοιμᾶσαι τὸ π. ὦ».

25. Πλοῦτος καὶ ἀρετή.

Ὁ πλοῦτος χωρὶς φρόνησιν
καὶ εὐγενῆ καρδίαν,
οὔτε ὑπόληψιν γεννᾶ
ἀλλ' οὔτε εὐτυχίαν.

Ἄν ὅμως πλοῦτος καὶ ἀρετὴ
εἰς ἐν συνενωθῶσιν.
εὐδαίμων καὶ εὐυπόληπτος
θέλεις διαβιώσῃ.

(Α. Μελάς).

26. Ὁ Θεὸς δημιουργός.

Τὰ ὀρφανά, ὡς ἐμάθομεν, εὐρίσκουσι πᾶσαν περίθαλψιν καὶ προστασίαν, εἴτε εἰς συγγενεῖς καὶ φίλους τῆς οἰκογενείας των, εἴτε εἰς τὰ ὀρφανοτροφεῖα, τὰ ὅποια οἱ εὐγενεῖς καὶ φιλελεήμονες πλούσιοι τῆς πατρίδος μας ἴδρυσαν.

Ἀλλὰ καὶ ἂν ἡ ἀνθρωπίνῃ πρόνοια δὲν προστρέξῃ πρὸς βοήθειαν αὐτῶν, ὑπάρχει ἄλλος προστάτης μέγιστος καὶ πανάγαθος διὰ τὰ ὀρφανά, ὁ Θεός. Οὗτος, ὡς πατήρ, θὰ μεριμνήσῃ περὶ αὐτῶν, ὅπως φροντίζει καὶ περὶ τοῦ κοινού ἔθνους.

Διὰ τὴν ἐννοήσῃτε τὴν ἀγαθότητα καὶ τὸ μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ, ἐγένεθη ἐνωρὶς τὴν προΐαν· καὶ παρατηρήσατε μεθ' ὁπόσῃς μεγαλοπρεπειᾶς στέλλει τὸ λαμπρὸν τοῦ ἡλίου φῶς, ἕως φωτίσει καὶ ζωογονήσῃ καὶ ἡμᾶς καὶ τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ!

Παρατηρήσατε τὸ πράσινον χρῶμα τῶν πεδιάδων, πόσον γλυκὺ καὶ εὐχάριστον εἶναι! Στρέψατε τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανόν, καὶ ἴδετε πόσον εὐχαριστεῖ καὶ ἐξημερόνει τὴν καρδίαν τὸ γαλανὸν καὶ ἡμερον αὐτοῦ χρῶμα! Συλλέξατε ἄνθη καὶ παρατηρήσατέ τὰ ποικίλα αὐτῶν χρώματα καὶ σχήματα μετὰ πόσῃς ἀρμονίας καὶ τέχνης ἐπλάσθησαν!

Πάντα ταῦτα εἶνε ὡραῖα καὶ ἀξιοθαύμαστα, διότι εἰς ὅλα ἀνευρίσκομεν καὶ θαυμάζομεν τὴν σοφίαν, τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν παντοδυναμίαν τοῦ πλάστου Ἄλλὰ καὶ ἅπανα ἢ φύσις παριστᾷ τὴν ὑπαρξίν καὶ τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ.

Τί ἄλλο εἶνε τῷ ὄντι ἢ φύσις, παρὰ ναδὸς ἀπέραντος καὶ μεγαλοπρεπή·, τὸ ἄπειρον τοῦ Θεοῦ μεγαλεῖον παριστάνων; Θόλος τοῦ μεγάλου τούτου ναοῦ εἶναι ὁ μέγας θόλος τοῦ οὐρανοῦ· λαμπάδες δὲ αὐτοῦ ἄσβεστοι, τὰ ἄσβεστα φῶτα τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ἀπέρων ἀστέρων! Εὐρίσκόμενοι λοιπὸν ἐντὸς τοῦ ναοῦ τούτου, ἅς μὴ παύομεν σεβόμενοι καὶ ὑμνοῦντες τὸν Ὑψιστον.

«Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου Κύριε· πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησα.».

27. Ὑμνος πρὸς τὸν Θεόν.

Τὸ φῶς Θεέ, τὸ σῶμά Σου,
ὁ ἥλιος τὸ ὄμμα σου,
ὁ κεραυνὸς φωνή σου.
Τὸ ἄπειρον διάστημα
τὸ μέγα σου ἀνάστημα
καὶ ὁ αἰὼν στιγμή Σου.
Δύναται ὁ δάκτυλός Σου

Ὡς μοχλὸς τὴν γῆν νὰ σείσῃ
καὶ τὸ κοῖλον τῆς χειρός Σου
τοὺς ὠκεανοὺς νὰ κλείσῃ.
Μὲ πνοὴν σου μίαν σβύνεις
τῶν ἀστέρων τοὺς φανούς
καὶ μὲ ἓν σου νεῦμα κλίνεις
πρὸς τὴν γῆν τοὺς οὐρανοὺς.

(Σοῦτσος).

28. Ἡ Κυριακὴ καὶ ἡ Ἐκκλησία.

Τὴν ἀνάπαυσιν μετὰ τὴν ἄσκασιν ἀπὸ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Ἡ μητέρα μὲ δροσᾶτο τᾶπλυνε νερό,
τὰ μαλλάκια τους μὲ χτένι χώρισ' ἀργυρὸ
Τᾶλλαξε σιδερωμένα ροῦχα γιορτερά.
Κι' ἔλαμπαν σὰν ἀγγελούδια κι' ἦσαν μιὰ χαρά.
Τώρα εἶν' ὅς τὸ πεζοδρόμι τὰ παιδιὰ κι' αὐτή.
Τὸ μικρὸ της ἀπ' τὸ χέρι τρυφερὰ κρατεῖ.

Εὐτακτα ὅς τὴν Ἐκκλησία στέκουν τὰ παιδιὰ,
Καὶ τὴν λειτουργί' ἀκούουν μ' ἀνοικτὴ καρδιά,
Φῶς καὶ μέσα, φῶς κι' ἀπ' ἔξω. Πάλιν νά, μαζ'
Εἰς τὸ σπῖτ' ἢ συνοδεία ἔρχεται πεζή.
Σ' ὄλην χύθηκε τὴν σιράτα μόσχος θαυμαστός
Καὶ ἀόρατος μαζί των ἔρχει' ὁ Χριστός.

(Ἡλίας Τανταλίδης)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΟΙΚΗΣΙΣ

30. Ἡ κατοικία τῶν ζώων.

Κοινὸν ἔνστικτον εἶναι εἰς ὅλα τὰ ζῶα νὰ ἔχωσι κατοικίαν. Ὅλα χρειάζονται μέρος, εἰς τὸ ὁποῖον νὰ καταφεύγωσι, διὰ νὰ προφυλάττωνται. Ὅλα θέλουσι νὰ τοποθετῶσι τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς τόπον ἀσφαλῆ.

Τίς δὲν γνωρίζει τὰς φωλεὰς τῶν πτηνῶν; Ἐκ τούτων ἄλλα μὲν πλέκουσιν ὠραίαν μικρὰν φωλεάν, τῆς ὁποίας τὸ ἐσωτερικὸν περιπλέκουσι διὰ πτερῶν, βρούων καὶ πέλων· ἄλλα δὲ εὐχαριστοῦνται νὰ ἐπισωρεύωσι ξύλα μικρὰ καὶ ἄχυρα ἀτέχνως ἐντὸς ὀπῆς τοίχου, ὡς τὰ στρουθία, ἢ ἐπὶ τῶν ὑψηλοτέρων δένδρων, ὡς ἡ κίσσα. Καὶ ἄλλα, ὡς λ. γ. οἱ ἀετοὶ καὶ τὰ μεγάλα ἄρπακτικὰ πτηνά, κατασκευάζουσι τὴν φωλεάν αὐτῶν εἰς τὰ ἀπόκρημα μέρη τῶν βράχων.

Αἱ θελκτικαὶ χελιδόνες, αἱ προάγγελοι τοῦ ἔαρος, κτίζουσιν εἰς τὰς γωνίας τῶν παραθύρων ἢ ὑπὸ τὰ γοῖσα τῆς στέγης τὴν στερεάν των φωλεάν ἐκ πηλοῦ, ὀπόθεν μίαν ἡμέραν ἐξέρχεται πετῶσα μικρὰ χαριτωμένη οἰκογένεια. Εἰς τὴν αὐτὴν δὲ φωλεάν ἐπανέρχεται τὸ ζεῦγος τὸ ἐρχόμενον ἔτος, ἵνα ἐγκατασταθῇ πάλιν.

Τοιουτοτρόπως καὶ πολλὰ χερσαῖα ζῶα φροντίζουσιν ἐπίσης πολὺ περὶ τῆς κατοικίας των, ἂν καὶ δὲν ἔχωσι τὴν ἐπιτηδειότητα νὰ κατασγευάζωσιν ὠραίας φωλεάς· ὡς λόγου χάριν, οἱ κόνικλοι καὶ αἱ ἀλώπεκες κατασκευάζουσιν εὐρυχώρους ὀπὰς ἐν τῇ γῆ, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐμφωλεύουσιν.

Ἐπίσης οἱ ἀρουραῖοι μύες, ἐπιβλαβέστατοι εἰς τοὺς ἀγρούς, ἀνοίγουσι μεγάλας ὑπογείους στοάς, εἰς τὰς ὁποίας διαμένουσι καὶ ἐναποταμιεύουσι τὰς τροφὰς των. Ὁ σκίουρος κατασκευάζει τὴν φωλεάν καὶ τὴν ἀποθήκην αὐτοῦ εἰς τὰς κορυφὰς τῶν δένδρων καὶ ἐντὸς τῶν κορυμῶν αὐτῶν. Ἐπὶ τέλους καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ θηρία ἔχωσι ὡς κατοικίαν τὰ σπήλαια, εἰς τὰ ὁποῖα καταφεύγουσιν, ὅταν δὲν καταγίνωνται πρὸς ἀναζήτησιν τῆς τροφῆς αὐτῶν.

31. Ἡ φωλιά.

Τὸ πουλάκι ὅ,ο χαρὰ
Μὲ τὰ πλουμιστὰ πτερά του.
Μὲ τραγ. ὕδια λιγυρά
Κτίζει, κτίζει τὴν φωλιά του.

«Πές μου, εὐμορφο πουλί,
Τ' εἶν' αὐτὰ ποῦ ἐτοιμάζεις ;
Καὶ γιατί τόσο πολὺ
"Ὅλ' ἡμέρα κοιιάζεις ;»

— «Γιατὶ πρὶν νὰ γεννηθῆς
Εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν στοχάσου,
Μιὰ κούνια παρευθὺς
Σοῦ ἐτοίμασ' ἡ μαμά σου ;

Κ' ἐγὼ τώρα μὲ χαρὰ
Τὴν φωλίτσα μου θὰ κτίσω
Κ' ἐκεῖ μέσα τὰ μικρά
Τὰ παιδιὰ μου θὰ γεννήσω.»

I. Πολέμης

32. Ἡ κατοικία τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ κάστωρ, τὰ πτηνά, καὶ τὰ ἄλλα ζῶα, κατασκευάζουσι τὴν φωλεάν ἢ κατοικίαν τὼν μετὰ τῆς αὐτῆς κανονικότητος, μεθ' ἧς κατεσκευάζον αὐτὴν καὶ πρὸ χιλιάδων ἐτῶν. Οὐδεμία παρετηρήθη μεταβολὴ ἢ πρόοδος.

Ὁ ἄνθρωπος ὁμοῦ, πεπρωκισμένος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ μὲ νοῦν καὶ θέλησιν, ἀναπτύσσεται καὶ τελειοποιεῖται. Ἡ τελειοποίησις δ' αὐτῆ καταφαίνεται καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς οἰκίας αὐτοῦ. Ὑπῆρξεν ἐποχὴ, καθ' ἣν ἔζη εἰς σπήλια, κοιλότητας δένδρων, καὶ ὅπασ τῆς γῆς. Ὀλίγον ὁμοῦ κατ' ὀλίγον, ἐπινοῶν καὶ διάφορα ἐργαλεῖα, ἀνέπτυξε τὴν τέχνην τῆς κατασκευῆς τῶν οἰκιῶν, τὴν οἰκοδομητικὴν.

Ἐν τούτοις καὶ σήμερον παρατηρεῖ τις τὴν μεγάλην ποικιλίαν τῶν οἰκιῶν, ἀπὸ τῆς κοινῆς σκηνῆς τοῦ ποιμένος καὶ τῆς καλύβης τοῦ χωρικοῦ, μέχρι τοῦ μεγάρου τῶν πλουσίων καὶ τῶν ἀνακτόρων τοῦ βασιλέως.

Τὸ μεγαλύτερον προτέρημα τῆς οἰκίας εἶνε οὐχὶ νὰ ἔχη ὕψος, ζωγραφίας καὶ κοσμήματα, ἀλλὰ νὰ εἶναι πρὸ παντὸς ὑγιεινὴ, τοῦτέστι νὰ βλέπη πρὸς μεσημβρίαν καὶ πρὸς βορρᾶν. Καὶ πρὸς μεσημβρίαν μὲν, διὰ νὰ θερμαίνωνται κατὰ τὸν χειμῶνα τὰ πρὸς αὐτὴν δωμάτια ὑπὸ τοῦ ἡλίου πρὸς βορρᾶν δέ, διὰ νὰ εἶναι δροσερὰ τὸ θέρος τὰ πρὸς αὐτὸν δωμάτια. Ὡστε ἡ καλὴ οἰκία πρέπει νὰ εἶναι τὸν μὲν χειμῶνα εὐήλιος, τὸ δὲ θέρος εὐσκίος.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Χάριν τῆς ὑγιεινῆς πρέπει τὸ πάτωμα νὰ μὴ στηρίζηται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, διότι αἱ σανίδες καὶ αἱ δοκοί, ἐγγίζουσαι τὸ ἔδαφος, σήπονται εὐκόλως ἐκ τῆς ὑγρασίας καὶ ἀναδίδουσι δυσσομίαν. Ὄθεν ἀπαιτεῖται μεταξὺ τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ πατώματος νὰ μεσολαβῆ κενὸν διάστημα, ὅπως κυκλοφορῇ ὁ ἀήρ ἐλευθέρως, ἄλλως τὸ πάτωμα γίνεται πηγὴ καὶ ἑστία μολυσμάτων.

Ὁ χρωματισμὸς τῶν θυρῶν, παραθύρων καὶ τῶν ἄλλων ξυλίων μερῶν τῆς οἰκίας δὲν γίνεται μόνον διὰ στολισμὸν, ἀλλὰ διὰ λόγους στερεότητος καὶ οἰκονομίας.

Ἡ νεόκτιστος οἰκία δὲν πρέπει ἀμέσως νὰ κατοικηθῇ· διότι οἱ τοῖχοι αὐτῆς εἶναι εἰσέτι ὑγροί, οἱ δὲ κατοικοῦντες ἐντὸς ὑγρῶν οἰκιῶν ὑποφέρουσιν ἀπὸ ρευματισμοὺς καὶ ἄλλα νοσήματα, ἐκ τῆς ὑγρασίας προερχόμενα.

«Ὅταν θῆς νὰ ρίξῃς πέτρα, τὰ ὑστερνὰ της μέτρα».

§§. Ἐκλογὴ κατοικίας.

Ἐκ τοῦ προηγουμένου μαθήματος ἐμάθομεν ὅτι πρέπει νὰ κατοικῇ τις οἰκίαν εὐάερον καὶ εὐήλιον. Ὁ ἥλιος δὲν χροιάζεται μόνον διὰ τὴν θερμότητα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ φῶς, τὸ ὁποῖον συντελεῖ πολὺ, ἵνα ἡ οἰκία εἶναι κατάλληλος καὶ ὑγιεινὴ. Σκοτεινὸν κατάλυμα εἶναι ψυχρὸν, ὑγρὸν καὶ συνεπῶς ἀνθυγιεινόν.

Διὰ τοῦτο καὶ ἡ κοινὴ παροιμία λέγει, «ὄπου ὁ ἥλιος δὲν εἰσέρχεται, ἐκεῖ εἰσέρχεται ὁ ἰατρός». Τοῦτο εἶναι ἀληθέστατον, διότι χωρὶς καθαρὸν ἀέρα καὶ χωρὶς φῶς τὰ πάντα μαραίνονται.

Εἰς τὴν κατοικίαν μας λοιπὸν πρέπει νὰ ἔχωμεν ἀρκετὰ παράθυρα πρὸς μεσημβρίαν καὶ ἀνατολὰς διὰ τὸν χειμῶνα, καὶ πρὸς βορρᾶν διὰ τὸ θέρος. Πρὸ πάντων δὲ νὰ ἀνοίγωμεν αὐτὰ συχνά, ὥστε νὰ ἀνανεοῦται εὐκόλως ὁ ἀήρ τῶν δωματίων. Ὅσοφ δὲ ἡ κατοικία εἶναι μικροτέρα, τόσῳ ἡ φροντίς τοῦ ἀερισμοῦ πρέπει νὰ εἶναι μεγαλυτέρα.

Εἰς τὰς πόλεις προτιμητέαι οἰκίαι εἶναι ἐκεῖναι, πλησίον τῶν ὁποίων εὐρίσκονται πλατεῖαι, κῆποι καὶ δένδρα, διότι μεγάλως συντελοῦσιν εἰς τὸν καθαρισμὸν τῆς ἀτμοσφαιράς. Τὸ καλύτερον ὑπὸ ἐποψιν ὑγιεινῆς θὰ ἦτο νὰ εὐρίσκεται ἐκάστη οἰκία ἀπομεμονωμένη καὶ νὰ ἔχῃ γύρωθεν περιβόλον, πεφυτευμένον διὰ δένδρων καὶ ἄλλων φυτῶν.

Τὰς τοίχους τῆς οἰκίας δὲν πρέπει γὰ ἐπιστροφῶμεν μὲ χάρ-
Φηφιοποίηθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

την χρωματισμένον, διότι συνήθως οὗτος ἐκτυποῦται μὲ δηλητηριώδεις οὐσίας. Ἀντὶ τούτου νὰ προτιμῶμεν τὴν ἐπίχρῳσιν τῶν τοίχων διὰ καθαροῦ ἀσβέστου καὶ νὰ ἀνανεοῦμεν αὐτὴν συχνάκις, τοῦλάχιστον ἅπαξ τοῦ ἔτους. Πολὺ ὁμοῦ καλύτερα εἶναι τὸ μαρμαροκονίαμα καὶ ὁ ἐλαιοχρωματισμός, καθόσον δυνάμεθα νὰ καθαρίζωμεν τούτους μὲ ὕδωρ ἀνάμικτον μὲ σάπωνα.

Τοὺς διαδρόμους, τὸ μαγειρεῖον καὶ τὰ δωμάτια τοῦ ἐσωγείου πρέπει νὰ στρώνωμεν μὲ πλάκας, τὰς ὁποίας καλῶς νὰ προσκολλῶμεν. Καὶ τοῦτο, διὰ νὰ μὴ ἀναδίδη δυσώδεις ἀναθυμιάσεις καὶ ὑγρασίαν ὁ κονιορτός, ὁ ὁποῖος καταδύεται εἰς τὰς ῥωγμάς. Εἰς τὰ λοιπὰ μέρη πρέπει νὰ προσαρμόζωμεν σανίδας στερεὰς καὶ ἀκεραίας, τὰς ὁποίας καλύπτομεν μὲ ἐλαιοβαφήν, διὰ νὰ δυνάμεθα νὰ καθαρίζωμεν μὲ ὕδωρ καὶ σπόγγον.

Τὰ πάντα ἐν τῇ οἰκίᾳ πρέπει νὰ διακρίνη ἡ τάξις, ἡ εὐκοσμία καὶ ἡ καθαριότης.

«Τὰ καλὰ κόπω κτῶνται. — Ἔσο φιλόπονος».

34. Συμβουλή.

Ὅ,τι δουλειὰ κι' ἂν κάνετε
μὲ προσοχὴν ἐργάζεσθε.
Τὴν ὥραν σας μὴ χάνετε
μὰ καὶ ποτὲ μὴ βιάζεσθε'

Νὰ σκέπτεσθε νὰ κρίνετε
καὶ τότε μὴ σᾶς μέλη'
'Αγάλια ἀγάλια γίνεται
ἡ ἀγουρίδα μέλι.

(Πολέμης)

35. Ἡ πατρικὴ οἰκία.

Ὁ Θεόδωρος νέος ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ χωρίου του καὶ μετέβη εἰς ξένας χώρας. Ἐκεῖ διέμεινεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐμπορευόμενος καὶ κατώρθωσε διὰ τῆς φιλοπονίας καὶ τῆς τιμότητός του νὰ ἀποκτήσῃ πλοῦτον. Χάριν δὲ ἀναφυγῆς περιῆλθε τὰς λαμπροτέρας πόλεις καὶ τὰ ὠραιότερα μέρη τοῦ κόσμου.

Πλούσιος ἤδη καὶ εὐτυχής, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ χωρίον του καὶ νὰ ζήσῃ εἰς τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του, πλησίον τῶν γονέων καὶ τῶν συγγενῶν του. Ὅτε δὲ ἐπανῆλθε, πάντες οἱ συμπολιταὶ του τὸν ὑπεδέχθησαν μετὰ χαρᾶς καὶ τὸν ἠρώτων περὶ πολλῶν. Εἰς δὲ ἐξ αὐτῶν τὸν ἠρώτησε καὶ ποῖος τόπος, ἐξ ὧν εἶδε, τῷ ἐφάνη ὁ ὠραιότερος.

Ὁ Θεόδωρος εἶπε, τότε εἰς ὑπὸν ὄλων

ἠφιοποιήθηκ ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

«Περιήλθον πολλούς τόπους και είδον πολύ ώραία πράγματα. Ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖον μοι ἤρесе περισσότερο και με συνεκίνησε βαθύτερον, ἦτο ἡ πατρική μου οἰκία. Μόλις τὴν διέκρινα ἐν τῷ μέσῳ τῶν δένδρων τοῦ χωρίου μας, ἠσθάνθην τόσην συγκίνησιν και χαράν, ὅσην οὐδέποτε ἕως τότε εἶχον αισθανθῆ. Ἐξ ὄλων τῶν ὠραίων δένδρων και ἀνθέων, τὰ ὁποῖα στολίξουσιν τὰ ξένα ἐκεῖνα μέρη, κανέν δὲν μοι ἐφάνη τόσον ὠραῖον, ὅσον ἡ ἀπλή τριανταφυλλέα, ἡ ὁποῖα εἶναι πλησίον τῆς μικρᾶς μας οἰκίας. Ταύτην ἐφύτευσεν ὁ πατήρ μου και ἐπότισεν ἡ μήτηρ μου. Ἐκ ταύτης και ἡ καλή μου ἀδελφή μοι προσέφερε τριαντάφυλλα, μόλις ἦλθον».

Οὐδεὶς ἄλλος τόπος δὲν εἶναι ὠραιότερος ἐκεῖνισι, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ ἀνθρώπος ἐγεννήθη και ἔλαβε τὰ πρῶτα φιλήματα τῶν γονέων του, εἰς τὸν ὁποῖον διήλθε τοὺς παιδικούς του χρόνους και ἔμαθε τὴν μητρικήν του γλῶσσαν, εἰς τὸν ὁποῖον ἔχει τοὺς γονεῖς, τοὺς συγγενεῖς, τοὺς φίλους, τοὺς συμπολίτας του.

Ὡ πόσον ποθητὴ εἶναι ἡ πατρική οἰκία και πόσον εὐτυχεῖς εἶναι ὅσοι δὲν ἀπομακρύνονται ἀπὸ ταύτην!

«Οὐδὲν τῶν γονέων και τῆς πατρίδος γλυκύτερον».

26. Τὸ χωριό μου.

Μὲ μάτια δακρυσμένα,
Χωριό μου ποθητό,
Ἐν ὅσῳ ζῶ ἐσένα
μονάχα θὰ ζητῶ.

Ὁ ἥλιος σου χρυσώνει
τὰ γιοῦλια τοῦ βουνοῦ,
Κι ἡ νύχτα καμαρόνει
μέσ' ἑστᾶστρα τοῦρανοῦ.

Ἄ! θὰ θυμοῦμ' αἰώνια
μὲ τέριψι μυστική,
Τὰ παιδικά μου χρόνια
ποῦ ἔπερασα ἐκεῖ.

Μὰ ἔχω μιά ἐλπίδα
πῶς θ'ἀρθῶ ἕνα πρωὶ
Ἐκεῖ ποῦ πρωτοεῖδα
Τὸ φῶς και τὴ ζωή.

27. Ὁ ἀτμοσφαιρικός ἀήρ.

Ὁ ἀτμοσφαιρικός ἀήρ εἶναι ἀπαραίτητος εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ζωῆς και τῆς υγείας μας. Δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ τρεφώμεθα καλῶς, ἀλλὰ και νὰ εἰσπνέωμεν πάντοτε καθαρὸν ἀέρα. Πολλοὶ ἀνθρώποι ἔμειναν ἐπὶ ἐβδομάδας νήστευς και ἔζησαν· ἀλλ' ὅστις ἔτυχε νὰ στερηθῆ ἀέρος, οὗτος δὲν ἠδυνήθη νὰ ζήσῃ περισσότερο τῶν πέντε λεπτῶν τῆς ὥρας.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Ὁ ἄνθρωπος, ἀφ' ἧς στιγμῆς γεννᾶται, μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ἀποθνήσκει, ἔχει ἀνάγκην νὰ ἀναπνέῃ διαρκῶς ἀέρα· διότι οὕτω ζωογονεῖται τὸ αἷμά του καὶ γίνεται κατάλληλον πρὸς διατροφήν καὶ διατήρησιν τοῦ σώματος καὶ τῆς ζωῆς.

Ὁ ἀήρ, τὸν ὁποῖον ἀναπνέομεν, εἰσχωρεῖ διὰ τῆς ρινὸς καὶ τοῦ στόματος μέχρι τῶν πνευμόνων μας. Πρέπει δὲ νὰ προσέχωμεν, ὥστε ἡ ἀναπνοὴ νὰ γίνεται διὰ τῆς ρινὸς, διότι διερχόμενος ὁ ἀήρ διὰ τῶν ρωθίωνων καθαρίζεται ἀπὸ τὰς ξένας καὶ ἐπιβλαβεῖς οὐσίας. Ὅσοι ἀναπνέουσι διὰ τοῦ στόματος, ἐκτίθενται εἰς πολλὰς ἀσθενείας· διότι ὁ ἀήρ εἰσέρχεται εἰς τοὺς πνεύμονας ψυχρὸς καὶ ἀκάθαρτος.

Εἰς τοὺς πνεύμονας φθάνων ὁ ἀήρ, συναντᾷ τὸ αἷμα, τὸ ὁποῖον καθαρίζει καὶ καθιστᾷ χρήσιμον διὰ τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τοῦ σώματος. Ὅσον καθαρώτερος εἶναι ὁ ἀήρ, τόσον τὸ σῶμά μας εἶναι ὑγιέστερον. Ὁ ἀκάθαρτος καὶ ὑγρὸς ἢ μεμολυσμένος βλάπτει καὶ ἀφανίζει τὴν ὑγίαν μας.

Προσέξατε τὴν ὑγίαν σας ὡς τὸ πολυτιμότερον ἀγαθόν. Ἡ ὑγία δὲν εἶναι μόνον εὐτυχία καὶ χαρὰ, ἀλλ' εἶναι καὶ πηγὴ πλούτου. Ὁ ἀσθενὴς ἄνθρωπος εἶναι ἐπιβλαβὴς εἰς τὴν οἰκογενεῖάν του, ἄχρηστος εἰς τὴν πατρίδα καὶ ἐμπόδιον εἰς τὴν κροόδον τῆς κοινωνίας. Τοῦναντίον ὁ ὑγιὴς εἶναι εἰς ὅλους ὠφέλιμος.

Ἡ καθαριότης μεγάλως συντελεῖ εἰς τοῦτο.

« Ἡ πάστρα εἶνε μισὴ ἀρχοντιά ».

§ 8. Ἡ καθαριότης

Ἡ καθαριότης εἶναι
ἡ καλλίστη τῶν στολῶν
Καὶ κατὰ τῆς ἀσθενείας
μέγας προμαχόν.

Ὁ δὲ ὄνταρὸς τὸ σῶμα
ἔχει ρυπαρὰν ψυχὴν
Καὶ ἀνήκει εἰς τῶν χοίρων
τὴν ἀκάθαρτον φυλὴν.

(A. Melas)

§ 9. Ἀερισμὸς τῶν οἰκιῶν.

Ὁ καθαρὸς ἀήρ, ὡς ἐμάθομεν ἄνωτέρω, ἔχει μεγίστην ἐπίδρασιν εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὴν ὑγίαν μας, καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ εἰσπνέωμεν καθαρὸν ἀέρα πάντοτε.

Τὴν ἐσωτερικὴν ἀτμόσφαιραν τῶν οἰκιῶν μας, μολύνουσι διαρρηφιολογήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

κῶς ἢ ἀναπνοή, αἱ ἐκ τοῦ ἰδρωτὸς ἀπόπνοια, τὰ ἀκάθαρτα ἐνδύματα, πρὸς δὲ ἢ καῦσις τῶν ἀνθρώκων, τῶν ξύλων τῶν λυχνιῶν, καὶ αἱ ἀναθυμιάσεις, τὰς ὁποίας ἐκφέρουσιν αἱ οἰκιακαὶ ἀκαθαρσίαι, οἱ βόθροι, αἱ ὑπόνοιμοι, οἱ ἀπόπατοι. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἀερίζεται συνεχῶς ἡ οἰκία.

Ὁ ἀερισμὸς γίνεται διὰ τοῦ ἀνοίγματος τῶν θυρῶν καὶ τῶν παραθύρων. Διὰ τούτων σχηματίζεται ρεῦμα, εἰς μὲν τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ θαλάμου ἐκ τῶν ἔνδον πρὸς τὰ ἔξω, εἰς δὲ τὸ κατώτερον ἐκ τῶν ἔξω πρὸς τὰ ἐντός. Τοῦτο εἶναι τὸ καλύτερον μέρος τοῦ ἀερισμοῦ, ἀν δὲν ὑπάρχωσι παράθυρα, ἀπέναντι ἀλλήλων εὐρισκόμενα.

Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὁ καθαρὸς ἀήρ εἰσέρχεται ἐκ τῶν κάτω, ὁ δὲ ἐφθαρμένος ἐξάγεται ἐκ τῶν ἄνω, διότι ὁ θερμὸς ἀήρ, ὡς ἐλαφρότερος, τείνει νὰ ὑψωθῆ. Ὁ καθαρὸς ἀήρ πρέπει, εἰ δυνατόν, νὰ εἰσάγεται ἐκ τῆς μεσημβρίας τὸν χειμῶνα, ἐκ τοῦ βορρᾶ δὲ τὸ θέρος καὶ πάντοτε ἀπὸ ὑγιεινοῦ μέρους.

Τὰ παράθυρα τῶν δωματίων τοῦ ὕπνου πρέπει νὰ ἀφίνωνται ἀνοικτὰ καθ' ὅλην τὴν ἡμέρα, ἐκείνων δέ, εἰς τὰ ὁποῖα διημερεύουσι τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας, νὰ ἀνοίγωνται ἐκ διαλειμμάτων, διὰ νὰ ἀερίζωνται καλῶς.

Αἱ θύραι καὶ τὰ παράθυρα δεόν νὰ εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὴν ἔκτασιν ἐκάστου δωματίου, νὰ ἀνοίγωνται δὲ καθ' ἑκάστην.

Ὅπου ἐπιπολάζουσι πυρετοί, τὰ παράθυρα δεόν νὰ κλείωνται ἐνωρὶς τὴν ἑσπέραν, καὶ νὰ τηρῆται ὅσον τὸ δυνατόν ἐντός τῆς οἰκίας ξηρότης καὶ ἄκρα καθαριότης.

Καλὸν εἶναι νὰ μὴ κοιμώμεθα κατὰ γῆς, ἀλλὰ νὰ κατακλινώμεθα εἰς κλίνας ὑψηλοτέρας τοῦ ἐδάφους, ὅπως μὴ ἀναπνέωμεν τὸ κατακαθήμενον ἀνθρακικὸν ὀξύ. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον πρέπει νὰ προτιμῶμεν ὡς κοιτῶνας τὰ ἀνώγεια δωμάτια τῶν ὑπογείων.

« Ἄργος μὴ ἔσο, μηδ' ἂν πλουτῆς ».

40. Συμβουλή.

Ἔχε τὰ πόδια σου ζεστά,
τὴν κεφαλὴν σου κρύαν,

Τὸν στόμαχόν σου ἐλαφρόν'
γιατροῦ δὲν ἔχεις χρεῖαν.

Βηλαρᾶς

β') Τεχνητοὶ φωτισμοί.

Πλὴν τοῦ ἡλιακοῦ φωτισμοῦ ὁ ἄνθρωπος ἐφεῦρε τεχνητούς φωτισμούς, διὰ τῶν ὁποίων φωτίζει τὴν σκοτεινὴν νύκτα. Προτιμᾶται συνήθως ὁ φωτισμὸς διὰ στεατοκηρίου ἢ δι' ἐλαίου· διότι τὸ φῶς αὐτῶν εἶναι ὠχρὸν καὶ γίνεται ὀλιγωτέρα δι' αὐτῶν κατανάλωσις ὀξυγόνου. Ἐκ τῶν δύο δὲ τούτων προτιμότερος εἶναι ὁ δι' ἐλαίου, καὶ διὰ τὴν γλυκύτητα τοῦ φωτὸς καὶ διότι τὸ φῶς τούτου δὲν πάλλεται, ὅπως τὸ τοῦ στεατοκηρίου, οὐδὲ κουράζει τοὺς ὀφθαλμούς. Ὁ δὲ διὰ πετρελαίου καὶ ἀεριόφωτος φωτισμὸς ὄχι μόνον διαφθείρει τὸν ἐσωτερικὸν ἀέρα, ἀλλὰ βλάπτει καὶ τοὺς ὀφθαλμούς.

Καλὸς φωτισμὸς εἶναι τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς, τὸ ὁποῖον δὲν θερμαίνει οὔτε καταστρέφει τὴν ὄρασιν καὶ τὸν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα, ὅπως τὸ πετρελαίου καὶ τὸ ἀεριόφως. Ἄλλ' ἔχει καὶ τὸ μειονέκτημα ὅτι καταπονεῖ τοὺς εἰς ἀνάγνωσιν ἢ γραφὴν ἀπασχολημένους ὀφθαλμούς καὶ ὅτι ὀλίγον κατ' ὀλίγον προκαλεῖ ἐξαοθένησιν αὐτῶν, ὅταν μάλιστα ἢ ἔντασις τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτὸς εἶναι μεγάλη.

Παρ' ἡμῖν ἤδη γίνεται χρῆσις πετρελαίου ἢ τοῦ οἰνοπνεύματος· διότι δι' αὐτῶν ἐπιτυγχάνομεν εὐκολώτερον καὶ εὐθηνότερον σχετικῶς φωτισμόν. Πρέπει ὅμως νὰ προσέχωμεν πολὺ εἰς τὰς λάμπας, ὥστε νὰ διατηρῶμεν καὶ προπαρασκευάζομεν ταύτας καλῶς· διότι πολλάκις ἐξ ἀπροσεξίας περὶ τὴν χρῆσιν τούτων γίνονται καταστρεπτικαὶ πυρκαϊαὶ καὶ ἄλλα δυστυχήματα ἀπωλείας ἀνθρώπων.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ φῶς τοῦ πετρελαίου ἢ τοῦ οἰνοπνεύματος καταπονεῖ, ὡς εἶπομεν, καὶ ἐρεθίζει τοὺς ὀφθαλμούς, πρέπει νὰ μεταχειριζόμεθα εἰς τὰς λάμπας ἢ τοὺς λαμπτήρας σφαίρας θαμβὰς ἢ ἀλεξίφωτα χρωματιστά.

Πρὸ πάντων ὅταν μελετῶμεν ἢ γράφωμεν, ἄς φροντίζωμεν τὸ φῶς νὰ κατέρχεται ἄνωθεν· διότι τὸ φῶς, τὸ κάτωθεν καὶ ὀριζοντίως ἐρχόμενον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μας, κουράζει καὶ βλάπτει τὴν ὄρασιν.

«Πράττε ἐκεῖνα, ἅτινα οὐδέποτε θὰ σὲ βλάψωσιν»

42. Θέρμανσις.

Ὁ ἄνθρωπος καὶ τὰ ζῶα πρὸς διατήρησιν τῆς ζωῆς των, ἐ-

κτός τοῦ ἀέρος, ἔχουσιν ἀνάγκην καὶ θερμότητος. Ἡ ζωικὴ θερμότης, ἣτις παράγεται εἰς τὸ σῶμα, δὲν εἶναι ἐπαρκῆς πάντοτε, καὶ διὰ τοῦτε ἔχομεν ἀνάγκην τῆς ἡλιακῆς θερμότητος.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ ἔντασις ταύτης δὲν εἶναι πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἡ αὐτή, ὁ ἄνθρωπος ἕνεκα τούτου ἐφεῦρε καὶ τεχνητὰ μέσα θερμάνσεως.

Μέσα τεχνητὰ θερμάνσεως εἶναι αἱ ἐστία, αἱ ὁποῖαι εἶναι προτιμότεραι ἰδίως διὰ τὸν κοιτῶνα, διότι δὲν διαφθείρουσι τὸν ἐντὸς ἀέρα. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ διατηρῶμεν καὶ μεγάλην θερμότητα ἐντὸς τῶν δωματίων, διότι οὕτω τὸ σῶμα μας καθίσταται ἐμαλθακὸν καὶ ἐπισύρει εὐκολώτερον τὰ χρονολογήματα.

Αἱ θερμάστραι παράγουσι περισσοτέραν θερμότητα.

Τὰ ξύλα εἶναι διὰ τὴν θέρμανσιν ἡ ὑγιεινότερα καύσιμος ὕλη, τούτων δὲ τὰ καλύτερα εἶναι τῆς ἐλαίας. Οἱ ξυλάνθρακες εἶναι ἐπικίνδυνοι, ὅταν χρησιμοποιῶνται πρὸς θέρμανσιν τῶν δωματίων. Οἱ γαιάνθρακες εἶναι καλὴ καύσιμος ὕλη καὶ γίνεται χρῆσις αὐτῶν ἰδίως διὰ τὴν θέρμανσιν τῶν σχολείων καὶ μεγάλων ἐν γένει ἰδρυμάτων.

Ἄλλα μέσα πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τοῦ ψύχους ἔχομεν καὶ τὰ μάλλινα ἐνδύματα. Οὐχ ἦτον πρέπει νὰ συνειθίσωμεν εἰς τὸ ξηρὸν ψῦχος, διότι τοῦτο ἐνισχύει τὴν ὄρεξιν καὶ διευκολύνει τὴν πέψιν· ὁ δὲ ὀργανισμὸς, διὰ νὰ ἀντέχη εἰς τὸ ψῦχος, πρέπει ἂ βοηθηθῆται ἀπὸ οὐσιαστικὴν καὶ ἐπαρκῆ τροφήν. Ἡ τροφή λοιπὸν εἶναι μέσον τῆς θερμάνσεως πρὸς διατήρησιν τῆς ὑγείας.

Κατὰ τὸ θέρος ἕνεκα τῆς μεγάλης θερμότητος ἰδρώνομεν καὶ υποπίπτομεν εἰς ψύξεις· ἀλλὰ δυνάμεθα νὰ προφυλαττώμεθα ἀπὸ τούτων, ἐὰν φέρωμεν ἐνδύματα εὐρέα καὶ λινᾶ καὶ ἀπέχωμεν ἀπὸ τὰ ρεύματα τοῦ ἀέρος, μὴ πίνωμεν δὲ ἰδρωμένοι πολὺ ψυχρὸν ὕδωρ. Πρὸς δέ, ἵνα ἀποφεύγωμεν τὰς ἐνοχλήσεις τῆς θερμότητος, δεόν νὰ φέρωμεν πέλους ψιαθίνους, νὰ τρώγωμεν ὀλίγον καὶ ἰδίως φυτικὰς οὐσίας, νὰ δροσίζωμεν τὸ σῶμα διὰ λουτρῶν καὶ νὰ ἀποφεύγωμεν τοὺς πολλοὺς κόπους.

«**Ὁ συνετὸς ἐκτελεῖ ἐκεῖνα, δι' ἃ οὐδέποτε θὰ μετανοήσῃ**».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ

43. Ἐνδύματα.

ἼEίς ὅλα τὰ ὄντα, τὰ ὁποῖα στεροῦνται λογικοῦ, ηὐδόκησεν ἡ θεία πρόνοια νὰ χαρίσῃ τὴν ἐνδυμασίαν αὐτῶν, ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν, τὰς ὁποίας ἔχουσιν.

Ἐδωκε, παραδείγματος χάριν, εἰς τὰ πτηνὰ πτερὰ διὰ νὰ προφυλάσσωνται ἀπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς βροχῆς, τοῦ ψύχους, τῶν ἀνέμων· εἰς τὰ τετράποδα τὰς τρίχας, εἰς τὰς χελώνας τὸ ὄστρακον, εἰς τοὺς ἀκανθοχοίρους τὰς ἀκάνθας, εἰς τὸ πρόβατον τὸ μαλλίον. Ἄλλ' εἰς τὸν ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον ἐπροίκισε μὲ τὸ θεῖον δῶρον τοῦ λόγου, δὲν ἔδωκεν ἐνδυμασίαν τινά, ἀλλὰ τὸν ἀφῆκεν ὅπως μόνος ἐκλέξῃ καὶ κατασκευάσῃ τὰ ἐνδύματά του.

Κατ' ἀρχὰς οἱ ἄνθρωποι ἐκαλύπτοντο μὲ τὰ μεγάλα φύλλα φυτῶν τινῶν. Καὶ σήμερον εἰσέτι πολλοὶ ἄγριοι λαοὶ εἰς τὰ θερμὰ κλίματα ἐξακολουθοῦσι μεταχειριζόμενοι φύλλα ἢ ψιάθους.

Εἰς τὰ ψυχρὰ μέρη μεταχειρίζονται ἀκατέργαστα δέρματα ζῴων, ὅπως καλύπτωσι τὴν γυμνότητα καὶ συγχρόνως προφυλάσσωνται ἀπὸ τὸ ψῦχος καὶ τὴν ὑγρασίαν. Βραδύτερον ἔμαθον τὰ δέρματα νὰ κατεργάζωνται καὶ νὰ κατασκευάζωσιν ἐκ τῶν μαλλίων χονδρὰ ὑφάσματα. Ἐπὶ τέλους ἐνόησαν ὅτι καὶ ἀπὸ τὰς στερεὰς ἴνας φυτῶν τινῶν ἠδύναντο νὰ κατασκευάσωσι τοιαῦτα. Τὰ φυτὰ, τὰ ὁποῖα πρὸ πάντων χρησιμεύουσι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, εἶναι τὸ λίνον, ἡ κἀναβις καὶ ὁ βάμβαξ.

Τὰ ἐνδύματα καὶ διὰ λόγον κοσμιότητος καὶ διὰ λόγον προφυλάξεως τοῦ σώματος, εἶναι ἀπαραίτητα, διότι ἐμποδίζουσι τὸ ψῦχος, τὴν θερμότητα, τὸν ἄνεμον, τὴν βροχὴν, τὴν ὑγρασίαν ἀπὸ τοῦ νὰ προσβάλλωσιν ἀμέσως τὸ σῶμα καὶ νὰ ἀσθενῶμεν. Τὰ ἐνδύματα εἶναι ἀνάλογα τῆς ἐποχῆς καὶ τοῦ κλίματος· λεπτότερα καὶ ἐλαφρότερα κατὰ τὸ θέρος, βαρύτερα δὲ καὶ θερμότερα κατὰ τὸν χειμῶνα.

Μὴ λησιμονῶμεν ὅμως ὅτι τὰ ἐνδύματα, τὰ ἐσωτερικὰ καὶ ἔξωτερικὰ, πρέπει νὰ εἶναι πάντοτε καθαρὰ, διότι ἡ καθαριότης τῶν

ένδυμάτων δεικνύει άνθρωπον φιλότιμον καὶ εὐγενεοῦς ψυχῆς, ἐνῶ ἡ ἀκαθαρσία τοῦναντίον ὀκνηρὸν καὶ κακῶς ἀνατεθραμμένον.

«Τῆς περὶ τὸ σῶμα ὑγείας μὴ ἀμέλει»

44. Ῥλικά τῶν ένδυμάτων.

α') Τὸ λίνον. — Ὁ βάμβαξ. — Τὸ μαλλίον.

Τὸ λίνον καὶ ἡ κάρναβις εἶναι φυτά, τὰ ὁποῖα καλλιεροῦνται εἰς τοὺς ἀγρούς. Ὅταν τὰ στελέχη αὐτῶν ὠριμάσῃσι, τὰ ἐκριζόνουσι, τὰ ρίπτουσι εἰς λάκκους, περιέχοντας ὕδωρ, διὰ νὰ μαλακώσῃσι, καὶ κατόπιν ἀφαιροῦσιν ἀπ' αὐτῶν τὰς ἴνας, τὰς ὁποίας κατεργάζονται.

Καὶ τοιοῦτοτρόπως κατασκευάζουσιν : ἐκ μὲν τῆς καννάβεως τὸ στυπεῖον, τὰ σχοινία, τὰ πανία τῶν πλοίων καὶ τῶν σκηγῶν, καὶ ἄλλα· ἐκ δὲ τοῦ λίνου, ὠραῖα ὑφάσματα· λόγου χάριν, βατίστας, λεπτά πανία, τὰ ὁποῖα ὀνομάζομεν συνήθως μὲ μίαν λέξιν λινᾶ· ἔτι δὲ τρίχαπτα (δαντέλας), σειρήτια, κλωστὰς τῆς ραφῆς.

Ὁ βάμβαξ εἶναι καὶ οὗτος φυτόν, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται βαμβάκις (βαμβακία). Ἡ βαμβακίς κάμνει κίτρινα ἄνθη, τὰ ὁποῖα, ἀφ' οὗ μαρανθῶσι καὶ πέσωσι, μεταβάλλονται εἰς κάλυκας, ἧτοι εἰς καυκία, ἐντὸς τῶν ὁποίων περιέχεται ὁ βάμβαξ. Ὅταν δὲ οἱ σπόροι, οἱ περιεχόμενοι ἐντὸς τοῦ βάμβακος καὶ ὀνομαζόμενοι βαμβάκος, ὠριμάσῃσι, οἱ κάλυκες ἀνοίγουσιν οἴκοθεν, καὶ ὁ βάμβαξ παρουσιάζεται λευκὸς ὡς νιφάς.

Ἐκ τοῦ βάμβακος κατασκευάζομεν νήματα· δι' αὐτῶν δὲ ὑφάσματα, τὰ ὁποῖα ὀνομάζομεν βαμβακερὰ ὑφάσματα. Ἐκ τῶν ὑφασμάτων δὲ τούτων κατασκευάζομεν τοὺς χιτῶνας, μανδύλια καὶ διάφορα ἄλλα ένδύματα.

Ἐὰν ἀναμίξωμεν βαμβακερὰς κλωστὰς μετὰ λινῶν καὶ ὑφάνωμεν αὐτάς, κατασκευάζομεν τὰ καλούμενα λινοβάμβακα ὑφάσματα. Τὸ μαλλίον τὸ τόσον θερμόν, ἐκ τοῦ ὁποίου κατασκευάζομεν ένδύματα, φανέλλας, πῖλους καὶ τὰ παρόμοια, προμηθευόμεθα ἐκ προβάτων.

Ὅταν ἔλθῃ τὸ θέρος, ὁ ποιμὴν κείρει τὰ πρόβατα διὰ μεγάλης ψαλλίδος. Τὰ κείρει δὲ τὸ θέρος, διὰ νὰ δροσίζωνται, ἐνῶ ἔαν τὰ ἔκείρῃ τὸν χειμῶνα, τὰ ἐξυθύνον. Συμβαίνει σῆμα δὴ

ἄφ' οὗ γεννήσῃ τὰ ὠά της, χρήσιμα διὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος, ἀποθνήσκει. Ὀνομάζονται δὲ τὰ ὠά ταῦτα συνήθως μεταξόσπορος.

Ὁ μεταξοσκώληξ κατάγεται ἐκ μιᾶς ἐπαρχίας τῆς Κίνας, ὀνομαζομένης Σηρικῆς. Ἐκ ταύτης κατὰ τὸ 552 μετὰ Χριστὸν δύο μοναχοὶ μετέφερον ἀρκετὴν ποσότητα μεταξοσπόρου εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὁπόθεν ἡ μεταξοσκωληκοτροφία μετεδόθη εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐκ ταύτης εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην.

Ἡ μεταξοσκωληκοτροφία εἶναι προσοδοφόρος, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι καλὸν νὰ καταγινώμεθα εἰς ταύτην. Ὅπως δ' ἐπιτυγχάνωμεν εἰς τὴν ἀνατροφὴν τοῦ μεταξοσκώληκος, πρέπει νὰ ἔχωμεν καλὸν σπόρον.

«*Βία μὴδὲν πράττε—Νοῦν ἡγεμόνα ποιοῦ*».

Ἐπιμέλεια ἐκ τῆς σηροτροφίας.

Ἡ σηροτροφία ἢ μεταξουργία εἶνε ἐπικερδῆς ἐνασχόλησις ἐν Ἑλλάδι καὶ ἰδίως ἐν Πελοποννήσῳ. Πολλοὶ φιλόπονοι οἰκογένειαι καταγίνονται εἰς ταύτην.

Παράδειγμα ἔστω μία πτωχὴ χήρα, ἣτις ἀπὸ τινος χρόνου ἔζη εἰς τινα κομόπολιν τῆς Ἀρκαδίας. Αὕτη ὑποφέρουσα ἀπὸ ἀνέχειν, καταβληθεῖσα δὲ καὶ ὑπὸ ἀσθενείας, δὲν ἠδύνατο νὰ θρέψῃ τὰ ὄρφανά της.

Ἡμέραν τινὰ, καθ' ἣν αὕτη καὶ τὰ τέκνα της ὑπέφερον ἀπὸ πείναν, προσῆλθεν εἰς πλουσίαν καὶ ἀγαθοεργὸν κυρίαν καὶ τῇ ἐζήτησε μετὰ συστολῆς βοήθειαν.

— Καλὴ γυναῖκα, εἶπεν ἡ εὐσπλαχνος κυρία, ἔλεημοσύνην δὲν ἔχω σκοπὸν νὰ σοὶ κάμω· μόνον θὰ σοὶ δανείσω μερικά χρήματα διὰ τὰ ὁποῖα οὔτε ὁμόλογον οὔτε ἐγγυητὴν ζητῶ· ἐμπιστεύομαι μόνον εἰς τὴν τιμιότητά σου καὶ περιμένω τὴν ἐπιστροφὴν τούτων, ὅταν ὁποσοῦν εὐπορήσῃς. Σὲ συμβουλεύω δὲ νὰ τὰ μεταχειρισθῆς διὰ νὰ θρέψῃς μεταξοσκώληκας. Ἡ ἐργασία αὕτη δὲν ἀπαίτεῖ πολλὰς σωματικὰς δυνάμεις, ἀλλὰ φροντίδα μόνον καὶ ἐπιμέλειαν, τὰ δὲ κοράσια σου δύνανται νὰ σὲ βοηθήσουν».

Ἡ χήρα ἠὐχαρίστησεν ἐκ βάθους ψυχῆς τὴν φιλόφρονον κυρίαν, προθύμως δὲ ἐξετέλεσε τὴν συμβουλήν αὐτῆς καὶ ἠγόρασε μεταξόσπορον. Μετὰ πολλῆς δὲ ἐπιμελείας ἐπεδόθησαν αὕτη καὶ τὰ κοράσια της εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν μεταξοσκωληκῶν, ὥστε μετὰ τινα χρόνον ἀπέκτησαν κομπούλια ἄσθονα.

Ταῦτα ἐπώλησεν ἡ πτωχὴ χήρα εἰς καλὴν τιμὴν καὶ τοιοῦτοτρόπως ἢ προτέρα ἔνδεια ἐξέλιπε διὰ τῶν χρημάτων, τὰ ὅποια ἐκέρδησεν ἐκ τῆς σκοληκοτροφίας. Ἦτο δὲ καὶ εὐχαριστημένη, διότι ἠδύνατο νὰ ἀποδώσῃ καὶ τὸ χρέος εἰς τὴν εὐεργετικὴν κυρίαν.

Διὰ τῆς σηροτροφίας ἀνεπτύχθη μεγάλη φιλοπονία εἰς τὴν οἰκογένειαν τῆς χήρας. Ὅτε δὲ ἦλθεν ἡ κατάλληλος ἐποχὴ ἠγόρασε πάλιν μεταξόσπορον, περισσότερον τώρα, καὶ ἐγέμισον ὅλην τὴν οἰκίαν ἀπὸ μεταξοσκώληκας. Πλουσιοπαρόχος δὲ καὶ οὗτοι ἀντήμειψαν τοὺς κόπους καὶ τὰς φροντίδας τῆς πτωχῆς οἰκογενείας.

Δὲν ἐλησμόνησεν ὅμως καὶ τὴν καλὴν κυρίαν, ἀλλὰ μετέβη μετὰ τῶν τέκνων τῆς εἰς τὴν οἰκίαν ἐκείνης, νὰ τῇ ἐκφράσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς. Ἄλλοτε, ὅτε τὸ πρῶτον ἐκρούσε τὴν θύραν τῆς, ἦτο περίλυπος καὶ κατηφής, ἤδη ὅμως ἔλαμπεν ἐκ χαρᾶς

— Καλὴ μου Κυρία, εἶπε μετὰ συγκινήσεως, ἦλθομεν νὰ σᾶς ἐκφράσωμεν τὴν βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην μας. Ἴδου τὰ χρήματα, τὰ ὅποια μᾶς ἔδανείσατε· ταῦτα ἔγειναν ἀφορμὴ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν ἀπελπισμένην οἰκογένειάν μας ἡ εὐτυχία καὶ ἡ χαρά.

« *Ἡ προκοπὴ νικᾷ τὴν φτώχεια* ».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΥΓΙΕΙΝΗ

45. Καθαριότης τοῦ σώματος.

Κατοικεῖ τις εἰς ὡραίαν μικρὰν οἰκίαν, ἢ ὁποία ἔχει πλῆθος μικρῶν παραθύρων, Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἔχει ὅλα τὰ παράθυρα κλειστά, τὰ ὁποῖα ἔνεκα τούτου γέμουσιν ἀπὸ ἀκαθαρσίας καὶ ἀπὸ κόνιν.

Λησμονεῖ φαίνεται ὅτι, ὅταν κλείη τις τὰ παράθυρα τῆς οἰκίας του, ἐμποδίζει τὸν καθαρὸν ἀέρα νὰ εἰσέρχεται, ἢ ἐμποδίζει τὸν μεμολυσμένον ἀέρα νὰ ἐξέρχεται ἐξ αὐτῆς, καὶ ἐπομένως καθιστᾷ τὴν οἰκίαν του νοσηρὰν καὶ ἀκατοίκητον. Ἀναμφιβόλως ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος δὲν θὰ βραδύνη νὰ βλάβῃ τὴν ὑγίαν του.

Αὐτός, περὶ οὗ πρόκειται, εἶναι ὁ ἑσπαρὸς ἄνθρωπος· ἢ δὲ μικρὸ οἰκία εἰς τὴν ὁποίαν κατοικεῖ, καὶ ἀπὸ τῆς ὁποίας δὲν δύναται νὰ φύγῃ, εἶναι τὸ σῶμά του. Τὰ παράθυρα τῆς οἰκίας του, τὰ ὁποῖα ἐξ ἀπερισκεψίας φράττει εἶνε οἱ πόροι τοῦ δέρματός του. Εἶναι δὲ οἱ πόροι οὗτοι, ὡς πολὺ μικρὰ παράθυρα, οὕτως εἰπεῖν, ἀλλ' ἀναρίθμητα καὶ λίαν ὠφέλιμα. Ὅλοι δὲ κατοικοῦσιν εἰς ὁμοίαν μικρὰν οἰκίαν.

Ὅταν παίξῃται τὰ παιγνίδια τῆς ἡλικίας σας καὶ θερμανθῆτε πολὺ, ἰδρῶνετε. Ὁ ἰδρῶς αὐτὸς ἐξέρχεται ἐκ τῶν πόρων τοῦ σώματός σας, ἐκ τῶν ἀφανῶν παραθύρων, καθὼς τοὺς ὠνομάσαμεν. Ἄλλ' ὅτι δὲν βλέπετε εἶναι : ὅτι ἀδιακόπως ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῶν πόρων ἐξέρχονται καὶ ἀόρατοι σταγόνες ὕδατος, ἀτμοὶ λιπώδεις, ἀέρια ἐπιβλαβῆ. Ἐξέρχονται τοῦτέστιν ἀδιακόπως τοιαῦτα οὐσίαι, αἱ ὁποῖαι ἐὰν ἔμενον εἰς τὸ σῶμά σας, θὰ ἐβλαπτον τὴν ὑγίαν σας. Καὶ ἐνῶ ἐξέρχονται αἱ ἐπιβλαβεῖς αὐταὶ οὐσίαι, εἰσέρχονται ἕτερα ὠφέλιμοι.

Ὅπως δὲν δυνάμεθα νὰ κρατήσωμεν ἐπὶ πολὺ τὸ στόμα κλειστὸν, τοιοῦτοτρόπως δὲν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν κλειστοὺς καὶ τοὺς πόρους, οἱ ὁποῖοι εἶναι διεσπαρμένοι εἰς ὅλον τὸ σῶμά μας. Καὶ ὅμως ὁ ἑσπαρὸς ἄνθρωπος, ὅταν ἀφίνη νὰ συσσωρευθῆται ἐπὶ τοῦ σώματός του τὸ ἰδρῶς καὶ ἡ κόνις, φράσσεται ἀπὸ τὴν ἀκαθαρσίαν τοῦ σώ-

ματός του. Ὅθεν ἡ ὑπαρότης δὲν εἶναι μόνον ἀσχημία, ἀλλὰ κα-
λίαν ἐπιβλαβῆς εἰς τὴν ὑγείαν.

Τοῦ ρυπαροῦ ἀνθρώπου ἡ ζωὴ εἶνε βραχεῖα, τὸν συντίον
ζωὴ τοῦ καθαροῦ παρατείνεται. Ἡ καθαριότης εἶναι ὄρος ἀπα-
ράβατος τῆς ὑγείας. Ὅστις θέλει νὰ εἶναι ὑγιής, πρέπει νὰ δια-
τηρῇ τὸ σῶμά του καθαρὸν.

« Ἡ ὑγεία εἶναι ὁ πολυτιμότερος θησαυρὸς τοῦ ἀνθρώπου »

46. Ἐγκράτεια εἰς τὰς τροφάς

Διὰ νὰ ζήσωμεν, ἔχομεν ἀνάγκην τροφῶν καὶ ποτῶν. Αὐτὰ
δὲ συντελοῦσιν εἰς τὴν διατήρησιν τῶν δυνάμεων, τὰς ὁποίας κα-
ταναλίσκομεν διὰ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς κινήσεως.

Πρέπει ὅμως νὰ τηρῶμεν καὶ εἰς τὰς τροφάς τὸ «πᾶν μέτρον
ἄριστον» καὶ «μηδὲν ἄγαν», διότι αἱ μὲν ὀλιγώτεραι τοῦ δέοντος
ἐξασθενοῦσι τὸ σῶμα, αἱ δὲ περισσότεραι βαρύνουσι τὸν στόμα-
χον, στενοχωροῦσι τὸ στήθος, ἐπιφέρουσι δύσπνοιαν καὶ προκα-
λοῦσι παλμούς εἰς τὴν καρδίαν βιαίους.

Ἡ τροφή ἀπαιτεῖται νὰ εἶνε ἀπλῆ καὶ ὑγιεινὴ, διὰ τοῦτο πρέ-
πει νὰ ἀποφεύγωμεν καρνευμένα καὶ ὀρεκτικὰ φαγητὰ, τὰ ὁποῖα
καὶ βλαβερὰ καθ' ἑαυτὰ εἶναι, καὶ παρακινοῦσι τὸν ἀνθρώπον
νὰ τρώγῃ περισσότερον τοῦ δέοντος.

Δὲν ἀρκεῖ δὲ ν' ἀποφεύγωμεν τὰ βλαβερὰ φαγητὰ· πρέπει
προσέτι νὰ μὴ ἐπιβαρύνωμεν τὸν στόμαχον καὶ μέ αὐτὰ τὰ πλέον
ἀθῶα· διότι ὄχι μόνον ἡ ποιότης, ἀλλὰ καὶ ἡ ποσότης τοῦ φαγη-
τοῦ βλάπτει τὴν ὑγείαν.

Συνειθίσατε λοιπὸν νὰ μὴ τρώγητε ποτὲ ἄνευ ἀνάγκης κα-
χάριν ἀπλῆς ἡδονῆς. Διότι ἡ ἡδονή, ἣτις γαργαλίξει τὸν οὐρανί-
σκον, καταστρέφει τὸν στόμαχον.

Ὅτε ὁ μέγας Ἀλέξανδρος, κυριεύσας τὴν μικρὰν Ἀσίαν, διώ-
ρισε βασιλίσαν τῆς Καρίας τὴν Ἀδαν. αὕτη, ὡς δεῖγμα τῆς εὐ-
γνωμοσύνης της, ἔστειλε πρὸς αὐτὸν καθ' ἡμέραν ποικίλα φαγητὰ
καὶ ζυμαρικὰ· ἐπὶ τέλους δὲ τῷ ἔστειλε τοὺς καλλιτέρους μαγείρους
καὶ ἄρτοποιούς της, νομίζουσα ὅτι ἤθελεν εὐχαριστήσῃ τὸν εὐερ-
γέτην της.

Ἄλλ' ὁ μέγας Ἀλέξανδρος οὔτε τῶν ὠραίων φαγητῶν τῆς
Ἀδαν ἐגעύετο, οὔτε τοὺς περιφήμους αὐτῆς μαγείρους ἐδέχθη,
εἰπὼν ἠφ' ὅτι οὐδέποτε ἀπὸ τῶν ἐπιτηδεύματων τῆς πόλεως αὐτὸν ὁ παι-

δαγωγός του Λεωνίδας· οὔτοι δὲ ἦσαν ὁ πρωινός του περιπάτος διὰ τὸ νοστιμώτατον γεῦμά του, καὶ ἡ περὶ τὸ γεῦμά του ὀλιγοφαγία διὰ τὸ ὀρεκτικώτατον δεῖπνόν του».

Ἐκστρατεύων δέ ποτε μετὰ τοῦ ἱππικοῦ του διὰ ξηρῶν καὶ ἀνύδρων τόπων πρὸς καταδίωξιν τοῦ Δαρείου, ὑπέφερε καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἱππεῖς του δίψαν μεγίστην. Κατὰ καλὴν δὲ τύχην ἀπήντησαν Μακεδόνας τινάς, φέροντας μακρόθεν ὀλίγον ὕδωρ. Οἱ Μακεδόνες, ἅμα ἰδόντες τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον πάσχοντα ἐκ τῆς δίψης προθύμως ἔδωκαν εἰς αὐτὸν νὰ πῖη, ὁ Ἀλέξανδρος λαμβάνει ἀνὰ χεῖρας τὸ ὕδωρ ἀλλὰ στρέψας τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τοὺς ἱππεῖς του, καὶ παρατηρήσας ὅτι τὸ ὕδωρ δὲν ἔξαρκεῖ δι' ὅλους, χωρὶς νὰ ἐγγίση αὐτὸ εἰς τὰ διψῶντα χεῖλη του, τὸ ἐπέστρεψεν εἰς τοὺς Μακεδόνας εἰπὼν ὅτι «δὲν ἀνέχεται αὐτὸν μὲν νὰ πῖη, οἱ δὲ Μακεδόνες του νὰ διψῶσι».

«Τὸ πολὺ ταμάχι χαλάει τὸ στομάχι».

47. Ἡ Ὑγεία.

Ἄν θές ζωὴ ποῦ νὰ βαστᾷ
 κ' ἂν θές καλὴ ὑγεία,
 Ἐχε τὰ πόδια σου ζεστά

τὴν κεφαλὴν σου κρούα.
 Καὶ προφυλάγου ἀπ' τὰ ποτὰ
 καὶ ἀπ' τὴν πολυφαγία.

(Βηλαράς)

48. Ἀγαθὴ λιτότητος καὶ ἐγκρατείας

Ἡ Θεία πρόνοια ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτῆς διὰ νὰ μετριάσῃ τὰς τέρψεις, ἔθεσε τὸν κόρον πλησίον τῆς ὑπερβολῆς, καὶ τὴν ὄρεξιν πλησίον τῆς λιτότητος. Αἱ τέρψεις αἱ δίχως μέτρον γινόμεναι, δὲν ἔχουσι θέλητρα ἐν ᾧ τοῦναντίον ἡ ἐγκράτεια ὄχι μόνον διατηρεῖ τὴν ὑγείαν, τὸ πολύτιμον τοῦτο δῶρον τῆς φύσεως, ἀλλὰ συντελεῖ προσέτι εἰς τὸ νὰ εὐρίσκωμεν ἐξαίρεται καὶ μᾶλλον λιτότατα φαγητά.

Ἐπιστήσατε τὴν προσοχὴν σας εἰς ὅτι διηγοῦνται περὶ τούτου.

«Νέος τις, τοῦ ὁποίου οἱ γονεῖς ἦσαν πλουσιώτατοι, περιπατῶν μίαν ἡμέραν εἰς τινα πεδιάδα, κατελήφθη ὑπὸ θυέλλης καὶ ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν πλησιεστάτην καλύβην. Ἐφθασε δὲ εἰς αὐτὴν τὴν ὥραν, κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ παιδιά τῆς διαμενούσης ἐντὸς αὐτῆς ἔσθιζον ἡδονοποιήθησαν ἀπὸ τοῦ νοστιμώτου ἔκτισαν αὐτὴν καὶ

ἔτρωγον φασόλια· ὅλα εἶχον μεγάλην ὄρεξιν καὶ ἦσαν ροδοκόκκινα καὶ δροσερά, ὥστε ἔχαιρέ τις νὰ τὰ βλέπη.

Ὁ νέος, ὁ ὁποῖος καθ' ἡμέραν εὔρισκεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πατρὸς του τράπεζαν ἐστρωμένην μὲ πολυποίκιλα φαγητά, ἠρώτησε νὰ μάθη παρὰ τῆς μητρὸς τῶν παιδίων, πῶς ἔτρωγον αὐτὰ μὲ τὴν ὄρεξιν τοιοῦτον φαγητόν, καὶ πῶς μὲ τοιαύτην τροφήν ἦσαν τόσον κόκκινα, τόσον εὔρωστα καὶ δροσερά.

Ἡ μήτηρ ἀπεκρίθη : «Τοῦτο προέρχεται ἐκ τῶν τριῶν εἰδῶν ὄρεκτικῶν, τὰ ὁποῖα ρίπτω εἰς τὴν τροφήν των. Τὸ πρῶτον εἶναι, ὅτι τὰ παιδιά μου πρέπει νὰ κερδίσωσι τὸ φαγητόν των διὰ τῆς ἐργασίας των· τὸ δεύτερον, ὅτι οὐδέποτε τοῖς δίδω νὰ τρώωσιν ἄλλοτε, εἰμὴ τὸ μεσημέριον καὶ τὴν ἐσπέραν εἰς τὴν τράπεζαν, διὰ νὰ ἔχωσιν ὄρεξιν· καὶ τὸ τρίτον εἶναι, ὅτι τὰ συνειθίσα νὰ εὐχαριστῶνται εἰς ὅ,τι καὶ ἂν ἔχωσι, καὶ οὐδέποτε ἔδωκα εἰς αὐτὰ φαγητά, τὰ ὁποῖα ν' ἀνοίγωσι τὴν ὄρεξιν».

«Μηδὲν ἄγαν — Πᾶν μέτρον ἄριστον. — Γαστρὸς κράτει».

49. Ἡ Ὀλιγάρκεια.

Μὴ ἔσο φίλος τῶν ποτῶν.
καὶ τῆς γαστρομαργίας.

Οὐδεὶς ἀπέθανέ ποτε
ἐκ τῆς ὀλιγαρκείας.

50. Ὑγιεινὰ παραγγέλματα.

Πρέπει νὰ προσέχωμεν, ἵνα μὴ περιπίπτωμεν εἰς ἀσθενείας ἐξ αἰτίας τῶν σφαλμάτων μας. Ἡ ὑγεία εἶναι τὸ πολυτιμότεον ἀγαθὸν τοῦ ἀνθρώπου. Ὅθεν πρέπει νὰ διδαχθῶμεν πῶς νὰ διατηρῶμεν αὐτήν.

Ἐχει μείζονα ἀξίαν νὰ προλαμβάνωμεν τὰς ἀσθενείας ἢ νὰ τὰς θεραπεύωμεν. Αἱ νόσοι ἐξασθενίζουν τὸ σῶμα καὶ ἐπιφέρουσιν ἀπώλειαν χρόνου πρὸς βλάβην τῶν οικογενειῶν. Ἐὰν ὁ πατήρ ἀσθενήσῃ, θ' ἀναγκασθῇ ν' ἀναβάλῃ τὰς καθημερινὰς του ἐργασίας καὶ ἡ μήτηρ τὰς καθημερινὰς τῆς ἀσχολίας.

Ἡ ὑγιεινὴ εἶναι πολὺ σπουδαῖον μάθημα, διότι διδάσκει ἡμᾶς πῶς νὰ διατηρῶμεν τὴν ὑγείαν. Ἐπιβάλλει αὕτη τρία παραγγέλματα, τὴν καθαριότητα, τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὴν ἀσκησιν.

Πρὸς διατήρησιν τῆς ὑγείας ἀπαιτεῖται νὰ ὦμεν καθαροὶ καὶ ἀσπιλοι, νὰ ἀναπνέωμεν ἀερά καθαρόν, νὰ πίνωμεν ὕδωρ ἀμόλυν-

τον, καὶ νὰ τρεφόμεθα μὲ φυσικὰς καὶ ζωϊκὰς οὐσίας, ἀπλᾶς καὶ ὑγιεινὰς. Ἐπειδὴ δὲ συνειθίζει τις εἰς ταῦτα, διὰ τοῦτο πρέπει καὶ οἱ παῖδες ἀπὸ τῆς τρυφεροῦς αὐτῶν ἡλικίας νὰ συνειθίσωσιν εἰς τὴν τήρησιν τῶν ὑγιεινῶν τούτων παραγγελμάτων. «*Ἡ ἔξις λέγουσιν οἱ πρόγονοι ἡμῶν, εἶναι δευτέρως φύσις*».

Πρὸς τούτοις ὅ,τι ἐνισχύει τὸ σῶμα, τοῦτο χρησιμεύει καὶ πρὸς τήρησιν τῆς ὑγείας. Ἐνισχύει δὲ τὸ σῶμα, οὐχὶ ἡ πολυφαγία καὶ ἡ πολυποσία, ἀλλ' ἡ ἐγκράτεια, ἡ ἐργασία, ἡ ἄσκησις καὶ ἡ ἀνάπαυσις. Ἡ γυμναστικὴ εἶναι πολὺ ὠφέλιμος, διότι ἐνισχύει τὸ σῶμα καὶ δὲν καθιστᾷ αὐτὸ εὐπρόσβλητον εἰς τὰς ἀσθενείας. Ὁ μαλθακὸς καὶ τρυφηλὸς βίος ἐκνευρίζει τὸ σῶμα καὶ καθιστᾷ αὐτὸ νοσηρόν.

«*Ποτοῦ καὶ φαγητοῦ καὶ γυμνασίου μέτρον ἔχε*».

§ I. Κίνησις καὶ Γυμναστικὴ.

Ἡ γύμνασις τοῦ σώματος εἶναι, μετὰ τὴν λιτότητα καὶ τὴν ἐγκράτειαν, ὁ κάλλιστος τρόπος, διὰ τοῦ ὁποίου δυνάμεθα νὰ διατηρῶμεν τὴν ὑγείαν μας. Ἡ ὀκνηρία καὶ ἡ ἀργία καθιστῶσι τὸν στόμαχον ἀσθενῆ, τὸ σῶμα μαλθακόν, καὶ συνάμα ἐξασθενίζουσι τὰ ὄργανα καὶ τὰς πνευματικὰς δυνάμεις.

Τοῦναντίον, ἡ ἐργασία καὶ ἡ κίνησις συντηροῦσι τὴν εὐρωστίαν τοῦ σώματος, ἀναζωογονοῦσι τὴν ζωηρότητα τοῦ πνεύματος καὶ εἶναι ἓν τῶν καταλληλοτάτων προφυλακτικῶν μέσων ἐναντίον πολλῶν ἀσθενειῶν.

Συνίσταται δὲ ἡ γυμναστικὴ εἰς σειρὰν ἀσκήσεων, καταλλήλων εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ σώματος. Διὰ τοῦτο οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας συνειθίζον ἐγκαίρως τοὺς νέους νὰ ζῶσι λιτῶς καὶ νὰ γυμνάζωσι τὸ σῶμά των. Οἱ ἀγῶνες, τὸ κολύμβημα, ἡ πεζοδρομία, ἦσαν αἱ συνήθειαι ἀσκήσεως αὐτῶν.

Ἄλλὰ πρὸς τούτοις, τοὺς ἐδίδασκον νὰ ρίπτωσι τὸν δίσκον καὶ τὸ ἀκόντιον. Αἱ δὲ ἀσκήσεις αὗται ἐγένοντο εἰς μέρη κατάλληλα, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν διατεθειμένα, ἅτινα ὠνομάζοντο γυμνάσια ἢ παλαιστραί, ὡς εἶναι περίπου καὶ παρ' ἡμῶν σήμερον τὰ καλούμενα γυμναστήρια.

Ἐξετελοῦντο δὲ τὰ γυμνάσια ἢ αἱ ἀσκήσεις ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν ἱκανῶν διδασκάλων, οἱ ὅποιοι τοιοῦτοτρόπως προητοίμαζον τοὺς νέους νὰ ὑποφέρωσιν ἐν καιρῷ ὅλους τοὺς κόπους τοῦ πολέμου,

καὶ νὰ διατηρῶσι τὴν ἀπαιτουμένην ψυχραιμίαν εἰς τὰς κρίσεις περιστάσεις τοῦ βίου, οἷον εἰς τὰς πυρκαϊάς, εἰς τὰς πλημμύρας κλπ.

Τὴν γυμναστικὴν, τὴν θεῖαν ταύτην τέχνην τῶν προγόνων μας, ὀφείλομεν καὶ ἡμεῖς νὰ καλλιεργῶμεν μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἂν θέλωμεν νὰ εἴμεθα ὑγιεῖς, εὐρωστοὶ, εὐπλαστοὶ, εὐφυεῖς καὶ γενναῖοι, ὥστε, ὄχι μόνον νὰ ζῶμεν καλῶς, ἀλλὰ καὶ νὰ δυνάμεθα νὰ ὑπερασπιζώμεθα καὶ τὴν πατρίδα ἡμῶν, ἂν ποτε κινδυνεύσῃ.

«*Μέτρον εἶναι ἐκείνο, τὸ ὁποῖον οὐδέποτε θὰ σὲ λυπήσῃ*».

§ 2. Ἡ Γυμναστικὴ.

Δεῦτε ἀδελφοὶ γενναῖοι,
εἰς τὸ γυμναστήριον
δράμωμεν προθύμως νέοι
ἀπ' τὸ σπουδαστήριον.

Πατρικὴν κληρονομίαν
τοῦ νὰ γυμναζώμεθα
ἔχομεν παραγγελίαν
καὶ νὰ ἐξασκώμεθα.

Μίαν ὥραν καθ' ἑκάστην
γύμνασιν ἂν κάμνωμεν
τῶν μελῶν τὴν εὐρωστίαν
βαθμηδὸν αὐξάνομεν.

Ἵγιές τηροῦμεν οὕτω
σῶμα τὸ ἡμέτερον
ἐνοικεῖ δ' ὁ νοῦς εἰς τοῦτο
τότε ὑγιέστερον,

(*Ἄλ. Κατακουζηνός*)

§ 3. Ὁ ἀσθενὴς νέος καὶ ὁ Ἄραψ ἰατρός.

Νέος τις, υἱὸς ἰσχυροῦ βασιλέως τῆς Ἀσίας, ἠσθάνησεν ὑπὸ νόσου ἀγνώστου, τὴν ὁποίαν οἱ ἰατροὶ τῆς πρωτευούσης δὲν ἠδύνατο νὰ θεραπεύσωσι. Δὲν ἠσθάνετο μὲν πόνους, ἀλλ' εἶχε τοσαύτην σωματικὴν ἐξάντλησιν, ὥστε μόλις ἐκινεῖτο. Ἦτο κλινήρης· τὸ ἐλάχιστον πρᾶγμα τὸν ἠνώχλη, καὶ τὰ πάντα ἐφαίνοντο ἀηδῆ εἰς αὐτόν.

Δὲν εἶχεν ὄρεξιν καὶ δὲν ἐκοιμᾶτο τὴν νύκτα, παρ' ὅλην δὲ τὴν καλὴν κρᾶσιν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐκ φύσεως, ἠσθάνετο, ὅτι αἱ δυνάμεις τοῦ ἐξησθένου ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Ἡ κατάστασις δὲ αὕτη τοῦ βασιλόπαιδος προῆλθε, διότι ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας συνείθισεν εἰς μαλθακὴν ζωὴν.

Ὁ βασιλεὺς πατὴρ του, πληροφορηθεὶς, ὅτι εἰς ἓν χωρίον ὑπῆρχεν Ἄραψ τις ἰατρός περιφημος, ἔστειλε καὶ τὸν προσεκά-

λεσεν εἰς τὰ ἀνάκτορά του. Καὶ ὅτε ὁ ἰατρὸς αὐτὸς μετέβη ἐκεῖ, ὁ βασιλεὺς ὑπεσχέθη νὰ τὸν ἀνταμείψῃ πλουσιοπαρόχως, ἐὰν κατώρ-
θωνε νὰ θεραπεύσῃ τὸν υἱὸν του.

Ὁ Ἄραβ ἰατρὸς, ἀφ' οὗ ἐξήτασε τὸν βασιλόπαιδα, καὶ ἐβε-
βαιώθη περὶ τοῦ τρόπου τοῦ βίου, τὸν ὁποῖον διῆγεν ἕως τότε,
ὑπεσχέθη νὰ τὸν θεραπεύσῃ. Ἀληθῶς μετὰ δύο ἡμέρας μετέβη εἰς
τὰ ἀνάκτορα, καὶ παρουσιάσας εἰς τὸν βασιλόπαιδα στεφάνην ξυ-
λίην, εἶπεν :

« Ἴδου σοὶ δίδω αὐτήν, τῆς ὁποίας ὅλα τὰ μέρη ἔχω ποτίσῃ με
ιατρικά, καὶ σοὶ παραγγέλω νὰ πηγαίνῃς καθ' ἡμέραν τὸ πρωὶ καὶ
τὸ ἑσπέρας πρὶν φάγης, ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν τὰς πρώτας ἡμέρας,
καὶ κατόπιν ἐπὶ μίαν ὥραν, εἰς τὴν ἔξοχὴν. Ἐκεῖ κρατῶν μὲ τὴν
ἀριστερὰν χεῖρα τὴν στεφάνην, νὰ τὴν κτυπᾷς διὰ ράβδου, ὥστε
νὰ τὴν ὠθῆς πρὸς τὰ ἔμπρός. Δὲν θὰ παρέλθῃ δὲ πολὺς καιρὸς
καὶ θὰ αἰσθανθῆς τὰ εὐάρεστα ἀποτελέσματα τῆς θεραπείας ταύ-
της».

Ὁ νεαρὸς βασιλόπαις συνεμορφώθη ἀκριβῶς πρὸς τὴν παραγ-
γελίαν τοῦ ἰατροῦ. Καὶ τῷ ὄντι, μετὰ παρέλευσιν τριῶν ἢ τεσσά-
ρων ἡμερῶν ἐπανήλθεν εἰς αὐτὸν ὀλίγον ἢ ὄρεξις καὶ ἐκοιμᾶτο
ἀρζούντως. Ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν δέκα πέντε ἡμερῶν ἠσθάνθη
τὰς δυνάμεις του ζωηράς, καὶ ὅ,τι ἔτρωγε τὸ εὔρισκε καλόν, καὶ
αὐτὰ ἀκόμη τὰ λιτὰ φαγητὰ ἐφαίνοντο εἰς αὐτὸν ὠραῖα. Δὲν
παρῆλθε δὲ μὴν, καὶ ἐθεραπεύθη ἐντελῶς.

Ὁ βασιλεὺς, ἰδὼν, ὅτι ὁ υἱὸς του ἐθεραπεύθη ἐντελῶς, ἠθέλησε
νὰ διπλασιάσῃ τὴν ὑποσχεθεῖσαν ἀμοιβὴν πρὸς τὸν Ἄραβα ἰα-
τρὸν. Ἀλλ' οὗτος ἠρνήθη νὰ δεχθῆ τὴν γενναίαν ταύτην προσφο-
ράν, εἰπὼν πρὸς τὸν βασιλέα μετὰ παρρησίας : « Ὁ υἱὸς σας ἔ-
πασχεν ἐκ τῆς μεγάλης του ὀκνηρίας. Διατάξας δὲ αὐτὸν νὰ μετα-
χειρίζεται τὴν στεφάνην, ὡς τὸν συνεβούλευσα, οὐδὲν ἄλλο ἔπρα-
ξα, εἰμὴ μόνον νὰ τὸν ὑποχρεώσω νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ὀκνηρίαν.

« **Γαστρός καὶ ὕπνου καὶ θυμοῦ πρῶτιστα κράτει.** »

54. Πρόνοια.

Μπαίνει ὡς τὸ στρῶμα ἐνωρίς,	Ποῦ θέλει κτήματα καὶ νοῦν
τὸ φεύγει σὰν χαράξῃ,	κι' ὑγείαν νὰ φυλάξῃ.

§§. Ὕπνος.

Ἡ καλλίστη καὶ φυσικωτάτη ἀνάπαυσις εἶναι ὁ ὕπνος τῆς νυκτός. Ὄταν ὁ ἄνθρωπος κοιμᾶται, ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματός του ἀκίνητοῦσιν, οἱ ὀφθαλμοί του κλείονται, δὲν αἰσθάνεται τὰ περίξ αὐτοῦ συμβαίνοντα. Ἐν καιρῷ τοῦ ὕπνου ὁ ἄνθρωπος ἀνακτᾷ τὰς δυνάμεις του, καὶ ὅταν ἐξυπνήσῃ, δύναται νὰ ἀρχίσῃ ἐκ νέου τὴν ἐργασίαν του. Διὰ τοῦτο ἡ Θεία Πρόνοια προϋνόησεν, ὥστε μετὰ τὴν ἡμέραν νὰ ἐπέρχεται τὸ σκότος τῆς νυκτός. Ἡ νύξ προσκαλεῖ πάντα τὰ πλάσματα εἰς ἀνάπαυσιν.

Πρέπει νὰ ἔχη τις κατὰ νοῦν, ὅτι ἐπαρκῆς, ἡσυχος καὶ γαλήνιος ὕπνος, ὄχι μόνον ὠφελεῖ εἰς τὴν ὑγείαν καὶ εὐτυχίαν, ἀλλὰ καὶ συντελεῖ εἰς τὴν μόρφωσιν ἀγαθοῦ χαρακτῆρος καὶ εὐγενοῦς πνεύματος.

Πλείστοι ἄνθρωποι καθίστανται ἰσχυροί, κακοί, δύστροποι, εὐερέθιστοι, φιλόνεικοι, μελαγχολικοί, ἔχουσιν ὀλίγην ὄρεξιν, μόνον καὶ μόνον, διότι κοιμῶνται κακῶς ἢ πέπτουσιν ἐπίσης κακῶς. Ἡ καλὴ ἐπέψις προέρχεται συχνάκις ἐκ τοῦ ἐπαρκοῦς καὶ ἡρέμου ὕπνου καρπὸς δὲ τῶν δύο ὁμοῦ εἶναι ἡ ὑγεία, ἡ ὁποία ζωογονεῖ τὸ πνεῦμα καὶ καθιστᾷ τὴν εὐτυχίαν εὐκολωτέραν. Ἐπακολούθημα δὲ τῆς εὐτυχίας εἶναι πάντοτε ἡ ἐπιείκεια καὶ ἡ ἀγαθότης.

Οἱ φιλόδοξοι καὶ οἱ κακοὶ κοιμῶνται ὕπνον ὀλίγον, διαταρασσομένον πολλάκις καὶ διακοπτόμενον. Διὰ νὰ διατηρήσῃ δέ τις ἐπὶ μακρὸν τὴν ὑγείαν του, πρέπει νὰ κοιμᾶται πέντε ἕως ἕξι τοῦλάχιστον ὥρας τὸ ἡμερονύκτιον ἐν καιρῷ νυκτός καὶ οὐχὶ ἐν καιρῷ ἡμέρας. Ὁ καθ' ἕξιν παρατεταμένος ὕπνος ἄγει εἰς χαίνωσιν, κεφαλαλγίαν καὶ ἀδράνειαν τοῦ πνεύματος. Ὁ δὲ περὶ τὴν μεσημβρίαν ὕπνος εἶναι ὀλιγώτερον ὠφέλιμος τοῦ νυκτερινοῦ ὕπνου.

Ἡ κλίνη πρέπει νὰ εἶναι εὐρύχωρος, τὸ δὲ δωμάτιον τοῦ ὕπνου εὐαερόν, εὐήλιον καὶ εὐρύχωρον. Ἐντὸς τοῦ δωματίου, ἐν τῷ ὁποίῳ κοιμᾶται τις, δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἄνθη, ἢ εὐώδη ὑγρά, οὔτε ἄνθρακες ἀνημιμένοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΣΧΟΛΕΙΟΝ

§ 7. Τὸ Σχολεῖον,

Μετὰ τὴν ἐκκλησίαν, τὸ σχολεῖον εἶναι τὸ μεγαλοπρεπέστατον κτίριον τοῦ χωρίου ἢ τῆς κωμοπόλεως. Διότι τὸ σχολεῖον προπαρασκευάζει τοὺς καλοὺς πολίτας καὶ τοὺς καλοὺς χριστιανούς. Ἐκτὸς τούτου οἱ παῖδες καὶ τὰ κοράσια τῶν κατοίκων διέρχονται ἐν τῷ σχολείῳ τὰς πλείστας ὥρας τῆς ἡμέρας.

Ἡ φιλοστοργία λοιπὸν τῶν γονέων καὶ ἡ περὶ ὑγείας καὶ εὐεξίας πρόνοια αὐτῶν, ἀπαιτοῦσι νὰ εἶναι τὸ σχολεῖον εὐήλιον καὶ εὐάερον, στερεῶς ὠκοδομημένον καὶ ἔχον εὐρύχωρον αὐλὴν καὶ κῆπον.

Πολλὰ κοινότητες διὰ συνεισφορᾶς τῶν κατοίκων ἔκτιζον ἄλλοτε τὰ σχολεῖα. Ἄλλὰ καὶ πολλὰ τοιαῦτα ιδρύθησαν διὰ τῆς γενναιοδωρίας πλουσίων, οἵτινες πλουτίσαντες εἰς ξένας χώρας, δὲν ἐλησμόνησαν τὴν γενέτειραν γῆν, ἀλλὰ μέρος τοῦ πλοῦτου αὐτῶν προσήνεγκον εἰς ἴδρυσιν καὶ συντήρησιν ὠραίων σχολείων ἐν τῇ πατρίδι των.

Εὐτυχῶς καὶ τὸ κράτος δεικνύει μεγίστην μέριμναν περὶ ἰδρύσεως σχολείων καὶ ἤδη πολλὰ χωρία καὶ κωμοπόλεις ἀπέκτησαν νέα κτίρια, ἄξια τοῦ προορισμοῦ των, ἐκτισμένα καθ' ὅλους τοὺς κανόνας τῆς ὑγιεινῆς καὶ τῆς παιδαγωγικῆς. Καὶ δὲν κτίζει μόνον ταῦτα, ἀλλὰ καὶ παρέχει πολλὰ ἄλλα ὄργανα, ἀναγκασιῶντα εἰς τὴν διδασκαλίαν.

Πρὸς δὲ μισθοδοτεῖ καὶ τοὺς διδασκάλους. Τὸ κράτος, κτίζον τοιαῦτα νέα κτίρια καὶ πλουτίζον αὐτὰ διὰ διδακτικῶν ὀργάνων, ὑφίσταται θυσίας καὶ δαπάνας ὄχι μικράς. Διὰ τοῦτο οἱ μαθηταὶ ὀφείλουσι νὰ προσέχωσι τοὺς τοίχους, τὰ θρανία, τὰς εἰκόνας καὶ ἐν γένει πάντα τὰ τοῦ σχολείου. Οὕτω δὲ τιμῶσι καὶ ἑαυτοὺς καὶ τὸ κράτος.

«*Βαρὺν ἀπαιδευσία.—Δίδασθε καὶ μάθηθε τὸ ἀμεινον.*»

57. Τὸ Σχολεῖον τοῦ χωρίου.

Συναυλία τις μὲ φθάνει, ἀρμονία γλυκυτάτη...
Κεφαλὰς παιδίων βλέπω, βλέπω οἴκημα σχολείου
Τῆς ἀμάξης σου τὸν δρόμον, ἀγαθὲ μου φίλε, κράτει
ὦ ! μαγεύει τὴν ψυχὴν μου τὸ σχολεῖον τοῦ χωρίου !

Συναισθάνομαι βαθείας καὶ γλυκείας συγκινήσεις,
Ὅταν βλέπω τὰ παιδιά, τὰς πληθῦας τοῦ σχολείου...
Μὴ μαγεύωμαι διότι μ' ἔρχονται αἱ ἀναμνήσεις.
Τῆς μικρᾶς μου ἀλφαβήτου καὶ τοῦ παιδικοῦ μου βίου ;

Εἶν' αὐτὸ καὶ μόνον ; Ὅχι, ὅπου ἂν σᾶς διακρίνη,
Ἄν, μικρὰ μου μετὰ πόθου ἢ ψυχῆ μου σᾶς θωπεύη,
Εἰς χρυσοῦν ἐλπίδων κόσμον ὁμοῦ αὕτη ἔνθους κλίνει
Καὶ ἰδοὺ ὑμῶν ἡ θεὰ διατὶ ἐμὲ μαγεύει ! . . . .

Σ. Βασιλειάδης.

58. Τὰ φιλόξενα παιδιά.

Μίαν φορὰν ὁδοιπόρος τις ξένος ἔφθασεν εἰς ἓν χωρίον. Παιδιά τινὰ ἔπαιζον κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν εἰς τὴν πλησίον τοῦ σχολείου μικρὰν πλατεῖαν τοῦ χωρίου. Ὁ ξένος ἔπρεπε νὰ διέλθῃ διὰ τῆς πλατείας. Τὰ παιδιά, καθὼς εἶδον τὸν ξένον, διέκοψαν τὸ παιγνίδιον αὐτῶν καὶ ἀπεσύρθησαν πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ὅπως διέλθῃ ὁ ξένος ὁδοιπόρος. Ἐνῶ δὲ διήρχετο διὰ μέσου αὐτῶν, πάντες ἐχαίρετisan αὐτόν. Ὁ ξένος εὐχαριστήθη πολὺ, σταθεῖς δὲ ἠρώτησε τὰ παιδιά, ποῖον δρόμον πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ, ἵνα ὑπάγῃ εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς κοινότητος. Τὰ παιδιά ἔδωκαν εἰς αὐτὸν ἀκριβεῖς πληροφορίες.

— Θὰ ἀκολουθήσητε, κύριε, εἶπον, αὐτὸν τὸν δρόμον, ἀφ' οὗ δὲ βῆξέλιθτε τοῦ χωρίου, θὰ ἴδητε πρὸς τὰ δεξιὰ λιθόκτιστον γέφυραν ἔπειτα θὰ διευθυνθῆτε κατ' εὐθείαν. Μετὰ ὁδοιπορίαν ἐνὸς τετάρτου τῆς ὥρας, θὰ εὔρητε μικρὸν ξενοδοχεῖον. Ἐκεῖ δὲ ὁ ξενοδόχος θὰ σᾶς ὀδηγήσῃ, ἴσως μάλιστα εὔρητε καὶ συνοδοιπόρον τινά.

Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὰ χωρία ὑπάρχουσι πολλοὶ κύνες, καὶ τινες ἐξ αὐτῶν ὀρμῶσιν ἐναντίον τῶν διαβατῶν, καὶ μάλιστα τῶν ξένων,

δύο παῖδες, ἀφήσαντες τὸ παιγνίδιόν των, συνώδευσαν τὸν ξένον ἕως ἕξω τοῦ χωρίου.

Ὁ ξένος ἐθαύμασε διὰ τὴν τόσῃν φιλοξενίαν καὶ εὐγένειαν τῶν ἰσραηλῶν παιδίων. Ἐμαθε δὲ παρ' αὐτῶν, ὅτι ἦσαν μαθηταὶ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, καὶ ἐπήνεσε καὶ αὐτοὺς καὶ τὸν καλὸν διδάσκαλον, ὁ ὁποῖος τόσον καλὴν ἀνατροφὴν δίδει εἰς τοὺς μαθητάς του.

«*Ἔσο εὐπροσήμερος καὶ φιλόφρων πρὸς πάντας.*»

59. Ἡ χάρις.

Μίαν χάριν, ὅταν θέλῃ;		κίμε την, διπλὴν τὴν ἔχεις.
νὰ τὴν κίμῃ, κ' εἴμπορεῖς,		ὅταν δὲν ἀργοπορῆς.

(*Βηλαρᾶς*)

60. Ὁ χάρτης.

Δὲν παρέρχεται ἡμέρα, καθ' ἣν νὰ μὴ μεταχειριζόμεθα φύλλα χάρτου καὶ νὰ μὴ φυλλομετρῶμεν βιβλία διάφορα. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἔχομεν συνειδήσιμ ταῦτα, δὲν μᾶς προξενοῦν οὐδεμίαν ἐντύπωσιν, ἀλλ' οὐδὲ δίδομεν σημασίαν τινά.

Καὶ ὅμως εἰς τὰς σελίδας τοῦ βιβλίου, τὰς ὁποίας ἀπερικσέπτως σκίζετε, συγκέντροῦνται πολλάκις ὡς θησαυρός, ὅ,τι κάλλιστον καὶ λαμπρότερον ἔχει ἢ ἀνθρωπίνῃ διάνοια. Δὲν γνωρίζετε πόσος χρόνος καὶ πόσαι προσπάθειαι ἐχρειάσθησαν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα διὰ νὰ ἐπινοήσῃ τὸ λεπτὸν αὐτὸ καὶ εὐκολόσχιστον φύλλον, τὸ ὁποῖον οἱ παιδικοὶ σας δάκτυλοι εὐχαριστοῦνται νὰ διπλῶνσι καὶ νὰ ῥυπαίνωσιν.

Ἄλλοτε κατεσκευάζετο εἰδὸς τι χάρτου, ὀνομαζομένου παπύρου, διὰ τῶν ἰνῶν αἰγυπτιακοῦ τινος καλάμου, καὶ μόνον περὶ τὸν δέκατον τρίτον αἰῶνα μετὰ Χριστὸν ἐπενοήθη ὁ ἐκ βάμβακος χάρτης, ὁ νέος αὐτὸς χάρτης, τὸν ὁποῖον μεταχειριζόμεθα μέχρι σήμερον.

Ἰδίως ἀπὸ ῥάκη κατασκευάζεται ἤδη ὁ κάλλιστος χάρτης. Ὁ ῥακοςυλλέκτης συλλέγει τὰ ῥάκη, εἰς τὰς ὁδοὺς, τὰ ὁποῖα πωλεῖ εἰς τὸ χαρτοποιεῖον, ἐὰν ἢ πόλις, εἰς τὴν ὁποίαν κατοικοῦσιν οἱ ῥακοςυλλέκται, ἔχη χαρτοποιεῖον, ἢ εἰς ἀνθρώπους ἀσχολουμένους εἰς ἀγορὰν ῥακῶν, τὰ ὁποῖα οὗτοι μεταπωλοῦσιν εἰς τὰ χαρτοποιεῖα.

Ὁ χαρτοποιὸς πλύνει τὰ ῥάκη, θρυμματίζει ταῦτα καὶ μεταψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ποιεῖ εἰς μάζαν, τὴν ὁποίαν λευκαίνει διὰ τοῦ χλωρίου. Δι' ἐνὸς δὲ μηχανισμοῦ, κινουμένου συνήθως δι' ἀτμοῦ, ἐκτείνεται ἡ μάζα ἐπὶ ἐλάσματος μεταλλικοῦ καὶ διέρχεται μεταξὺ δύο κυλίνδρων, οἷτινες, μετοποιοῦσι ταύτην εἰς φύλλον χάρτου, τὸ ὁποῖον κατόπιν κόπτουσι, ξηραίνουσι καὶ σπιλνοῦσι.

Πόσα πράγματα γράφονται καὶ τυποῦνται ἐπὶ τοῦ χάρτου τούτου!

Ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχουσι σήμερον δύο χαρτοποιεῖα μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς. Ἄλλ' ὁ χάρτης τούτων δὲν ἐπαρκεῖ, καὶ ὡς ἐκ τούτου τὸν πλεῖστον χάρτην προμηθευόμεθα ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, πληρώνοντες κατ' ἔτος δύο καὶ ἥμισυ ἑκατομμύρια δραχμῶν.

«Φύλλαξέ με ὅταν μ' εὕρης γιὰ νὰ μ' ἔχῃς ὅταν θέλῃς».

61. Βιβλίον.—Τυπογραφία.

Ἐκ τοῦ βιβλίου δύναται ὁ μαθητὴς νὰ μάθῃ πολλά, ἐὰν μελετᾷ τοῦτο μετὰ προσοχῆς. Εἶναι σύντροφος εὐχάριστος καὶ φίλος ἐπωφελὴς τὸ βιβλίον, διότι σοὶ ὁμιλεῖ καὶ σὲ συμβουλεύει, ὅταν θέλῃς.

Ἄλλὰ τὰ βιβλία, τὰ τόσον ἄφθονα, τὰ ὁποῖα περιφρονεῖτε πολυλάκις, τὰ ὁποῖα μελανώνετε καὶ σχίζετε ἐνίοτε, ἦσαν ἄλλοτε τόσον πολύτιμα, ὥστε μόνον οἱ πλούσιοι ἠδύναντο νὰ ἔχωσι τοιαῦτα. Ἡ τυπογραφία ὀφείλεται εἰς τὸν Ἰωάννην Γουτεμβέργιον, τὸν μέγαν τοῦτον εὐεργέτην τῆς ἀνθρωπότητος.

Πρὸ τῆς ἐπινοήσεως δὲ ταύτης, ἀντιγραφεῖς ἀντέγραφον διὰ τῆς χειρὸς τὰ χειρόγραφα, ὡς πρέττετε οἱ μαθηταί, ὅταν ἀντιγράφητε γεγραμμένον τετραδίων ἄλλου εἰς ἕτερον τετραδίων σας ἄγραφον.

Ἡ τύπωσις γίνεται οὕτω.

Κατὰ πρῶτον ὁ τυπογράφος προμηθεύεται ἱκανὴν ποσότητα ἐκ τῶν καλουμένων τυπογραφικῶν στοιχείων. Συνίστανται δὲ τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἀπὸ μεταλλικὰ στελέχη, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔχει εἰς τὴν μίαν αὐτοῦ ἄκρην ἓν γράμμα τοῦ ἀλφαβήτου ἀνάγλυφον, οἷον: α, β, γ, δ, ε κτλ.

Ὁ στοιχειοθέτης, ἔχων ἐνώπιόν του τὸ χειρόγραφον, λαμβάνει ἀπὸ τὰς θήκας ἓν πρὸς ἓν τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα χρειάζονται πρὸς σχηματισμὸν τῆς λέξεως, καὶ τὰ τοποθετεῖ ἐπὶ τοῦ συνηθηθῆτος. Παραδείγματος χάριν, πρὸς σύνθεσιν τῆς λέξεως ΠΑΤΡΙΣ, λαμβάνει τὰ γράμματα Π, Α, Τ, Ρ, Ι καὶ Σ, καὶ τοποθετεῖ

ταῦτα καθέτως τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου εἰς τὸ συνθετήριον, ὥστε νὰ σχηματισθῇ ἡ λέξις ΠΑΤΡΙΣ.

Ὅταν δὲ τοιοιτοτρόπως συνθέσῃ πολλὰς λέξεις, σχηματίζει σελίδας. Τὰς σελίδας ταύτας ἄλλος ἐργάτης, ὁ πιεστής, τοποθετεῖ καταλλήλως εἰς μίαν μηχανήν, τὸ πιεστήριον. Κατόπιν, ἀφ' οὗ μελανωθῶσιν αἱ σελίδες δι' ἐνὸς κυλίνδρου, ἐπὶ τούτῳ κατεσκευασμένου καὶ φέροντος τὴν τυπογραφικὴν μελάνην, τοποθετεῖ ὁ πιεστής ἐπὶ τῶν μελανωθεισῶν σελίδων φύλλον χάρτου, τὸ ὁποῖον πιέζεται ἰσχυρότατα ἐπ' αὐτῶν, καὶ οὕτω τυποῦνται ἐπ' αὐτῶν τὰ γράμματα.

Κατ' ἔτος τυποῦνται χιλιάδες τόμοι βιβλίων εἰς τὰ σημερινὰ πιεστήρια, τὰ ὁποῖα κινοῦνται ὑπὸ ἀτμοῦ ἢ ἠλεκτρισμοῦ.

«Φίλει τὴν παιδείαν. — Μανθάνων μὴ κάμνε».

62. Ἐργαλεῖα τοῦ μαθητοῦ.

Ὅπως ὁ ἐργάτης ἔχει τὰ ἐργαλεῖα αὐτοῦ, οὕτω καὶ ὁ μαθητής. Τὸν ἐργάτην βεβαίως ἐνδιαφέρει νὰ γνωρίζῃ, ὅχι μόνον πῶς νὰ μεταχειρίζεται ταῦτα, ἀλλὰ καὶ πῶς κατασκευάζονται. Καὶ ὁ μαθητής λοιπὸν ἐνδιαφέρεται νὰ γνωρίζῃ τὰ ἀναγκαιοῦντα εἰς αὐτὸν ἐργαλεῖα, πῶς κατασκευάζονται.

Ἐκτὸς τοῦ χάρτου καὶ τῶν βιβλίων, περὶ τῶν ὁποίων προηγουμένως ἐδιδάχθημεν, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα, τὰ ἐξῆς :

Ἡ **Μελάνη**. Πρὸς κατασκευὴν τῆς μελάνης βράζουσι κατὰ πρῶτον ἐντὸς ὕδατος τὸ καλούμενον κοκκινόξυλον· εἶναι δένδρον τῆς Ἀμερικῆς, τὸ δὲ κηκίδιον παράγεται ἐνταῦθα καὶ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Ἐντὸς δὲ τοῦ βρασθέντος ῥευστοῦ, τὸ ὁποῖον μέχρι τοῦδε εἶναι κοκκινωπὸν, χύνεται διάλυσις θειικοῦ σιδήρου, ὁ ὁποῖος κοινῶς ὀνομάζεται βιτριόλιον. Ἀμέσως τότε τὸ ῥευστὸν γίνεται μέλαν, προστίθεται δὲ εἰς αὐτὸ καὶ ὀλίγον ἀραβικὸν κόμμι, καὶ ἡ μελάνη εἶναι ἐτοιμὴ διὰ τὸ μελανοδοχεῖον.

Τὸ **κόμμι**. Τὸ κόμμι μεταχειρίζομεθα διὰ νὰ ἐξαλείψωμεν τὰ διὰ μολύβδου ἢ μελάνης γεγραμμένα ἐπὶ τοῦ χάρτου.

Τὸ κόμμι εἶναι ὀπός, ὁ ὁποῖος ἐκρέει ἐκ μεγάλων δένδρων. Δι' αὐτοῦ κατασκευάζονται τὰ ὀνομαζόμενα ἀδιάβροχα ὑφάσματα.

Ἐπίσης διὰ τοῦ κόμμιος κατασκευάζονται δοχεῖα, αἱ ἐλαστικαὶ σφαῖραι, τὰς ὁποίας μεταχειρίζεσθε εἰς τὰ παιγνίδια σας, καὶ πολλὰ ἄλλα πράγματα. Ἡ φηρομένη ἐκείνη ἀπὸ τοῦ ἀπαιτητοῦ Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Αἱ γ ρ α φ ἰ δ ε ς. Ἄλλοτε πρὸς γραφὴν μεταχειρίζοντο καλαμίσκους, ἔπειτα τὰ πτερὰ τῶν χηνῶν ἢ ἄλλων μεγάλων πτηνῶν. Ἡμεῖς σήμερον μεταχειριζόμεθα τὰς καλουμένας γραφίδας, καὶ νῶς δὲ πέννας. Αἱ πένναι αὗται κατασκευάζονται ἐκ χάλυβος, καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάζονται πένναι χαλυβικαί.

Τὸ μ ο λ υ β δ ο κ ὄ ν δ υ λ ο ν. Τὸ μὲν ἐξωτερικὸν μέρος εἶναι ξύλινον, τὸ δὲ ἐσωτερικὸν ἀποτελεῖται ἐκ μιᾶς οὐσίας, ἣ ὁποῖα ὀνομάζεται γραφίτης καὶ εἶναι εἶδος ἄνθρακος. Ὅστε κακῶς λέγεται μολυβδοκόκνυλον, διότι οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ποσότητα μολύβδου περιέχει.

Ὁ σ π ὄ γ γ ο ς. Ὁ σπόγγος, τὸν ὁποῖον μεταχειριζόμεθα εἰς διαφόρους ἀνάγκας, εἶναι ζῶον, τῶν καλουμένων ζωοφυτῶν, καὶ εὐρίσκεται εἰς τὸν πυθμὲνα τῆς θαλάσσης. Λοιπὸν οἱ σπόγγοι εἶναι πληθὺς μικρῶν ζώων, τὰ ὁποῖα ὀλίγον διαφέρουσιν τῶν φυτῶν, συμπετυκνωμένων τοῦ ἐνὸς μετὰ τοῦ ἄλλου καὶ ἐπικεκολλημένων ἐπὶ τῶν βράχων. Πρὶν ἢ γείνη χρῆσις αὐτῶν, πλύνονται δι' ἀφθόνου ὕδατος. Ἡ ἀλείψα τῶν σπόγγων γίνεται ἰδίως ὑπὸ Ἑλλήνων, καὶ μάλιστα Αἰγινήτων, Ὑδραίων, Ῥοδίων, Καλυμνίων καὶ ἄλλων εἰς τὰ παράλια τῆς Τύνιδος, τῆς Συρίας, τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς θαλάσσαις.

« Ὁ χρῆσιμα εἰδώς, οὐκ ὁ πολλὰ εἰδώς, σοφός ἐστιν ».

63. Φιλοτιμία ἢ οὐ μαθητοῦ.

Ἡ φιλοτιμία εἶναι σπουδαιότατον προτέρημα, τὸ ὁποῖον προεπιβάλλει νὰ στολίξῃ πάντα ἄνθρωπον. Ἐπομένως καὶ τὸν μαθητὴν προεπιβάλλει πάντοτε νὰ διακρίνῃ τὸ αἶσθημα τῆς φιλοτιμίας εἰς ὅλας τὰς πράξεις, καὶ ἐν τῷ σχολείῳ καὶ ἐν τῷ οἴκῳ.

Μαθητῆς, ὅστις δὲν ἐπιθυμεῖ καὶ δὲν προσπαθεῖ δι' ἀξιεπαίνου διαγωγῆς νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ὑπόληψιν τῶν ἄλλων μαθητῆς, ὅστις ἀδιαφορεῖ, ἂν ἄλλοι φαίνονται καλλίτεροι, ἐπιμελέστεροι καὶ ἰκνώτεροι μαθητῆς ἐν ἐνὶ λόγῳ ἄνευ φιλοτιμίας ὁμοιάζει πρὸς στρατιώτην, πορευόμενον εἰς τὴν μάχην ἄνευ ὅπλου, ἢ πρὸς πλοῖον, ἐξερχόμενον εἰς τὴν θάλασσαν ἄνευ πηδαλίου.

Ἡ φιλοτιμία εἶναι ἀσπίς, ἣτις μᾶς ὑπερασπίζει ἐναντίον ὅλων τῶν ἐλαττωμάτων, τὰ ὁποῖα ἀπειλοῦσι τὴν τιμὴν καὶ εὐδαιμονίαν.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

μας. Ἡ φιλοτιμία εἶναι τὸ εὐγενὲς κέντρον, τὸ ὁποῖον μᾶς κεντῶ πρὸς πᾶσαν ἀγαθὴν καὶ ἐνάρετον πράξιν.

Ὁ φιλότιμος μαθητὴς ἐρυνθιῶ καὶ λυπεῖται, ὅταν ἀκούῃ ἐπιπλήξιν ἢ αἰσθάνεται, ὅτι δυσηρέστησε τοὺς ἀνωτέρους, τοὺς ὁμοίους, ἢ τοὺς κατωτέρους του.

Ὁ ἀληθῶς φιλότιμος προσπαθεῖ πάντοτε νὰ εἶναι καθαρὸς καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν· ἀγαπᾷ τὴν πρόοδον· ἐπιμελεῖται τὸ ἔργον του· εἶναι φιλομαθής, εὐπειθής εἰς τοὺς ἀνωτέρους του, εὐγνώμων πρὸς τοὺς εὐεργέτας του, πρὸς πάντας γλυκὺς καὶ εὐπροσήμερος· ἀποστρέφεται τὴν ὀκνηρίαν, ἀποφεύγει τὸν θυμόν, τὴν κακολογίαν καὶ τὸ ψεῦδος.

Ὁ ἀφιλότιμος ὅμως μαθητὴς ἀδιαφορεῖ καὶ γελᾷ, ὡσάκις διὰ τὰ εἴδηματά αὐτοῦ ἐπιπλήττεται· δὲν φροντίζει περὶ τῆς βελτιώσεώς του δὲν ἐντρέπεται παρουσιαζόμενος ρυπαρὸς καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν· ἡ ἀρετὴ δὲ οὐδὲν θέλητρον ἰδιάζον ἔχει ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ.

« Ἡ τιμὴ τιμὴν δὲν ἔχει καὶ χαρὰ ἔς τὸν ποῦ τὴν ἔχει ».

64. Ἡ φιλοτιμίαν.

Ὁ φιλότιμος ἄς ἔχη τὴν φιλάτην του τιμὴν,	ὄπλον κατὰ τῆς κακίας κέντρον πρὸς τὴν ἀρετήν.
--	---

Δ. Μελάς

65. Ἡ φιλοτιμίαν τοῦ Θεμιστοκλέους.

Ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Ἀθηναῖος στρατηγός, ἐξ αὐτῆς τῆς παιδικῆς αὐτοῦ ἡλικίας διεκρίθη διὰ τὴν φιλοτιμίαν του.

Ὁσάκις ἐσχόλαζεν ἀπὸ τῶν μαθημάτων αὐτοῦ, δὲν ἠσχολεῖτο εἰς ἐργασίας ἀσκόπους, ἀλλ' ἐμελέτα, εἰργάζετο, ἵνα ἀποκτήσῃ τιμὴν καὶ ὑπόληψιν, ἧτις μόνον διὰ τοῦ κόπου ἀποκτᾶται.

Μετὰ τὴν λαμπρὰν νίκην τοῦ Μιλτιάδου εἰς τὸν Μαραθῶνα, ἡ εὐγενὴς φιλοτιμίαν τοῦ νέου Θεμιστοκλέους ἐκορυφώθη, καὶ ἡ ἀξίει-
παινος ἐπιθυμίαν, ὅπως ἀναφανῇ καὶ αὐτὸς ἀντάξιος τῆς πατρίδος του τέκνον, ἐκυρίευσε τὴν καρδίαν αὐτοῦ.

Ἐκτοτε παρήτησε πᾶσαν διασκέδασιν, τὰς δὲ νύκτας ἠγρύπνει σκεπτόμενος, καὶ πάντοτε σύννοους καὶ σοβαρὸς ἐφαίνετο. Πρὸς δὲ τοὺς ἐρωτῶντας ἀπεκρίθηκε ὡς ἀπὸ τοῦ νομοῦ τοῦ ἑκνήϊου ἑσθητικῆς, Πολιδέκῆς ἀφί-

νει αὐτὸν νὰ κοιμηθῆ τὸ τρόπαιον τοῦ Μιλτιάδου. «Οὐκ ἔξ με καθεύδειν τὸ τοῦ Μιλτιάδου τρόπαιον».

Φιλότιμος λοιπὸν ὁ Θεμιστοκλῆς, ἐκ νεότητός του, καὶ ἀγαπῶν τὰ μεγάλα καὶ καλὰ ἔργα, ἠγρύπνησεν, ἐμελέτησε, καὶ δέκα ἔτη μετὰ τὸ τρόπαιον τοῦ Μιλτιάδου κατώρθωσε, νὰ ἀνυψώσῃ καὶ αὐτὸς τρόπαιον, ἐπίσης ἔνδοξον, τὸ τρόπαιον τῆς Σαλαμῖνος.

“Ὅτε μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμῖνος παρουσιάσθη εἰς τοὺς ἀγῶνας, πάντες οἱ θεαταί, ἀφήσαντες τοὺς ἀγωνιζομένους, ἔστρεψαν τὰ βλέμματα αὐτῶν πρὸς τὸν Θεμιστοκλέα, θαυμάζοντες καὶ χειροκροτοῦντες αὐτὸν, ὡς τὸν κατ’ ἔξοχὴν σωτῆρα τῆς Ἑλλάδος.

Στραφεῖς δὲ τότε πρὸς τοὺς φίλους του, εἶπεν, ὅτι κατ’ ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἀπελάμβανε τοὺς καρποὺς τῶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος κόπων αὐτοῦ.

«*Μ’ ἀρετὴν καὶ μ’ ἐργασίαν κε δ ζεις δόξαν κ’ εὐτυχίαν*

‘Η ἐπιμέλεια.

Ἐπιμελοῦ, κοπίαζε,
ἐν ὅσῳ εἶσαι νέος,
διὰ νὰ μὴ μετανοῆς
τὸ ὕστερον μεταίως.

Ἡ ἐπιμέλεια νικᾷ,
ὅλλας τὰς δυσκολίας
Καὶ ὀδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον
εἰς δρόμον εὐτυχίας!

(*Δ. Μελάς*).

66. Ἡ ὑπομονὴ καὶ ἐπιμονή.

Ἐκτὸς τῆς φιλοτιμίας, πρέπει καὶ τὸ προτέρημα τῆς ὑπομονῆς νὰ κοσμῆ τοὺς μαθητάς, ἵνα νικῶσι τὰς δυσκολίας, τὰς ὁποίας ἀπαντῶσιν εἰς τὸν μαθητικὸν βίον.

Τῶν μαθητῶν τινὲς μὲν ἀντιλαμβάνονται καὶ μανθάνουσιν εὐκόλως τὰ μαθήματα, ἄλλοι ὅμως μετὰ δυσκολίας καὶ κόπου. Ἄλλὰ δὲν πρέπει οὔτε ἐκεῖνοι, οἱ εὐφυεῖς, νὰ ὑπερηφανεύωνται διὰ τοῦτο, οὔτε οὗτοι, οἱ δυσμαθεῖς, νὰ ἀπελπίζωνται.

Ἡ ἐπιμονὴ εἶναι ἄριστος σύμβουλος καὶ ὀδηγὸς εἰς πᾶσαν ἐργασίαν. Αὕτη ἐξασφαλίζει, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως. Δι’ αὐτῆς θὰ δυνηθῆτε πολλάκις νὰ ἐννοήσητε πράγματα, τὰ ὁποῖα κατ’ ἀρχὰς σᾶς ἐφαίνοντο ἀκατάληπτα, καὶ θὰ ἐκτελέσητε ἔργα, τὰ ὁποῖα θεωρεῖτε ἀνεκτέλεστα.

Καθ’ ἡμέραν ἡμετέροις ἀποστόλοις πολλοὶ ἀγαγεῖσθε πλοῦτος τι, ἀλλ’

ὀλίγοι φέρουσιν αὐτὸ εἰς πέρας, ἐνῶ ἡ ἀρχὴ εἶναι τὸ δυσκολώτατον, τὸ δὲ τέλος τὸ εὐαρεστότατον μέρος τοῦ ἔργου. Τοῦτο συμβαίνει, διότι εἰς τοὺς πρώτους ἐλλείπει ἡ ἐπιμονὴ καὶ ἡ σταθερὰ θέλησις πρὸς τὴν ἐργασίαν, ἐνῶ εἰς τοὺς δευτέρους ὑπάρχει.

Ἐὰν ἡ ἐπιμονὴ εἶναι ἀναγκαία διὰ νὰ ἀντιπαλαίωμεν πρὸς τὰς δυσκολίας, ἀναγκαιοτάτη εἶναι καὶ ἡ ὑπομονή, ὅπως ὑποφέρωμεν ἀταράχως τὰς ἀποτυχίας. Οἱ ναῦται, ὅταν ὑπάρχη μὲν ἄνεμος, ἀλλ' εἶναι ἐναντίος, διὰ τῆς ἐπιμονῆς δύνανται, λοξοδρομοῦντες, νὰ προχωρήσωσι τὸ πλοῖον. Ἄλλ' ὅταν ὑπάρχη γαλήνη, τὸ δὲ πλοῖον μένη ἀκίνητον, εἰς μάτην ἀγανακτοῦσιν· ἀπαιτεῖται τότε ὑπομονή, μέχρις οὗ πνεύση οὖριος ἄνεμος.

Διὰ τῆς ὑπομονῆς μετριάζομεν τὴν ἀποτυχίαν μας, ἐνῶ διὰ τῆς ἀνυπομονησίας διπλασιάζομεν τὴν στενοχωρίαν μας.

Ἡ φιλοτιμία λοιπόν, ἡ ἐπιμονὴ καὶ ἡ ὑπομονὴ εἶναι τρεῖς ἀρεταί, τὰς ὁποίας ἕκαστος πρέπει νὰ ἔχη ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ.

«*Πάσης πράξεως πρὸς τῆς ἀρχῆς ἐξέταξε*».

67. Συμβουλή.

Ἵ ὅτι ἐπιχειρήσῃς
ποτέ σου μὴ παραβιαστῆς,
Γιατὶ σὲ βιά μεγάλη
ὁ νοῦς μας πάντα σφάλλει.

Κάθε τι ἐπιχειρήσου
ὅσο εἶν' ἡ δύναμί σου.
Ἄπ' τὸν κύκλον σου μὴ βγαίνῃς
γιατ' ἄλλοιῶς κακοπαθαίνεις.

Βηλαρᾶς

68. Ἡ ἐπιμονὴ τοῦ Δημοσθένους.

Εἰς τὰς ἀρχαίας Ἀθήνας ἐγεννήθη τέκνον φιλάσθενον, τὸ ἡποῖον ἑπταετὲς ἐστερήθη τῶν γονέων του καὶ παρεδόθη εἰς παιδαγωγόν. Ὁ παιδαγωγὸς συμπαρέλαβεν ἡμέραν τινὰ εἰς τὸ δικαστήριον τὸν νέον μαθητὴν.

Ὅτε δὲ οὗτος ἤκουσε τὸν εὐγλωττον ρήτορα Καλλίστρατον καὶ εἶδεν ἔπαντας θαυμάζοντας αὐτόν, ἐπεθύμησε νὰ ἀναφανῆ ποτε καὶ αὐτὸς ρήτωρ, ὡς ὁ Καλλίστρατος.

Ἀφήσας λοιπόν τὰ ξένα εἰς τὴν ρητορικὴν μαθήματα, περιωρίσθη εἰς ὅσα ἐνέμιξεν, ὅτι ἡδύναντο νὰ τὸν ἀναδείξωσι ρήτορα ἔνδοξον. Δὲν ἀρκοῦσιν ὅμως μόνον οἱ κανόνες τῆς ρητορικῆς, ἵνα γείνη τις ρήτωρ δεινὸς ἀπαιτουνταὶ καὶ σωματικὰ προτερήματα.

Ὁ δὲ ὄρφανὸς οὐχὶ μόνον τῶν προτε^ρημάτων τούτων ἔστερεῖτο, ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ πολλὰ φυσικὰ ἐλαττώματα εἶχεν.

Ἐχων σῶμα ἀσθενὲς εἶχε καὶ φωνὴν ἀδύνατον. Ἡ γλῶσσα αὐτοῦ ἐτραυλίζεν· ἢ προφορὰ αὐτοῦ ἦτο ἀσαφής· ἢ παραμικρὰ ταραχὴ τὸν κατεθορύβει. Ἐκτὸς δὲ τῆς ἐλαττωματικῆς προφορᾶς, εἶχε καὶ ἀπαγγελίαν δυσάρεστον· ὅτε κατὰ τὸ πρῶτον παρουσιάσθη νὰ ἀγορεύσῃ ἐνώπιον τῶν Ἀθηναίων, κατεγελάσθη ὁ δυστυχής. Ἀηλίπιστος δὲ κατέβη εἰς τὸν Πειραιᾶ.

Ἄλλ' εὐτυχῶς εὐρέθη γέροντες ἀγαθοὺς, ὁ Εὐνόμος, ὅστις προσεπάθει νὰ τὸν ἐνθαρρύνῃ, δίδων πρὸς αὐτὸν συμβουλὰς πρὸς διόρθωσιν τῶν ἐλαττωμάτων αὐτοῦ, ἰδίως δὲ συνιστῶν πρὸς αὐτὸν θέλησιν σταθεράν.

Κατὰ παραγγελίαν λοιπὸν τοῦ εὐνόμου ἤρχισε νὰ γυμνάζῃ τὸ σῶμά του. Ἀνέβαινε τρέχων ἀνηφόρους, καὶ ἀπήγγελλε συγχρόνως στίχους, ἵνα οὕτω ἀναπτύξῃ καὶ τοὺς πνεύμονας καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ. Κρατῶν δὲ χάλικας ἐντὸς τοῦ στόματος προσεπάθει νὰ ἐκφωνῇ λόγους, διορθῶν τὴν τραυλότητα τῆς γλώσσης. Διὰ νὰ σπειῶσιν δὲ εἰς τοὺς θορύβους τοῦ ἀκροατηρίου, κατέβαιναν εἰς τὸ Φίλληρον καὶ ἀπήγγελλε τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐνώπιον τῶν συντρεφεμένων κυμάτων.

Κατεσκεύασε προσέτι ὑπόγειον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κατέβαινε καὶ ἔμενε δύο καὶ τρεῖς μῆνας μελετῶν, συνθέτων καὶ ἀπαγγέλλων τοὺς λόγους του. Πρὸς τούτοις, ὅπως ἀποκτήσῃ ἱστορικὰς γνῶσις καὶ πολιτικὴν ἐμπειρίαν, ἰδίως δὲ ὅπως μορφώσῃ τὸ λεκτικὸν αὐτοῦ, ἀντέγραψεν ὀκτάκις ὀλόκληρον τὸ σύγγραμμα τοῦ μεγάλου ἱστορικοῦ μας Θουκυδίδου.

Τόσοι κόποι καὶ τόσοι ἀγῶνες ἱκανοποίησαν ἐπὶ τέλους τὴν φιλοτιμίαν τοῦ νέου ρήτορος, ἀναδείξαντες αὐτὸν τὸν μέγιστον ρήτορα, ἔξ ὧν ἄχρι τοῦδε ἐγέννησεν ὁ ἀρχαῖος καὶ νεώτερος κόμος. Ὁ νέος οὗτος ἦτο ὁ Δημοσθένης.

«*Οὐδεὶς ὧν ράθυμος εὐκλεῆς ἀνηγίνεται.*»

69. Βοήθει σευτόν.

Σὲ κ θε δυσκολία ποῦ θὰ σ' ἀπαντήσῃ
βοήθεια ἦτα πρῶτ' ἀπ' τὸ θεό σου
Μὰ ξεῖρε πῶς κανεῖς δὲν θὰ σὲ βοηθήσῃ
καλλίτερα ἀπ' τὸν ἑαυτό σου.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς (Βιβλιοθήκη)

70. Ἡ φιλοπονία τοῦ Κλεάνθους.

Εἰς τὸ προηγούμενον μάθημα περὶ τοῦ Δημοσθένους ἐμάθομεν τὰ θαυμάσια ἀποτελέσματα τῆς φιλοτιμίας, τῆς ἐπιμονῆς καὶ ὑπομονῆς. Ἦδη ἄς ἴδωμεν καὶ τὰ τῆς φιλοπονίας.

Ὁ Κλεάνθης, νέος πτωχός, ἀλλὰ φιλομαθής, μετέβη εἰς Ἀθήνας, διὰ νὰ σπουδάσῃ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Ζήνωνος. Δέκα ἔννεα εἰη ἐξηκολούθησεν ἀκροώμενος ἐπιμελῶς τῶν μαθημάτων. Πάντες δὲ ἐγνώριζον ὅτι ὁ Κλεάνθης ἦτο τόσοσ πτωχός, ὥστε ἔγραφεν, ὅσα παρὰ τοῦ Ζήνωνος ἤκουεν, ἐπὶ ὀστράκων. Ἐνασχολούμενος δὲ εἰς τὴν ἀκρόασιν καὶ μελέτην τῶν μαθημάτων αὐτοῦ, δὲν ἐφαίνετο νὰ ἔχῃ καὶ ἄλλην ἐργασία.

Πῶς λοιπὸν ἔζη ὁ πτωχός Κλεάνθης; Ποῖος ἔδιδεν εἰς αὐτὸν χρήματα; Μήπως ἔκλεπτε; Μήπως ἔζη δι' ἄλλου τινὸς ἀτίμου τρόπου; Τοιαῦται ὑποψαίαι ἤρχισαν νὰ γεννῶνται.

Ὁ δὲ Ἄρειος Πάγος, τὸ ἀνώτατον ἐκεῖνο δικαστήριον τῶν Ἀθηνῶν, μεταξὺ τῶν ἄλλων χρεῶν τοῦ ὁποίου ἦτο καὶ ἡ ἐπιτήρησις τῶν ἀέργων, προσεκάλεσεν ἐνώπιον αὐτοῦ τὸν ὑποπτον Κλεάνθην.

Ὁ Κλεάνθης ἠναγκάσθη τότε νὰ παρουσιάσῃ πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτοῦ κηπουρούς τινας τῶν Ἀθηνῶν, ἐκ τῆς μαρτυρίας τῶν ὁποίων ἀπεδείχθη, ὅτι ἐσύχναζε τὰς νύκτας εἰς τοὺς κήπους τῶν. Ἐκεῖ δὲ ἀντλῶν ὕδωρ ἐκ τῶν φρεάτων, ἐπότιζε τοὺς κήπους καὶ οὕτω διὰ τῆς ἀμοιβῆς τῶν νυκτερινῶν κόπων τοῦ ἔζη, κτταγινόμενος τὴν ἡμέραν εἰς τὰ μαθήματά του.

Οἱ Ἀρεοπαῖται ἐθαύμασαν καὶ ἐπήνεσαν τὴν φιλομάθειαν τοῦ πτωχοῦ Κλεάνθους. Ἐπήφισαν δὲ πρὸς βοήθειάν του χρηματικόν τι ποσόν, ὅπως ἀνετώτερον ἐξακολουθῆ τὰς σπουδάς του.

Τὰ γράμματα εἶνε διὰ τὸν νοῦν ὅ,τι καὶ ὁ ἄρτος διὰ τὸ σῶμα. Καθὼς δὲ τὸ ἔλαιον δίδει φῶς εἰς τὸν λύχνον, οὕτω καὶ τὰ γράμματα φωτίζουν τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ γράμματα εἶνε ὠφέλιμα εἰς πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς ἀνθρώπους· διότι τὸν μὲν εὐτυχῆ εὐφραίνουσι, τὸν δὲ δυστυχῆ παρηγοροῦσι, τὸν πλούσιον οτολίζουσι καὶ τὸν πτωχὸν πλουτίζουν. Βεβαίως τὰ γράμματα ἀπαιτοῦσι κόπους. Ὁ μέγας Ἀριστοτέλης εἶπε «τῆς παιδείας αἱ μὲν ρίζαι πικραί, οἱ δὲ καρποὶ γλυκεῖς».

71 Ἀμάθεια καὶ παιδεία.

<p>Ὅπου λέγει τὸ φῶς τῆς παιδείας, ὅπου λείπει χρηστὴ ἀγωγή, ἐκεῖ πάθη. ἐκεῖ διχονοίους, τὸ πῦρ φλέγει ἐν πάσῃ ὀρμῇ</p>	<p>Ἡ παιδεία τὰ ἥθη στοίλιζει καὶ τὰ πάθη πραῖνει οὐτά, δι' αὐτῆς καὶ ὁ παῖς θησαυρίζει καὶ ἡ κόρη τιμὴν ἀποκτᾷ.</p>
---	--

(Λ. Μελάς)

72. Φιλοκαλία.—Εὐγνωμοσύνη μαθητοῦ.

Ὁ καλὸς μαθητῆς ὀφείλει, ὡς εἶπομεν, νὰ εἶναι φιλότιμος καὶ φιλόδοξος, ὡς ὁ Θεμιστοκλῆς, φιλόπονος καὶ φιλομαθῆς, ὡς ὁ Κλεάνθης, ἐπίμονος καὶ καρτερικός, ὡς ὁ Δημοσθένης. Ἀλλὰ καὶ ἄλλας ἀρετὰς πρέπει νὰ ἔχη.

Καὶ πρῶτον ἕκαστος μαθητῆς ἔχει βιβλία πρὸς μελέτην, τετράδια πρὸς γραφὴν καὶ ἄλλα ὄργανα χρήσιμα εἰς τὸ μαθητικὸν ἔργον αὐτοῦ.

Πάντα ταῦτα ὀφείλει νὰ διατηρῇ ὄχι μόνον ἀκέραια καὶ ἀβλαβῆ, ἀλλὰ καὶ καθαρὰ καὶ ὀκνηλίδωτα. Ἡ καλὴ κατάστασις τῶν πραγμάτων τοῦ μαθητοῦ μαρτυρεῖ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ πρὸς τὰ γράμματα, πρὸς τὴν τάξιν καὶ τὴν καθαριότητα, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀρεταὶ πολύτιμοι. Ὁ δὲ μαθητῆς ὁ ἔχων ταύτας λέγεται φιλόκαλος καὶ διὰ τὴν φιλοκαλίαν του ταύτην ἐπαινεῖται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου καὶ τῶν γονέων αὐτοῦ, ἀγαπᾶται καὶ παρ' ὄλων τῶν ἀνθρώπων.

Ὁ καλὸς μαθητῆς εἶναι προσέτι καὶ εὐγνώμων πρὸς τοὺς διδασκάλους του, ἀναγνωρίζων αὐτοὺς εὐεργέτας. Διὰ τοῦτο ὄχι μόνον τῶρα τιμᾷ καὶ σέβεται αὐτούς, ἀλλὰ καὶ καθ' ὅλον τον μετέπειτα βίον αὐτοῦ. Δὲν λησιμονεῖ ποτε πόσον ἐμόχθησαν ὑπὲρ τῆς μορφώσεως καὶ τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ, πλουτίζοντες τὸν νοῦν του μὲ ὀφελίμους γνώσεις καὶ μὲ φρονίμους συμβουλὰς. Δὲν λησιμονεῖ, πόσους κόπους κατέβαλον καὶ μετὰ πόσης ὑπομονῆς καὶ ἀφοσιώσεως εἰργάσθησαν, ὅπως ἐννοήσῃ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ μάθημα.

Καὶ δι' ὅλα ταῦτα οὐδὲν ἄλλο ἀπαιτεῖ παρὰ τῶν μαθητῶν ὁ διδάσκαλος, εἰμὴ νὰ προσέχωσι, νὰ ἐπιμελῶνται καὶ νὰ προοδεύωσιν. Ἡ πρόοδος τῶν μαθητῶν εἶναι ἡ εὐαρεστοτάτη ἱκανοποίησις τοῦ διδασκάλου. Διὰ τοῦτο ὀφείλετε νὰ ἀγαπᾶτε καὶ νὰ σέβησθε τὸν διδάσκαλον ἵνα ἔσται ἡ ἀπόλαυσις τοῦ διδασκάλου, ὅς

τις τόσον ἐσέβετο τὸν διδάσκαλόν του Ἀριστοτέλην, ὥστε ἔλεγεν «εἰς μὲν τὸν πατέρα μου ὀφείλω τὸ ζῆν, εἰς δὲ τὸν διδάσκαλόν μου το εὖ ζῆν».

«Εἶναι βούλου φιλόκαλος, ἀλλὰ μὴ καλλωπιστής».

73. Ἡ ὕπακοή.

Ὑπάκουε εἰς τοὺς γονεῖς
καὶ εἰς τοὺς διδασκάλους.

Ἀπὸ μορφώνει μαθητὰς
καλοὺς, σοφοὺς, μεγάλους.

(Διαλησμάς)

74 Οἱ διδάσκαλοι τοῦ Γένους—Γεννάδιος.

Κατὰ τοὺς βαρεῖς χρόνους τῆς δουλείας τὸ ἔθνικόν φρόνημα καὶ ἡ γλυκεῖα ἐλπίς τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος διετηρεῖτο ὡς ἄσβεστον πῦρ εἰς τὰ σχολεῖα.

Οἱ διδάσκαλοι τοῦ Γένους, θαυμασταὶ ὄντες τοῦ μεγαλείου καὶ τῶν ἐνδόξων χρόνων τῆς Ἑλλάδος, ἐνέπνεον εἰς τὰς τρυφεράς ψυχὰς τῶν νέων τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸ μῖσος κατὰ τῆς τυραννίας.

Τοιοῦτοι διδάσκαλοι, πλὴν ἄλλων ἀρχαιοτέρων, ὑπῆρξαν ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς, ὁ Εὐγένιος Βούλγαρης, ὁ Λάμπρος Φωτιάδης, ὁ Νεόφυτος Δούκας, ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ οἰκονόμων, ὁ Θεόκλητος Φαρμακίδης καὶ ἄλλοι πολλοί. Ὅσοι δὲ ἐξ αὐτῶν ἔζων κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως, εἰργάσθησαν ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας αὐτῆς καὶ μετέσχον τοῦ ἀγῶνος.

Ἐκ τῶν ἀνδρῶν τούτων, τῶν ὁποίων ἡ μνήμη διὰ παντὸς εἶναι σεβαστὴ εἰς τοὺς Ἕλληνας, εἶνε καὶ ὁ Γεώργιος Γεννάδιος. Οὗτος κατὰ τὴν ἐπανάστασιν καὶ μετ' αὐτὴν εἰργάσθη ἐνθουσιωδῶς ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, εἰς κρισιμωτάτην δὲ στιγμήν τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος ἀνεδείχθη ἀληθῆς σωτῆρ.

Τὸ ἥρωϊκὸν Μεσολόγγιον εἶχε πέσῃ, οἱ δὲ γενναῖοι αὐτοῦ πρόμαχοι, ὅσοι διεσώθησαν, εἶχον συρρεύσει εἰς τὸ Ναύπλιον, καὶ ἐζήτουν παρὰ τῆς Κυβερνήσεως ἄρτον νὰ φάγωσι καὶ πυρίτιδα νὰ πολεμήσωσιν. Ἄλλ' ἡ κυβέρνησις εὗρισκετο εἰς τὴν ἐσχάτην ἀμηχανίαν· διότι δὲν εἶχε χρήματα.

Ἀπληγισμένους ὁ λαός, κατηρεῖς οἱ στρατιῶται συνηθροίσθησαν τότε εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ναυπλίου· ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

προτεινή μέσον τι σωτηρίας, καὶ πάντες ἐσιώπων. Εἰς τὸ κέντρον τῆς πλατείας ὑψοῦτο γηροαὶά πλατάνος. Αἴφνης ἐκ τοῦ πλήθους ἐξορμᾷ ὁ Γεννάδιος, καὶ ἀναρριχᾶται εἰς τὴν πλατάνον. Ἐκεῖθεν δὲ μὲ βροντώδη φωνὴν εἶπε τὰ ἑξῆς:

«Ἀδελφοί, ἡ πατρίς καταστρέφεται, ἡ ἐλευθερία κινδυνεύει, εἶνε ἀνάγκη ταχίστης βοηθείας· οἱ γενναῖοι ἄνδρες, οἱ ὅποιοι μέχρι σήμερον ἡρωϊκῶς ἠγωνίσθησαν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, πρέπει νὰ τρέξουν, ὅπου νέοι κίνδυνοι τῆς Πατρίδος προσκαλοῦσιν. Πρὸς τοῦτο χρειάζονται χρήματα, καὶ χρήματα δὲν ὑπάρχουσιν. Ἐὰν ὁμως θέλωμεν νὰ ἔχωμεν Πατρίδα ἐλευθέραν, ἐὰν εἴμεθα ἄξιοι νὰ ζῶμεν ἐλεύθεροι, εὐρίσκομεν εὐθὺς χρήματα. Ἄς δώσῃ ἕκαστος ἐξ ἡμῶν ὅ,τι ἔχει. Ἴδου ἡ ἰδική μου πτωχικὴ συνεισφορά». Καὶ διὰ μᾶς ὁ Γεννάδιος ἔρριψε κατὰ γῆς ὄλον τὸ βαλάντιόν του καὶ ἐπα-
νέλαβε πάλιν.

«Ἄλλ' ὄχι ἡ εἰσφορά μου αὕτη εἶνε οὐτιδανὴ διὰ τὰς μεγάλας ἀνάγκας τῆς Πατρίδος. Ἄλλα χρήματα δὲν ἔχω· ἔχω ὁμως τὸν ἑαυτόν μου, καὶ ἰδου πωλῶ αὐτόν διὰ τὴν Πατρίδα. Ποῖος θέλει διδάσκαλον ἐπὶ τέσσαρα ἔτη διὰ τὰ τέκνα του; Ἄς πληρώσῃ ἐδῶ εἰς τὸ ταμεῖον τῆς κινδυνευούσης Πατρίδος τοὺς μισθοὺς, καὶ ἐγὼ ἀμέσως ἀρχίζω ἀπὸ τοῦδε τὴν διδασκαλίαν τῶν τέκνων αὐτοῦ».

Ἡ μοναδικὴ αὕτη γενναιοδωρία τοῦ Γενναδίου διήγειρεν ἐν-
θουσιασμόν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν παρισταμένων, καὶ πῶντες προσήρ-
χοντο καὶ προσέφερον, ἄλλοι χρήματα, ἄλλοι ὄπλα καὶ ἄλλοι κο-
σμήματα, ὥστε ἐν διαστήματι ὀλίγων ὥρων συνηθροίσθησαν τὰ
ἀπαιτούμενα διὰ τὰς πρώτας ἀνάγκας τῆς ἐκστρατείας.

«Καὶ πατρὸς καὶ μητρὸς καὶ ἀπάντων τῶν ἄλλων τιμω-
τερον ἢ Πατρίς».

ἮΣ. Πρὸς τὴν μητέρα Ἑλλάδιχα.

Ἄνοιξε, μάνα μας γλυκειά, τὴν ἄφθαρτη καρδιά σου,
καὶ ἀγκάλιασέ μας τὰ πτωχά, τὰ μαῦρα τὰ παιδιὰ σου
Σφίξε μας, μάνα, σφίξε μας, γυμνά, ξαρματωμένα,
σὰν νᾶτανε κατάδικα, σὰν νᾶταν νικημέα.

Ἔρχονται μέσ' στὸν κόρφο σου. Δῶσέ μας τὴν εὐχή σου,
Καὶ σβῦσε πᾶσά μας πληγὴ μ' ἓνα θερμὸ φιλί σου.

Ἄλλο δὲν θέλομ' οἱ πικροί, θέλομ' ἐδῶ σιμά σου.
νὰ βλέπωμε τὸ δάκρυ σου, καὶ ἡμεῖς τὰ βλέφαρά σου...

26. "Ἐξις—Πείραμα Λυκούργου.

Ἐμάθατε μέχρι τοῦδε καθήκοντά τινα, τὰ ὅποια ὡς μαθηταὶ ὀφείλετε νὰ ἐκπληροῦτε, τοῦτ' ἔστι νὰ εἶσθε φιλότιμοι, ἐπιμελεῖς, φιλόπονοι, καρτερικοί, φιλόκαλοι καὶ εὐγνώμονες.

Τὰ καθήκοντα δὲ ταῦτα εἶναι ἀρεταί, τὰς ὁποίας, ἂν συνειθίσθητε ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας, θὰ ἀσκήτε καὶ καθ' ὅλον τὸν μετέπειτα βίον σας. Ἡ συνήθεια δέ, ἣτις λέγεται καὶ ἔξις, εἶνε μέγα τι καὶ σπουδαῖον διότι, ὅπως ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, «ἡ ἔξις εἶναι δευτέρα φύσις», οἱ δὲ σημερινοὶ λέγουσι τὴν παροιμίαν «ὅπως ἐμικρομάθαινε, δὲν ἐγεροντάφινε», δηλαδὴ εἰς ὅ,τι συνειθίσθη τις μικρός, τοῦτο θὰ πράττη εἰς τὸν βίον του.

Ὁ δὲ μέγας νομοθέτης τῆς Σπάρτης Λυκούργος, θέλων νὰ ἀποδείξῃ εἰς τοὺς Σπαρτιάτας τὴν δύναμιν καὶ σπουδαιότητα τῆς ἔξεως, ἔλαβε δύο σκύλακας ἐκ τῆς αὐτῆς μητρὸς, τοὺς ὁποίους ἀνέθρεψε κατὰ διάφορον τρόπον. Καὶ τὸν μὲν ἕνα συνείθισεν εἰς τὴν λαίμαργίαν καὶ τὴν ἀνάπαυσιν, τὸν δὲ ἕτερον ἤσκησεν εἰς τὸ κυνήγιον καὶ τὸν δρόμον.

Κατὰ τινα δὲ συνέλευσιν τῶν Λακεδαιμονίων ἀνέφερον εἰς αὐτούς, ὅτι ἡ ἔξις καὶ ἡ ἀνατροφή ἔχουσι μεγάλην ἐπίδρασιν εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ ἀνθρώπου. Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τῶν λόγων αὐτοῦ ἐτοποθέτησε πρὸ αὐτῶν πινάκιον πλήρες κρεάτων καὶ ἀπέλυσε λαγῶν, τὸν ὁποῖον ἐπὶ τούτῳ εἶχε, παρουσίασε δὲ συγχρόνως καὶ τοὺς δύο σκύλακας. Ἀλλὰ τούτων ὁ μὲν ἔτρεξε νὰ συλλάβῃ τὸν φεύγοντα λαγῶν, ὁ δὲ ὄρμησεν εἰς τὸ πινάκιον, ὅπως ἔξ αὐτοῦ κορέσῃ τὴν ἀδηφάγίαν αὐτοῦ. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἠπόρουν πῶς, ἐνῶ ἦσαν ἐκ τῆς αὐτῆς μητρὸς, ἐτράπησαν ἕκαστος εἰς διάφορα ἔργα.

Τότε ὁ Λυκούργος εἶπεν εἰς αὐτούς. «Ναὶ μὲν οἱ σκύλακες οὗτοι εἶναι ἐκ τῆς αὐτῆς μητρὸς, ἀλλ' ἐπειδὴ ἔλαβον διάφορον ἀνατροφήν καὶ συνήθειαν, διὰ τοῦτο ὁ μὲν ἐγένετο λαίμαργος καὶ νοῦρός, ὁ δὲ πρόθυμος εἰς τὸ κυνήγιον καὶ τοὺς κόπους».

«Ὅποιοι ἐμικρομάθαινε δὲν ἐγεροντάφινε—«Ἐξις δευτέρα φύσις».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

ΝΟΙΝΩΝΙΑ

77. Ἡ ἀξία τῆς ἐργασίας.

Ἡ ἐργασία εἶναι πηγὴ πάσης εὐτυχίας καὶ παντὸς ἀγαθοῦ ἐν τῷ κόσμῳ. Ὅλοι δὲ οἱ ἀληθῶς μεγάλοι ἄνδρες ἠγάπησαν τοὺς κόπους καὶ δὲν ἠσχύνοντο ἐργαζόμενοι. «Τὰ καλὰ κόπῳ κτῶνται», ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι καὶ βεβαίως οὐδεὶς δύναται νὰ γείνη εὐτυχὴς καὶ ἔνδοξος ἄνευ κόπου καὶ φιλοπονίας.

Ὁ Μέγας Πέτρος, ὁ αὐτοκράτωρ, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ Ῥωσσία ὀφείλει τὸ σημερινὸν μεγαλεῖον αὐτῆς, τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν πρόοδον εἰς τὰς τέχνας, μετέβη, νέος ἔτι ὢν, εἰς τὰ ἐργαστήρια τῆς Ὀλλανδίας καὶ τῆς Ἀγγλίας, ὅπου ἐδιδάχθη τὰς εἰς τὴν πρόοδον τῆς πατρίδος του ἀναγκαίας τέχνας καὶ ἐπιστήμας. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν Ῥωσσίαν, ἐπεσκέπτετο πολλάκις τὰ ἐργαστήρια καὶ τὰ τεχνουργεῖα τῆς αὐτοκρατορείας του. Συνέβη δὲ ποτε καὶ νὰ ἐργασθῆ ἐντὸς σιδηρουργείου καὶ αὐτὸς ὡς ἀπλοῦς ἐργάτης, ὅπως διδάξῃ τοὺς ὑπηκόους του, ὅτι ἡ ἐργασία ὄχι μόνον τοὺς ἀπλοῦς πολίτας δὲν ἀτιμᾶζει, ἀλλ' οὐδὲ καὶ αὐτοὺς τοὺς αὐτοκράτορας.

Ὁ μέγας πολίτης τῶν Θηβῶν Ἐπαμεινώνδας, ὅστις ἀνεδείχθη ὁ μέγιστος στρατηγὸς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ποτὲ δὲν ὤκνησε πρὸ τῆς ἐργασίας, ὅσον εὐτελῆς καὶ ἂν αὕτη ἦτο. Ὅτε δὲ φθονεροὶ τινες ἐχθροὶ του ἐπέτυχον νὰ ἐκλεχθῆ *τελέραχος*, ἦτοι ἐπιστάτης τῶν δημοσίων ὁδῶν, ὁ μέγας Ἐπαμεινώνδας προθύμως ἐδέχθη τὴν εὐτελεῆ ταύτην ὑπηρεσίαν. Τοιοῦτοτρόπως δὲ ἐδίδαξε καὶ τοὺς συγχρόνους καὶ τοὺς μεταγενεστέρους αὐτοῦ, ὅτι καθὼς ἡ ὑψηλὴ θέσις οὐδόλως τιμᾷ τὸν ἀναξίως κατέχοντα αὐτήν, οὕτω καὶ ἡ μικρὰ δὲν ἀτιμᾶζει τὸν ἀνώτερον αὐτῆς, ἀλλὰ τιμᾷ μᾶλλον αὐτὸν καὶ ἀνυψοῖ.

Καὶ ὁ Φωκίων, ὅστις ἀνεδείχθη ἐν Ἀθήναις χρηστὸς πολιτικὸς καὶ ἄριστος στρατηγός, ἠγάπησε πάντοτε τὴν ἐργασίαν. Ὅτε οἱ πρέσβεις τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἦλθον εἰς τὴν οἰκίαν του φέροντες δῶρα, τὰ ὁποῖα ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν ὁ Ἀλέξανδρος, εὔρον τὸν μὲν Φωκίωνα ἀντλοῦντα ὕδωρ ἐκ τοῦ φρεάτους, τὴν δὲ

ἐνάρετον σύζυγον τοῦ ἐνδόξου στρατηγοῦ ζυμώνουσαν τὸν ἄρτον τοῦ οἴκου αὐτῶν.

«*Ἔργον οὐδὲν ὄνειδος ἀεργίῃ δ' ὄνειδος*».

Ἐ. Ἀρετὴ καὶ κακία.

Καὶ οἱ γονεῖς ἐν τῷ οἴκῳ καὶ οἱ διδάσκαλοι ἐν τῷ σχολείῳ προσπαθοῦσι νὰ μορφώσωσι τὸν νέον ἐνάρετον, ὅπως ἀποβῆ ἰσχυρὸς καὶ ἡμέραν τινὰ εἰς τὴν κοινωνίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ θὰ ζήσῃ. Ἄλλ' ἐν τῇ κοινωνίᾳ μέλλει νὰ ζήσῃ διὰ τῆς ἐργασίας, ἥτις εἶναι ἡ πρωτίστη τῶν ἀρετῶν.

Καὶ ἵνα ἐννοήσητε ὁποῖα τις ἀρετὴ εἶναι ἡ ἐργασία καὶ ὁποῖα τις κακία εἶναι ἡ ἀργία, πρέπει νὰ γνωρίζητε τί συνέβη εἰς τὸν Ἡρακλέα.

Ὅτε ὁ Ἡρακλῆς ἔγεινεν ἔφηβος, ἐξελθὼν τῆς πόλεως ἐκάθησεν εἰς ἡσυχον μέρος καὶ διελογίζετο. Ἐν ᾧ δὲ ἐσκέπτετο βλέπει αἴφνης δύο γυναῖκας ἐρχομένας πρὸς αὐτόν. Ἡ μία ἦτο σεμνὴ καὶ κοσμίᾳ, ἔφερεν ἀπλὴν καὶ λευκὴν ἐσθῆτα καὶ ὡς μόνον κόσμημα αὐτῆς εἶχε τὴν καθαριότητα καὶ τὴν κοσμιότητα.

Ἡ ἑτέρα ὁμως ἦτο παχύσαρκος, ἔφερε πολλὰ κοσμήματα, εἶχε τὸ πρόσωπον βεβαμμένον, ὥστε νὰ φαίνηται λευκότερα καὶ ἐρυθροτέρα, ἐφόρει ἐσθῆτα ἀπρεπῆ, ἐβάδιζε μετ' ἀλαζονείας καὶ συχνὰ ἐστρέφετο καὶ ἔβλεπεν ἑαυτήν, περιειργάζετο δὲ καὶ ἂν τὴν παρετήρει καὶ ἄλλος τις, πολλάκις δὲ παρετήρει καὶ τὴν σκιὰν αὐτῆς.

Ἄφ' οὗ δὲ αἱ δύο γυναῖκες ἦλθον πλησίον τοῦ Ἡρακλέους, ἡ μὲν σεμνὴ ἐξηκολούθει βαδίζουσα ἡσύχως, ἡ ἄλλη ὁμως, θέλουσα νὰ τὴν προλάβῃ, ἔσπευσε πρὸς τὸν Ἡρακλέα καὶ εἶπε.

— Σὲ βλέπω, ὦ Ἡράκλειε, σκεπτόμενον καὶ ἀποροῦντα ποίαν ὁδὸν νὰ ἐκλέξῃς. Ἄν λοιπὸν ἔχῃς ἐμὲ φίλην, ἐγὼ θὰ σὲ ὀδηγήσω εἰς τὴν εὐκολωτάτην ὁδὸν θὰ σὲ βοηθήσω ν' ἀπολαύσῃς πάσας τὰς τέρεψεις καὶ νὰ μὴ αἰσθανθῆς ποτὲ τὰς δυσκολίας τῆς ζωῆς. Ἐὰν θέλῃς νὰ ἔλθῃς μετ' ἐμοῦ, οὔτε περὶ πολέμου θὰ μεριμῶς, οὔτε περὶ τῆς πατριδος σου καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων θ' ἀνησυχήσῃς, ἀλλὰ θὰ συλλογίζῃσαι τί εὐάρεστον νὰ φάγῃς καὶ νὰ πῖνῃς, πῶς νὰ κοιμᾶσαι μαλθακῶς καὶ πῶς νὰ διάγῃς τὸν βίον σου με

ἀναπαύσεις. Ἐγὼ θὰ σὲ διδάξω πῶς δύνασαι νὰ ἔχῃς πάντα ταῦτα ἄνευ κόπου. Δὲν εἶναι ἀνάγκη μῆτε τὸ σῶμά σου νὰ βασανίζῃς μῆτε τὸν νοῦν σου. Ἄς ἐργάζωνται οἱ ἄλλοι, ὅπως τέρπησαι σὺ ἐὰν δὲν ἔχῃς χρήματα, μίρασον ἀπ' ἐκείνων, οἵτινες ἐκέρδισαν αὐτὰ διὰ τοῦ μόχθου των. Ἐγὼ ἐπιτρέπω εἰς τοὺς φίλους μου τὰ πάντα, ἵνα ἔχωσι τέρψεις καὶ ἀπολαύσεις.

Ὁ Ἡρακλῆς ἀκούσας τοὺς βδελυροὺς τούτους λόγους ἤρωτησε: «Καὶ πῶς ὀνομάζεσαι, ὦ γύναι;» Ἐκείνη δὲ ἀπεκρίθη «Οἱ φίλοι μου μὲ καλοῦσιν *Εὐδαμονία*, οἱ δὲ ἐχθροί μου κακολογοῦντές με ὀνομάζουσι *Κακίαν*».

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπλησίασε καὶ ἡ σεμνὴ γυνὴ καὶ εἶπε·

— Καὶ ἐγώ, ὦ Ἡράκλεις, ἦλθον νὰ σὲ συμβουλευθῶ ποίαν ὁδὸν νὰ ἐκλέξῃς. Γνωρίζω τοὺς γονεῖς σου καὶ πόσον καλὸν φυσικὸν ἔχεις. Διὰ τοῦτο ἐλπίζω ὅτι, ἂν ἔλθῃς εἰς τὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν ἐγὼ θὰ σοὶ δείξω, θὰ κατορθώσῃς ἔργα πολλὰ καὶ ὠφέλιμα καὶ θαυμαστά. Ἀκουσόν μου, ὦ Ἡράκλεις, ἐγὼ θὰ σοὶ εἶπω τὰ πράγματα, ὅπως εἶναι ἀληθῶς· δὲν θὰ σὲ ἀπατήσω διὰ ψευδῶν ὑποσχέσεων, ὅτι δῆθεν ἄνευ κόπων θὰ ἔχῃς τέρψεις καὶ ἀπολαύσεις. Ἄνευ κόπων, ἄνευ ἐργασίας, οὐδὲν ἀγαθὸν δίδεται εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἄν θέλῃς νὰ σὲ ἀγαπῶσιν οἱ φίλοι σου, ὀφείλεις νὰ εὐεργετῇς τοὺς φίλους σου. Ἐὰν ἐπιθυμῇς νὰ σὲ τιμᾷ ἡ πατρίς σου, πρέπει νὰ ὠφελῇς τὴν πατρίδα σου. Ἐὰν θέλῃς νὰ σὲ θαυμάζῃ ἡ Ἑλλάς, πρέπει νὰ εὐεργετῇς καὶ δοξάζῃς τὴν Ἑλλάδα διὰ κατορθωμάτων λαμπρῶν. Ἐὰν θέλῃς ἡ γῆ νὰ σοὶ δίδῃ ἀφθόλους καρπούς, πρέπει νὰ καλλιεργῇς ἐπιμελῶς τὴν γῆν. Οὐδέν, οὐδὲν ἀγαθόν, ὦ Ἡράκλεις, ἀποκτᾶται ἄνευ κόπων».

Ἡ γυνὴ ἡ εἰπουῖσα τοὺς θαυμαστοὺς τούτους λόγους ἦτο ἡ Ἀρετή. Ὁ δὲ Ἡρακλῆς ἐζύγισε καὶ τῶν δύο γυναικῶν τοὺς λόγους, προὔτιμησε δὲ τὴν ὁδὸν τῆς Ἀρετῆς.

«*Ὁ,τι κάμῃς κί' ὅτι πῆς τὸ στερεὸν νὰ στοχασθῆς*».

79. Ὁ Σωκράτης καὶ ἡ ἐργασία.

α.) Οἰκονομικαὶ δυσχέρειαι.

Ἐκ τῶν λόγων τῆς Ἀρετῆς ἐδιδάχθημεν, ὅτι ἄνευ κόπου καὶ ἐργασίας οὐδεὶς δύναται νὰ εὐτυχῇ ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Ἀλλὰ δυστυχῶς ὑπάρχουσι καὶ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἐντρέπονται νὰ ἐργάζωνται.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ται καὶ ἐκ τῆς ἀργίας τῶν δυστυχοῦσιν. Ἴδου περὶ τούτου τί ἐδίδασκεν ὁ Σωκράτης.

Ὁ Σωκράτης εἶχε φίλον νέον τινὰ Ἀρίσταρχον. Τοῦτον μίαν ἡμέραν συνατᾶ καθ' ὁδὸν περιλύπον καὶ μελαγχολικόν.

— Διὰ τί, Ἀρίσταρχε, εἶσαι περιλύπος καὶ μελαγχολικός, τῷ εἶπε·

— Γνωρίζεις, ὦ Σώκρατες, ὅτι ὁ πατήρ μου ἀπέθανε καὶ ἔχω νὰ διαθρέψω μητέρα καὶ ἑπτὰ ἀδελφάς· ἡ δὲ περιουσία μου εἶναι ἐλαχίστη εἰς τὰ κτήματά μας δὲν δίδουσιν ἀρκετὸν εἰσόδημα, οὐδεὶς δὲ δανεῖζει εἰς ἡμᾶς χρήματα.

— Λυπεῖσαι λοιπὸν διὰ τὰς ἀδελφάς σου, θεωρῶν αὐτάς φορτίον βαρὺ καὶ ὀγληρόν; Ἐγὼ δ' ἐνόμιζον ὅτι εἶναι εὐτύχημα καὶ χαρὰ νὰ ἔχη τις ὄχι μόνον ἀδελφούς, ἀλλὰ καὶ ἀδελφας.

— Καὶ ἐγώ, Σώκρατες, ἀγαπῶ τὰς ἀδελφάς μου καὶ σέβομαι τὴν μητέρα μου· ἀλλὰ πῶς νὰ διαθρέψω καὶ πῶς νὰ ἐνδύσω αὐτάς;

— Καὶ ἰ ἐργάζονται, ὦ Ἀρίσταρχε, αἱ ἀδελφαί σου;

— Τί νὰ ἐργάζονται; Ἡ ἐργασία τῶν κορασιῶν προξενεῖ μᾶλλον ζημίαν παρὰ ὠφέλειαν.

— Ἄ, Ἀρίσταρχε, νομίζω ὅτι ἀρχίζω ν' ἀνακαλύπτω τὴν θεραπείαν τῆς λύπης σου καὶ τῶν οἰκονομικῶν δυσχερειῶν σου. Βοήθησόν με καὶ ἴσως θὰ εὕρωμεν τὸ μέσον τῆς θεραπείας.

— Εἶμαι πρόθυμος, ὦ Σώκρατες, νὰ σὲ βοηθήσω εἰς ὅ,τι θέλης, ἂν φρονῆς, ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τὰς δυσκολίας, αἱ ὁποῖαι τόσον πολὺ μὲ στενοχωροῦσιν· θὰ σοὶ εἶμαι δὲ εὐγνώμων, καὶ ὄχι μόνον ἐγώ, ἀλλὰ καὶ αἱ ἀδελφαί μου.

— Γνωρίζουσιν ἐργασίαν τινὰ αἱ ἀδελφαί σου, Ἀρίσταρχε;

— Βεβαίως, ὦ Σώκρατες. Ὁ πατήρ μου ἔδωκεν εἰς αὐτάς τελεῖαν ἀνατροφὴν. Ἀλλὰ τί ὠφελεῖ;

— Καὶ ποίας ἐργασίας γνωρίζουσι;

— Γνωρίζουσι νὰ ράπτωσι καὶ νὰ κεντῶσι, γνωρίζουσι νὰ γράφωσι, μία δὲ γνωρίζει καὶ ζωγραφικὴν, καὶ ἄλλη τεχνικώτατα ὑφάσματα νὰ ὑφαίνῃ.

— Σὺ, ὦ Ἀρίσταρχε, ἔχεις θησαυρὸν κεκρυμμένον ἐν τῇ οικίᾳ σου, καὶ προσποιεῖσαι, ὅτι δὲν γνωρίζεις αὐτόν, καὶ κάθησαι καὶ λυπεῖσαι καὶ μελαγχολεῖς.

«*Τὰ ἀγαθὰ πάντα πόνῳ κτώμεθα*».

β') Ὁ κεκρυμμένος θησαυρός.

— Ἐγώ, ὦ Σώκρατες, πιστεύω εἰς τοὺς λόγους σου ἄλλα δὲν μοὶ φανερώνεις, σὲ παρακαλῶ, τὸν κεκρυμμένον θησαυρόν μουσ ; διότι, ἀφ' οὗ ἔχω θησαυρόν, τοῦτο σημαίνει, ὅτι εἶμαι πλούσιος, ἐγὼ δὲ ἠγνόουν τοῦτο μέχρι τοῦδε.

— Βεβαιότατα, Ἀρίσταρχε, δύνασαι νὰ εἶσαι πλούσιος, ἐὰν πλούσιος εἶναι, ὅστις ἔχει τὰ πρὸς θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν του ἀπαιτούμενα.

— Εἶμαι σύμφωνος, ὅτι ὁ τοιοῦτος εἶναι πλούσιος, ἐὰν μόνον προσθέσωμεν, ὅτι πλούσιος εἶναι, ὅστις ἔχει τὰ ἀπαιτούμενα διὰ τὰς ἀνάγκας του καὶ κάτι τι, διὰ νὰ βοηθῆ καὶ τοὺς ἄλλους.

— Ἔχεις δίκαιον, Ἀρίσταρχε, καὶ σὲ ἐπαινῶ διὰ τὴν συμπλήρωσιν· ἐγὼ δὲν προσέθηκα τὸ δεύτερον, διότι εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου κατατάσσω καὶ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ βοηθῆ τοὺς πάσχοντας.

— Ἀλλὰ ποῦ λοιπὸν εἶναι ὁ θησαυρός μου, ὦ Σώκρατες ; Βλέπεις, ἔγεια ἀνυπόμονος νὰ τὸν μάθω.

— Εὐθὺς θὰ ἴδῃς, ὦ Ἀρίσταρχε.

— Ἀγόρασον ὀλίγον ὕφασμα, ἔστω καὶ ἐπὶ πιστώσει, καὶ δὸς τοῦτο εἰς ἐκείνας τὰς ἀδελφάς σου, αἱ ὁποῖαι γνωρίζουσι καλλίτερα νὰ ῥάπτωσι, ἵνα κατασκευάσωσι χιτῶνα, ἱμάτιον καὶ εἴτι ἄλλο ἔνδυμα. Αἱ ἀδελφαί σου, αἱ ὁποῖαι γνωρίζουσι καλὸν κέντημα, ἄς κεντήσωσιν ἐνδύματα ἢ ἔπιπλα. Ἡ ζωγράφος ἄς ζωγραφίσῃ εἰκόνα τινά. Δὸς νῆμα εἰς τὴν καλὴν ἀδελφήν σου, ἢ ὁποῖα γνωρίζει νὰ ὑφαίνῃ. Καὶ τέλος μία ἐξ αὐτῶν ἄς ἀντιγράψῃ τὰ ἔπη τοῦ Ὀμήρου διὰ τοὺς φοιτῶντας εἰς τὰ σχολεῖα. Δὲν γνωρίζεις, ὦ Ἀρίσταρχε, ὅτι ἐκ τόσων ἐργασιῶν δύνασθε, ὄχι μόνον τὰς ἀνάγκας σας νὰ θεραπεύσητε, καὶ τοὺς πτωχοτέρους νὰ βοηθήτε, ἀλλ' ἀκόμη καὶ μικρὸν περίσσευμα κατὰ μῆνα νὰ ἔχητε ;

— Ναί, ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ τί θὰ εἴπῃ ὁ κόσμος ; Δὲν εἶναι ἐντροπὴ αἱ ἀδελφαί τοῦ Ἀριστάρχου νὰ ἐργάζωνται καὶ νὰ τρέφονται ;

— Πάντες μὲν οἱ φρόνιμοι πολῖται, ὦ Ἀρίσταρχε, θὰ ἐπαινέσωσι τὰς ἀδελφάς σου, περὶ δὲ τῶν ἀνοήτων δὲν μᾶς μέλει, τί θὰ εἴπωσι. Πῶς εἶναι ἐντροπή, ὦ Ἀρίσταρχε, νὰ ἐργάζωνται, ἀφ' οὗ καὶ αὐτοὶ οἱ θεοὶ τιμῶσι τὴν ἐργασίαν ; Ἡ ἀγνοεῖς, ὅτι ἡ μὲν Ἀψηφιοποιήθηκε ἀπὸ το Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

θηνᾶ, ἡ θυγάτηρ τοῦ Διός, λέγεται καὶ Ἐργάνη, ὁ δὲ Ἥφαιστος ὅλην τὴν ἡμέραν ἐργάζεται μετὰ τὴν σφύραν εἰς τὸ ἐργαστήριόν του ;

Ὁ Ἀρίσταρχος ἠκολούθησε τὴν σοφὴν καὶ πατρικὴν συμβουλήν τοῦ Σωκράτους, καὶ ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἀτηλλάγησαν ἀπὸ ὅλας τὰς στενοχωρίας, εἰς δὲ τὴν οἰκίαν των ἐβασίλευεν ἡ ὑγεία, ἡ φαιδρότης καὶ ἡ χαρὰ.

«Τὸν μὲν ὄκνον πόρον, ἰὸν δὲ πόρον ἔλαινον ἡγεῖται ἡ ἀρετὴ».

80. Ἡ φιλεργία.

Εἶνε ἡ φιλοπονία
εὐτυχία καὶ ζωή,

Θάνατος ἡ Ὀκνηρία
καὶ τῶν κακιῶν πηγή.

Δ. Μελάς.

81. Οἰκονομία.

Εἰς τὰ τρία τελευταῖα μαθήματα ἐγένετο φανερόν, ὅτι μόνον διὰ τῆς ἐργασίας δύναται τις νὰ κερδίῃ τὰ πρὸς τὸ ζῆν, διὰ τῆς φιλεργίας νὰ ἀποκτᾷ πλοῦτον, ὥστε καὶ αὐτὸς νὰ ζῆ ἀνέτως καὶ τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ καὶ τὴν πατρίδα νὰ εὐεργετῇ.

Ἄλλ' ἡ ἐργασία μόνη δὲν ἀρκεῖ νὰ καταστήσῃ τὸν ἄνθρωπον εὐπορον καὶ εὐτυχῆ· ἀπαιτεῖται καὶ ἄλλη τις ἀρετὴ, ἵνα φυλάττῃ τὰ κέρδη, τὰ ὁποῖα προσπορίζει ἡ ἐργασία. Αὕτη δὲ ἡ ἀρετὴ, ἡ βοηθοῦσα τὴν ἐργασίαν καὶ διατηροῦσα τὰ κέρδη αὐτῆς, λέγεται οἰκονομία. Αὕτη δὲν φροντίζει μόνον νὰ φυλάττῃ τὰ μεγάλα, ἀλλὰ καὶ τὰ μικρὰ σώζει, ἵνα ἀποκτήσῃ ἀπὸ τὰ μικρὰ τὰ μεγάλα. Τίποτε δὲν θεωρεῖ ἄχρηστον, ὅσον εὐτελὲς καὶ μικρὸν καὶ ἂν εἶναι, ἔστω καὶ καρφοβελόνη. Διότι ἐκεῖνο τὸ μικρὸν καὶ ὀλίγον, προστιθέμενα πολλάκις, γίνονται μεγάλα.

Ἐν παραδείγματι ἀρκεῖ, ὅπως ἐννοήσητε, ὅτι ὁ οἰκονόμος καὶ τὰ ἐλάχιστα φυλάττει καὶ ἐκτιμᾷ.

Πτωχὸς τις νέος ἐζήτησεν ἐργασίαν καὶ εἰσῆλθε εἰς τινὰ τραπεζαν, παρουσιασθεὶς δὲ ἐνώπιον τοῦ τραπεζίτου, παρεκάλεσε νὰ τὸν δεχθῆ εἰς ὑπηρεσίαν ἐν τῷ καταστήματι τῆς τραπεζῆς. Ὁ διοικητὴς ὁμως ἀπεκρίθη, ὅτι ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν εἶγε θέσιν. Ἐξῆλθε λοιπὸν περιούλιος ὁ νέος διὰ τὴν ἀποτυχίαν του ταύτην. Εἰς τὴν

αὐλὴν τῆς τραπέζης βλέπει καρφοβελόνην κατὰ γῆς, τὴν ὁποίαν καὶ ἔλαβεν.

Ὁ τραπεζίτης ἐκ τοῦ παραθύρου παρατήρησε, τί ἔπραξεν ὁ νέος, καὶ ἐξεπλάγη, ἐσκέφθη δὲ, ὅτι ὁ νέος οὗτος θὰ ἦτο περροισιμένος μὲν ἑλλην κλίσιν καὶ ἀγάπην εἰς τὴν οἰκονομίαν. Ἀμέσως στέλλει τὸν ὑπηρετὴν του καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ μετὰ τινὰς ἡμέρας καὶ θὰ εὔρη ὑπηρεσίαν ἐν τῇ τραπέζῃ. Πράγματι μετὰ τρεῖς ἡμέρας ὁ νέος ἀναλαμβάνει ὑπηρεσίαν εἰς τὴν τραπέζαν. Δὲν ἐβράδυνε δὲ διὰ τῆς ἐργασίας, τῆς φιλοπονίας καὶ τῆς οἰκονομίας νὰ γίνῃ πλούσιος.

«Ὁπου σκορπάει ἔς τὰ περιττά, δὲν ἔχει κεί ποῦ πρέπει».

82. Ὁ σπά-αλος, ὁ οἰκονόμος.

Πλούσιο σπάταλο ἔς τὸν δρόμο εἶδα νὰ κακοπερνᾷ τὸν πτωχὸ τὸν οἰκονόμο δὲν τὸν εἶδα νὰ πεινᾷ.	Σύναξε νειὸς ὅσο ἔμπορεῖς γέροντας ἄνεσι νὰ βροῆς Ἐστὰ νειᾷτά σου ἂν ὀκνεύης γέρος κακὰ πορεύεις.
---	--

83. Ἐρμῆς καὶ ὕλοτόμος.

Ἡ ἀλήθεια ἀνταμείβεται, τὸ δὲ ψεῦδος τιμωρεῖται. Οἱ μαθηταὶ καθ' ἑκάστην διδάσκονται καὶ παρὰ τῶν γονέων καὶ παρὰ τῶν διδασκάλων νὰ ἀγαπῶσι τὴν ἀλήθειαν, τουτέστι νὰ εἶναι φιλαλήθεις.

Ἄλλὰ τὴν ἀρετὴν ταύτην ὀφείλουσι νὰ χρησιμοποιῶσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, καὶ ἂν ἔτι πρόκειται νὰ ζημιωθῶσιν ἐξ αὐτῆς. Τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς λέγοντας ψεῦδη, ὄχι μόνον οἱ ἄνθρωποι ἀποστρέφονται, ἀλλὰ καὶ ὁ Θεὸς τιμωρεῖ, ἐνῶ τοὺς φιλαλήθεις, ἡ κοινωνία ἀγαπᾷ καὶ ὁ Θεὸς ἀνταμείβει. Καὶ ἰδοὺ τί μᾶς διηγοῦνται οἱ ἀρχαῖοι.

Πτωχὸς ὕλοτόμος ἦλθεν εἰς τὸ δάσος νὰ κόψῃ ξύλα. Ἐκεῖ πλησίον ἔρρεε ποταμὸς καὶ ὁ ἄνθρωπος ἔκυψε νὰ πῖν ὕδωρ, ἀλλ' ἐνῶ ἔκλυπτεν, ἔπεσεν ὁ πέλεκυς του ἐντός. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο βαθὺς καὶ τὸ ῥεῦμα ὀρμητικόν, ὁ ὕλοτόμος δὲν ἠδύνατο νὰ τὸν ἐκβάλῃ, καθήσας δὲ παρὰ τὴν ὄχθην ἐθρήνει τὴν δυστυχίαν του.

Τότε ἐνεφανίσθη εἰς αὐτὸν ὁ Ἐρμῆς καὶ τὸν ἠρώτησε τί ἔχει. Ὁ πέλεκυς μου ἔπεσεν εἰς τὸν ποταμὸν» ἀπεφώνησε κλαίων ὁ

ύλοτόμος. Τότε ὁ Ἐριμῆς ἐβυθίσθη, ἔφερον ἐπάνω ἀργυροῦν πέλε-
κυν καὶ ἠρώτησε τὸν ύλοτόμον. «Μήπως εἶναι οὗτος ὁ πέλεκύς
σου ;» Ὁχι, ἀπεκρίθη ὁ πτωχὸς ύλοτόμος. Ὁ Ἐριμῆς ἐβυθίσθη
καὶ πάλιν εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ ἔφερον ἐπάνω χρυσοῦν πέλεκυν. «Μή-
πως εἶναι οὗτος ; ἠρώτησεν. «Ὁχι», ἀπεκρίθη καὶ πάλιν ὁ ύλοτό-
μος.

Καὶ ἐκ τρίτου βυθισθεὶς ὁ Ἐριμῆς, ἔφερον ἐπάνω τὸν πέλεκυν
τοῦ ύλοτόμου, καὶ ἠρώτησεν αὐτόν. «Εἶναι οὗτος ὁ πέλεκύς σου ;»
«Ναί», ἀπεκρίθη μετὰ χαρᾶς, ὁ ύλοτόμος. Ὁ Ἐριμῆς, ἰδὼν τὴν εἰ-
λικρίνειαν καὶ τὴν φιλαλήθειαν αὐτοῦ, εἶπεν. «Ἴδού, λάβε τὸν πέ-
λεκύν σου· σοὶ χαρίζω καὶ τοὺς δύο ἄλλους». Καὶ ἔγεινεν ἄφαντος.

Ὁ ύλοτόμος διηγῆθη περιχαρῆς τὸ συμβάν εἰς τὸ χωρίον. Εἰς
δὲ τῶν γειτόνων του, ζηλεύσας τὴν τύχην αὐτοῦ, ἔλαβε τὸν πέλε-
κύν του καὶ ἦλθεν εἰς τὸν ποταμόν. Ῥίψας δὲ αὐτόν ἐπίτηδες εἰς
τὸ ῥεῦμα, ἐκάθησε παρὰ τὴν ὄχθην καὶ ἐθρήνει.

Καὶ εἰς αὐτὸν ἐνεφανίσθη ὁ Ἐριμῆς, ἀκούσας δὲ τὴν αἰτίαν τῆς
λύπης αὐτοῦ, ἐβυθίσθη εἰς τὸν ποταμόν, ἔφερον ἐπάνω χρυσοῦν
πέλεκυν καὶ ἠρώτησεν αὐτόν. «Μήπως εἶναι οὗτος ὁ πέλεκύς σου ;»
«Ναί», ἀπεκρίθη μετὰ χαρᾶς, ὁ δόλιος. «Περίμενε», τῷ λέγει ὁ
Ἐριμῆς· καὶ πάλιν ἐβυθίσθη, λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τὸν χρυσοῦν πέ-
λεκυν· ἀλλὰ δὲν ἐνεφανίσθη πλέον.

Οὕτως ὁ δόλιος ἀπώλεσεν, ὄχι μόνον τὸν χρυσοῦν πέλεκυν, τὸν
ὁποῖον ἠλπισεν, ὅτι θὰ λάβῃ, ἀλλὰ καὶ τὸν ἰδικόν του· καὶ τότε ἔ-
κλαιεν ἀληθῶς !

«Ὁ κλέπτῃς καὶ ὁ ψεύστῃς τὸν πρῶτο χρόνο χαίρεται».

84. Ὁ ψεύστῃς βοσκός.

Ἔβοσκε τὰ πρόβατά του ἑνδεκαετῆς παιδίον

Ἐν τῷ χωρίῳ του πλησίον.

Καὶ μὴ ἔχον τί νὰ κάμῃ, διὰ νὰ διασκεδάσῃ,

Ἐφαντάσθη μὲ τὸν τρόμον τῶν γειτόνων νὰ γελάσῃ.

Ἦρρισε λοιπὸν νὰ κράζῃ, λύκος ! λύκος ! κ' εὐθὺς ὄλοι

Εἰς βοήθειάν του τρέχουν καὶ ποιμένες καὶ βουκόλοι....

Ἐντρομοὶ «Ποῦ εἶναι, κράζουν, ποῦ ἐπῆγε τὸ θηρίον ;»

Ὁ βοσκὸς τοὺς πόδας σείων

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς
Μὲ πολλὴν ἀταξίαν τοὺς ἐκυστάξε καγγαῶν.

«Ἦθελα νὰ δοκιμάσω, εἶπε, τὴν ταχύτητά σας.»

Καὶ αὐτοὶ μὲ στῆθος βράζον

Καταρώμενοι ἀφῆκαν τὸ παιδάριον καγχάζον....

Δὲν παρῆλθον τρεῖς ἡμέραι καὶ ὁ ποιμενίσκος πάλιν

Ἐνθυμήθη τὴν μεγάλην

Ταραχήν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε βάλῃ τοὺς βουκόλους,

Κ' ἐσχεδίαζε καὶ πάλιν νὰ τοὺς συναθροίσῃ ὅλους,

“Ὅτε λύκος λυσσαλέος ἐφορμήσας ἐμπροστά του,

Ἦρχισε νὰ κατασχίζῃ ἓν πρὸς ἓν τὰ πρόβατά του....

Τὰ γαυγίσματα τῶν σκύλων, αἱ κραυγαὶ τοῦ παιδαρίου

Τὴν μανίαν τοῦ θηρίου

Δὲν εἰμπόρουν νὰ κρατήσουν· ἤκουσαν καὶ οἱ βουκόλοι

Τὰς κραυγὰς του λύκος ! λύκος ! κ' ἔκραξαν γελῶντες ὅλοι·

«Πήγαινε νὰ εὕρῃς ἄλλους διὰ νὰ διασκεδάσῃς...»

Βγάλ' το, βγάλ' το ἀπ' τὸ νοῦ σου δυὸ φοραῖς νὰ μᾶς

(γελάσῃς)».

Τὰς κραυγὰς του τὸ παιδίον ὀλονὲν διπλασιάζει

Ἄλλ' οὐδεὶς τὸ πλησιάζει.

Μήπως πάλιν τοὺς γελάσῃ τὸ παμπόνηρον παιδίον.

Δὲν πιστεύουν καὶ δὲν τρέχουν νὰ διώξουν τὸ θηρίον.

Κ' ἔχουν δίκαιον, διότι ὅστις, φίλοι, ψεύδεται,

Καὶ ἀλήθειαν ἂν εἴπῃ, πλέον δὲν πιστεύεται.

(Π. Γ. Φέρμπος)

85. Ἀμνησικακία καὶ ἀοργησία

Ὁ ἄνθρωπος, ζῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, συναντᾷ καλοὺς καὶ κακοὺς ἀνθρώπους. Καὶ ἐκ μὲν τῶν καλῶν οὐδὲν κακὸν δύναται νὰ πάθῃ, τοῦναντίον μάλιστα δύναται νὰ ὠφελῆθῃ, ἀλλ' οἱ κακοὶ πάντοτε προσπαθοῦσιν, εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι' ἔργου, νὰ βλάψωσι τὸν ἄλλον.

Ὁ εὐγενὴς ὅμως καὶ μεμορφωμένος ἄνθρωπος δὲν καταδέχεται ποτὲ νὰ ἀποδώσῃ τὸ κακὸν ἢ τὴν ὕβριν, μάλιστα δὲ συγχωρεῖ τὸν κακοποιόν, ὠφελεῖ αὐτόν, διότι, κατὰ τὴν σοφὴν γνώμην ἀρχαίου Ἑλλήνου, «ἡ συγγνώμη εἶναι ἀνωτέρας τῆς τιμωρίας»
ἠφιλοποιήθηκε ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ μιμῆται τοὺς ἀρχαίους ἐνδόξους προγόνους μας, οἵτινες κατέλιπον εἰς ἡμᾶς ἐξαίρετα παραδείγματα ἀμνησικακίας καὶ ἀσorgησίας

Αον) Ἡμέραν τινὰ εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν, ἐνῶ ὁ Περικλῆς κατεγίνετο εἰς τὰ ἔργα του, ἄνθρωπος κακοήθης, ἤρχισε νὰ ἐξυβρίζῃ αὐτόν. Ἄλλ' ὁ Περικλῆς, ἀταράχως καὶ σιωπηλῶς ἀκούων τὰς ὕβρεις, ἐξηκολούθησεν ἐργαζόμενος. Ὅτε δὲ ἐνύκτωσε καὶ ὁ Περικλῆς ἐπέστρεφεν εἰς τὴν οἰκίαν του, ὁ αὐθάδης ἐκεῖνος τὸν παρηκολούθησεν, ὕβριζων καὶ κακολογῶν.

Ἄλλ' ὁ Περικλῆς δὲν ἐθύμωσεν, οὔτε τὴν τιμωρίαν τοῦ ὕβριστοῦ προὐκάλεσεν. Ἄπ' ἐναντίας εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν του, παρήγγειλεν εἰς ἓνα τῶν ὑπηρετῶν του νὰ λάβῃ φῶς καὶ νὰ συνοδεύσῃ τὸν ὕβριστὴν μέχρι τῆς κατοικίας του, ἵνα μὴ πάθῃ κακόν τι εἰς τὸ σκότος τῆς νυκτός.

Βον) Ὅτε εἰς τὸν Πελοπίδαν, τὸν στρατηγὸν τῶν Θηβαίων, κατεμήνυσαν, ὅτι ἐχθρὸς του στρατιώτης ἐκακολόγει αὐτόν, ἀντὶ ν' ἀγανακτήσῃ καὶ νὰ τιμωρήσῃ τὸν ὕβριστὴν, ἰδοὺ τί ἀπήντησεν: «Οὔτε τὰς κακολογίας, οὔτε τὰς κατ' ἐμοῦ ὕβρεις τοῦ στρατιώτου ἤκουσά ποτε, ἀλλὰ τὰς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀνδραγαθίας του εἶδον εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, καὶ ἐπομένως δὲν δύναμαι παρὰ νὰ ἀγαπῶ τοιοῦτον στρατιώτην».

Διὰ τῆς γενναίας δὲ ταύτης ἀπαντήσεώς του, ἀνταποδώσας ἔπαινον ἀντὶ ὕβρεως, καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ στρατιώτου προσεῖλκυσε, καὶ τὰς κακολογίας αὐτοῦ διὰ παντὸς κατέπαυσεν.

Γον) Ἀμνησικακίας καὶ προφότητος ἀξιομίμητον παράδειγμα εἶναι τὸ τοῦ δικαίου Ἀριστείδου.

Ὅτε οἱ ἐπιθυμούντες τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ἔγραφον ἐπὶ τῶν ὀστράκων τὸ ὄνομά του, ὅπως δώσωσι τὴν κατ' αὐτοῦ ψήφον των, χωρικός τις ἀγράμματος τὸν ἐπλήσιασεν, καὶ παρουσιάσας τὸ ὄστρακόν του τὸν παρεκάλεσε νὰ γράψῃ ἐπ' αὐτοῦ τὸ ὄνομα Ἀριστείδης.

— Καὶ τί κακὸν ἔπαθες ὑπὸ τοῦ Ἀριστείδου; ἠρώτησε τότε τὸν χωρικὸν ὁ Ἀριστείδης.

— Οὐδέν, ἀπεκρίθη ὁ χωρικός, οὐδὲ γνωρίζω τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἐνοχλοῦμαι ἀκούων πανταχοῦ ὀνομαζόμενον αὐτὸν δίκαιον.

Ὁ Ἀριστείδης δὲν ἠγανάκτησε κατὰ τοῦ χωρικοῦ οὐδὲ νὰ μεταβάλλῃ τὴν γνώμην αὐτοῦ κατέβησεν ἀπὸ τὸ νοσητεῖον. Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

θερίαν τῆς ψήφου, ἔγραψεν ἀμέσως ἐπὶ τοῦ ὀστράκου τὸ ὄνομά του καὶ ἐπέστρεψεν αὐτὸ εἰς τὸν χωρικόν.

«*Ἐν ὀργῇ μῆτε λέγε τι μῆτε πράττε*».

86. Συμβουλή.

Ἄγάπα τὸν πλησίον σου,
ποτὲ μὴν ἀδικήσης·
Καὶ ἔσο εὐεργετικὸς
διὰ νὰ εὐτυχήσης.

Ἐσο γενναῖος πάντοτε,
μνησικάκος μὴ εἶσαι·
Κάμνε καλὸν ἀντὶ κακοῦ
καὶ οὕτω ἐκδικεῖσαι

(*Μελᾶς*)

87. Μεγαλοφροσύνη τοῦ Ἀνδρέου Ζαΐμη.

Εἰς τὸ προηγούμενον μάθημα ἐδιδάχθημεν παραδείγματα ἀμνησικακίας καὶ ἀοργησίας, ἀπαντώμενα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἱστορίᾳ.

Καὶ τοῦ Περικλέους ἡ μετριοπάθεια πρὸς τὸν ὑβριστὴν του, καὶ τοῦ Πελοπίδου ἡ μεγαλοφροσύνη πρὸς τὸν κακολογοῦντα στρατιώτην, καὶ τοῦ Ἀριστείδου ἡ πραότης πρὸς τὸν ἀγράμματον χωρικόν, εἶναι ἀρεταὶ ζηλευταὶ καὶ διδακτικώταται εἰς ἡμᾶς, ἐὰν θέλωμεν νὰ εἴμεθα ἄξιοι ἀπόγονοι ἐκείνων.

Ἄλλὰ καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ἀξιομίμητον παράδειγμα μεγαλοφροσύνης ἐπέδειξε καὶ ὁ Ἀνδρέας Ζαΐμης. Ὁ ἔξοχος οὗτος ἀνὴρ διὰ τῆς συμμετοχῆς τους εἰς τὸν ἀγῶνα, διὰ τῆς προσωπικῆς του ὑπεροχῆς καὶ ἐπιβλητικότητος, καὶ διὰ τῶν σπανίων προτερημάτων τῆς συνέσεως καὶ ἀνδρείας, συντέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος.

Ὅτε, μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Μεσολογγίου, ὁ στρατηλάτης τῶν Τούρκων, Κιουταχῆς, ὑπέταξεν ἅπασαν τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, ἤλθε καὶ κατὰ τῶν Ἀθηνῶν καὶ στενωῶς ἐπολιόρησε τὴν Ἀκρόπολιν, ἐφ' ἧς μόνον ἐκυμάτιζεν ἡ σημαία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.

Ἡ ἐπανάστασις ἐφαίνετο ὡς σθεσθεῖσα, γενικὴ δὲ ἀπέλπισία καὶ ἀπογοήτευσις κατέλαβε τοὺς Ἕλληνας. Τότε ὄλων τῶν Ἑλλήνων τὰ βλέμματα ἐστράφησαν πρὸς τὸν Γεώργιον Καραϊσκάκην, καὶ ἡ κοινὴ γνώμη αὐτὸν ὑπεδείκνυεν ὡς τὸν μόνον ἄνδρα, ὅστις ἠδύνατο τελεσφόρως νὰ ἀντισταθῇ κατὰ τοῦ Κιουταχῆ.

Ἡ Κυβέρνησις λοιπὸν διώρισε τὸν Καραϊσκάκην ἀρχιστράτηγον τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, τὸν ἑξουσιοδοτήσασάν τε ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πολιτικῆς ἐκστρατείας.

Ἄνδρέας Ζαΐμης, ἂν καὶ ἦτο προσωπικὸς ἐχθρὸς τοῦ Καραϊσκάκη, ἔδειξεν ὅμως ὑψίστην αὐταπάρνησιν καὶ μεγαλοφροσύνην, συγκατατεθεὶς εἰς τὸν διορισμὸν τοῦ Καραϊσκάκη. Εἶπε μάλιστα τοὺς ἐξῆς ἀξιωμανημονεύτους λόγους: «ἄς σωθῆ ἡ Πατρίς μου, καὶ ἄς ἀνυψωθῆ ὁ ἐχθρὸς μου».

Λίαν συγκινητικὴ ὑπῆρξεν ἡ στιγμή, καθ' ἣν ὁ Καραϊσκάκης μετέβη εἰς τὸν θαλασσοπυργὸν τοῦ Ναυπλίου, ὅπως λάβῃ διαταγὰς. Ὁ φιλόπατρις Ζαΐμης, λησμονήσας τὴν πρὸς τὸν Καραϊσκάκη ἐχθραν, καὶ μόνον πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Πατρίδος ἀποβλέψας, τὸν ἐνηγκαλίσθη καὶ μετὰ συγκινήσεως εἶπε πρὸς αὐτόν: «Καραϊσκάκη, ἄς λησμονήσωμεν τὰς ἐχθρας, καὶ ἄς φροντίσωμεν νὰ σώσωμεν τὴν πατρίδα ἡμῶν».

Παρομοίους μεγαλόφρονας καὶ πατριωτικὸς λόγους εἶχεν εἶπη κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους καὶ ὁ Ἄριστείδης πρὸς τὸν Θεμιστοκλέα, πρὸ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας.

«*Συγγνώμη τιμωρίας ἀμείνων*».

88. Φιλία

Ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἐν ἣ ᾤμεν, πρέπει νὰ μὴ μισῶμεν καὶ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι μᾶς ἀδικοῦσι, νὰ ἀγαπῶμεν δὲ τοὺς συμπολίτας ἡμῶν καὶ πάντας τοὺς ἀνθρώπους· διότι πάντες εἶναι τέκνα τοῦ αὐτοῦ πατρὸς, τοῦ Θεοῦ.

Ἄλλὰ μεταξὺ τούτων ὄλων εἶνέ τινες, πρὸς τοὺς ὁποίους συμπάθοῦμεν περισσότερο, συνδεόμεθα σφιγκτότερον καὶ ἀγαπῶμεν ἐγκαρδιώτερον. Οὗτοι εἶναι οἱ φίλοι, καὶ ὁ σύνδεσμος αὐτῶν λέγεται φιλία.

Ἄλλ' ἵνα γεννηθῆ φιλία, πρέπει οἱ ἄνθρωποι νὰ ἔχωσι τὰς αὐτὰς ἰδέας καὶ τὰ αὐτὰ φρονήματα, νὰ συμφωνῶσι κατὰ τὰς πράξεις καὶ ἐν γένει νὰ ἔχωσι τὴν αὐτὴν ψυχὴν καὶ μόνον νὰ διαφέρωσι κατὰ τὸ ὅ,τι ἔχωσι χωριστὰ τὰ σώματα. Ὅθεν δικαίως εἶπον οἱ ἀρχαῖοι, ὅτι «φιλία εἶναι ψυχὴ μία ἐντὸς δύο σωμάτων».

Ἡ φιλία λοιπὸν εἶναι ἱερὸν αἶσθημα, τὸ ὁποῖον μόνον εὐγενεῖς καρδίαι δύνανται νὰ αἰσθανθῶσιν. Ὁ ἀληθὴς φίλος χαίρει ἐκ βάρους ψυχῆς διὰ τὴν εὐτυχίαν τοῦ φίλου του. Ὁ ἀληθὴς φίλος προθύμως βοηθεῖ τὸν φίλον του δι' ὄλων τῶν δυνάμεών του, ἀναλόγως τῆς ἀνάγκης. Ὁ ἀληθὴς φίλος αἰσθάνεται τὰς δυστυχίας τοῦ φίλου του.

φίλου του πολὺ ζωηροτέρας ἀπὸ τὰς ἰδικὰς του, καὶ διὰ τοῦτο προθύμως θυσιάζεται ὑπὲρ τοῦ δυστυχοῦντος φίλου του.

Ὁ Σωκράτης ἔλεγεν : «Πολυτιμώτατον καὶ χρησιμώτατον, ἔξ ὅσων κτημάτων δύναται τις νὰ ἀποκτήσῃ ἐπὶ τῆς γῆς, εἶναι εἰλικρινῆς καὶ πιστὸς φίλος».

Εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ὡς ζεύγη παραδειγματικῆς φιλίας, ἀναφέρονται ὁ Θησεὺς καὶ ὁ Πειρίθους, ὁ Ἀχιλλεὺς καὶ ὁ Πάτροκλος, ὁ Ὀρέστης καὶ ὁ Πυλάδης, ὁ Πελοπίδας καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας. Παροιμιώδης ὅμως καὶ θαυμαστὴ εἶναι ἡ φιλία τοῦ Δάμωνος καὶ Φιντίου.

«*Κάμε καλὸ ἔστούς φίλους σου νὰ τῶβρης ἔς τὴν ἀνάγκη*».

89. Τὰ ἀχώριστα λουλούδια.

Δυὸ λουλούδια μυρωμένα
μῖαν αὐγούλα δροσερά,
Μέσ' ἔς τὰ χόρτα τὰ καυμένα
λουλουδίζαν μιὰ χαρά.

Ὅταν ἄνεμος φυσοῦσε
τάσμιγεν ἀδελφικά,
Τῶνα τᾶλο χαιρετοῦσε
μ' ἔν ἀγκάλιασμα γλυκά.

Ὅλ' ἢ φύσις τὰγαποῦσε,
τὰ καμάρωνεν ἡ γῆ,
Τὸ νεράκι ποῦ περνοῦσε
καὶ τὰ ἴστόλιζ' ἡ αὐγῆ.

Μὰ μιὰ νύχτα μαύρ' εὐρῆκε
ἓνα χέρι τὸν καιρὸ·
Τῶνα τᾶρπαξε, κι' ἀφῆκε
τᾶλλο, μόνο, μοναχό.

90. Δάμων καὶ Φιντίας.

Ὁ Δάμων καὶ ὁ Φιντίας ἔζων εἰς τὰς Συρακούσας, πρωτεύουσαν τῆς νήσου Σικελίας. Ὁ Φιντίας, κατηγορηθεὶς ὡς ἔνοχος συνωμοσίας κατὰ τοῦ Διονυσίου, τυράννου τῶν Συρακουσῶν, κατεδικάσθη εἰς τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου.

Ἄλλ' ἔχων ἀνάγκην νὰ διαθέσῃ τὰ οἰκογενειακά του συμφέροντα, ἐζήτησε τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ Διονυσίου ν' ἀπομακρυνθῆ ἐπί πινας ἡμέρας τῶν Συρακουσῶν πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς οἰκογενείας του. Ὑπεσχέθη δὲ νὰ παρουσιάσῃ ἀντ' αὐτοῦ ἄλλον εἰς τὸ δεσμοτήριον, ἀναδεχόμενον νὰ θανατωθῆ, ἂν αὐτὸς κατὰ τὴν προσδιορισθεῖσαν ἡμέραν δὲν ἤθελε ἐμφανισθῆ.

Ὁ τύραννος, τοῦ ὁποίου ἡ καρδιά δὲν ἐγνώριζεν εἰμὴ τὸ αἶσθημα τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τοῦ φόβου, ἦτο πεπεισμένος, ὅτι τοιοῦτον ἐγ-Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ το Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

γυητήν ἦτο ἀδύνατον νὰ εὔρη ὁ Φιντίας. Ἐπὶ τῇ πεπουθήσει δὲ ταύτῃ εἶπεν, ὅτι παραχωρεῖ εἰς αὐτὸν τὴν ζητηθεῖσαν ἄδειαν.

Μεγίστη δὲ ὑπῆρξε τοῦ Διονυσίου ἡ ἐκπληξις, ὅτε εἶδε παρουσιαζόμενον εἰς τὸ δεσποτήριον τὸν Δάμωνα καὶ προθύμως δεχόμενον τὴν θέσιν τοῦ φίλου του. Ὁ Φιντίας ἐπομένως ἀποφυλακίζεται, καὶ ἐλεύθερος ἀναχωρεῖ πρὸς ἀντάμωσιν τῆς οἰκογενείας του· τὰ δὲ δεσμά του εὐχαρίστως ἀναλαμβάνει ὁ φίλος του Δάμων. Ἄλλ' ἡ προσδιωρισμένη διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς θανατικῆς ποινῆς ἡμέρα φθάνει, καὶ ὁ Φιντίας δὲν φαίνεται. Ὅθεν, ὅτε ἡ ὥρα τῆς ἐκτελέσεως ἐπλησίασεν, ἀντὶ τοῦ Φιντίου ἀπάγεται ὁ Δάμων σιδηροδέσιμος εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης.

Ὅλος ὁ λαὸς τῶν Συρακουσῶν ἀγανακτεῖ τότε καὶ φρουάττει κατὰ τῆς αἰσχροῦς προδοσίας τοῦ Φιντίου. Ὁ δὲ τύραννος σαρκαστικῶς μειδιᾷ, ἐμπαίζων τὴν μορῖαν τοῦ Δάμωνος καὶ τὴν ψευδοφιλίαν τοῦ Φιντίου. Μόνος ὁ Δάμων ἀτάραχος καὶ φαιδρὸς βλέπει πλησιάζουσιν τὴν στιγμήν, καθ' ἣν διὰ τῆς ἰδικῆς του ζωῆς ἤλιπυζεν, ὅτι θὰ σωσῇ τὴν ζωὴν τοῦ φίλου του.

Ἐπὶ τέλους ὁ δῆμος λαμβάνει ἀνὰ χεῖρας τὸν πέλεκυν, ἡ δὲ τρομερὰ στιγμή ἐπίκειται, ὅτε ἐξαίφνης κραυγαὶ θορυβώδεις ἀκούονται λέγουσαι : «Ὁ Φιντίας ! ὁ Φιντίας !» Συγχρόνως δὲ ἀσθμαίνων καὶ δρομαῖος διασχίζει ὁ Φιντίας τὰ πλήθη καὶ μετὰ δακρύων πιπτει εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ φίλου του Δάμωνος, καὶ ζητεῖ νὰ λάβῃ τὴν θέσιν του ὑπὸ τὸν πέλεκυν τοῦ δημίου. Ἄλλ' ὁ Δάμων διαφιλονικεῖ τὴν θέσιν του ταύτην, ὡς ἀνήκουσαν ἤδη εἰς αὐτόν. Ὁ Φιντίας τότε ἐπαναλαμβάνει ζωηρότερον τὴν ἀπαίτησίν του, ὁ δὲ Δάμων ἐπιμένει σταθερῶς εἰς τὴν ἄρνησίν του.

Ἐκθαμβοὶ θεωροῦσι πάντες τὸ μέγα καὶ ὑψηλὸν τοῦτο θέαμα τῆς πάλης τῶν δύο φίλων, τίς ἐξ αὐτῶν θὰ ἀποθάνῃ ἀντὶ τοῦ ἄλλου. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ σκληροκάρδιος τύραννος συγκινεῖται ἐπὶ τέλους, καὶ θαυμάζει τὸ ὕψος καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀληθοῦς φιλίας, τῆς ὁποίας τὴν δύναμιν οὐδέποτε εἶχεν αἰσθανθῆ.

Καὶ ἐπομένως χαρίζει τὴν ζωὴν εἰς τὸν Φιντίαν, καὶ τὸν Φιντίαν εἰς τὸν Δάμωναν· οὕτω δὲ καταπαύει τὴν εὐγενῆ των πάλην, καὶ ζητεῖ ὡς χάριν νὰ συμπαραλάβῃ τοῦ λοιποῦ καὶ αὐτὸν ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ συνδέσμου τῆς φιλίας, ἣτις ἀπετέλει τὰς δύο ἐναρέτους ψυχὰς των μίαν ἐντὸς δύο σωμάτων.

«Ὁπ' εὔρε φίλον ἀκριβό, εὔρε μέγα θησαυρό».

91. Ἡ φιλία .

Ἡ φιλία εἶναι θεία
θλίψεως παραμυθία,
κι' ἀνακούφισις δεινῶν.

Εἶνε μήτηρ τῆς ἐλπίδος
ὡς καὶ πάσης καταγίδος
μέγας εἶναι προμαχῶν.

ὦ θεά μου οὐρανία,
τῆς καρδίας μου γλυκεῖα
κτῆσις ἄυλος τερπνῆ.

Σοὶ προσφέρω ὡς θυσίαν
ἔτι καὶ αὐτὴν τὴν μίαν
ζωὴν πῶχω τιμαφλῆ.

(Σ. Κονιδάρης)

92. Περὶ ἐλεημοσύνης .

Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ζῆ ἐκ τῆς ἐργασίας του καὶ διὰ τοῦ ἰδρωτός τοῦ προσώπου του. Ὑπάρχουσιν ὅμως τινές, οἱ ὁποῖοι ὄσον καὶ ἂν ἐργασθῶσι, δὲν δύνανται νὰ ἐπαρκέσωσιν εἰς τὰς ἀνάγκας αὐτῶν, ὁ οἰκογενειάρχης π. χ., ὁ ἔχων ἕξ, ἑπτὰ ἢ καὶ περισσότερα τέκνα.

Εἶναι δὲ ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἠδικημένοι ἐκ τῆς φύσεως π. χ., οἱ χωλοί, οἱ παράλυτοι, οἱ ἀνάπηροι. Ἄλλοι πάλιν ἀσθενοῦσι μακρὰν νόσον καὶ ἐξαντλοῦνται αἱ δυνάμεις αὐτῶν. Ἄλλοι τέλος ἐζημιώθησαν ἀπὸ πλημμύρας, σεισμούς, ἢ τὰ κτήματα αὐτῶν κατεστράφησαν, ἢ ἄλλως δυστυχοῦσιν.

Ὅσπερ βλέπομεν πολλοὺς ἀνθρώπους δυστυχοῦντας καὶ μὴ δυναμένους νὰ κερδιζῶσι τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαιοῦντα, ἂν καὶ ἐργάζωνται οἱ ἴδιοι ἐπιμελῶς.

Λοιπὸν τοὺς τοιοῦτους οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι πρέπει νὰ ἐγκαταλείψωσιν εἰς τὴν δυστυχίαν των καὶ νὰ ἀποθάνωσιν οἱ δυστυχεῖς ἀπὸ τὸ ψῦχος, τὴν πείναν, τὰ νοσήματα ; Τοῦτο θὰ ἦτο σκληρόν διότι καὶ οἱ πάσχοντες εἶναι καὶ αὐτοὶ ἄνθρωποι, πλάσματα τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Θεὸς εἶναι κοινὸς πατὴρ πάντων τῶν ἀνθρώπων, πάντες εἴμεθα ἀδελφοὶ πρὸς ἀλλήλους. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ βοηθῶμεν ἀλλήλους, τοὺς δὲ ἀναξίως πάσχοντας ὀφείλομεν νὰ ἐλεῶμεν καὶ νὰ βοηθῶμεν διὰ παντός μέσου.

Ἄλλ' ἐνῶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπιβάλλεται ἡ ἐλεημοσύνη, ἔπαιτεῖται προσοχή, ὅπως μὴ γίνηται αὕτη εἰς ἀνθρώπους ἀναξίους βοηθείας καὶ συνδρομῆς ! Διότι εὐρίσκονται, δυστυχῶς, ἐν τῇ κοινωνίᾳ τινές, οἵτινες, ἀποφεύγοντες, ἕνεκεν ὀκνηρίας, τὴν ἐργα-

σίαν, ἐπιζητοῦσι νὰ ζῶσιν ἐκ τῶν κόπων τῶν ἄλλων, ὡς οἱ κη-
φῆνες.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὁ θέλων νὰ ἐλεήσῃ ἄλλον, πρέπει νὰ ἐξετάσῃ,
ἂν οὗτος εἶναι ἄξιος συνδρομῆς. Ἄλλως τε διὰ τῆς ἐλεημοσύνης
πρὸς ἀνθρώπους ἀναξίους αὐτῆς, μᾶλλον διαφθείρει παρὰ ὠφελεῖ
αὐτούς· διότι συνειθίζουσιν εἰς τὴν ἀργίαν, ἣτις εἶναι μῆτηρ πά-
σης κακίας.

Σήμερον ἡ φιλανθρωπία ἀνεπτύχθη. Εὐγενεῖς δὲ καὶ φιλόανθρω-
ποι πλούσιοι διαθέτουσι πολλὰ χρηματικά ποσὰ πρὸς βοήθειαν καὶ
ἀνακούφισιν τῶν γερόντων, τῶν πτωχῶν, τῶν ὀρφανῶν καὶ
τῶν νοσοῦντων, ἰδρύνοντες διάφορα φιλανθρωπικὰ καταστήματα,
οἷον γηροκομεῖα, πτωχοκομεῖα, ὀρφανοτροφεῖα, νοσοκομεῖα.

Ὅστις δὲ θέλει νὰ κάμῃ ἐλεημοσύνην, ὀφείλει νὰ μὴ κάμῃ αὐ-
τὴν πρὸς ἐπίδειξιν.

«*Εἶνε τιμὴ νὰ δίδῃ τις καὶ θλῆψις νὰ γυρεύῃ*».

63. Ἡ ἐλεημοσύνη.

Ἔ σεις, ὅπου σκορπίζετε τὰ πλούτη ἕως τὸν ἀέρα !
Τὸ χέρι σας τὸ ἄπονο καὶ ἄσωτο ἔξαπλῶστε,
καὶ δόστε καὶ ἕως τὸν ἄρρωστο καὶ ἕως τὴν πτωχὴν μητέρα !
Ἐλεημοσύνη, Χριστιανοί, ἐλεημοσύνη δόστε !

Ποῖος λέγει, ποῖος, ὅτι αὐτά, ποῦ τώρα σεῖς πετᾶτε,
εἶναι δικὰ σας ;... Δύστηχοι ! αὐτὸ ποῦ περισσεύει,
εἶναι τῆς χήρας, τ' ὀρφανοῦ, καὶ μὴ τὸ σπαταλᾶτε.
Ὅποιος τὰ πλούτη του σκορπᾷ, ἀπ' τοὺς πτωχοὺς τὰ κλέβει!...

(*Παράσχος*)

94. Καθήκοντα πρὸς τὸν πλησίον.

Μέχρι τοῦδε ἐδιδάχθημεν τίνες ἀρεταὶ ἀπαιτοῦνται διὰ νὰ ζή-
σωμεν ἐν τῇ κοινωνίᾳ εὐτυχεῖς. Καὶ πρῶτον μὲν ἀπαιτεῖται ἐργα-
σία καὶ φιλοπονία, ὅπως κερδίζωμεν τὴν τροφὴν ἡμῶν.

Δεύτερον οἰκονομία, διὰ νὰ φυλάττωμεν τὰ κέρδη καὶ διαθέτω-
μεν αὐτὰ φρονίμως· τρίτον νὰ μὴ λέγωμεν ποτὲ ψεῦδος· τέταρτον
νὰ μὴ ὀργιζώμεθα κατὰ τοῦ ἄλλου· πέμπτον νὰ μὴ μνησιζακῶμεν
κατὰ τῶν ἀδικούντων, ἀλλὰ νὰ εἴμεθα πρὸς αὐτοὺς μεγαλόψυχοι,

καὶ τελευταῖον νὰ βοηθῶμεν τοὺς πάσχοντας καὶ νὰ ἐλεῶμεν τοὺς δυστυχοῦντας.

Ἦδη θὰ μάθωμεν συντομώτερον τὰ καθήκοντα, τὰ ὁποῖα ἐχρεῖται πρὸς τὸν πλησίον, ὅστις εἶναι πᾶς ἄνθρωπος. Καὶ τὰ καθήκοντα ταῦτα ἐδίδαξε καὶ αὐτὸς ὁ ἀρχηγὸς τῆς θρησκείας ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὡς πρώτην καὶ μεγίστην ἐντολήν δώσας εἰς ἡμᾶς τὸ : «ἀγαπᾶτε ἀλλήλους», «ἔστε ὡς ἀδελφοί», «ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν». Καὶ δικαίως ἢ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη εἶναι ἡ μεγίστη ἀρετὴ, τὴν ὁποῖαν πρέπει νὰ ἔχη πᾶς ἄνθρωπος.

Ὅτε ὁ Χριστὸς διέτρεχε τὴν Ἰουδαίαν, διδάσκων τὸν λαόν, ἐπλησίασεν αὐτὸν νομικὸς τις διὰ νὰ τὸν πειράξῃ : «Διδάσκαλε, τῷ εἶπε, τί νὰ κάμω, ἵνα κληρονομήσω τὴν αἰώνιον ζωὴν ;» Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀπεκρίθη πρὸς αὐτόν : «Ἐν τῷ νόμῳ τί εἶναι γεγραμμένον ;»

Ὁ νομικὸς ἀπήντησεν. «Ἀγάπα Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς δυνάμεώς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν».

Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτόν : «Ὅρθῶς ἀπεκρίθης· τοῦτο πρῶτον καὶ θέλεις ζῆσαι». Ἄλλ' ὁ νομικὸς θέλων νὰ δικαιώσῃ ἑαυτόν, εἶπε πρὸς τὸν Ἰησοῦν : «Καὶ τίς εἶναι ὁ πλησίον μου ;» Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν.

«Ἄνθρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ Ἱερουσαλήμ εἰς Ἱεριχῶν, καὶ περιέπεσεν εἰς ληστὰς, οἱ ὅποιοι γυμνώσαντες αὐτόν καὶ πληγώσαντες, ἀνεχώρησαν, ἀφοῦ τὸν ἀφήκαν ἡμιθανῆ. Κατὰ συγκυρίαν δὲ ἱερεὺς τις κατέβαινε δι' ἐκείνης τῆς ὁδοῦ· καὶ ἰδὼν αὐτὸν διήλθεν ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Λευῖτης, φθάσας εἰς τὸν τόπον, ἐλθὼν καὶ ἰδὼν, ἀντιπαρῆλθεν ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος».

Σαμαρεῖτης δὲ τις ὁδοιπορῶν ἦλθεν εἰς τὸν τόπον, ἔνθα ἦτο ὁ παθὼν, καὶ ἰδὼν αὐτόν, εὐσπλαγχνίσθη. Καὶ πλησιάσας ἔδεσε τὰς πληγὰς αὐτοῦ, ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον καὶ ἐπιβιάσας αὐτόν ἐπὶ τοῦ κτήνους αὐτοῦ, ἔφερεν αὐτόν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, καὶ ἐπεμελήθη αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἐπαύριον, ὅτε ἐξήρχετο, ἐκβαλὼν δύο δηνάρια, ἔδωκεν εἰς τὸν ξενοδόχον καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν, «ἐπιμελήθητι αὐτοῦ, καὶ ὅ,τι ἂν δαπανήσῃς περιπλέον, ἐγὼ ὅταν ἐπανέλθω, θέλω σοὶ ἀποδώσῃ».

Τίς λοιπὸν ἐκ τῶν τριῶν τούτων σοὶ φαίνεται, ὅτι ἔγεινε πλη-

σιον τοῦ ἐμπεσοντός εἰς τοὺς ληστάς ; Ὁ δὲ εἶπεν. «Ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος εἰς αὐτόν». Εἶπε λοιπὸν πρὸς αὐτόν ὁ Ἰησοῦς. «Ὑπαγε καὶ σὺ καὶ πρᾶττε ὁμοίως».

«Ὁ Θεὸς εἶνε ὑψηλὰ, ἀλλὰ βλέπει χαμηλὰ».

95. Συμβουλή.

Παιδιά μου στὰ δροσᾶτά σας
ποῦ τώρα χρόνια εἶστε,
Ἄχ! μάθετε τὸ χέρι σας
νὰ κάμῃ ἕλεμσοσύνη.

Ἄπ' ὅσα σπαταλεῦετε
καὶ ἔς τὰ πτωχὰ χαρίστε
Ψυῆ ποῦ δίνει στὸ πτωχό,
στὸν Πλάστην μας τὰ δίνῃ.
(Βιζυηνός)

96. Ἡ φιλοξενία.

Ῥῶσός τις πτωχὸς μὲν, ἀλλὰ καλὸς καὶ ἀγαθός, κατόκει εἰς μικρὰν καλύβην χωρίου, κειμένου πλησίον τῆς πρωτευούσης τοῦ κράτους.

Νύκτα τινά, ἐνῶ περιποιοῖτο τὴν πάσχουσαν σύζυγόν του καὶ ἐφρόντιζε περὶ τῶν ἕξι μικρῶν τέκνων του, ἤκουσε κρότον εἰς τὴν θύραν. Δραμῶν δ' εὐθύς καὶ ἀνοίξας, εἶδεν ἄγνωστον ἄνθρωπον ζητοῦντα φιλαξενίαν. «Εἰς ἀκατάλληλον ὥραν ἦλθες, φίλε μου, εἶπεν ὁ πτωχὸς χωρικός· διότι ἡ μὲν σύζυγός μου πάσχουσα κατέχει ὀλόκληρον τὸ ἐν δωμάτιον τῆς καλύβης, τὰ δὲ ἕξι μικρὰ τέκνα μου εἶναι ἐξηπλωμένα εἰς τὸ ἔτερον. Εἴσελθε ὅμως, σὲ παρακαλῶ, καὶ συμμορφώθητι πρὸς τὴν περίστασιν».

Ταῦτα λέγων ὁ χωρικός ὠδήγησε τὸν ξένον εἰς τὸ δωμάτιον, ἔνθα ἐκάθηντο τὰ ἕξι τέκνα του καί, παρακαλέσας αὐτόν νὰ καθήσῃ, ἐξῆλθεν ἐπὶ μίαν στιγμὴν. Μετ' ὀλίγον δ' ἐπανελθὼν ἐκόμισε πρὸς τὸν ξένον ἄρτον καὶ λάχανα, εἰπὼν «μὲ συγχωρεῖς, ἀγαπητέ ξένε· μόνην ταύτην τὴν τροφήν ἔχω». Ἐνῶ δὲ ὁ ξένος ἐδέει πνευ, τὰ μικρὰ τέκνα ἅπαντα ἐγεροθέντα προσηυχῆθησαν καὶ κατεκλίθησαν πλησιέστερον τοῦ συνήθους, ὅπως ἀφήσωσι τόπον καὶ διὰ τὸν ξένον. Ἐτοιμάσας δ' ἐκεῖ κλίνην μικρὰν ὁ χωρικός καὶ δείξας ταύτην πρὸς τὸν ξένον, ἐπέστρεψε ταχέως εἰς τὴν πάσχουσαν σύζυγον.

Ἀναγνωσματοάριον Μ. Ι. Ρώτη

Ἐν τούτοις ὁ ξένος, κατακλιθεὶς εἰς τὴν μικρὰν ἐκείνην κλί-
νην, διελογίζετο τὴν πρὸς αὐτὸν καλοκάγαθίαν τοῦ πτωχοῦ οἰκοδε-
σπότου, τὴν πρὸς τὰ τέκνα φιλοστοργίαν, τὴν μέριμναν αὐτοῦ περὶ
τῆς πασχούσης, τὴν καθαριότητα καὶ τὴν τάξιν τῆς καλύβης καὶ
τὸν ἥσυχον ὕπνον τῶν ἐξ πλησίον αὐτοῦ κοιμωμένων τέκνων.

Ἄμα δὲ ἐξημέρωσεν, ὁ ξένος ἠγέρθη καὶ ἠτοιμάζετο ν' ἀνα-
χωρήσῃ, ὅτε ὁ χωρικός ἔχων ἀνά χειρας βρέφος νεογέννητον παρ-
έστη ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ εἶπε· «Ἰδέ, φίλε, νέον υἷόν, ὃν ὁποῖον ὁ
Θεὸς μοὶ ἀπέστειλε κατὰ ταύτην τὴν νύκτα· εὐχίηθητι ὑπὲρ τῆς
ζωῆς καὶ τῆς εὐτυχίας αὐτοῦ». Ὁ ξένος λαβὼν ἀνά χειρας τὸ βρέ-
φος καὶ παρατηρήσας αὐτό, εἶπεν εἰς τὸν πατέρα, ὅτι τὸ νεογέννη-
τον βρέφος ἐντὸς ὀλίγου θέλει φέρῃ εὐδαιμονίαν εἰς ἕλπασαν τὴν
οἰκογένειαν.

Ἄναχωρῶν δὲ ἐξέφρασε τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ πρὸς τὸν
χωρικὸν καὶ παρεκάλεσε νὰ προτιμήσῃ αὐτὸν ὡς ἀνάδοχον τοῦ νεο-
γεννήτου βρέφους.

Μετὰ τινὰς ἡμέρας ὁ χωρικός, λησιμονήσας τὸν ξένον, ἠτοιμά-
ζετο νὰ μεταβῇ εἰς τὸν ναὸν τοῦ χωρίου, ἵνα βαπτίσῃ τὸ βρέφος.
Ἄλλ' αἴφνης ἡ αὐτοκρατορικὴ φρουρὰ παρίσταται ἔμπροσθεν τῆς
καλύβης τοῦ χωρικοῦ, καὶ μετ' ὀλίγον ἐπιφαίνεται ὁ αὐτοκράτωρ
Ἰβάν μετὰ λαμπρᾶς ἀκολουθίας, ζητῶν παρὰ τοῦ ἐκπεπληγμένου
χωρικοῦ τὸ βρέφος πρὸς βάπτισιν.

«Ἐγὼ εἶμαι, καλὲ ἄνθρωπε, εἶπεν ὁ αὐτοκράτωρ πρὸς τὸν χω-
ρικόν, ὁ πρό τινων ἡμερῶν φιλοξενηθεὶς ἐν τῇ καλύβῃ σου. Θέλω
νὰ γνωρίσω τὰ χριστιανικὰ αἰσθήματα τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου
τούτου, πολλῶν θύραν ἔκρουσα ἐκείνην τὴν ἑσπέραν, ἀλλ' οὐδεὶς
ἄλλος ἐξεπλήρωσε τὸ χριστιανικὸν καθῆκον τῆς πρὸς τὸν πλησίον
ἀγάπης, ἢ σὺ μόνον· ὅθεν ἀνταμείβω σήμερον τὴν ἀρετὴν ἐκπλη-
ρῶν τὸ καθῆκόν μου.

Τὸ νεογέννητον τέκνον σου θὰ βαπτίσω καὶ θὰ ἀναθρέψω δι'
ἐξόδων μου, καὶ ἂν ἀναδειχθῇ ἄξιος καὶ χρηστὸς νέος, θὰ προδι-
θάσω αὐτὸν εἰς τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα τῆς πολιτείας. Σὺ δὲ θὰ
ἔχῃς εἰς τὸ ἐξῆς καὶ οἰκίαν εὐρύχωρον καὶ κτήματα πολλὰ καὶ πό-
μνια, ὅπως ἐξασκῆς τὰ φιλάνθρωπα τῆς ἀγαθῆς σου καρδίας αἰ-
σθήματα».

Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰβάν ἐκπληρώσας πάντα ταῦτα, τὸν μὲν χωρι-

κὸν κατέστησεν εὐτυχῆ καὶ μᾶλλον φιλόνηρωπον, τοὺς δὲ συγγω-
ρίους του φιλοξένους.

«**Κάμε τὸ καλὸ καὶ ῥίξ' ἑς τὸ ἔγυαλό.** «Φιλοξενείας μὴ ἐπι-
λανθάνεσθε».

97. Ἡ ἀντιμοιότης τῆς εὐγνωμοσύνης.

α') .Ο γέρον Πλατίνης καὶ ἡ διαθήκη του.

Πρὸ τινων ἐτῶν ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις ἄνθρωπός τις, ὀνομαζό-
μενος Πλατίνης. Ὁ ἀπλοῦς καὶ ἀπέριττος οὗτος γέρον ἠγάπα νὰ
κάμνη περίπατον εἰς τὴν δεινδροστοιχίαν τῶν ἀνακτόρων, εἶχε δὲ
περιουσίαν δύο τοῦλάχιστον ἑκατομμυρίων εἰς μετρητά.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ μὲν σύζυγός του εἶχεν ἀποθάνῃ, δὲν εἶχε δὲ οὔτε
τέκνα οὔτε συγγενεῖς, οἱ πολυπληθεῖς φίλοι καὶ γνωστοί του περι-
έμενον μετὰ μεγάλης περιεργείας τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔ-
ρελλε νὰ ἀνοιχθῆ ἡ διαθήκη του.

Τόσῳ δὲ μεγαλυτέρα ἦτο ἡ περιέργεια, ὅσῳ ὁ γέρον Πλατί-
νης ὀλίγους μῆνας πρὸ τοῦ θανάτου του εἰς τοὺς μετ' αὐτοῦ σχετι-
ζομένους ἔλεγε, μυστηριωδῶς μειδιῶν, ὅτι μίαν ἡμέραν θὰ μάθωσι
πόσον ἐφρόντισε νὰ φανῆ εὐγνώμων εἰς πᾶσαν ἀληθινὴν πρὸς αὐ-
τὸν συμπάθειαν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πλατίνῃ ἡ διαθήκη του, τὴν ὁποίαν
εἶχε καταθέσει εἰς ἕνα συμβολαιογράφον, ἠνοίχθη κατὰ τὸν νόμον
εἰς τὸ δικαστήριον. Κατ' αὐτὴν γενικοὶ κληρονόμοι ἦσαν τὰ διὰ
φρονα φιλονηρωπικὰ καταστήματα τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὰ ὁποῖα ἐκλη-
ροδοτεῖ ἐν ἑκατομμύριον τοῖς μετρητοῖς καὶ τὸ εἰσόδημα μερικῶν
ἀκινήτων κτημάτων.

Εἴκοσι προσέτι ἐκ τῶν στενωπῶν αὐτοῦ φίλων ἔλαβον πλου-
σιοπάρουχον κληροδοτήματα. Ὅτι δὲ μεγαλυτέραν καθίστα τὴν ἄ-
ξίαν τῶν δώρων ἦτο, ὅτι ὁ ἀγαθὸς γέρον ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὰς κλί-
σεις καὶ τὰς ἀνάγκας τῶν φίλων του.

Νεαρός τις ζωγράφος ἔλαβε δέκα χιλιάδας δραχμῶν, ἵνα ὑπά-
γῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ Γερμανίαν πρὸς τελειοποίησίν του. Εἷς φί-
λος τῶν ἀρχαιοτήτων ἔλαβεν ὡραίαν συλλογὴν ἀρχαίων, τὴν
ὁποίαν μὲ τόσῃ ἀγάπῃ καὶ τόσα χρήματα εἶχε συλλέξει ὁ φιλάρ-
χαιος γέρον· ἄλλος τις ἀσχολούμενος εἰς γεωπονικὰς ἐργασίας ἔ-
λαβε λαμπρὸν καὶ ἐκτεταμένον κῆπον εὐρισκόμενον ἐν Πατησίοις.

συγγραφεύς τις ἔλαβε τὴν μεγάλην βιβλιοθήκην του· χήρα ἀξιωματικοῦ, ἀπομεμακρυσμένη συγγενῆς τοῦ Πλατίνη, ἐκληρονόμησε τὰ ὠραῖα ἐπιπλα τῆς οἰκίας του, ἡ δὲ δεκαοκταετής θυγάτηρ της ὀκτὼ χιλιάδας δραχμῶν, ἵνα μορφωθῆ διδασκάλισσα τῆς μουσικῆς.

Ὁ γέρον Πλατίνης εἰς τὴν διαθήκην του ἠὺχαρίστησε τοὺς φίλους του ἐκ βάθους καρδίας διὰ τὴν φιλικὴν συμπάθειαν, τὴν ὁποίαν εἶχον ἐπιδείξει πρὸς αὐτόν, παρεκάλει δ' αὐτούς νὰ φυλάξωσι πάντοτε φιλικὴν τὴν ἀνάμνησίν του.

Εἰς τὸ τέλος τῆς διαθήκης ὑπῆρχε παράγραφός τις, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Πλατίνης ἐδήλου ὅτι κατέθεσε κιβώτιον εἰς τὴν ἐθνικὴν Ἱνστιτούτου περιέχον ἓν ἑκατομμύριον δραχμῶν, καὶ ὅτι οἱ κληροδοχοὶ προσεκαλοῦντο νὰ εὐρεθῶσιν ἀκριβῶς μετὰ ἓν ἔτος εἰς τὸ πρωτοδικεῖον. Ἐκεῖ ἔμελλε νὰ ἀναιχθῆ τὸ κιβώτιδιον, καὶ τότε θὰ ἐμάνθανον εἰς ποῖον ἐξ αὐτῶν ἐδόθη ὁ πλοῦτος, τὸν ὁποῖον περιεῖχεν.

Ἐκπληξίς κατέλαβε τοὺς κληρονόμους. Ποῖος ἄρα ἐξ αὐτῶν θὰ ἦτο εὐτυχής; Ἀπὸ τὴν διαθήκην τίποτε δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑποθέσῃ τις.

«*Ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους*».

6') Ἡ εὐγενὴς κληρονόμος του.

Ἐκ τῶν κληρονόμων τινὲς μὲν ἦσαν εἰλικρινῶς εὐγνώμονες πρὸς τὸν γέροντα, ὅστις ἐξεδήλωσε μὲ τόσῃν φιλοφροσύνῃν τὰ φιλικὰ του αἰσθήματα. Ἄλλοι δὲν ἐνόμιζον, ὅτι ἔπρεπε νὰ λάβωσι μεγαλύτερας δωρεάς καὶ ἦσαν δυσηρεστημένοι.

Εἰς ἄλλους ἐφαίνετο ἰδιότροπος ἡ ἐπιθυμία τοῦ διαθέτου νὰ περιμείνωσιν ἓν ἔτος ἀκόμη καὶ ἔπειτα ἀπὸ τόσῃν ἀνυπόμονον προσδοκίαν νὰ ἴδωσιν ἴσως ἄλλον τινὰ προτιμώμενον.

Εὐτυχεστάτη ὁμως ἦτο ἡ Ἀντιγόνη, ἡ νεαρὰ κόρη, ἣτις εἶχε λάβῃ τὰς ὀκτὼ χιλιάδας δραχμῶν διὰ νὰ τελειοποιηθῆ εἰς τὴν μουσικὴν. Ἡ μήτηρ της ἕως τότε ἐπάλασε πρὸς πολλὰς δυσκολίας, ὅπως μὲ τὴν ὀλίγην σύνταξιν τοῦ συζύγου της ἐπαρκέσωσιν εἰς τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Εἶχε μὲν μακρονήν τινα συγγένειαν πρὸς τὸν γέροντα Πλατίνην, ἀλλ' ἡ φιλοτιμία δὲν τῇ ἐπέτρεπε νὰ ζητήσῃ βοήθειαν. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο καλὴ οἰκοκυρὰ καὶ ἡ οἰκία της ἦτο πάντοτε εὐπροπέης, ἴσως ὁ γέρον οὔτε ἐμάντευε κἄν τὰς πολλὰς ἀνάγκας αὐτῆς.

Ἡ νεαρὰ κόρη, ἣ ὁποία εἶχεν ὠραιότητα καὶ εὐστροφον φωνήν, εἶπέ ποτε τυχαίως, ἀπ' οὗ ἔψαλε θελκτικῶς ἄσμά τι εἰς τὸν Πλατίνην, ὅτι θὰ ἦτο εὐτυχής, ἂν ἐτελειοποιεῖτο εἰς τὴν μουσικήν, ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ γείνη μουσικοδιδάσκαλος. Ὁ ἀγαθὸς γέρον δὲν τὸ ἐλησμόνησεν, ἣ δὲ νεαρὰ κόρη Ἀντιγόνη ἠσθάθη βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν εὐεργέτην της.

Ὁ γέρον Πλατίνης εἶχεν ἀποθάνῃ τὸν Δεκέμβριον. Τὴν δευτέρα ἐβδομάδα τοῦ Φεβρουαρίου, ὅτε ἤρχιζεν ἤδη νὰ πνέῃ ἡ πνοὴ τῆς ἀνοίξεως, ἣ Ἀντιγόνη, κρατοῦσα εἰς τὰς χεῖρας ὠραίαν ἀνθοδέσμην, μετέβη μετὰ τῆς μητρὸς της εἰς τὸ Νεκροταφεῖον, ὅπως εἰσέλθῃ τὸν τάφον τοῦ Πλατίνης. Πόσον ὁμως ὀδυνηρῶς ἐξεπλάγη ἰδοῦσα εἰς ποίαν κατάστασιν εὐρίσκετο ὁ τάφος τοῦ μεγαλοδώρου γέροντος! Κανεὶς δὲν εἶχε φροντίσῃ δι' αὐτόν, ἀγριόχορτα ἐφύοντο παντοῦ, οὔτε σταυρὸς εἶχε στηθῆ, οὔτε κανδήλιον ἔκαιεν ἐπ' αὐτοῦ.

Ἡ νεᾶνις περίλυπος ἠρώτησε τὸν φύλακα τοῦ νεκροταφείου, ὅστις ἐπιτηρεῖ τοὺς τάφους, ἂν φροντίξῃ κανεὶς διὰ τὸν τάφον τοῦ γέροντος Πλατίνης. Ὁ φύλαξ ἀπήντησεν, ὅτι παρ' οὐδενὸς ἔλαβεν ἐντολήν νὰ περιποιητῆται τὸν τάφον ἐκεῖνον.

Ἡ Ἀντιγόνη ὑπῆγεν εἰς τὸν συμβολαιογράφον, ὅπου ἦτο κατατεθειμένη ἡ διαθήκη, καὶ τῷ κατέστησε γνωστὴν τὴν κατάστασιν τοῦ τάφου. Ἀλλ' ὁ συμβολαιογράφος σηκώσας τοὺς ὤμους του εἶπεν, ὅτι ὁ γέρον Πλατίνης ἐπρονόησε μὲν ἀκριβέστατα διὰ πᾶσαν ὑπάνην καὶ ὥρισεν τὰ ἀναγκαῖα εἰς ἐκάστην χρήματα, διὰ τὸν τάφον του ὁμως δὲν διέταξε τίποτε, οὔτε ὑπάρχει χρηματικὸν τι ποσὸν διαθέσιμον.

Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς κόρης ἐγέμισαν ἀπὸ δάκρυα.

— Ὅχι . . . εἶπε, δὲν πρέπει νὰ μείνῃ περιφρονημένος ὁ τάφος τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις ἔκαμε τόσους εὐτυχεῖς, ὅστις κατεπράυνε τόσας δυστυχίας. Εἶναι καθήκόν μου νὰ φροντίσω ἐγὼ διὰ τὸν τάφον αὐτοῦ.

Ἡ ἀξίεπαινος νεᾶνις ἐφύλαξε τὸν λόγον αὐτῆς. Σταυρὸς φέρον τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ ἐστόλιξε μετ' ὀλίγον τὸν τάφον, ἄνθη δὲ διάφορα ἐφύτρωσαν ἐπ' αὐτοῦ. Ὁ φύλαξ λαμβάνων χρηματικὸν τι ποσὸν περιεποιεῖτο αὐτὸν τακτικά. Ἡ δὲ Ἀντιγόνη καὶ ἡ μήτηρ Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ το Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

της μετέβαινον συχνά εἰς τὸ νεκροταφεῖον καὶ ἐκαθάριζον καὶ ἐστόλιζον τὸν μοναχικὸν τάφον.

«*Εὐεργέτας τίμα*». «*Φίλους εὐφραίνε*». — «*Ἀρετὴν ἐπαίνει*

γ') Ἡ τελευταία του θέλησις.

Μετὰ ἓν ἔτος τὸ ἐν τῇ ἐθνικῇ Τραπέζῃ κατατεθὲν κιβώτιον ἀνεώχθη, εὐρέθη δὲ ἐν αὐτῷ ἡ ἐξῆς σημείωσις γεγραμμένη ἰδιοχείρως ὑπὸ τοῦ γέροντος Πλατίνῃ.

«Πολλὰς φορὰς μετέβαλον τὴν διαθήκην μου, χωρὶς ποτε νὰ μείνω εὐχαριστημένος. Ὅστις ἔχει μεγάλην περιουσίαν, ἔχει καὶ ἠθικὰ καθήκοντα. Ἐθεώρουν λοιπὸν ὀρθόν, ἀφ' οὗ τὸ ἥμισυ τῆς περιουσίας μου ἐδώρησα εἰς φιλανθρωπικὰ καταστήματα τῆς πατρίδος μου, τὸ ἄλλο ἥμισυ νὰ δώσω εἰς ἀνταμοιβὴν τῆς ἀρετῆς. Εἰς τὸν βίον μου πολλοὶ μοὶ ὠμίλησαν μὲ στοργήν, ἀλλὰ μόνος ὁ Θεὸς γνωρίζει τὰς καρδίας.

»Ἐγὼ δὲν ἤμην εἰς θέσιν νὰ γνωρίζω, ἂν ἦτο ἀληθῆς ἢ ψευδῆς ἡ ἀγάπη αὐτῶν. Ἐξ ὅλων τῶν ἀρετῶν ἀγνωτάτη καὶ σπανιωτάτη μοὶ ἐφάνη ἡ εὐγνωμοσύνη. Διὰ τοῦτο μετὰ ὄριμον σκέψιν ἀπεφάσισα τὸ ὑπόλοιπον ἥμισυ τῆς περιουσίας μου νὰ δώσω εἰς τὰς εὐγνώμονας καρδίας. Εἰς ὅλους, ὅσοι μὲ ἐπλησίασαν, προσεπάθησα νὰ φανῶ χρήσιμος· δικαίως λοιπὸν δύναμαι νὰ ἐλπίσω, ὅτι καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι τοσάκις εὐρον ἐμὲ βοηθὸν εἰς τὴν ἀνάγκην αὐτῶν, θὰ ἐπισκέντωνται κάποτε τὸν τάφον μου, ὁ ὅποιος ἐγκλείει πιστὸν φίλον.

»Ἀφῆκα παραγγελίαν ὁ τάφος μου νὰ μείνῃ ἐγκαταλελειμμένος, ἂν κανεὶς δὲν φροντίσῃ αὐθορμήτως νὰ τὸν περιποιηθῆ. Εἰς τοὺς φίλους μου δέ, ὅσοι θὰ προτιμήσωσι τὴν μνήμην μου, περιποιούμενοι τὴν τελευταίαν μου κατοικίαν, ἠθέλησα νὰ δώσω ἰδιαιτέρον δεῖγμα τῆς εὐγνωμοσύνης μου. Ὅρίζω λοιπὸν, ἂν πολλοὶ ὁμοῦ φροντίσωσι διὰ τὸν τάφον μου, νὰ μοιρασθῶσιν ὅλοι τὸ ἑκατομμύριον τῶν δραχμῶν εἰς ἴσας μερίδας.

»Ἄν ὅμως οὐδεὶς ἀπὸ τοὺς κληρονόμους, ἐντὸς τοῦ ἔτους ἀπὸ τοῦ θανάτου μου, δὲν φροντίσῃ νὰ μοὶ κάμῃ τὴν χάριν ταύτην, τότε καὶ τὸ ἑκατομμύριον τοῦτο νὰ δοθῆ εἰς τὰ αὐτὰ φιλανθρωπικὰ καταστήματα, εἰς τὰ ὅποια ἐδόθη καὶ τὸ προηγούμενον».

Ἡ πτωχὴ Ἀντιγόνη εὐρέθη διὰ μιᾶς πρὸς ἐκκλησίαν της, ἧς εἶχε τὸ ὑπολειπόμενον δικαίωμα ἐπὶ τοῦ ἑκατομμυρίου ἐκεῖνον.

Φαντάζεσθε τὴν ἀπελπισίαν, τὴν πικρὰν μετάνοιαν τῶν ἄλλων διὰ τὴν ἔλλειψιν ὀλίγης εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν ἀγαθὸν γέροντα!

Φαντάζεσθε καὶ τὴν εὐτυχίαν τῆς Ἀτιγόνης καὶ τῆς μητρὸς της!

Ἡ ἀγαθὴ νεᾶνις ἐφάνη ἀξία κληρονόμος τόσον μεγαλοψύχου καὶ εὐσυνειδήτου ἀνδρός· ὁ χρυσὸς εἰς τὰς χεῖράς της δὲν ἔμεινε νεκρὸν μέταλλον, ἀλλὰ κατεπράϋνε τὸν πόνον τῆς δυστυχίας καὶ διέχευε πανταχοῦ εὐλογίαν.

«*Φίλους δοκίμαζε*». — *Χάριν ἀπόδος*. — «*Εὐποῖας, ἧς ἔτυχες, μνημόνευε*».

Ὁ Κόλαξ.

Τοῦ κόλακα τὰ χεῖλη
ἐκεῖ που σ' ἐπαινοῦν,
ἐκεῖ σὲ περιπαίζουν
καὶ σὲ καταφρονοῦν.

Καὶ σ' ἐπαινᾷ πάντα
μὲ τέλος καὶ σκοπόν,
γιὰ ν' ἀπολάβῃ μόνον
ὠφέλεια καὶ καρπὸν.

(*Γ. Βιζυηνός*)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

ΑΡΧΑΙΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ

98. Ἀρχαῖα μνημεῖα.

Τὰς ἀρχαιότητας, ἧτοι ἀρχαῖα κτίρια, ἀγάλματα, ἐπιγραφάς, νομίματα, κοσμήματα καὶ ὅ,τι ἄλλο ἀρχαῖον ἔχομεν ἢ εὐρίσκομεν, ὀφείλομεν νὰ μὴ καταστρέφωμεν.

Αἱ ἀρχαιότητες εἶναι μνημεῖα, τὰ ὁποῖα μαρτυροῦσι τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐφυΐαν τῶν ἀρχαίων προγόνων μας. Εἶναι λοιπὸν ἀσύμφορον καὶ κακὴν θὰ νὰ καταστρέφωμεν ἢ πωλῶμεν αὐτάς.

Καθ' ἐκάστην ἔρχονται ξένοι ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς γῆς, μόνον καὶ μόνον ὅπως θαυμάσωσι τὰ ἀτίμητα ταῦτα ἔργα, ὅσα διεσώθησαν ἐκ τοῦ χρόνου καὶ τῆς βαρβρότητος. Τί δὲ θὰ εἴπωσιν οἱ ξένοι, ὅταν βλέπωσιν, ὅτι ἡμεῖς περιφρονοῦμεν ταῦτα, ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι καθῆκον ἔχομεν νὰ τὰ φυλάττωμεν, ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ; Τί θὰ εἴπωσιν, ὅταν μᾶς βλέπωσιν, ὅτι ἐγκαταλείπομεν ταῦτα ἔρημα καὶ εἰς τὴν τύχην αὐτῶν, ἢ ὅτι τὰ ἀκρωτηριάζομεν;

Βεβαίως θὰ μᾶς ἐλεεινολογήσωσι καὶ ἀναχωροῦντες ἐντεῦθεν θὰ εἴπωσιν ὅτι εἴμεθα ἀνάξιοι ἀπόγονοι τῶν ἐνδόξων προγόνων ἡμῶν. Ἄλλ' ἵνα εἴμεθα ἀληθῶς ἄξιοι ἀπόγονοι ἐκείνων, ὀφείλομεν νὰ φροντίζομεν διὰ παντὸς τρόπου καὶ πάσης θυσίας νὰ φυλάττωμεν τὴν κληρονομίαν ἡμῶν ἀπὸ πάσης καταστροφῆς, καὶ νὰ μὴ τὴν πωλῶμεν εἰς τοὺς ξένους. Ἡ πώλησις τῶν ἀρχαιοτήτων εἶναι καθαρὰ ἀσέβεια καὶ ἀγνωμοσύνη πρὸς τὴν Πατρίδα. Ὅστις πωλεῖ τὰς ἀρχαιότητας, λέγεται ἀρχαιοκάπηλος καὶ τιμωρεῖται αὐστηρῶς παρὰ τοῦ νόμου.

Μεγάλῃ προσπάθειᾳ καταβάλλεται καὶ πολλὰ χρήματα δαπανῶνται καὶ παρ' ἡμῶν καὶ παρὰ τῶν ξένων πεπολιτισμένων ἐθνῶν, ὅπως ἐκθάπτωνται ἐκ τῆς γῆς τὰ ἀτίμητα ἐκεῖνα ἔργα καὶ κειμήλια τῶν προγόνων ἡμῶν, τὰ ὁποῖα θαυμάζουσιν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων, τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιστήμης, καὶ θὰ θαυμάζωσι πάντοτε, διότι ταῦτα δὲν θὰ γείνωσι πλέον.

Εἰς Παρθενῶν ὑπάρχει εἰς ὅλον τὸν κόσμον, δεύτερος τοιοῦτος φερόμενος μνημειὸν πάλαι ποτὶ Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

99. Χῶμα Ἑλληνικόν.

Γώρα ποῦ θὰ φύγω καὶ θὰ πάω 'ς τὰ ξένα,
καὶ θὰ ζοῦμε μῆνας, χρόνους χωρισμένοι,
ἄφησε νὰ πάρω κάτι κι' ἀπὸ σένα,
ἔμμορφη πατρίδα, πολυαγαπημένη.

Ἄφησε μαζί μου φυλαχτὸ νὰ πάρω
γιὰ τὴν κάθε λύπη, κάθε τι κακό,
φυλαχτὸ ἀπ' ἀρρώστια, φυλαχτὸ ἀπὸ χάρο,
μόνον, λίγο χῶμα, χῶμα Ἑλληνικό. . .

100. Ἡ Ἀκρόπολις.

Εἰς πολλὰς πόλεις τοῦ κόσμου ὑπάρχουσιν ἀκροπόλεις, ἀλλ' οὐδέμια ἐγκλείει τόσην δόξαν, χαίρει τόσην φήμην, διεγείρει τόσον θαυμασμόν καὶ σέβας, ὅσον ἡ ἀθάνατος Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν.

Αὕτη εἶναι βραχέως λόφος, ἔχων ὕψος 60 μέτρα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ πέριξ ἐδάφους. Ὁ βράχος οὗτος εἶναι πανταχόθεν κρημνώδης καὶ ἀπότομος. Μόνον δὲ ἐκ τοῦ δυτικοῦ μέρους ἔχει εἴσοδον καὶ ἄνω περιβάλλεται ὑπὸ ἀρχαίου τείχους.

Ἡ Ἀκρόπολις ἐχρησίμευε κατ' ἀρχὰς εἰς κατοικίαν τῶν πρώτων ἀνθρώπων τῆς πόλεως. Ἐκαλεῖτο δὲ Κεχροπία ἐκ τοῦ παναρχαίου βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν Κέκροπος. Αὐξηθέντες δὲ κατόπιν οἱ κάτοικοι κατόκησαν περὶ τὴν Ἀκρόπολιν. Αὕτη δὲ ἔμεινε τόπος ἱερὸς τῶν θεῶν καὶ ἐπ' αὐτῆς ἦσαν οἱ ναοὶ καὶ τὰ ἀγάλματα τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ὄλων τῶν ἄλλων θεῶν. Οἱ πρώτοι ναοὶ ἐπυροπολήθησαν ὑπὸ τῶν Περσῶν.

Μετὰ τὰς περιφανεῖς ὅμως νίκας, τὰς ὁποίας κατήγαγον οἱ Ἕλληνες κατὰ τῶν βαρβάρων εἰς τὸν Μαραθῶνα, εἰς τὴν Σαλαμίνα καὶ τὰς Πλαταιάς, οἱ Ἀθηναῖοι, ἀντὶ τῶν ἐμπρησθέντων ναῶν, ἀνήγειραν ἐκ πεντελησίου μαρμάρου τὰ ἀθάνατα ἐκεῖνα μνημεῖα, τὰ ὁποῖα μέχρι σήμερον σφζόμενα, ἂν καὶ εἶναι ἠρειπωμένα, κινουῖσι τὸν θαυμασμόν ὅλου τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου.

Τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Ἀκρόπολιν ὠχύρωσαν καὶ ἐκαλλώπισαν ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Κίμων, κατ' ἐξοχὴν ὅμως ἐκόσμησεν αὐτὰς ὁ μέγας Περικλῆς, μεταχειρισθεὶς σύμβουλον καὶ ἐπιστάτην τὸν φίλον του Φειδιάν, τὸν ἐξοχὸν γλύπτην.

Ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἠγέρθησαν τὰ μεγαλοπρεπῆ Προτύλαια, ὁ σοβαρὸς Παρθενῶν, τὸ τελειότατον τοῦτο μνημεῖον τῆς ἀρχαίας ἀρχιτεκτονικῆς, τὸ θελκτικὸν Ἐρεχθεῖον, ὁ κομψὸς μικρὸς ναὸς τῆς ἀπτέρου Νίκης.

Ἐντὸς δὲ τοῦ Παρθενῶνος ἦτο τὸ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, ἐξαίσιον ἀριστοῦργημα τοῦ Φειδίου. Ἐν τῇ Ἀκροπόλει ὑπῆρχον καὶ πλεῖστα ἄλλα ἀγάλματα θεῶν μεταξὺ δὲ αὐτῶν ἐξεῖχε τὸ ἐκ χαλκοῦ ἄγαλμα τῆς Προμάχου Ἀθηνᾶς, τῆς ὁποίας ἡ αἰχμὴ τοῦ δόρατος καὶ ἡ περικεφαλαία ἦσαν ὄραται ἀπὸ μεγάλης ἀποστάσεως ἐκ τῆς θαλάσσης.

Τῶν ἀθανάτων τούτων μνημείων σώζονται μέχρι σήμερον σεβαστὰ λείψανα, τὰ δὲ ἀγάλματα καὶ ἄλλαι ἀρχαιότητες, ὅσαι ἀνευρέθησαν ἐν τῇ Ἀκροπόλει, φυλάσσονται ἐν τῷ μουσεῖῳ αὐτῆς, τὸ ὁποῖον εἶναι ἰδρυμένον κατὰ τὴν νοτιοανατολικὴν γωνίαν τῆς Ἀκροπόλεως.

Μόνη ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν ἐγκλείει τόσην δόξαν, χαίρει τόσην φήμην, διεγείρει τόσον θαυμασμὸν καὶ σέβας ὅσον οὐδεμία ἄλλη ἐν τῷ κόσμῳ.

101. Χῶμα τιμημένον.

Χῶμα τιμημένο, ὅπου τῶχουν σκάψη
γιὰ νὰ θεμελιώσουν ἓνα Παρθενῶνα,
χῶμα δοξασμένο, ὅπου τῶχουν βράψη
αἵματα ἔς τὸ Σοῦλι καὶ ἔς τὸν Μαραθῶνα.

Χῶμα πῶχει θάψη λείψαν' ἀγιασμένα
ἀπ' τὸ Μεσολόγγι κ' ἀπὸ τὰ Ψαρρά·
χῶμα, ὅπου φέρνει ἔς τὸν μικρὸν ἔμένα
θάρος, περηφάνεια, δόξα καὶ χαρά...

102. Ὁ Παρθενῶν.

Ὁ Παρθενῶν εἶναι τὸ τελειότατον καὶ μεγαλοπρεπέστατον μνημεῖον τῆς τέχνης. Ἐπὶ οἰουδήποτε μέρους τῶν περιχώρων τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἂν σταθῇ τις καὶ παρατηρήσῃ πρὸς τὴν πόλιν, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πάραυτα θὰ ἐλκύσῃ τὴν προσοχὴν αὐτοῦ, εἶναι ὁ Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ώραῖος οὗτος ναὸς τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς, ἐστημένος ὑψηλὰ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως.

Ὁ Παρθενὼν δὲν προξενεῖ μακρόθεν μόνον ἐπίδειξιν, ἀλλ' ἔτι μεγαλυτέραν ἐκ τοῦ πλησίον. Πᾶσα γραμμὴ καὶ ἐντομή, ἕκαστον ἀνάγλυφον καὶ κόσμημα, ἕκαστον τεμάχιον μαροῦρου, εἶναι μετὰ τόσης ἀκριβείας καὶ λεπτότητος ἐσκαλισμένον καὶ μετὰ τόσης τέχνης καὶ ἐπιτηδειότητος ἐφηρμοσμένον ἐν τῇ θέσει σου, ὥστε πρὲς πειρὰ νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι εἰργάζοντο ὄχι διὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ διὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν θεῶν.

Τὸ ἀριστούργημα τοῦτο τῆς ἀρχαίας ἀρχιτεκτονικῆς ἀνήγειρεν ὁ μεγαλεπήβολος υἱὸς τοῦ Ξανθίππου, ὁ δαιμόνιος Περικλῆς. Ἀρχιτέκτονες ἦσαν ὁ Ἴκτινος καὶ ὁ Καλλικράτης. Ἀλλὰ τὴν δόξαν διεύθυνσιν καὶ ἐπίβλεψιν τῶν ἐργασιῶν ἐνεπιστεύθη ὁ Περικλῆς πρὸς τὸν Φειδίαν.

Ὁ περικαλλῆς οὗτος ναὸς τῆς Παρθένου Ἀθηνᾶς διατηρήθη ἀμετάβλητος ἐπὶ 800 περίπου ἔτη. Κατὰ δὲ τὸν Ε' μετὰ Χριστὸν αἰῶνα μετεποίηθη ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ εἰς χριστιανικὴν ἐκκλησίαν, πολυτελέστατα στολισθεὶς καὶ ζωγραφισθεὶς ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς δι' εἰκόνων, τῶν ὁποίων τὰ ἔχνη διατηροῦνται ἐπὶ τῶν τοίχων. Ὁ αὐτοκράτωρ Βασίλειος, ὁ Βουλγαροκτόνος, ὅστις μετὰ τὴν κατατρόπωσιν τῶν Βουλγάρων μετέβη ἐπίτηδες εἰς τὰς Ἀθῆνας, ὅπως εὐχαριστήσῃ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τὸν Πλάστην ἐπὶ τῇ νίκῃ του, προσέθηκε νέα κοσμήματα εἰς τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου.

Κατὰ τὸ 1460 ὅμως μετασκευασθεὶς ὁ Παρθενὼν μετεβλήθη εἰς προσκυνητήριον τῶν Ὀθωμανῶν. Μέχρι δὲ τοῦ 1687 ὁ Παρθενὼν ἴστατο ἐν ὅλῃ τῇ μεγαλοπρεπείᾳ αὐτοῦ, διατηρῶν ἐν τῷ συνόλῳ τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ καλλονήν. Ἀλλ' ἐνῶ οἱ Ἐνετοὶ ἐπολιοῦν τὴν Ἀκρόπολιν, σφαιρα, ριφθεῖσα ὑπ' αὐτῶν κατὰ τοῦ Παρθενῶνος, ἐπήνεγκε φοβερὰν ἐκρηξιν. Καὶ τῇ ἑβδόμῃ ἑσπερινῇ ὥρᾳ τῆς 16 Σεπτεμβρίου 1687 ἔτους τὸ ἀπαράμιλλον ἀριστούργημα ἐρράγη εἰς δύο συντρίμματα, μέγα δ' αὐτοῦ μέρος κατέπεσε σωρὸς ἐρειπίων.

Κατὰ δὲ τὸ 1800 ὁ Ἀγγλὸς λόρδος Ἐλγίνος συνεκλήρωσε τὴν καταστροφὴν συλλήσας τὰ πλεῖστα ἀγάλματα τοῦ ναοῦ τούτου καὶ μετακομίσας αὐτὰ εἰς Ἀγγλίαν. Τὰ ἀγάλματα ταῦτα καὶ ἄλλα ἀλαχόθεν κατήφισθη ἀπὸ τοῦ ἰστορικοῦ Ἐκπαιδευτικῆς Παιδείας τῆς

Αγγλικῆς Κυβερνήσεως καὶ κοσμοῦσιν ἤδη τὸ Βρεττανικὸν Μουσείον.

Ὁ Παρθενῶν εἶνε τὸ τελειότατον καὶ μεγαλόπρεπέστερον καὶ μοναδικὸν μνημεῖον τῆς ἀρχαίας τέχνης.

Τὸ φυλακτὸν μου.

Θεὲ νὰ σὲ κρεμάσω φυλακτὸ 'ς τὰ στήθια,
κι' ὅταν ἡ καρδιά μου φυλακτὸ σὲ βάλῃ,
ἀπὸ σὲ θὰ παίρῃν δύναμι, βοήθεια,
μὴ τὴν ξεπλανήσουν ἄλλα ξένα κάλλη.

Ἡ 'δική σου χάρι θὰ μὲ δυναμώνῃ,
κι' ὅπου κι' ἂν γυρίσω, κι' ὅπου κι' ἂν σταθῶ,
σὺ θὲ νὰ μοῦ δίνῃς μιὰ λαχτάρα μόνῃ.
Πότε 'ς τὴν Ἑλλάδα 'πίσω θὲ νάρθῶ!

(1. Δροσίνης).

ΙΟ β. Ἐκδρομῆ εἰς Ἐλευσῖνι.

α) Ἀναχώρησις ἐξ Ἀθηνῶν

Ὁ πατὴρ τοῦ μαθητοῦ Θεμιστοκλέους μετέβαινε ἐνίοτε εἰς τὰ πέριξ χωρία τῶν Ἀθηνῶν δι' ὑποθέσεις του. Ἡμέραν τινά, ἐνῶ ἠτοιμάζετο διὰ τὸ μικρὸν του ταξειδίον, ὁ δωδεκαετής Θεμιστοκλῆς παρεκάλει νὰ παραλάβῃ καὶ αὐτόν, ὑποσχόμενος ὅτι οὐδεμίαν ἐνόχλησιν θὰ τῷ ἐπροξένει.

Ἐλεγε δὲ εἰς τὸν πατέρα του, ὅτι πολλάκις ὁ διδάσκαλος ἐρωτᾷ εἰς τὰ μαθήματα περὶ πραγμάτων τῆς ἐξοχῆς καὶ τῶν χωρίων καὶ αὐτὸς δὲν γνωρίζει νὰ ἀποκριθῇ.

— Ἐνθυμεῖσαι, πάτερ μου, ὅτε ἦλθον μαζί σου πρὸ δύο ἐτῶν εἰς τὸ Κορωπί; Πόσα πράγματα εἶδον τότε καθ' ὁδὸν καὶ πόσον ἠύχαριστήτην ἀπὸ ὅλα, ὅσα ἔβλεπον!

Ὁ πατὴρ ἐνέδωκεν εἰς τὴν παράκλησιν τοῦ μικροῦ υἱοῦ του καὶ παρήγγειλεν εἰς αὐτόν νὰ ἐτοιμασθῇ. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἦτο πλήρης χαρᾶς. Ἐνεδύθη εὐπρεπῶς καὶ ἐκρέμασεν ἀπὸ τὸν ὤμὸν του μικρὸν κύλινδρον ἐκ λευκοσιδήρου. Τὸν κύλινδρον τοῦτον ἐλάμβανεν ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅτε ἐξήρχετο εἰς ἐκδρομὰς μετὰ τῶν συμμαθητῶν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἡμετέρας ἀποστολῆς ἀπὸ τοῦ ἰστορικοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Πολιτικῆς

Εἰς τὰς ἐκδρομὰς δὲ ταύτας ἐδιδάσκοντο, ταυτοχρόνως συνέ-
λεγον ἄνθη, ρίζας, φλοιοὺς δένδρων, σπόρους, ἔντομα, κογχύλια
ἐκ τῆς παραλίας τοῦ Φαλήρου. Ταῦτα λοιπὸν θέτων ἐντὸς τοῦ κυ-
λίνδρου ἔφεραν, ὡς καὶ οἱ συμμαθηταὶ του, εἰς τὸ σχολεῖον καὶ
ἐτοποθέτουσαν ταῦτα καλῶς εἰς τὸ μικρὸν μουσεῖον τοῦ σχολείου.

“Ὅλα ἦσαν ἔτοιμα. Ἀνέβησαν εἰς τὴν ἄμαξαν ὁ πατήρ καὶ ὁ
υἱὸς καὶ ἀνεχώρησαν, διὰ τῆς ἱερᾶς δὲ ὁδοῦ διηιθύνοντο εἰς τὴν
Ἑλευσίνα. Καθ’ ὁδὸν ὁ Θεμιστοκλῆς ἠρώτα τὸν πατέρα του περὶ
διαφόρων τοποθεσιῶν καὶ περὶ ἄλλων, τὰ ὅποια ἔβλεπεν.

Μετὰ δύο ὥρας ἔφθασαν εἰς τὴν Ἑλευσίνα, καὶ κατέλυσαν εἰς
τινα φιλικὴν οἰκίαν. Ἀφ’ οὗ ἀνεπαύθησαν ὀλίγον, ὁ μὲν πατήρ
ἐξῆλθε διὰ τὰς ὑποθέσεις του, ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς μετὰ τοῦ υἱοῦ
τοῦ φιλοξενούντος οἰκοδεσπότη ἐξῆλθε νὰ ἐπισκεφθῆ τὴν κόμην.
Εἰς τὰς ὁδοὺς ὀλίγιστοι ἄνθρωποι ἐφαίνοντο. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἀπο-
ρῶν ἠρώτησε.

— Πόσον ὀλίγοι κάτοικοι ὑπάρχουσιν εἰς τὴν Ἑλευσίνα!

— Πῶς! Εἶναι πολλοί. Ἡ Ἑλευσίς ἔχει 2 χιλιάδας κατοίκων,
ἀλλὰ οἱ μὲν ἄνδρες εἶναι ἔξω εἰς τὰς γεωργικὰς τῶν ἐργασίας, αἱ
δὲ γυναῖκες, ὅσαι δὲν εἶναι εἰς τοὺς ἀγροὺς μετὰ τῶν συζύγων
των, μένουσιν εἰς τὰς οἰκίας των καὶ ἐργάζονται.

«*Ποιοῦ φίλον, ὅστις ἄριστος*». «*Σοφίαν ζήλου*».

β) Ἐπίσκεψις τῶν ἀξίων θεᾶς

Ὁ μικρὸς Ἑλευσίνιος ὠδήγησε τὸν φιλοξενούμενον παῖδα εἰς
τὰ ἑρείπια τοῦ ναοῦ τῆς Δήμητρος καὶ ἐγνώριζε νὰ τῷ διηγηθῆ
πολλά, τὰ ὅποια ἠγνῶει ὁ Θεμιστοκλῆς. Τοιοῦτοτρόπως διῆλθεν ὁ-
λην τὴν ἡμέραν ὁ Θεμιστοκλῆς, περιφερόμενος μετὰ τοῦ καλοῦ
του φίλου ἐντὸς καὶ εἰς τὰ πέριξ τῆς Ἑλευσίνας.

Ἐγέμισε δὲ καὶ τὸν κύλινδρόν του ἐκ διαφόρων φυσικῶν ἀν-
τικειμένων, πρὸς δὲ ἔλαβε καὶ τινὰς μικροὺς λίθους ἀπὸ τὰ ἀρ-
χαῖα μνημεῖα πρὸς ἀνάμνησιν. Εἰς τὸν μικρὸν Ἑλευσίνιον πολὺ
ἤρεσεν ὁ κύλινδρος τοῦ νέου του φίλου Θεμιστοκλέους, καὶ διὰ τοῦ-
το οὗτος ὑπεσχέθη, ὅτι ~~νὰ~~ στείλῃ εἰς αὐτὸν ἕξ Ἀθηνῶν ἓνα κύ-
λινδρον.

Ἐπειδὴ ὁ πατήρ τοῦ Θεμιστοκλέους δὲν ἠδυνήθη νὰ τελειώσῃ

τάς ὑποθέσεις του, ἀπεφάσισε νὰ μείνη καὶ τὴν ἐπομενην, ἥτις ἦτο Κυριακή.

Τὴν ἐπιούσαν λοιπὸν ἠγέρθησαν πολὺ πρῶτ', διότι εἰς τὰ χωρία ἐγείρονται ἔνωρὶς πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, καὶ μετέβησαν ὅλοι εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Μετὰ τὴν λειτουργίαν ἐπέστρεψαν εἰς τὴν φιλικὴν οἰκίαν, ἐν τῇ ὁποία ἀντὶ καφῆ ἔπιον παχὺ καὶ εὐγευστον γάλα. Ἐπειτα πάλιν ὁ Θεμιστοκλῆς ἐξῆλθε μετὰ τοῦ φίλου του εἰς ἐκδρομήν, τὴν δὲ μεσημβρίαν ἐπανῆλθεν. Μετ' ὀλίγον ἡ τράπεζα ἦτο ἐτοίμη, ἐκάθισαν ὅλοι καὶ ἔφαγον μὲ μεγάλην ὄρεξιν. Μετὰ μεσημβρίαν δὲ λέγει ὁ οἰκοδεσπότης.

— Ἄς ὑπάγωμεν τώρα εἰς τὴν πλατεῖαν, νὰ ἴδῃ ὁ μικρὸς τὸν χορόν.

Ὀλίγον ἔξωθεν τοῦ χωρίου, εἰς τοὺς πρόποδας λόφου καὶ ἔμπροσθεν ὀλίγων δένδρων, ἦτο ἡ πλατεῖα. Ἐκεῖ οἱ χωρικοὶ ἐχόρευον κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν. Εἰς τὴν πλατεῖαν ἦτο κόσμος πολὺς, ὁλοσχεδὸν οἱ κάτοικοι. Μετ' ὀλίγον νέοι καὶ νεάνιδες ἤρχισαν νὰ χορεύωσιν. Οἱ χορευταὶ καὶ αἱ χορεύτριαι ἦσαν ὅλοι ἐνδεδυμένοι τὴν ἐσορτάσιμον χαρίεσσαν ἐνδυμασίαν των. Νέος τις βοσκὸς, ἰστάμενος εἰς τὸ μέσον τῶν χορευόντων, ἔπαιζεν ἀρμονικῶς τὴν φλογέραν του, καὶ ὁ χορὸς ἤρχισε ζωηρὸς, συνοδευόμενος καὶ μὲ ἄσματα, τὰ ὁποῖα οἱ χορευταὶ ἔψαλλον ἐναλλάξ κατὰ ἡμιχόρια.

Ἐχόρευαν διαφόρους χορούς, τὸν συρτόν, τὸν καλαματιανόν, τὸν ἀντικρυστόν καὶ τὴν τράταν, τὴν ὁποίαν κατ' ἐξοχὴν χορεύουσιν αἱ Μεγαρίτισσαι. Ὁ Θεμιστοκλῆς μετὰ θαυμασμοῦ ἔβλεπε τὸν ζωηρὸν ἑλληνικὸν χορὸν καὶ ἐμακάριζε τοὺς χωρικοὺς, οἱ ὁποῖοι γνωρίζουσι νὰ ζῶσι τόσον καλῶς, ἐργαζόμενοι τὰς καθημερινὰς καὶ διασκεδάζοντες τὰς ἐσορτάς.

Περὶ τὴν ἐσπέραν ὁ πατὴρ μετὰ τοῦ μικροῦ υἱοῦ του ἀπεχαιρέησαν τοὺς φίλους των, οἵτινες τόσον περιποιητικοὶ ἐδείχθησαν πρὸς αὐτούς, καὶ ἀνεχώρησαν εἰς Ἀθήνας.

« Δάλει καίρι ». — « Ἐπαίνει τὰ καλά ».

II : 4. Περὶ τῆς Ὀλυμπίας.

Ὀλίγαι χῶραι τῆς γῆς εἶδον τόσῃν δόξαν καὶ τόσῃν λαμπρότητα, ὅσῃν ἡ μικρὰ κοιλὰς τῆς Ἠλείας, ἡ Ὀλυμπία.

Ἡ Ὀλυμπία κεῖται παρὰ τὸν Ἀλφειὸν ποταμόν παρ' αὐτὴν

δὲ ρέει καὶ ἄλλος μικρὸς ποταμὸς, ὁ Κλάδιος, ἐκβάλλων εἰς τὸν Ἄλφειόν. Ἡ Ὀλυμπία δὲν ἦτο πόλις, ἀλλὰ χῶρος ἱερός, ἀφιερωμένος εἰς τὸν Ὀλύμπιον Δία, τὸν μέγιστον θεὸν τῶν Ἑλλήνων, τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε καὶ ναὸς μέγιστος καὶ λαμπρότατος, ἐν αὐτῷ δὲ ὑπῆρχε χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τοῦ Διός, ἔργον τοῦ περιφήμου Φειδίου.

Τόσον δὲ θαυμάσιον καὶ μεγαλοπρεπὲς ἦτο τὸ ἄγαλμα τοῦτο, ὥστε ἔλεγον, ὅτι ὁ Ζεὺς κατέβη εἰς τὴν γῆν καὶ εἶδεν αὐτὸν ὁ Φειδίας, ἢ ὁ Φειδίας ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἶδε τὸν Δία. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο ἦτο τόσον ὑψηλόν, ὥστε, ἂν καὶ ὁ Ζεὺς ἦτο καθήμενος ἐπὶ θρόνου, εἶχεν ὕψος 40 ποδῶν.

Πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ὑπῆρχε καὶ ναὸς τῆς Ἥρας, ἐν αὐτῷ δὲ τὸ ἄγαλμα τῆς Ἥρας καὶ ἄλλων θεῶν, ἔτι δὲ τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἑρμοῦ, ἔργον θαυμάσιον τοῦ μεγάλου καλλιτέχνου Πραξιτέλους. Τὸ περίφημον τοῦτο ἄγαλμα ἀνευρέθη καὶ σώζεται εἰς τὸ Μουσεῖον Ὀλυμπίας.

Εἰς τὴν Ὀλυμπίαν ἐτελοῦντο ἀνὰ πᾶν τέταρτον ἔτος οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες, εἰς τοὺς ὁποίους συνήρχοντο οἱ ἐκ πάντων τῶν μερῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐκ τῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν Ἕλληνες. Αἱ δὲ πόλεις ἔπεμπον ἀντιπροσώπους, οἵτινες ἐλέγοντο θεωροί, καὶ προσέφερον θυσίας εἰς τὸν Δία, ὡς καὶ ἄλλα ἀφιερῶματα. Μετὰ δὲ τὰς θυσίας ἐτελοῦντο οἱ περίφημοι Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες· ἦσαν δὲ οὗτοι ἀγῶνες δρόμου, πάλης, πυγμῆς, ἄλματος, δίσκου, ἄρματοδρομίας καὶ ἵππασίας. Οἱ δὲ νικῶντες εἰς τοὺς ἀγῶνας τοὺς ἐλάμβανον στέφανον κοτίνου (ἀγριελαίας).

Τόσον δὲ ἔνδοξοι ἐλογίζοντο οἱ ἀγῶνες οὗτοι, ὥστε ὁ ἀπλοῦς οὗτος στέφανος ἐθεωρεῖτο πολυτιμότερος ἢ ἂν ἦτο ἐκ χρυσοῦ. Οἱ δὲ κριταὶ τῶν ἀγῶνων ὠνομάζοντο ἑλλανοδίκαί, διώριζον δὲ αὐτοὺς οἱ Ἥλειοι. Οἱ ἀγῶνες ἐτελοῦντο εἰς τὸ Ὀλυμπιακὸν, στάδιον καὶ τὸ ἵπποδρόμιον.

Τὸ στάδιον περιεβάλλετο πανταχόθεν ὑπὸ κλιτύων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐκάθηντο οἱ θεαταί. Πέριξ τοῦ σταδίου ἦτο ἄλλος ἀγριελαίων καὶ λεῦκαι δὲ πολυπληθεῖς ἐφύοντο ἐν τῇ ταπεινῇ ἐκείνῃ κοιλάδι, καὶ πλάτανοι πολλοὶ παρὰ τὰς ὄχθας τῶν παραρρεόντων ποταμῶν. Ἐν γένει δὲ ὅλος ὁ τόπος, ὁ ἐντὸς τῆς Ἄλτεως καὶ ὁ ἐκτός, ἐσκιάζετο ὑπὸ πευκῶν καὶ μεγαλοπρεπῶν δένδρων, διὰ μέ-

σου δὲ τοῦ πρασίνου φυλλώματος ἔλαμπον καὶ ἠκτινοβόλουν οἵ ναοὶ καὶ τὰ ἀφιερώματα.

Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐτελοῦντο τὸ θέρος. Ἰκανὸν χρόνον πρὸ τῆς ἑορτῆς ἀνήγγελλον αὐτὴν οἱ κήρυκες τῶν Ἠλείων. Τὸ κήρυγμα τοῦτο ἔφερε πανταχοῦ τὴν εἰρήνην ἀπὸ τῆς ἡμέρας δέ, καθ' ἣν ἠκούετο ἔν τινι χώρᾳ, ἕκαστος ἠδύνατο ἀφόβως νὰ διέσκηται καὶ δι' ἐχθρικῆς γῆς μεταβαίνων εἰς Ὀλυμπίαν.

Τὸ ἀγαλμα τοῦ Ἑρμοῦ εἶνε ἀριστοῦργημα τέχνης καὶ διὰ τοῦτο θαυμάζεται ὑπὸ πάντων τῶν σοφῶν καὶ καλλιτεχνῶν διὰ τὴν τελειότητα αὐτοῦ.

ΙΟΣ. Ἡ τελευταία ἡμέρα τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων.

Τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς ἐγίνετο ἡ ἐπίσημος ἀνακήρυξις τῶν νικητῶν. Εἰς τοὺς νικητὰς δὲν ἐδίδοντο χρηματικὰ βραβεῖα, διότι οἱ Ἕλληνες δὲν ἠγωνίζοντο περὶ κέρδους, ἀλλὰ περὶ τιμῆς.

Παῖς, τοῦ ὁποίου καὶ οἱ δύο γονεῖς ἔζων, ἔκοπτε διὰ χρυσῆς μαχαίρας κλάδους ἐκ τῆξιερᾶς ἀγριελαίας, ἣτις ἐφύετο ἐντὸς τῆς Ἄλτεως. Ἐκ τῶ κλάδων τούτων κατεσκευάζον στεφάνους, εἰς δὲ τῶν ἑλληνοδικῶν, λαμβάνων αὐτοὺς ἀνὰ ἓνα, ἔστεφε τοὺς νικητὰς, ἐνῶ ὁ κῆρυξ μεγαλοφώνως ἐξεφώνει τὸ ὄνομα ἐκάστου αὐτῶν, τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τῆς πατρίδος αὐτοῦ, οἱ δὲ θεαταὶ ἐπευφίμουν.

Ἡ νίκη εἰς τοὺς ἀγῶνας τούτους ἐθεωροεῖτο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μεγίστη τιμὴ· οἱ ποιηταὶ ἐξύμουν τοὺς νικητὰς, οἱ δὲ ἀνδριάντες αὐτῶν ἰδρύνοντο ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς Ἄλτεως. Ὅχι δὲ μόνον αὐτοὶ καὶ αἱ οἰκογένειαι τῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ Πατρίς αὐτῶν ἐδοξάζετο. Ὅτε ὁ νικητὴς ἐπέστρεφεν εἰς τὴν πατρίδα του, οἱ συγγενεῖς, οἱ φίλοι καὶ οἱ ἄλλοι πολῖται προὔπντων αὐτὸν πρὸ τῶν πυλῶν τῆς πόλεως καὶ τὸν εἰσηγον εἰς αὐτὴν ἐνδεδυμένον πορφυραῖν στράλιν, ἐπὶ ἄρματος, συρομένου ὑπὸ τεσσάρων λευκῶν ἵππων.

Πόλεις δὲ τινες, ὑποδεχόμεναι τὸν Ὀλυμπιονίκην, ἐκρήμνηζον μέρος τοῦ τείχους, ἵνα εἰσέλθῃ οὗτος, δηλοῦσα, ὅτι, ὅταν ἔχωσι τοιοῦτους ἀνδρας, τὰ τείχη εἶναι περιττά. Ἐν δὲ τῇ Σπάρτῃ εἰς τοὺς Ὀλυμπιονίκας παρείχετο ἡ τιμὴ νὰ ταχθῶσι κατὰ τὴν πρό-

την μάχην ἐν τῇ ἐπικινδυνότητι θέσει. Ἐσήμαινε δὲ τοῦτο, ὅτι ἡ πατρις ἐνεπιστεύετο εἰς τὴν ἀνδρείαν αὐτῶν τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν δόξαν αὐτῆς.

Μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῶν νικητῶν, ἐγίνοντο θυσίαι, οἱ δὲ Ἡεῖοι παρέθετον μέγα δεῖπνον εἰς τοὺς νικητὰς. Ἡ τελευταία αὕτη ἡμέρα ἦτο ἐν γένει ἡμέρα κοινῆς εὐθυμίας, ἥτις ἐκορυφούτο, ὅτε μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἐμετριάζετο ὁ καύσων καὶ αὖρα ἐλαφρὰ ἐδρόσιζε τοὺς συμπότας.

Τότε ἐν τῇ αἰθρία θερινῇ νυκτί, ὑπὸ τὸ φέγγος τῆς σελήνης καὶ τῶν ἀστέρων, ἡ κοιλὰς τῆς Ὀλυμπίας ὁμοίαζε πρὸς εὐρὺ στρατόπεδον, τὸ ὁποῖον ἐπανηγύριζεν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης μεγάλην καὶ ἔνδοξον νίκην. Ἐκ τῶν ἀπείρων φωτεινῶν σκηνῶν ἤκούοντο ἄσματα καὶ ὕμνοι ἐπινίκειοι καὶ μουσικὰ ὄργανα, ὄμιλοι δὲ διεσκέδαζον ἐν ὑπαίθρῳ ἢ περιήρχοντο τὰς σκηνας τῶν εὐθυμούντων.

Τὴν ἐπαύριον αἱ σκηναὶ συνεστέλλοντο, τὰ ἐπιπλα συνεσκευάζοντο καὶ ἐφορτώνοντο ἐπὶ ζῶων φορητῶν ἢ ἄμαξῶν, οἱ δὲ πανηγυρισταί, ἀποχαιρετίζοντες φίλους, παλαιούς ἢ ξένους, μεθ' ὧν πρό τινων ἡμερῶν δὲν ἐγνωρίζοντο, ἐξεκίνουν ἐπιστρέφοντες ἕκαστος εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα.

Ἡ νίκη εἰς τοὺς ἀγῶνας ἦτο μεγίστη τιμὴ καὶ εἰς τοὺς νικητὰς δὲν ἐδίδοντο χρηματικὰ βραβεῖα, διότι οἱ Ἕλληνες δὲν ἠγωνίζοντο περὶ κέρδους, ἀλλὰ περὶ τιμῆς.

106. Ὕμνος.

Ἐδῶ στήν ἕξακουστὴ μητέρα,

Ἐδῶ ἔς τὴν γῆν τὴν λατρευτὴν

Π' ἀδελφωθῆκανε μιὰ μέρα

Ἡ εὐμορφία κι' ἡ ἀρετὴς

Ἀγῶνες μᾶς καλοῦνε πάλι

Πολλοὶ χοροὶ κ' εὐγεντικοὶ

Ἐνθύμησις γλυκεία προβάλλει

Ἀπειρη λάμψ' ἑλληνική.

Ἐσὺ ποῦ φάνηκες πατρίδα,

Πηγὴ φωτὸς ἀληθινοῦ

Πᾶρε τοῦ ἡλίου τὴν ἀχτίδα

Ἀπ' τὴν γαλήνην τ' οὐρανοῦ.

Ἀναγνωσματάριον Μ. Ι. Ρώτη

Ἀπ' τῶν βουνῶν μας τὸ καυαίρι,

Ἀ' τοῦ πελάγους τὴν ὁρμὴν,

καὶ δὸς μας δύναμι καὶ χάρι,

Καὶ δὸς μας νίκη καὶ τιμὴν.

Ἕλληνες, ἄνδρες, νέοι, παιδιά,

Ἐλάτε τῆς παλαιστρας φίλοι·

Ἄς εὐχηθῆ τὸ κάθε χεῖλη,

Κ' ἄς τὸ θελήσῃ κι' καρδιά.

Ἐδῶ στήν ἕξακουστὴ μητέρα,

Ἐδῶ ἔς τὴν γῆν τὴν λατρευτὴν

Πάλι ν' ἀδελφωθοῦν μιὰ μέρα

Ἡ εὐμορφία κι' ἡ ἀρετὴν.

107. Ὁ θάνατος τοῦ Διαγόρα.

Ὁ Διαγόρας ἦτο Ῥόδιος, κατήγετο δὲ ἐκ τοῦ γένους τοῦ μεσσηνιακοῦ ἤρωος Ἀριστομένους. Κατὰ τὸν βίον αὐτοῦ ἠγωνίσθη εἰς πολλοὺς ἀγῶνας, καὶ πολλοὶ στέφανοι δόξης ἔστεψαν τὸ μέτωπον αὐτοῦ, ὁ δὲ ἀνδριάς του ἦτο ἰδρυμένος εἰς τὴν Ὀλυμπίαν.

Γέρον ἤδη ἦλθε καὶ πάλιν ὁ Διαγόρας εἰς Ὀλυμπίαν, ὄχι πλέον ἵνα ἀγωνισθῆ αὐτός, ἀλλ' ἵνα ἴδῃ τοὺς τρεῖς υἱοὺς του ἀγωνιζομένους.

Εἶδε δὲ καὶ τοὺς τρεῖς νικητὰς ὁ εὐτυχῆς πατήρ. Ὅτε ὁ ἔλλανοδίκης ἐπέθετεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν τοὺς στεφάνους, τὸ πλῆθος ἐπευφήμει αὐτοὺς μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἀκρατήτου. Ἄλλ' οἱ τρεῖς ἀδελφοί, ὁ Δημάγητος, ὁ Δωριεὺς καὶ ὁ Ἀκουσίλαος, ἀφήρεσαν ἕκαστος ἀπὸ τοῦ μετώπου αὐτῶν τὸν στέφανον, καί, συγχρόνως καὶ οἱ τρεῖς ἄνευ συνεννοήσεως, ἔξ ὑπερχειλιζούσης υἱκῆς εὐλαβείας καὶ ἀγάπης, ἐπέθηκαν αὐτοὺς ἐπὶ τῆς λευκοτρίχου κεφαλῆς τοῦ γεννήτορος· σηκώσαντες δὲ αὐτὸν εἰς τὸν ὄμον οἱ τρεῖς νέοι, τὸν περιέφερον εἰς τὸ στάδιον. Κραυγὴ ἐνθουσιασμοῦ ἀτελεύτητος ἐξῆλθε τότε ἐκ τοῦ στόματος χιλιάδων Ἑλλήνων.

Τὸν ἐνδοξον καὶ εὐτυχῆ γέροντα ἐξύμουν οἱ αὐλοί, ἐξύμουν αἱ λύραι, δι' ἀνθέων ἔρραιεν αὐτὸν τὸ πλῆθος, ἐνῶ οἱ εὐσεβεῖς υἱοὶ ἔφερον τὸν πατέρα εἰς τὸν βωμὸν τοῦ Διός. Ἐκεῖ δέ, ἐνῶ περιέβαλλε διὰ τῶν τρεμόντων βραχιόνων τὰς προσφιλεῖς κεφαλὰς τῶν τέκνων του, ἔκλινεν ὁ γέρον τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸν θάνατον καὶ ἀπέθανεν ἐν μέσῳ τῆς εὐτυχίας καὶ τοῦ θριάμβου.

«Τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς συγγενεῖς τίμα».

108. Ὁ Πρωτογένης καὶ αἱ ζωγραφίαι αὐτοῦ. α') Ὁ βίος αὐτοῦ.

Τοῦ Διαγόρα συμπολίτης διάσημος ὑπῆρξεν ὁ Πρωτογένης. Οὗτος κατ' ἀρχὰς ἦτο ἄσημος καὶ πτωχός, μεταχειριζόμενος τὸν χρωστήρα αὐτοῦ ἐν τοῖς ναυπηγείοις τῆς Ῥόδου, πρὸς βαφὴν πλοίων.

Ἄλλ' ἡ ἐπιμονὴ του ὑπέκλεπτε τὰς ὥρας, τὰς ὁποίας ἡ μεγαλοφυΐα του καθιέρου εἰς τὰ ἔργα τῆς ζωγραφικῆς. Εὐτυχῶς ὁ Ἀπελλῆς συνετέλεσεν, ὅπως ἐξέλθῃ τῆς ἀφανείας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔζη ὁ Πρωτογένης, κατὰ τὸν ἐξῆς μάλιστα περιεργὸν τρόπον.

τούτου δὲ πολὺς ὑπὲρ τοῦ πτηνοῦ ἠγείροτο ἐνθουσιασμός, ἕνεκα τοῦ ὁποίου καὶ παρεβλάπτετο τὸ κύριον ἔργον. Τοῦτο δυσηρέστησε τὸν ζωγράφον, ὅστις ζητήσας ἔλαβε τὴν ἄδειαν καὶ ἔσβυσε τὴν κέροδικα.

Ἄλλὰ τὸ μᾶλλον ὑπὸ τῶν ἀρχαίων θαυμαζόμενον ἔργον αὐτοῦ ἦτο εἰκὼν, ἣτις παρίστα τὸν Ἰάλλυσσον θηρευτὴν καὶ τὴν νέμφην Ῥόδον. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐφιλοτέχνησεν ὁ Πρωτογένης κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ῥόδου ὑπὸ Δημητρίου τοῦ πολιορκητοῦ. Συνέβη δὲ τὸ ἔξις :

Ἐν τῇ ἀκμῇ ἐφόδου τινὸς κατὰ τῆς πόλεως, ἀνέφερον εἰς τὸν Δημήτριον, ὅτι ὁ Πρωτογένης, ὁ διάσημος Ῥόδιος ζωγράφος, ἐξηκολούθει εἰς τινα κῆπον ἐν τῷ προαστείῳ, καθ' οὗ ἐπετέθη, νὰ ζωγραφῇ εἰκόνα παριστῶσαν τὸν Ἰάλλυσσον ὑπὸ τύπον θηρευτοῦ. Προσβεία πολιτῶν ἦλθεν ἐκλιπαροῦσα αὐτόν, ὅπως φεισθῆ τῷ ἀριστουργήματι.

Ὁ Δημήτριος, ἐκ φήμης γνωρίζων τὸν ζωγράφον, προσεκάλεσεν αὐτὸν ἐνώπιόν του καὶ τὸν ἠρώτησε, πῶς ἠδύνατο νὰ εἶναι τόσον ἀδιάφορος πρὸς τὴν τύχην τῆς πατρίδος του καὶ νὰ ἐξακολουθῇ ἡσύχως τὸ ἔργον αὐτοῦ. Ὁ Πρωτογένης ἀπήντησεν εὐφυῶς· «γινώσκω, ὅτι πολεμεῖτε κατὰ τοῦ λαοῦ, καὶ οὐχὶ κατὰ τῆς τέχνης».

Ὁ Δημήτριος, ὅστις εἶχε ψυχὴν δυναμένην νὰ ἐννοῇ τοιαύτην μεγαλόφρονα γλῶσσαν, ἐτοποθέτησε φρουράν, ὅπως ἀγρυπνῇ πρὸς ἀσφάλειαν τοῦ καλλιτέχνου καὶ τοῦ ἔργου αὐτοῦ.

Εἶναι γνωστόν, ὅτι ὁ διάσημος ζωγράφος πρὸς ἀποπερμάτωσιν τῆς εἰκόνης ταύτης εἰργάζετο ἐπὶ ἑπταετίαν, καὶ ὅτι, θέλων νὰ ζωγραφίσῃ κῦνα μὲ στόμα ἀφρίζον, ἀπεπειράθη μὲν πολλάκις, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχε νὰ παραστήσῃ τὸν ἀφρὸν μετὰ πάσης τῆς τελειότητος, ὅπως ἠθέλεν. Ὁργισθεὶς δὲ ἐπὶ τέλους ἔρριψε τὸν σπόγγον του ἐπὶ τῆς εἰκόνης. Τὸ τυχαῖον τοῦτο περιστατικὸν ἐπέτυχε πληρέστερον τῆς τέχνης. Ὁ σπόγγος πεσὼν ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ ῥύγχους τοῦ κυνός, ἀπετύπωσε τὸν ἀφρὸν φυσικώτατον.

«Γλώσσης κράτει». — «Δόμισαι πρὸ ἔργου».

109. Ἡ Ἀρκαδία.

Ἡ Ἀρκαδία εἶναι ὠραία καὶ γραφικὴ χώρα τῆς Ἑλλάδος, ἔχει δὲ χαρίεντας λόφους, σκιερὰ ἄλση, δροσερὰς κοιλάδας καὶ μαγευτικὰ δάση.

Δὲν ὑπάρχει γραφικώτερον ἀπὸ τὴν κοιλάδα τῆς Νέδας ἐν Ἀρκαδίᾳ, μεταξὺ Φιγαλείας καὶ Ἀνδριτσαίνης. Ἐνταῦθα σώζονται τὰ σεβαστὰ καὶ ἱερὰ ἐρείπια τοῦ μεγαλοπρεποῦς ἐν Φιγαλείᾳ γασφῆ τοῦ Ἀπόλλωνος.

Ὁ εὐμορφος Ὀλενὸς μὲ τὴν χιονοσκεπῆ κορυφὴν του, ἡ εὐγραμμὸς Ζήρεια, τὸ ἀγριωπὸν Παρθένιον καὶ τὸ μυθολογικὸν Λύκαιον, ὁ ἀρχαῖος οὗτος Ἀρκαδικὸς Ὀλυμπος, περικλείουσιν εἰς τοὺς εὐρεῖς καὶ βραχώδεις αὐτῶν κόλπους τὴν Ἀρκαδίαν. Εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐκράτουν αὐτὴν ὡς ἐν ἀποκλεισμῷ ἀπὸ τῆς κινήσεως καὶ τῆς ζωῆς τῆς ἄλλης Πελοποννήσου. Καὶ ἐντεῦθεν προῆλθεν ἡ παροιμία «Ἀρκαδίαν αἰτεῖς, μέγα αἰτεῖς», λεγομένη καὶ σήμερον ἐπὶ πράξεων, δυσκόλως ἐκτελουμένων.

Οἱ Ἀρκαῖοι τῆς ἀρχαιότητος ἐφημίζοντο ὡς λαὸς ποιμενικός. Τοῦτων ὁ βίος ἦτο πρότυπον ἀγνότητος καὶ εὐδαιμονίας, τὸ δὲ ὄνομα τῆς χώρας τῶν ἐχρησίμευεν ὡς σύμβολον φανταστικοῦ τύπου ποιμενικῆς εὐτυχίας καὶ παρθένων ἡθῶν.

Τόσον μάλιστα ἐθεωρεῖτο εἰδυλλιακὴ καὶ ζηλευτὴ ἡ εὐτυχὴς ζωὴ τῶν ἀρχαίων Ἀρκαδίων, ὥστε ὅλοι ἐζήλευον καὶ ἐπόθουν αὐτήν! ὡς ἰδεῶδες εὐδαιμονίας· ἐκόμπαζε δὲ πᾶς, ὅστις ἠδύνατο νὰ εἴπῃ, ὅτι εἶχε ζήσει μεταξὺ αὐτῶν, ἢ εἶχεν εὐτυχήσει ὡσαύτως ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ.

Ἡ φράσις «καὶ ἐγὼ ἐν τῇ Ἀρκαδίᾳ» κατέστη συχνὴ καὶ παροιμιώδης, ἀφ' ἧς μάλιστα ἐποχῆς ζωγράφος τις διάσημος μετεχειρίσθη αὐτήν, ὡς ἐπιγραφὴν εἰς μίαν τῶν ὤραιοτάτων αὐτοῦ εἰκόνων, ἣτις τότε ἐνεποίησεν ἀρίστην ἐντύπωσιν.

Ἐχρησίμευσεν ὁμοίως καὶ ὡς θελκτικὴ ἔκφρασις, ὑπενθυμίζουσα τὴν ἐφήμερον διάρκειαν τῆς εὐτυχίας καὶ τὴν θλίψιν, τὴν παραγομένην ἐξ ἀπολεσθέντος ἀγαθοῦ. Οὕτως ὁ γέρον, παρατηρῶν μετὰ συγκινήσεως τὰς παιδιὰς καὶ τὴν πλήρη εὐτυχίαν ἀθωότητα τῶν παιδίων, καὶ ἀναπολῶν τὸ παρελθόν, ἀνεφώνει. «Καὶ ἐγὼ ἐν τῇ Ἀρκαδίᾳ», ἦτοι «καὶ ἐγὼ ἤμην ποτὲ εὐτυχὴς καὶ ἀμέριμον παιδίον».

«Ἀρκαδαῖν αἰτεῖς, μέγα αἰτεῖς». — «Καὶ ἐγὼ ἐν τῇ Ἀρκαδίᾳ».

— 9A' νέ ραδὲν ἰ ρῆτ ρόβ
 ατνοζώο αβῆατνϛ

110. Οἱ Γορτύνιοι.

ἴκων ἰρίζλωνϛ νέ α) **Χαρακτῆρ αὐτῶν**

Τὸ βλέμμα τοῦ περιηγητοῦ κατ' ἔξοχὴν τέρπεται, ὅταν διέρχῃ τὴν τὴν Γορτυνίαν, τὴν μικρὰν αὐτὴν Ἑλβετίαν τῆς Ἑλλάδος. Αἱ τὴ διακρίνεται καὶ ὡς τόπος καὶ ὡς κοινωνία, ἔχει δὲ ἄνδρας προοδευτικούς καὶ φιλοπόνους.

Τὸ ἄπτονον καὶ σκληρὸν τοῦ ἐδάφους, τὰ ὄρη τῆς, αἱ δασώδεις γάραγγες, ἀποπνέουσι, φαίνεται, ἀέρα σιδηροῦχον, ἐνισχύον· α τὴν θέλῃσιν καὶ δραστηριότητα. Ἐπίσης τὰ ἄφθονα καὶ κρυσταλλώδη ὕδατα αὐτῆς δίδουσι τὸ ἄπαιστον καὶ ἀκούραστον τοῦ ῥεῦματός των εἰς τὸ πνεῦμα παντὸς Γορτυνίου.

Οἱ Γορτύνιοι εἶναι οἱ Ἀμερικανοὶ τῆς Ἑλλάδος. Ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν ὀρέων τῆς πατρίδος των, ἀπὸ τῆς ἀγόνου χώρας τῆς γεννήσεως των, χύνονται ὡς ποταμοὶ ἐκείνης καθ' ὅλην τὴν πεδινὴν Πελοπόννησον, προσφέροντες ἐργασίαν καὶ συλλέγοντες χρῆμα.

Εἰς τὰς Πάτρας, εἰς τὴν Ἠλείαν, εἰς τὴν Τριφυλίαν, εἰς τὴν Μεσσηνίαν, παντοῦ, ὅπου βλέπουσι χῶρον γῆς εὐφόρου, κενὸν κοινωνίας, ἀσυνοίκητον, εἰσχωροῦσι μετὰ θάραυρος. Καὶ εἰς τὸ ἐμπύριον τῶν κομποπόλεων, καὶ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τὴν ἀγροτικὴν, καὶ εἰς τὰς ὑπηρεσίας τὰς ἀστικὰς, μεταξὺ μικρῶν καὶ μεγάλων ἐπαγγελμάτων καὶ τάξεων, παντοῦ προσαρμόζονται.

Οἱ Γορτύνιοι εἶναι οὕτως εὐπεινὸν σφῆνες πληροῦσαι πᾶν τὸ κενὸν· μεγαλέμποροι, κτηματῖαι, μικρέμποροι, μικροκτηματῖαι, πλανόδιοι μικροπωληταί, ὑπηρεταί, στηλβωταί ὑποδημάτων.

Ὁ μικρὸς Γορτύνιος, ὁ γεννηθεὶς εἰς τὴν τελευταίαν τῆς κοινωνικῆς κλίμακος βαθμίδα, βλέπει πρὸς τὰς ὑψηλοτέρας, ἅμα συναισθανθῆ τὴν κοινωνικὴν του ὑπαρξίν. Διδάσκεται, ἀκούει, σκέπεται, ἐπὺς νὰ φθάσῃ εἰς τὴν κορυφὴν τῆς κλίμακος. Καὶ φθάνει, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ὄχι δι' ἀλμάτων ἐπικινδύνων, οὔτε δι' ἐπιχειρήσεων παρατόλμων, οὔτε ἀρπαζόμενος ὑπὸ τῆς τύχης ἀπὸ τὰς τριχὰς τῆς κεφαλῆς. Φθάνει δι' ἐπιμονῆς καὶ ὑπομονῆς, ἀποταμεύων ὡς ἔργου καὶ ἐργαζόμενος ὡς μέλισσα.

Εὐκόλως οἱ Γορτύνιοι ἐκπατρίζονται, ἀλλ' οὐδέποτε λησμονοῦσιν τὸν τόπον τῆς καταγωγῆς των. Καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀπὸ 30 καὶ 40 ἐτῶν ἐγκατεστημένου μαζοῦ τῆς Γορτυνίας καὶ ἑλληνικῆς ἀκόμη

λέγονται Γορτύνιοι. Οἱ Γορτύνιοι εἶναι φιλόξενοι καὶ φημίζονται ἐπὶ τούτῳ.

«**Τοῦ πτωχοῦ νὸ νόμισμα ὁ χρόνος.**— «**Χρόνου φεῖδου.**»

β') Αἱ ἀρεταὶ τῶν.

Ὁ μικρὸς Γορτύνιος ἐν τῷ πτωχῷ αὐτοῦ οἴκῳ ἀνατρέφεται μετὰ τὸ τακτικώτατον οἰκιακὸν μάθημα. «Κύτταξε νὰ μεγαλώσης καὶ νὰ κάμης χρήματα».

Βλέπει ὁ μικρὸς τὰ ἄλλα τοῦ χωρίου παιδιά ἐπανερχόμενα ἐξ Ἀθηνῶν, ἐκ Πατρῶν, ἐκ Πύργου, ἐκ Καλαμῶν, εὐπρεπῶς ἐνδεδυμένα καὶ καλῶς συμπεριφερόμενα· ἀκούει, ὅτι αὐτὰ ἐνούμφευσαν ἀδελφὰς ἢ σπουδάζουσιν ἀδελφούς, ἢ ἐπλήρωσαν πατρικὸν χρέος ἢ ἀπέκτησαν περιουσίαν. Καὶ αὐτὸς ἀντὶ νὰ θέλῃ νὰ μένῃ, ὅσον τὸ θανατὸν περισσότερον, εἰς τὴν μητρικὴν ἀγκάλην, σκέπτεται πότε νὰ μεγαλώσῃ, διὰ νὰ φθάσῃ τὴν ζηλευτὴν τύχην τῶν ἄλλων.

Ἄλλὰ ποῦ θὰ εὔρη τὴν τύχην ; Ἀδιαφορεῖ, ἂν θὰ τὴν εὔρη ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος· θὰ δοκιμάσῃ πρῶτον ἐντὸς, καὶ ἐν ἀποτυχίᾳ, θὰ ἀπέλθῃ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Καὶ διὰ τοῦτο σήμερον οἱ Γορτύνιοι εἶναι δι' ὅλην τὴν Ἑλλάδα ὅ,τι διὰ τὸν τότε γνωστὸν κόσμον οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, οἱ συνοικίζοντες τὴν Μασσαλίαν καὶ κατακλύζοντες τὰ παράλια τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ἡ στοργὴ τῶν πρὸς τὸν πατρικὸν οἶκον εἶναι ἀξία θαυμασμοῦ. Αὐτὰ τὰ ἀνυπόδητα καὶ πτωχὰ παιδιά, φεύγοντα ἀπὸ τῆς πατρίδος τῶν, ἕνα τρέφουσι πόθον, πῶς νὰ φανῶσι χρησιμώτερα εἰς τοὺς οἰκείους τῶν. Τὰ ἑράκη αὐτῶν καλύπτουσι τὰ εὐγενέστερα τῶν αἰσθημάτων.

Ἐν τῇ φιλοπατρίᾳ τῶν Γορτυνίων ὄλων ἀνευρίσκει τις καὶ δόξαν φιλαυτίας καὶ ἐγωϊσμοῦ. Οἱ ἴδιοι καυχῶνται διὰ τὴν λαμπράν, πρᾶγματι, ἱστορίαν τῆς Γορτυνίας, ὅτι ἐγέννησε πολλοὺς ἀνδρας φιλογενεῖς καὶ γενναίους, καὶ πρὸ καὶ κατὰ τὸν ἀγῶνα, καὶ μετ' αὐτόν, μεγάλως ἐργασθέντας ὑπὲρ τῆς πατρίδος.

Καυχῶνται, ὅτι ἀντιπρόσωποι τῆς Γορτυνίας συμμετέσχον ἐπὶ πλεῖστον εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς χώρας, καὶ ἰδίως ὁ ἀείμνηστος Πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος Θεόδωρος Δηλιγιάννης. Τούτου τὴν συγγεράν δολοφονίαν βραβεύει καὶ κερταύει ἡ ἐπιτροπὴ τῆς Παιδείας καὶ τῆς ἑπιστήμης ὑπῆρξε σέμνωμα καὶ ἐγκαλλώπισμα.

Ἄλλ' ἢ μεγίστη καύχησις αὐτῶν εἶναι, ὅτι ἐκ μικρῶν προάγονται εἰς μεγάλους καὶ ἐκ τῶν πτωχῶν ἀναδεικνύονται εὐποροὶ καὶ ἐν γένει εὐτυχεῖς· διότι ὁ Γορτύνιος μεθ' ἑαυτοῦ, ὡς περιήπτον, φέρει μοναδικὸν ἐφόδιον, τὴν φιλοπονίαν του, ἔχει ὁδηγὸν ἄγρουπνον καὶ ἀχώριστον, τὴν δραστηριότητά του, καὶ θεωρεῖ ἐπιωφελεῖ σκοπὸν τοῦ βίου του τὸ «ἔργον οὐδὲν ὄνειδος».

«*Στέργε μὲν τὰ παρόνια, ζητεῖ δὲ τὰ βελτίω.*»

111. Ἡ φρόνησις.

Ἄν τὸ πλοῖον τῆς ζωῆς μας		Εἰς λιμένα εὐτυχίας
φρύνῃσις νὰ πλοιαρχῇ,		θέλει κατευοδωθῇ.

(Δ. *Μελᾶς*)

112. Δισκοβολία.

Τὸ Στενὸν εἶναι χωρίον, ὄχι πολὺ μακρὰν τῆς Τριπόλεως, καὶ πανηγυρίζει τὴν 25ην Μαρτίου μετ' εὐθυμίας καὶ χαρᾶς. Ἡ ἡμέρα αὕτη, ὡς Ἐθνικὴ ἑορτὴ μας, εἶναι ἀγαπητὴ εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος τελοῦνται δοξολογίαι.

Τὸ χωρίον Στενὸν ἀπὸ κρωϊᾶς ἦτο εἰς κίνησιν· ὅλοι οἱ χωρικοὶ μετέβησαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἐνδεδυμένοι τὴν ἑορτινὴν αὐτῶν ἐνδυμασίαν, καὶ παρέστησαν εἰς τὴν δοξολογίαν. Αἱ πλεῖστοι οἰκίαι ἦσαν ἐστολισμέναι διὰ σημαῖων. Οἱ δὲ μαθηταί, ἐν τάξει καὶ βήματι ζωηρῷ, ἐπιστρέφουσιν ἐκ τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸ σχολεῖον. ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ διδασκάλου καὶ κρατοῦντες ἀνὰ χεῖρας κλάδους δάφνης καὶ μυρσίνης, ᾄδοντες δὲ τὸν Ἐθνικὸν Ὕμνον.

Μετὰ μεσημβρίαν ἐξῆλθον εἰς τὴν ἔξοχὴν οἱ πλεῖστοι τῶν χωρικῶν, καὶ διασκεδάζουσι τραγυδοῦντες καὶ χορεύοντες.

Εἷς τινὰ στενὴν πεδιάδα, μεταξὺ δύο λόφων, ἢ ὅποια ὁμοιάζει πρὸς ἀρχαῖον στάδιον, εἶναι συνηγμένοι πολλοὶ νέοι εὐρωστοί, ῥωμαλέοι καὶ εὐμορφοί· εἶναι τὰ παλληκάρια τοῦ χωρίου. Πάντες οἱ νέοι οὗτοι, ἐκδυθέντες τὰ ἐπανωφόρια, ἐτοιμάζονται νὰ ῥίψωσι τὸν δίσκον, νέον ἀγώνισμα, εἰς τὸ ὁποῖον πρὸ ὀλίγου ἤρχισαν νὰ ἀσκῶνται, ἀφ' ὅτου ἐνίκησε κατὰ τοὺς πανελληνίους ἀγῶνας συμπαλίτης αὐτῶν, ἀναδειχθεὶς πρῶτος νικητῆς τοῦ δίσκου. Εἶναι ἀρχαῖον ἀγώνισμα ὁ δίσκος, ἀγαπητὸν καὶ σήμερον εἰς τοὺς φίλους τῆς γυμναστικῆς καὶ ἀπὸ τὸν ἑθνικὸν ἑορταστικῆς Πολιτικῆς

Ἴδου εἷς νέος, κρατῶν τὸν δίσκον εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα, ἔρχεται καὶ ἴσταται εἰς τὸ ὠρισμένον μέρος, τὸ ὁποῖον ἐσχεδίασαν ἐν εἰδει βαιβίδος. Ἐκεῖθεν δὲ ἐκσφενδονίζει αὐτὸν μακρὰν.

Τότε πάντες χειροκροτοῦσιν· ἔπειτα ἔρχεται ἄλλος καὶ λαμβάνει τὸν δίσκον, τὸν ὁποῖον καὶ αὐτὸς ἐκτινάσσει ἀπὸ τοῦ ὠρισμένου μέρους. Ὁ δίσκος πετᾷ καὶ φθάνει σχεδὸν τὸ σημεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἔπεσε κατὰ προῶτον. Τὸ πλῆθος χειροκροτεῖ πάλιν. Καὶ ἄλλοι πολλοὶ ὀρίπτουσι τὸν δίσκον, φιλοτιμούμενοι καὶ ἀμιλλώμενοι, τίς νὰ ὑπερβῇ τὸν ἄλλον.

Τέλος, νέος τις εἰκοσιπενταετής, εὐρωστος, εὐχαρις καὶ γελαστός, λαμβάνει εἰς τὴν στιβαρὰν χεῖρα αὐτοῦ τὸν δίσκον καὶ παίζει αὐτὸν, ὡς νὰ εἶναι μῆλον ἢ πορτοκάλιον. Ἔρχεται λοιπὸν οὗτος εἰς τὸ σημεῖον, κρατῶν τὸν δίσκον εἰς τὴν ἐπαλάμην του καὶ κινῶν ἰσχυρῶς τὴν χεῖρα, πετᾷ αὐτόν· ὁ δίσκος, διαγράψας καμπύλην γραμμὴν, ἔπεσε δέκα μέτρα μακρότερον ἀπὸ τὰ σημεῖα τῶν ἄλλων. Πάντες τότε ἐφώναζον καὶ ἐχειροκρότουσαν.

— Εὔγε ! Εὔγε ! καύχημα τοῦ χωρίου μας.

Ὁ νέος οὗτος, ὁ ἀληθινὸς λεβέντης, ὁ ὁποῖος ὑπερτέρησεν δόλους, εἶναι γνωστός ὡς ὁ πρῶτος δισκοβόλος τῆς Ἑλλάδος· διότι εἰς τοὺς πτανελληνίους ἀγῶνας ἐνίκησεν, πολλάκις ἀναδειχθεὶς πρῶτος νικητὴς τοῦ δίσκου. Εἶναι δὲ καὶ διδάσκαλος ἐν Ἀθήναις, καὶ φίλος τῶν καλῶν παιδιῶν καὶ τῆς γυμναστικῆς.

«Καιρὸς παντὶ πράγματι». — «Γνωσὶ σαυτὸν».

113. Οἱ σύντροφοι.

Συντρόφους διάλεγε καλοὺς, ἂν θές καὶ σὺ καλὸς νὰ γένῃς,	Καὶ μὴ συζῆς μὲ τους χολοὺς γιατὶ θὰ μάθῃς νὰ κωλαίνῃς.
---	--

Βηλαρᾶς

114. Ἡ νῆσος Ρόδος.

α') Ἡ Ρόδος τὸ πάλαι.

Εἰς τὸ πέλαγος, μεταξὺ Κρήτης καὶ Μικρᾶς Ἀσίας, κεῖται περικαλλὴς καὶ ἔνδοξος νῆσος, ἡ Ῥόδος. Αὕτη ἦτο ἄλλοτε πολυώνυμος, ἀλλ' ἤδη φέρει τὸ ὄνομα τοῦ καλλίστου ἀνθους. Τὴν γένεσιν Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ το Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

καὶ καταγωγὴν ταύτης περιβάλλει ὁ ἐξῆς χαριέστατος μῦθος.

Ὅτε ὁ Ζεὺς καὶ οἱ ἄλλοι Ὀλύμπιοι Θεοὶ διένειμαν τὴν γῆν, ἢ Ῥόδος ἦτο κεκρυμμένη εἰς τὰ ἄλυμνα βάθη. Ὁ Ἀπόλλων ἦτο ἄπῳν καὶ οὐδεὶς ἔστυρε τὸν λαχὸν αὐτοῦ, διὰ τοῦτο ὁ ἄγνός τοῦ ἡλίου θεὸς ἔμεινεν ἄνευ κλήρου. Τούτου ὅμως ἐμνήσθη ὁ Ζεὺς καὶ νέαν ἠθέλησε νὰ κάμῃ διανομήν.

Ὁ Ἀπόλλων ὅμως δὲν συγκατετέθη, διότι εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης εἶδεν ἀξιονομένην γῆν, γόνιμον εἰς ἄνδρας καὶ εὐμενῆ εἰς ποιμένα. Προσεκάλεσε δὲ τοὺς Θεοὺς νὰ προσφέρωσι μετὰ τοῦ Λιὸς τὸν μέγαν ὄρκον, ὅτι ἢ εἰς τὸν λαμπρὸν αἰθέρα μέλλουσα νὰ ἀναφανῆ νῆσος, θὰ ἦτο γέρας αὐτοῦ αἰδίων. Οἱ λόγοι οὗτοι ἐξεπληρώθησαν ἀληθῶς, καὶ οὕτως ἐβλάστησεν ἐκ τῆς ὑγρᾶς θαλάσσης ἡ νῆσος.

Ἀρχαιόταται πόλεις τῆς Ῥόδου ἀναφέρονται τρεῖς, ἡ Λίνδος, ἡ Κάμειρος καὶ ἡ Ἰάλυσσος. Οἱ κάτοικοι αὐτῶν, καὶ μάλιστα οἱ Λινδιοὶ, ἐπεχείρησαν μακρὸς πλόας. Αἱ νῆες αὐτῶν διέπλεον τὴν Μεσόγειον καὶ μετὰ δικαίας ὑπερηφανείας οἱ Ῥόδιοι ἔλεγον, «Ἡμεῖς δέκα Ῥόδιοι, δέκα ναῦς».

Οἱ Ῥόδιοι ἦσαν λαὸς νοήμων, δραστήριος καὶ ἐμπορικός. Τοσαύτην εἶχον ἐμπειρίαν καὶ ἰσχύν, ὥστε ἐπὶ μακρὸν διετήρησαν τὸ μονοπώλιον τοῦ ἐμπορίου εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Εὐξείνιον Πόντον. Τὴν εὐπορίαν αὐτῶν καὶ τὸν πλοῦτον ἐνεκωμίασε μὲν ὁ Ὅμηρος, παρέστησεν ὅμως διὰ θαυμασίας παραβολῆς ὁ Πίνδαρος, λέγων, ὅτι «ὁ Ζεὺς ἔβρεξεν ἐπὶ τῆς Ῥόδου χρυσὴν βροχήν».

Ἐκτὸς τοῦ πολυθηλήτου Κολοσσοῦ, ἡ Ῥόδος περιεῖχε περὶ τὰς τρεῖς χιλιάδας ἀγαμάτων, ἐν οἷς ἑκατὸν ἦσαν μέγιστα καὶ ἀξιοθαύμαστα. Τὰ ἀγάλματα ταῦτα, τὰ πολλὰ θέατρα, αἱ ἀκαδημαί, τὰ γυμνάσια, οἱ ναοί, τὰ ἡρῶα καὶ τὰ λοιπὰ δημόσια μνημεῖα, καθίστων πάγκαλον τὸ ἄστυ.

Οἱ λιμένες, τὰ ναυπηγεῖα αὐτῆς καὶ αἱ δεξαμεναί, ὅπου αἱ νῆες ἐναυπηγοῦντο καὶ ἐπεσκευάζοντο, εἴλκυον τοὺς πλέοντας πρὸς τὴν Ῥόδον καὶ θέλοντας νὰ διακόψωσι τὸν πλοῦν αὐτῶν.

Οὐχ ἦττον προετιμᾶτο ἡ Ῥόδος καὶ ἕνεκα τῶν συνετῶν αὐτῆς ναυτικῶν νόμων, οἵτινες τὰ μέγιστα συνετέλεσαν εἰς τὴν εὐημερίαν αὐτῆς. Οἱ νόμοι οὗτοι, ἰσχύοντες εἰς ὅλας τὰς ἀκτὰς καὶ τοὺς λιμένας τῆς Μεσαζιῆς, ἦσαν τὸ ἀπὸ τῶν ἐκπαιδευτικῶν Πολιτικῶν ἀνε-

γνωρίσθησαν, ὥστε κατ' ἀρχὰς οἱ Ῥωμαῖοι καὶ μετ' αὐτοὺς τὰ πλεῖστα τῶν νεωτέρων ἐθνῶν παρέλαβον αὐτούς.

«*Κινδύνευε φρονίμως*». — *Τὰ δίκαια κρῖνε*».

6) Ἡ Ρόδος τὴν σήμερον.

Τοιαύτη ἦτο τὸ πάλοι ἡ λαμπρὰ καὶ ἔνδοξος αὐτὴ νῆσος, ἣν καθίστων ὠραιότεραν ὁ διαυγῆς αὐτῆς οὐρανός, τὸ εὐκραές κλίμα καὶ τὰ ἀριστουργήματα τῆς γλυπτικῆς, τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ τῆς ζωγραφικῆς. Ἀλλὰ σήμερον πᾶσα ἡ λαμπρότης, ὁ πλοῦτος καὶ ἡ δόξα τῶν ἀγερώχων Ῥοδίων ἐξέλιπον.

Καὶ ἦδη, ὁ προσπελάζων εἰς τὰς σιωπηλὰς καὶ σχεδὸν ἐρήμους αὐτῆς ἀκτὰς, εὐθύς ἐξ ἀρχῆς κατέχεται ὑπὸ μελαγχολίας. Οἱ λιμένες ἐχώσθησαν καὶ ὁ ναύτης ἀποφεύγει τὸν στενὸν εἰσπλοῦν τοῦ Μανδρακίου καὶ διακυμαίνεται εἰς ἀνοικτὸν πέλαγος. Ποῦ ἡ ἐμπορικὴ κίνησις καὶ τὰ πανταχόθεν ἀπ' Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως συρρέοντα ἐμπορεύματα ; Ποῦ αἱ σχολαὶ τῆς καλλιτεχνίας καὶ τῆς ῥητορικῆς, εἰς τὰς ὁποίας ἐξεπαιδεύθησαν οἱ ἀριστοὶ τῶν Ῥωμαίων στρατηγῶν καὶ ῥητόρων ;

Πάντα ταῦτα, δυστυχῶς, ἐξηφανίσθησαν καί, ἀντὶ τῆς λαμπρᾶς πόλεως Ἴπποδάμου καὶ Μιλησίου, βλέπει ὁ ἐπισκέπτης τὴν μεσαιωνικὴν πόλιν τῶν ἵπποτῶν, ἣτις περισφίγγεται ἐντὸς τείχους καὶ διατέμνεται ὑπὸ στενῶν σκολιῶν ὁδῶν. Εὐρίσκει ὁμῶς μνημεῖα, τὰ ὁποῖα ἀνήγειραν οἱ σιδηρόφρακτοι καὶ γενναῖοι ἐκεῖνοι ἱπποῦται, καὶ ταῦτα εἶναι τὰ μόνα τοῦ παρελθόντος ἀξιοθέατα λείψανα.

Ἄλλ' ἄρα γε νῆσος τοιαύτη, εὐγενὴς τὴν καταγωγὴν, προικισθεῖσα ὑπὸ ἐξαιρετικοῦ φυσικοῦ κάλλους καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων αὐτῆς κατοίκων λαμπρυνθεῖσα, ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὅπως προκαλῆ τὸν οἶκτον τοῦ θεατοῦ καὶ ζῆ μόνον ἐν τῷ παρελθόντι ; Αἰώνιος θὰ ἦτο ὑπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγόν, ἢ θὰ ἤρχοντο ἡμέραι, καθ' ἃς θὰ ἀνέτελλεν καὶ εἰς αὐτὴν ἡ ἐλευθερία καὶ θὰ ἐκυματίζεν ἡ γλαυκόχρους σημαία μας ;

Εὐτυχῶς ἐπεφάνη ἡ λαμπρὰ αὐτὴ ἡμέρα, καθ' ἣν ἡ Ῥόδος ἀπηλλάγη μὲ ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τῶν Τούρκων, ἀλλὰ περιῆλθεν ὑπὸ τὴν προσωρινὴν κατοχὴν τῆς Ἰταλίας. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὁ ἡμέτερος στόλος, ὅστις τόσους θριάμβους καὶ νίκας ἤφατο κατὰ τοὺς δύο ἐνδόξους πολεμοὺς μας, δὲν ἠδυνήθη νὰ καταλάβῃ τὴν Ρό-

δον καὶ τὰς ἄλλας περὶ αὐτὴν νήσους. Οἱ Ἴταλοί, περιελθόντες πρότερον μετὰ τῆς Τουρκίας εἰς πόλεμον ἕνεκα τῆς ἐν Λιβύῃ Κυρηναϊκῆς, εἶχον προκαταλάβῃ τὰ Δωδεκάνησα, ἐν οἷς πρωτίστως καὶ τὴν Ρόδον.

Ἐς ἐλπίσωμεν ἐν τούτοις, ὅτι αἱ νῆσοι αὗται ταχέως θὰ περιέλθωσιν εἰς ἡμᾶς, ὅπως καὶ αἱ ἄλλαι Κρήτη, Μιτυλήνη, Χίος καὶ Σάμος.

«Θνησκε ὑπὲρ πατρίδος—Τὸ πᾶν ἢ πατρίς».

118. Εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἦσφ ζῆ ὁ κόσμος ὅλος,
ἴσφ ζῆ ἢ γῆ, θὰ ζῆ,
τόνομά σου, ὦ Ἑλλάς μου,
καὶ ἡ δόξα σου μαζί.

Ἐκ τῶν ἄμμων τῆς Λιβύης
εἰς τοὺς πάγους τοῦ βορρᾶ
τόνομά σου φέρ' ἢ φήμη
καὶ ἡ δόξα σου περνᾷ.

Σὺ διδάσκαλος τοῦ κόσμου,
σὺ τῆς γῆς ὅλης τροφός,
σὺ πυξὶς τῆς διανοίας,
σὺ τοῦ πνεύματος τὸ φῶς.

Ὅπως ἔδωκες θὰ δώσης,
θὰ ζητήσουν ὡς ζητεῖς,
θα γενῆς καὶ πάλιν φώτων
καὶ πολιτισμοῦ κοιτίς.

Ἄγγ. Βλάχος

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΩΘΟΝ

ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

116. Ἡ ἐξοχή καὶ τὰ ἄνθη.

Ἡ ἐξοχή ἔχει ἄπειρα θέλητρα καὶ ἰδίως τὸ ἔαρ. Ὅλοι οἱ λειμωνες καὶ οἱ ἀγροὶ, γλοάζουσι, τὰ δένδρα καὶ οἱ θάμνοι ἀνθοῦσιν. Ἐν γένει δὲ πάντα ζῶσι καὶ χαίρουσιν.

Ἡ θεὰ τῆς φύσεως παρέχει πάντοτε εἰς ἡμᾶς εὐφροσύνην καὶ ἀγαλλίασιν. Παρατηροῦντες δὲ καὶ ἐξετάζοντες αὐτὴν μανθάνομεν τὴν σοφίαν καὶ παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ. Παρατηρήσατε θαλερόν καὶ πλήρες ζωῆς ἄνθος, καὶ θὰ αἰσθανθῆτε εὐχαρίστησιν.

Μεταξὺ τῶν ἀνθέων καὶ τῆς καρδίας τοῦ ἀνθρώπου ὑφίσταται σιενωτάτη σχέσις. Δὲν ὑπάρχει αἶσθημα, τὸ ὅποιον νὰ μὴ ἐκφράζηται διὰ τῶν ἀνθέων.

Καὶ σεῖς, παιδιά, κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν γονέων σας, μὲ ἄνθη συνοδεύετε τὰς εὐχὰς σας. Ἄνθη φέρετε εἰς τὴν διδασκάλισσαν ἢ τὸν διδάσκαλόν σας, εἰς ἔνδειξιν ἀγάπης καὶ εὐγνωμοσύνης. Μὲ ἄνθη ραίνομεν ἢ στεφανοῦμεν τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἀξίας. Ἄνθη φέρομεν τὰς ἐορτάς, εἰς ἔνδειξιν χαρᾶς, ἀλλὰ καὶ ἄνθη θέτομεν εἰς τὸ φέρετρον τοῦ ἀγαπητοῦ μας νεκροῦ, εἰς ἔνδειξιν πένθους καὶ λύπης. Μὲ ἄνθη καὶ μὲ στεφάνους ἐξ ἀνθέων στολίζομεν τὸν ταφον αὐτοῦ.

Διὰ τῶν ἀνθέων ἐκφράζομεν τὴν λύπην μας, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτῶν παρηγορούμεθα. Εἴμεθα μόνοι, ἄνευ συντρόφου εἰς μέρος μεμονομένον, ἐὰν δ' ἔχομεν ἄνθη, ἔχομεν σύντροφον, ἔχομεν παρηγορίαν.

Ἡ καλλιέργεια τῶν ἀνθέων ἐξασκεῖ γλυκεῖαν ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῶν ἠθῶν ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀγάπην πρὸς αὐτά. Ἡ φροντίς αὕτη, ἡ λεπτομερὴς προσοχή, τὴν ὁποῖαν χρειάζονται τὰ ἀνθοφόρα νέα φυτά, οἱ σχηματιζόμενοι κάλυκες, καὶ τέλος αὐτὰ ταῦτα τὰ ἄνθη, δίδουσιν ἀνεπαισθήτως εἰς τὴν φύσιν αὐτοῦ τὸ αἶσθημα τῆς ἀπλότητος, τῆς λεπτότητος, τῆς ἡσυχίας. Ἐνιοτε μάλιστα δίδουσι μίαν ἰδιαίτεραν χάριν, ἡ ὁποία πολλάκις

διορθώνει, στολίζει, ἐξημερώνει καὶ τιμᾷ τὸν περιποιούμενον ταῦτα.

«*Μέγας εἶ, Κύριε, καὶ θαυμαστά τὰ ἔργα σου*».

117. Τὸ Ρόδο.

Ὅλα τ' ἄνθη εἶναι καλὰ καὶ χαριτωμένα,
ὁ σεμνὸς ὁ μενεξέξ, ἡ ἀγνή μυρσίνη,
Τὸ γλυκὸ γαρούφαλο, οἱ ἀφοῦτοι κρίνοι,
ὅλα ἔχουν χωριστὴ χάρι τὸ καθένα.

Μὰ τὸ ρόδο πεῖο πολὺ ἀπὸ τ' ἄλλα ἀξίζει
ποῦ κι' ἂν χάση τὴ μορφὴ καὶ τὰ χρώματά του,
μέσ' ἔς τὰ σκόρπια φύλλα του μένει τ' ἄρωμά του,
καὶ νεκρὸ ἀκόμη ζῆ κι' ἀνοιξὶ θυμίζει.

Δ. Βικέλας.

118. Περὶ γεωργίας.

Ὁ μέγιστος φιλόσοφος Σωκράτης ἰδοὺ τί ἔλεγεν εἰς τὸν μαθητήν του Κριτόβουλον περὶ γεωργίας.

«Καὶ οἱ πτωχοὶ καὶ οἱ κλυοῖσοι δύνανται νὰ ἐνασχολῶνται εἰς τὴν γεωργίαν, διότι ὄχι μόνον εὐπορίαν φέρει, ἀλλὰ καὶ ἡδονικὴ καὶ διασκεδαστικὴ συγχρόνως εἶναι. Μᾶς συνειθίζει δὲ καὶ εἰς τοὺς κόπους καὶ εἰς τὸ ψῦχος καὶ εἰς τὸν καύσωνα.

Τοιοιτοτρόπως ἐνδυναμώνει τὸ σῶμα καὶ μᾶς καθιστᾷ ὑγιεῖς, εὐρώστους καὶ ἱκανοὺς πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς φίλης πατρίδος.

Τὰ ψυχρὰ ὕδατα τῆς ἐξοχῆς, οἱ σύνδενδροι καὶ κατάσκοι τόποι, ὁ δροσερὸς καὶ καθαρὸς ἀήρ, ὄχι μόνον ὑγείαν, ἀλλὰ καὶ ἠρόντην προξενοῦσιν εἰς τοὺς γεωργοὺς. Εἶναι δὲ ἀδύνατον ἐλευθεροῦς ἄνθρωπος νὰ εὕρη ἐνασχόλησιν ὠφελιμωτέραν καὶ τερπνοτέραν».

«Ἡ γεωργία προσέτι, ἔλεγεν ὁ Σωκράτης, μᾶς διδάσκει τὴν ἀγάπην τῆς ἐργασίας καὶ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ· διότι οἱ ἀνεκοιοὶ τοῦ ἐπιμελοῦς γεωργοῦ πλουσιοπαρόχως ἀνταμειβόνται, ἢ δὲ ἄκηρία τοῦ ἀμελοῦς διὰ τῆς δυστυχίας τιμωρεῖται. Μᾶς διδάσκει δὲ καὶ τὰ καλὰ τῆς ἐνώσεως καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς αἰμοιβαίας βοηθείας».

«Δικαίως δὲ ἐπωνομάσθη μήτηρ καὶ τροφὸς ὅλων τῶν ἀλλῶν».

τεχνῶν», διότι, ὅταν ἡ γεωργία τόπου τινὸς εὐτυχῆ, καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι συνευτυχοῦσι, ὅπου δὲ ἡ γεωργία παραμελεῖται, ἐκεῖ καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι δὲν εὐδοκιμοῦσιν».

Ὁ δὲ γέρον Πλούταρχος ἔλεγεν, ὅτι οἱ γεωργικοὶ λαοὶ γίνονται φίλοι τῆς εἰρήνης, τῆς τάξεως καὶ τῆς εὐνομίας, ἀνδρεῖοι ὑπερασπισταὶ τῆς πατρίδος των καὶ ἐχθροὶ τῆς ἀδικίας καὶ τῆς πλεονεξίας.

Καὶ ὁ Φιλοποίμην, ὁ Πελοποννήσιος, ἠγάπα τὴν γεωργίαν καὶ τὸ κινήγιον, ὅπως δι' αὐτῶν γυμνάζῃ τὸ σῶμά του. Εἶχεν ἀγρὸν εὐχρὶ μακρὰν τῆς πατρίδος του Μεγαλοπόλεως, εἰς τὸν ὁποῖον καθ' ἡμέραν μετὰ τὸ δεῖπνόν του πεζὸς μετέβαινεν. Ἐκεῖ ἀναπαυόμενος ἐπὶ ἀχυρίνου στρώματος, ἐξύπνα πολὺ πρωτῆ, καὶ ἐκαλλιέργει τὰ κτήματά του· ἐπιστρέφων δὲ πάλιν πεζὸς εἰς τὴν πόλιν, ἐνησχολεῖτο εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς πατρίδος του.

Προσεπάθει δὲ νὰ προσπορίζηται τὰ ἀναγκαῖα τοῦ βίου ἐκ τῆς γεωργίας· διότι τὰ ἐξ αὐτῆς χρήματα ἐθεώρει τὰ δικαιοτάτα ὄλων τῶν ἄλλων. Ἐφρόνει δὲ πρέπον ν' ἀποκτᾷ ἕκαστος πολίτης διὰ τῶν κόπων του τὰ ἴδια, ὅπως ἀπέχη τῶν ξένων καὶ δημοσίων.

«*Εργάζου ὡς χωρικός, καὶ σκέπτου ὡς φιλόσοφος*».

119. Περὶ κτηνοτροφίας.

Τὰ κτήνη εἶναι λίαν ὠφέλιμα καὶ χρήσιμα, καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ δαπανῶμεν πρὸς τροφήν αὐτῶν.

Καὶ τῷ ὄντι, διὰ τῶν κτηνῶν παράγεται κυρίως ἡ κόπρος, ἡ ὁποία παχύνει καὶ τρέφει οὕτω τὴν γῆν· διότι, διὰ νὰ ζωογονηθῇ ἡ γῆ καὶ γείνη καρποφόρος, πρέπει νὰ τὴν βελτιώσωμεν καὶ νὰ τὴν κοπρίσωμεν.

Καὶ ἡ μὲν βελτίωσις τῆς γῆς συνίσταται εἰς τὸ νὰ σκορπίσωμεν ἐπ' αὐτῆς οὐσίας ὀρυκτάς, τὰς ὁποίας αὕτη δὲν ἔχει εἰς ποσότητα ἐπαρκῆ. Τοιαῦται δὲ οὐσῖαι εἶναι ἡ ἄσβεστος, ἡ ἀργιλίασβηστος, ἡ γύψος καὶ ἄλλαι. Ἀληθῶς αἱ οὐσῖαι αὗται βελτιώνουσι πολὺ τὴν γῆν, ὡς ἀπέδειξεν ἡ πείρα. Παραδείγματός χάριν: ἐὰν σκορπίσωμεν εἰς διάφορα μέρη ἑνὸς ἀγροῦ γύψον καὶ σπείρωμεν αὐτὸν τριφύλλιον, θέλομεν παρατηρήσῃ μετ' ἐκπλήξεως, ὅτι τὸ τριφύλλιον θὰ εὐδοκιμήσῃ πολὺ εἰς τὰ μέρη, ἔνθα ἐσκορπίσθη ἡ γύψος.

Το δὲ κόπρισμα τῆς γῆς συνίσταται εἰς τὸ νὰ θρέψωμεν καὶ νὰ παχύνωμεν αὐτὴν διὰ φυτικῶν ἢ ζωικῶν οὐσιῶν. Παρατηρήσατε τὸν ἕνα λάκκον, εἰς τὸν ὁποῖον θέτουσιν ὅλα τὰ περιττώματα τῶν ζώων, καὶ τὸν πλησίον του ἕτερον λάκκον, εἰς τὸν ὁποῖον διαχετεύονται τὰ οὖρα τῶν ζώων. Αὐτὰ τὰ περιττώματα καὶ τὰ οὖρα, χρησιμοποιούμενα καταλλήλως εἰς τοὺς ἀγρούς, εἶναι ἡ καλλίστη τροφή, οὕτως εἰπεῖν, τῆς γῆς.

Μεγάλα κτήνη εἶναι οἱ βόες, αἱ ἀγελάδες, οἱ ἵπποι, οἱ ὄνοι, οἱ ἡμίονοι· μέτρια δὲ τὰ πρόβατα, αἱ αἴγες, οἱ χοῖροι. Ταῦτα ἀποτελεῦσι τὸν κυριώτατον πλοῦτον τῆς γεωργίας. Προοδεύει δὲ καὶ εὐτυχεῖ ἡ γεωργία εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, ἔνθα οἱ ἄνθρωποι καταγίνονται μετὰ ζήλου εἰς τὴν κτηνοτροφίαν.

«*Ἐπιμελοῦ τῶν ἰδίων—«*Ἄλλοτριῶν μὴ ἐπιθύμει*».*

120 Περὶ δασῶν καὶ δένδρων.

Τὰ δάση καὶ τὰ δένδρα εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖα εἰς τὴν ὑγίαν μας, εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ κλίματος, εἰς τὴν γεωργίαν, εἰς τὰς τέχνας, εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον.

Ταῦτα προκαλοῦσι τὴν βροχὴν καὶ παρέχουσι τὴν ἀναγκαίαν ξυλείαν διὰ τὰς διαφόρους ἀνάγκας τοῦ βίου. Ὄταν εἷς τόπος δὲν ἔχη δάση καὶ δένδρα, εἶναι τόπος δυστυχῆς, φαίνεται γυμνὸς καὶ δὲν ἔχει καλλονάς.

Πολὺ κακῶς λοιπὸν πράττει ὁ γεωργὸς ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐκρίζωνει τὰ δένδρα, διὰ νὰ ἀνοίξῃ ἢ νὰ οἰκονομήσῃ μέρος γῆς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ σπείρῃ αὐτό. Ἐπίσης κάκιστα πράττει ὁ ποιμὴν, ὁ καταστρέφων ἢ ὁ καίων τὰ δάση διὰ νὰ ἐκβάλῃ ἢ γῆ χόρτα, τὰ ὅποια νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς βοσκὴν τοῦ ποιμνίου του. Διότι εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ὁ γεωργὸς καὶ ὁ ποιμὴν θὰ ἔχωσι προσωρινὴν τινα ὠφέλειαν, ἀλλὰ κατόπιν ἐπέρχεται ζημία διαρκῆς καὶ ἀνυπολόγιστος ὅχι μόνον εἰς αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ἔπραξαν τὸ κακόν, ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ εἰς ὅλον τὸν τόπον.

Ἡ ἱστορία ὄλων τῶν αἰώνων διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι αἱ χῶραι, ἐν αἷς ἐξετείνοντο μεγάλα δάση, ὑπῆρξαν πάντοτε ὑγιεῖς καὶ προσηκουεῖς εἰς τὴν εὐημερίαν τῶν κατοίκων. Αἱ αὐταὶ δὲ χῶραι μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν δασῶν ἐγένοντο ἐλώδεις· παρήγαγον δὲ μύσματα καὶ παντὸς εἴδους αἰτίας θανάτου. Ἡ διατήρησις λοιπὸν

εὗγ δασῶν ἀφορᾷ εἰς τὴν δημοσίαν ὑγείαν καὶ εἰς τὸν δημόσιον πλοῦτον. Διὰ τοῦτο πᾶς πολίτης ὀφείλει νὰ συντρέξῃ τῆν πολιτείαν πρὸς φύλαξιν καὶ διατήρησιν αὐτῶν.

Εἰς τὰς πεπολιτισμένας χώρας δίδεται μεγάλη προσοχὴ εἰς τὴν διατήρησιν τῶν δασῶν, καὶ ἀπέραντοι ἐκτάσεις εἶναι ἐσκευασμέναι ἀπὸ δάση. Φύλακες διωρισμένοι ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως μόνην φροντίδα ἔχουσι νὰ ἐπιβλέπωσι ταῦτα. Ἄμα κόπτηται δένδρον τι, ἀμέσως φυτεύουσιν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἄλλο. Διὰ τοῦτο ἡ ξύλευσις γίνεται ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μέχρι τοῦ Ἀπριλίου. Οὕτω δὲ οὐδέποτε καταστρέφονται τὰ δάση. Πλησίον δὲ τῶν δασῶν ὑπάρχουσι καὶ σχολαί, αἱ λεγόμεναι ἀλσικαί, ἐν ταῖς ὁποίαις ἐκπαιδεύονται ἐπιτήδες νέοι, οἱ ὅποιοι κατόπιν διορίζονται εἰς τὴν δασικὴν ὑπηρεσίαν.

Τὰ δάση εἶναι πολύτιμος ἐθνικὴ περιουσία· διὰ τοῦτο πᾶς πολίτης ὀφείλει νὰ σέβηται αὐτήν. Οἱ καταστρέφοντες τὰ δάση καταστρέφουσιν αὐτήν τὴν περιουσίαν των, αὐτήν τὴν ὑγείαν των, αὐτήν τὴν ζωὴν των.

«*Τίμα τὰ κοινὰ καὶ δημόσια, ὡς ἴδια*».

121. Τὸ δάσος.

Τὸ δάσος δροσᾶτο
ἔδω μειδιᾷ,

Ἵστὰ δένδρα ἴπο κάτω
κομιᾶτ' ἢ σκιά.

Ποτὲ δὲν τὸ καίει
ἡλίου ἀκτίς,

Μόν' ἤσυχα πνέει
δροσιὰ τῆς αὐγῆς.

Ἄπ' ἓνα κ' ἀπ' ἄλλο
τοῦ δάσους κλαδί,

Τ' ἀηδόνι τὸ λάλο
γλυκὰ κελαδεῖ.

Τὴν ἀνοιξὶ ψάλλει
καὶ λέγει θαρρῶ,

Παιδιά, ὅσο θάλλει
κερδίστε καιρό.

Ἦλ. *Τανταλίδης*

122. Ἡ χήρα Ἀρετὴ Φιλέα.

α') Τὸ χωρίον.

Εἰς τὰς τελευταίας πρὸς τὸ Ταίναρον ἀκρωρείας τοῦ Ταυγίου ὑπάρχει μικρὸν τι χωρίον. Τὸ χωρίον τοῦτο κεῖται ἐπὶ ὑψώματι

Ἐναγνώσματον Μ. Ι. Ρώτη

8

τος· τὸ δὲ ἔδαφος ἐνταῦθα, ὡς καὶ πολλαχοῦ τῆς Μάνης, εἶναι τόσον πετρωδές, ὥστε νομίζει τις ὅτι ἐπίτηδες οἱ ἄνθρωποι ἐπέστρωσαν αὐτὸ μὲ λίθους, κατὰ τὸ σύστημα τῶν Τουρκικῶν καλτεριμίων. Κάτωθεν δὲ αὐτοῦ παρὰ τὴν θάλασσαν, ὡς ἑστίς τις, ὑπάρχει μικρὰ ἔκτασις γῆς μελανίζουσα.

Ταύτην δὲ οἱ κάτοικοι ἐπιμελέστατα καλλιεργοῦσι καὶ θεωροῦνται εὐτυχέστατοι, ὅσοι ἐξ αὐτῶν ἔτυχε νὰ κατέχωσι στρέμματά τινα γῆς. Ἀπὸ τῶν ἀποκρήμων βράχων τοῦ χωρίου φαίνεται ἡ ἀγρία θάλασσα, ρογθίζουσα περὶ τοὺς πολυπληθεῖς σκοπέλους τῆς τραχείας ἐκείνης ἀκτῆς, τὰ δὲ κύματα αὐτῆς μετὰ τρομεροῦ πατάγου θραύονται, ἀνατινάσσοντα μέχρι τῶν ὑψηλοτάτων ἀπορράγων τοὺς λευκοὺς ἀφρούς των.

Τί ζητοῦσιν εἰς τὴν ἀγρίαν καὶ ἄστοργον ταύτην ἄκραν τῆς Ἑλλάδος ἄνθρωποι; Τί θέλητρον εὕρισκον οἱ καταφυγόντες εἰς τὰς τραχείας καὶ ἀξένους ταύτας ἀκτάς; Μήπως ἀπέχη πολὺ ἡ εὐφροωτάτη κοιλὰς τῆς Λακεδαίμονος καὶ ἀπὸ τοῦ ἄλλου μέρους αἱ πεδιάδες τῆς Μεσσηνίας;

Ὅσοι ἀποτείνουσι τὴν ἐρώτησιν ταύτην, ἀγνοοῦσι πόσον χειροτέρα εἶναι ἡ δουλεία καὶ ἀπὸ τοὺς τραχυτάτους βράχους, καὶ πόσον γλυκύτερα καὶ πολυτιμότερα εἶναι ἡ ἐλευθερία καὶ ἀπὸ τὰς εὐφροωτάτας καὶ πλουσιωτάτας πεδιάδας!

Ὅσοι Λάκωνες δὲν ἠθέλησαν νὰ ὑποδουλωθῶσιν εἰς τοὺς Τούρκους, οὗτοι κατέφυγον εἰς τοὺς ἀπροσίτους καὶ ἀγόνους ἐκείνους βράχους. Καὶ ἐπειδὴ οἱ ξηροὶ ἐκείνοι βράχοι τοὺς ἐβοήθησαν νὰ ζήσωσιν ἐλεύθεροι, διὰ τοῦτο καὶ τώρα εἶναι προσφιλέστατοι εἰς αὐτούς, ὥστε δὲν στέργουσι νὰ τοὺς ἀπομακρυνθῶσι.

Πρὸς ἀνατολὰς τοῦ χωρίου ἐπὶ βράχον, ὅστις φαίνεται ὡς μετρωρισμένος ὑπεράνω τῶν κυμάτων τῆς θαλάσσης, ὑπῆρχε πρὸ πολλῶν ἐτῶν οἰκία τις πενιχρά, ὅχι ὅμως ἡρειπωμένη· διότι τὰς βλάβας, τὰς ὁποίας ὁ χρόνος ἐπέφερεν εἰς αὐτήν, διώρθωνον μετ' ἐπιμελείας οἱ ἐνοικοῦντες ταύτην.

Ἡ οἰκία εἶχε καὶ τὸν στερεὸν πύργον της· διότι ἐν τῇ Μάνῃ ὄν δύνата νὰ νοηθῇ οἰκία ἄνευ πολεμικοῦ πύργου. Ἄλλ' ὁ πύργος ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ἦτο εἰρηνικώτατος, οὐδένα ἀπειλῶν καὶ οὐδεμίαν δεχόμενος προσβολήν.

«*Τὸ πολυτιμώτατον τῶν ἀγαθῶν τοῦ κόσμου εἶνε ἡ ἐλευθερία*».

β.) Τὸ μικρὸν της κτήμα.

Κατὰ τὸ 1858 ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ κατόκει ἡ χήρα Ἀρετὴ Φιλία μετὰ τοῦ δωδεκαετοῦς υἱοῦ της Λεωνίδου καὶ τῆς πενταετοῦς θυγατρὸς της Ἑλένης.

Ὁ σύζυγός της Γεώργιος Φιλίας, ἀγωνιστὴς τοῦ 1821, ἔντιμος δὲ καὶ φιλότιμος πολίτης, εἶχεν ἀποθάνῃ πρὸ τεσσάρων ἐτῶν, κληροδοτήσας εἰς αὐτὴν καὶ τὰ δύο τέκνα του ἔντιμον πενίαν καὶ τὰς σπανίας αὐτοῦ ἀρετάς.

Ἡ Ἀρετὴ μείνασα χήρα ἐσκέφθη, ὅτι τοῦ λοιποῦ αὕτη εἶναι ὄχι μόνον μήτηρ, ἀλλὰ καὶ πατὴρ τῶν τέκνων της. Εἰς τὴν μικρὰν εἴφορον κοιλάδα τοῦ χωρίου κατεῖχεν ὁ Φιλίας μικρὰν γωνίαν ἢ Ἀρετὴ κατέστησε τὸ μικρὸν τοῦτο κτήμα πολύτιμον, διότι ἐκτὸς τοῦ ἐργάτου, τὸν ὁποῖον εἶχε μισθωτόν, καὶ αὐτὴ ἡ ἴδια εἰργάζετο· ἐφύτευε πορτοκαλλέας, λεμονέας, κισσέας· εἰς γωνίαν τινὰ ἐκαλλιέργει γεώμηλα καὶ τεῦτλα.

Τὰ γεώμηλα συνεπλήρουν τὸν ὀλίγον σῖτον, ὃν συνεκόμιζε, μετὰ τὰ τεῦτλα δὲ ἔτρεφεν ἀγελάδα, ἣτις ἔδιδεν εἰς αὐτὴν τόσον πολὺ γάλα, ὥστε, ἀφ' οὗ ἡ Ἀρετὴ ἔτρεφε καλῶς τὰ τέκνα της, ἠδύνατο καὶ νὰ πωλῇ. Οὐδεμία ἄλλη οἰκογένεια τοῦ χωρίου εἶχεν ἕως τότε ἀγελάδα.

Εἰς τὰς χαράδρας τῶν βράχων ὑπῆρχον ἀγριελαῖαι. Ἡ Ἀρετὴ ἀναβολίασε πολλὰς ἐξ αὐτῶν, εὐρισκομένας εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ κτήματός της, καὶ ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν ἀπελάμβανεν ἀφθόνους· ελαίας καὶ ἐξαίσιον ἔλαιον.

Εἰς τινὰ ἄκραν τοῦ οἴκου της ἔτρεφε κατ' ἔτος χοῖρον, τὸν ὁποῖον κατὰ τὸν Ὀκτώβριον ἔσφαζε καὶ παρεσκευάζε, κατὰ τὸ λακωνικὸν ἔθιμον, τὰ νοστιμώτατα σὺ γ κ λ ι ν α, ἐξαίρετον χειμερινὴν προμήθειαν.

Εἴπομεν ὅτι ὁ πύργος ἦτο εἰρηνικώτατος, καὶ διὰ τοῦτο ὁ μακαρίτης Φιλίας εἶχε πρὸ ἐτῶν φυτεύσει συκομορέας, αἱ ὁποῖαι τώρα ἐμεγάλωσαν. Ἡ φρόνιμος σύζυγός του Ἀρετὴ, συμπληροῦσα τὸ προνοητικὸν ἔργον τοῦ συζύγου της, μετέβη εἰς καλάμιας καὶ ἐπρομηθεύθη μεταξόσπορον.

Οὕτω δὲ αὐτὴ πρώτη εἰσήγαγε τὴν μεταξοσκωληκτροφίαν εἰς τὸ χωρίον, καὶ πρὸς τοῦτο ἐχρησιμοποίησε τὸν ὑψηλὸν πύργον

της, ἀφοῦ πρότερον ἤνοιξε πρὸς τὸ μεσημβρινὸν μέρος ὀπίς, ὡς παρὰθύρα, χάριν ἀερισμοῦ.

«*Ἡ προκοπὴ νικάει τὴ φτώχεια*».

γ') Ἀνατροφὴ τῶν παιδίων της.

Καὶ οὕτω μὲν ἡ χήρα Φιλέα διηύθυνε τὸ τοῦ οἴκου της· ἀλλὰ δὲν παρημέλει καὶ τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων της. Ἡ Ἀρετὴ ἡ γάπα τὰ τέκνα της. Βεβαίως πᾶσα μήτηρ καὶ πᾶς πατήρ ἀγαπᾷ τὰ τέκνα αὐτοῦ.

Πολλοὶ ὁμως γονεῖς τυφλοῦνται ὑπὸ τῆς ἀγάπης πρὸς τὰ τέκνα των καὶ γίνονται παραίτιοι τῆς δυστυχίας αὐτῶν, διότι παραβλέπουσι τὰ σφάλματά των καὶ ἐνδίδουσιν εἰς ὅλα τὰ θελήματα καὶ τὰς ἰδιοτροπίας των.

Ἡ Ἀρετὴ ἦτο φρόνιμος καὶ συνετὴ γυνή, ἐγνώριζε δὲ ὅτι ἡ πρὸς τὰ τέκνα ἀγάπη ἀπαιτεῖ παρὰ τῶν γονέων νὰ φροντίζωσι, πῶς νὰ καυαστήσωσιν αὐτὰ καλοὺς ἀνθρώπους. Τὴν μικρὰν της κόρην ἀπὸ τὴν αἰδικὴν της ἡλικίαν ἐσυνειθίζεν εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ οἴκου καὶ ὅτε ἔγεινε δεκαετῆς ἡ μικρὰ Ἐλένη, ἦτο σωστὴ οἰκοκυροῦλα.

Διὰ τὴν ἐν νοουθεσίᾳ Κυρίου παιδευσιν τῶν τέκνων της, ἡ Ἀρετὴ δὲν εἶχεν ἀνάγκην διδασκάλου, διότι αὐτὴ ἦτο ἡ ἀρίστη διδάσκαλος καὶ διὰ τοῦ λόγου καὶ διὰ τοῦ παραδείγματος. Ἡ Ἀρετὴ ὁμως ἐπεθύμει τὰ τέκνα της νὰ μάθωσι γράμματα, ἀλλὰ σχολεῖν εἰς τὸ μικρὸν χωρίον δὲν ὑπῆρχε τότε. Ἡ Ἀρετὴ εἶχε συγγενεῖς καὶ οἱ συγγενεῖς της εἶχον ὁμοίως τέκνα, τῆς αὐτῆς· περὶπου ἡλικίας μὲ τὰ ἰδικὰ της. Ἔρχεται λοιπὸν εἰς αὐτοὺς καὶ ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ διδάξωσι τὰ τέκνα των γράμματα.

— Ἀνθρώπος ἀγοράμματος, ἔλεγεν, ὁμοιάζει μὲ τυφλόν. Δὲν εἶναι κοῖμα νὰ ἀφήσωμεν τὰ τέκνα μας τυφλά; νὰ μὴ δύνανται νὰ ἀναγνώσωσι μίαν ἐπιστολήν; νὰ σημειώσωσι τί ἔλαβον καὶ τί ἔδωκαν; Δὲν ὑπάρχει καλλίτερος σύντροφος ἀπὸ τὰ γράμματα. Ὁ μακαρίτης ὁ Φιλέας ἠγάπα τὰ βιβλία· κάθε χρόνον ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ ἀγοράσῃ νέον βιβλίον, καὶ εἶχε πολλὰ, τὰ ὁποῖα ἔφερεν, ὅταν ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὴν Σμύρνην.

— Τὸν χειμῶνα καθ' ἑκάστην ἐσπέραν ἠνάπτομεν πυρὰν καὶ ἔπειτα ἐλάμβανεν ὁ μακαρίτης τὸ βιβλίον, καὶ ἀνεγίνωσκε δυνατὰ,

διὰ νὰ ἀκούω καὶ ἐγώ. Ἐπλεκον τὴν κάλτσαν ἢ ἔρραπτον τὰ ἐνδύματα τῶν τέκνων μας καὶ ἤκουον ὥραίας ἱστορίας καὶ ὠφελίμους, τὸ δὲ ἐσπέρας τοῦ Σαββάτου πάντοτε ἤθελεν ἀναγνώσῃ ἀπὸ τοῦ Εὐαγγέλιον καὶ ἀπὸ τὸν Δαμασκηνόν. Λοιπὸν γίνεται νὰ ἀφήσωμεν τὰ τέκνα μας ἀγράμματα;»

Οἱ λόγοι τῆς Ἀρετῆς κατέπεισαν τοὺς συγγενεῖς της. Ἄλλὰ τοῦ νὰ εὕρωσι διδάσκαλον;

«*Παιδεύεσθε ἐν νοουθεσίᾳ Κυρίου*».

δ') Ὁ καλὸς Ριζαρείτης.

Ὁρθῶς ὁμως λέγει ἡ παροιμία: «Καλὸ μελέτα, κ, ἔρχεται».

Ἴδου τί συνέβη ἐνῶ αἱ συγγενικαὶ αὐταὶ οἰκογένειαι ἐσκέπτοντο πῶς νὰ εὕρωσι τρόπον νὰ διδάξωσι τὰ τέκνα των γράμματα, ἐφάη μίαν ἡμέραν εἰς τὸ χωρίον νέος τις 26—27 ἐτῶν μὲ ἐνδυμασίαν ἱερατικὴν.

Τί νὰ ἐζήτηι ἄρα γε εἰς τὴν ἄκραν ἐκείνην τῆς Πελοποννήσου ὁ νέος οὗτος, τοῦ ὁποίου τὸ σεμνὸν καὶ εὐγενὲς ἦθος ἐνέπνεε σεβασμὸν καὶ συμπάθειαν; Ἄλλ' ἡμέραν τινὰ ἔρχεται εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Ἀρετῆς ὁ ἀνδράδελφός της Δημήτριος Φιλίας καὶ λέγει πρὸς αὐτήν.

— Ἐμαθες, Ἀρετῆ, ὅτι ἦλθεν εἰς τὸν τόπον μας ἕνας νέος ἐνδεδυμένος ἱερατικὴν ἐνδυμασίαν; Σήμερον τὸν συνήντησα καὶ ἀπὸ τὴν ὁμιλίαν του ἐνόησα, ὅτι εἶναι ἄνθρωπος καλὸς καὶ θεοφοβούμενος. Τὸ βράδυ τὸν προσεκάλεσα εἰς τὴν οἰκίαν μου νὰ δευπρήσῃ. Νὰ ἔλθῃς καὶ σύ. Προσεκάλεσα τὸν ἐξάδελφόν μου Μαντέαν καὶ τὸν ἀνεψιόν μας Σπιθαράκον. Κάτι μοῦ λέγει ὁ Θεὸς εἰς τὴν καρδίαν μου, ὅτι εἰς αὐτὸν τὸν καλὸν ἄνθρωπον θὰ εὕρωμεν τὸν διδάσκαλον, τὸν ὁποῖον ζητοῦμεν διὰ τὰ τέκνα μας.

— Καὶ ἐγὼ ἤκουσα περὶ αὐτοῦ τοῦ ξένου, εἶπεν ἡ Ἀρετῆ. Θὰ ἀνάψω λαμπάδα εἰς τὴν Παναγίαν, ἀνδράδελφε, ἂν ἀληθεύσῃ αὐτό, τὸ ὁποῖον σοὶ λέγει ἡ καρδία σου.

Τὴν ἐσπέραν συνῆλθον εἰς τὸν πύργον τοῦ Δημητρίου Φιλίας ὅλοι οἱ συγγενεῖς καὶ ὁ ξένος. Ἀφ' οὗ ἐδειπνήσαν τὸ παρατεθὲν λιτὸν δεῖπνον, ὁ Φιλίας ἠρώτησε τὸν ξένον.

— Τώρα, καλὲ Κυρίε, ^{ἠρησιμοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς} δυνάμεθα νὰ μαθῶμεν πῶς, μὲ τὸ κα-

— 'Ονομάζομαι Θεόδωρος Χρυσάκης καὶ εἶμαι ἐκ Κρήτης. Ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἐπεθύμουν νὰ ὑπηρετήσω τὴν Ἁγίαν ἡμῶν Ἐκκλησίαν· διότι οὕτω νομίζω, ὅτι δύναμι νὰ φανῶ καὶ ἐγὼ ὡφελίμιος εἰς τὸ ἔθνος μας. Διὰ τοῦτο λοιπόν, ἀφ' οὗ ἐτελείωσα τὸ σχολεῖον τῆς πατρίδος μου, ἐζήτησα νὰ γείνω μαθητῆς εἰς τὴν ἱερατικὴν Ῥιζάρειον σχολὴν. Ὁ μακαρίτης Ῥενιέρης καὶ ἄλλοι πατριῶταί μου μὲ ἐβοήθησαν καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν σχολὴν.

Πρὸ τριῶν μηνῶν ἐτελείωσα τὰ μαθήματα· οἱ ἄλλοι συμμαθηταί μου θὰ φοιτήσωσιν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Ἐγὼ θὰ τηρήσω τὴν ὑπόσχεσίν μου, νὰ γείνω δῆλα δὴ ἱερεὺς. Ἀλλὰ μοὶ ὑπολείπονται ἀκόμη τρία ἔτη, ὅπως συμπληρώσω τὴν νόμιμον ἡλικίαν πρὸς χειροτονίαν. Κατὰ τὰ τρία ὅμως ταῦτα ἔτη πρέπει νὰ προετοιμασθῶ. Ἔχω λοιπόν ἀπόφασιν νὰ διατρέψω εἰς ἀπόκεντρον μέρος, νὰ ὑπηρετῶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν βοηθῶν τὸν ἱερέα, καὶ καθ' ἑκάστην Κυριακὴν νὰ διδάσκω τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ.

«*Κήρυττε καὶ μάθανε τὸ ἀμεινον*».

ε) Διδασκαλία καὶ κήρυγμα τοῦ Ῥιζαρείου.

Τότε ὁ Δημήτριος Φιλέας λέγει πάλιν πρὸς τὸν Χρυσάκη.

— Κύριε Θεόδωρε, καλῶς ὤρισάτε· θὰ πιστεύσωμεν ὅτι σὲ ἐστειλεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν τόπον μας, ἐὰν ἀξιωθῶμεν νὰ σὲ ἔχωμεν εἰς τὸν τόπον μας. Ἴδου τί ἔχω νὰ σοὶ εἶπω. Ἡμεῖς εἰμὲθα πτωχοὶ ἄνθρωποι, καθὼς βλέπεις. Διψῶμεν ὅμως διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ἐγὼ εἶμαι ἐπίτροπος τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἐκκλησία μας ἔχει εὐρύχωρον κελλίον. Αὐτὸ τὸ κελλίον εὐχαρίστως σοῦ τὸ παραχωροῦμεν. Τώρα ἡμεῖς εἰμὲθα τέσσαρες συγγενικαὶ οἰκογένειαι· ἔχομεν 8—9 παιδιά μικρὰ καὶ θέλομεν νὰ μάθωσιν ὀλίγα γράμματα. Σὰς εἶπον ὅτι εἰμὲθα πτωχοὶ, ἀλλὰ διὰ τὰ τέκνα μας εὐχαρίστως διδομεν ἑκάστη οἰκογένεια ἀνὰ δέκα δραχμὰς κατὰ μῆνα, διὰ νὰ τα διδάσκετε. Ἴσως ὕστερον ἔλθωσι καὶ ἄλλα παιδιά.

— Ἀρκεῖ, διέκοψεν ὁ Χρυσάκης· θὰ μείνω εἰς τὸ χωρίον σας. Ὅταν ἔχω κατοικίαν καὶ 40 δραχμὰς μόνον ἐὰν λαμβάνω, δύναμαι νὰ ζήσω. Ἡ μεγαλυτέρα μου εὐτυχία εἶναι νὰ διδάσκω.

Ἀπερίγραπτος ἦτο ἡ χαρὰ τῆς οἰκογενείας Φιλέα, ὅτε ἤκουσαν τοὺς λόγους τοῦ Χρυσάκη ἢ Ἀρετῆ δὲ ἐκ τῆς συγκινήσεως δὲν ἠδύνατο νὰ χωριεῖται ἀπὸ τὸν δόξαν. Ὁ Ἀπερίγραπτος πολιτικὸς ἦτο ἡφύπευτος ἡφύπευτος ἀπὸ τὸ νόμισμα τοῦ Ἐκπαιδευτικῆς πολιτικῆς.

—Τὸ εὐτύχημα τοῦτο μετὰ Θεὸν τὸ χρεωστοῦμεν εἰς τὴν νύμ-
φην μου Ἀρετὴν, ἢ ὁποῖα ἀπὸ πολλῶν καιρῶν μᾶς ἔδωκε νὰ ἐννοή-
σωμεν ὅτι πρέπει νὰ φροντίσωμεν διὰ νὰ μάθωσι τὰ τέκνα μας
γράμματα.

Μετὰ μίαν ἐβδομάδα ὁ Χρυσάκης ἐγκατεστάθη εἰς τὸ κελλίον
του. Βοηθούμενος δὲ ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν Φιλέα κατεσκεύασε δύο
θρανία, ἐπρομηθεύθη ἐκ Καλαμῶν ὀλίγα βιβλία καὶ ἤρχισε τὴν δι-
δασκαλίαν του. Ἄλλα μὲ τόσον ζῆλον ἐξηκολοῦσε τὸ ἔργον του
καὶ τόσῃν ἀγάπῃν ἐδείκνυε πρὸς τοὺς μικροὺς μαθητάς του, ὥστε ἐν-
τὸς ἑνὸς μηνὸς ὅλοι οἱ γονεῖς οἱ ἔχοντες μικρὰ τέκνα, ἔφερον αὐτὰ
πρὸς τὸν Χρυσάκη.

Ὅτε δὲ κατὰ πρῶτον ὠμίλησεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τόσῃν ἐν-
τύπωσιν ἔκαμεν ὁ λόγος του εἰς ὅλους τοὺς παρόντας, ὥστε τάχι-
στα διεδόθη ἡ φήμη αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Μάνην μέχρι τοῦ Γυθείου
καὶ τῆς Ἀρεουπόλεως, καὶ ὅλοι ἐζήτησαν πληροφορίας πότε θὰ ὀ-
μιλήσῃ πάλιν, διὰ νὰ ἔλθωσι νὰ ἀκούσωσιν αὐτόν. Τῷ ὄντι τὴν
δευτέραν φορὰν συνέρρευσαν εἰς τὸ χωρίον ἀφ' ἐσπέρας πολυά-
ριθμοι ἐκ τῶν πέριξ μερῶν καὶ ἐνόμιζέ τις, ὅτι ἐτελεῖτο πανήγυρις
εἰς τὴν ἄκραν ἐκείνην τοῦ Ταινάρου.

Ὁ λόγος τοῦ Χρυσάκη ἐνεθουσίασε τοὺς ἀκροατάς του. Πολ-
λοὶ ἔχυνον δάκρυα· διότι πρῶτην ἤδη φορὰν ἤκουσαν τὸν λόγον
τοῦ Θεοῦ εἰς γλῶσσαν καταληπτῆν. Ὅλοι ἐμακάριζον τοὺς κατοί-
κους τοῦ χωρίου, διότι ὁ Θεὸς ἔστειλεν εἰς αὐτοὺς τσιοῦτον ἱερο-
κῆρυκα καὶ διδάσκαλον, Ὁ σπόρος τὸν ὁποῖον διὰ τοῦ λόγου ἔρρι-
πται ὁ σρατιώτης οὗτος τῆς ἐκκλησίας, εὔρισκε γῆν καλὴν καὶ ἔδι-
δε καρπὸν πολύν.

«*Καιρὸν γινῶθι*» — «*Ὅρκον φύλαττε*» — «*Καθῆκον ἐκπλήρου*».

στ') Ὁ υἱὸς τῆς χήρας Ἀρετῆς.

Ὁ Λεωνίδας Φιλέας, ὁ υἱὸς τῆς Ἀρετῆς, προώδευσε θαυμα-
σίως εἰς τὰ γράμματα ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου. Ἀνεγίνωσκεν
ἐλευθέρως καὶ ἔγραφε καὶ ἔμαθε πολλὰ ἐκ τῆς Ἱερᾶς ἱστορίας
καὶ ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς. Ἄλλα τὸ πολυτιμότερον μάθημα, τὸ ὁποῖον
ἔμαθε παρὰ τοῦ Χρυσάκη, ἦτο ὅτι μόνον ἡ Ἀρετὴ καθιστᾷ τὸν
ἄνθρωπον εὐτυχῆ.

Ὁ Λεωνίδας ἦτο ἤδη 14 ἐτῶν. Ἡ μήτηρ του Ἀρετὴ δὲν εἶχε
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

μωρὰς φιλοδοξίας· αὐτὴ ἤθελεν ὁ υἱὸς τῆς νὰ μείνῃ εἰς τὴν πα-
τριδα τοῦ καὶ νὰ προαγάγῃ τὸ ἔργον τοῦ πατρὸς τοῦ, τὴν καλλιέρ-
γειαν τῶν μικρῶν κτημάτων τοῦ, καί, ἐὰν ἦτο δυνατόν, τὴν αὔξη-
σιν αὐτῶν. Πολλάκις ὅμως ἐσκέπτετο, ὅτι θὰ ἦτο ευχίης ἔργον νὰ
ἠδύνατο νὰ μάθῃ καὶ τέχνην τινά.

— Ὅταν γνωρίζῃ κανεὶς τέχνην, ἔλεγεν ἡ Ἀρετὴ, δύναται νὰ
καταγίνεται εἰς αὐτὴν κατὰ τὰς ὥρας, αἱ ὁποῖαι μένουσιν εἰς αὐτὸν
ἐλεύθεροι ἀπὸ τὰς ἄλλας ἐργασίας τοῦ.

Περὶ τούτου ὠμίλει ποτὲ μὲ τὸν Χρυσάκην, ὅστις εἶπε πρὸς
τὴν Ἀρετὴν.

— Δὲν εἶμαι περίφημος τεχνίτης, γνωρίζω ὅμως τὴν βιβλιοδε-
τικὴν τέχνην, εὐχαρίστως δὲ ἀναδέχομαι νὰ διδάξω τὸν Λεωνίδα
τὴν τέχνην ταύτην.

— Τί καλλίτερον! εἶπεν ἡ Ἀρετὴ. Ἡ βιβλιοδετικὴ εἶναι ἐξαί-
ρετος τέχνη. Εἰς ὅλην τὴν Μάνην ἴσως δὲν ὑπάρχουσιν οὐδὲ δύο
βιβλιοδέται. Θὰ σᾶς εἴμεθα εὐγνώμονες, Κύριε Χρυσάκη, ἐὰν λά-
βῃτε τὴν καλωσύνην νὰ διδάξητε τὸν Λεωνίδα τὴν τέχνην
αὐτὴν.

Ἡ διδασκαλία ἔγινεν εὐθύς καὶ ἐντὸς ὀλίγου χρόνου ὁ Λεωνί-
δας ἔμαθε νὰ δευρὰ ἀρκετὰ κομπῶς βιβλία καὶ νὰ κατασκευάζῃ τε-
τραδία. Τέσσαρα ἔτη ἔμεινεν ὁ Χρυσάκης εἰς τὸ μικρὸν ἐκεῖνο
χωρίον καὶ ἔαμε μέγα καλὸν ὄχι μόνον εἰς αὐτό, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅ-
λην τὴν Μάνην μὲ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ. Εἰς τὸ κελλίον τοῦ ἐδί-
δασκε τὰ παιδιά, εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐδίδασκε τοὺς γονεῖς αὐτῶν.
Ὅλοι μικροί, μεγάλοι ἠγάπων καὶ ἐσέβοντο τὸν Χριστάκην.

Τέλος ἀπεχαιρέτισε τοὺς ἀγαθοὺς ἐκείνους χωρικοὺς καὶ ἀνε-
χώρησεν εἰς τὴν ἀγαπητὴν τοῦ πατρίδα, τὴν Κρήτην, ἐν τῇ ὁποίᾳ
ἐχειροτονήθη ἱερεὺς καὶ ἐξηκολούθησε τὸ φιλόανθρωπον καὶ πατρι-
ωτικὸν αὐτοῦ ἔργον.

«*Μάθε τέχνην γὰρ νὰ ζήσης καὶ πραγμάτεια νὰ πλουτήσης*».

ζ') Ὁ Λεωνίδας ἀνήρ.

Ὁ Λεωνίδας δεκαπενταετῆς ἀνέλαβεν ὅλην τὴν φροντίδα τῆς
οἰκίας καὶ τῶν μικρῶν κτημάτων αὐτοῦ, βοηθούμενος ὑπὸ τῆς ἀγα-
θῆς μητρὸς τοῦ.

Παρῆλθον ἔτη. Ὁ Λεωνίδας ἠνδρώθη· οἱ πατριῶταί τοῦ ἠγά-
πησαν αὐτὸν καὶ ἐξῆλθον ἀπὸ τὸ Ἰσπίτουτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

πῶν αὐτὸν διὰ τὰς ἀρετὰς του καὶ ἤκουον τοὺς λόγους του· διότι μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Χρυσάκη ἀνέλαβεν αὐτὸς νὰ διδάσκη τὰ παιδιά τοῦ χωρίου εἰς τὰ κελλῖα τῆς ἐκκλησίας, ὅσα γράμματα αὐτὸς ἐγνώριζε, καθ' ἑκάστην ἡμέραν δύο ὥρας.

Διὰ πᾶσαν σπουδαίαν ὑπόθεσιν οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου συνεβουλεύοντο τὸν Λεωνίδα, ὅστις πολλάκις πρὶν εἶπῃ τὴν γνώμην του ἐλάμβανε τὴν συμβουλὴν τῆς μητρός του· διότι ἡ χήρα τοῦ Γεωργίου Φιλέα ἦτο γυνὴ μὲ πολλὴν φρόνησιν.

Ἡ Ἀρετὴ καὶ ὁ υἱὸς τῆς Λεωνίδας κατέπεισαν τοὺς κατοίκους τοῦ χωρίου μὲ συνδρομὰς καὶ μὲ προσωπικὴν ἐργασίαν νὰ ἀνεγείρωσιν ἀπλοῦν, ἀλλ' εὐρύχωρον δημοτικὸν σχολεῖον, καί, ὅταν ἐτελείωσαν αὐτό, ἐνήργησαν διὰ τῶν βουλευτῶν τῆς ἐπαρχίας νὰ διορίσῃ ἡ Κυβέρνησις διδάσκαλον. Ὁ διδάσκαλος οὗτος ἦτο ἀπὸ τὸ Γύθειον καὶ εἶχε σπουδάσει εἰς τὸ διδασκαλεῖον τῶν Ἀθηνῶν.

Τίς θὰ πιστεύσῃ ὅτι ὅλα ταῦτα τὰ καλὰ προήρχοντο ἀπὸ μίαν χήραν γυναῖκα, ἡ ὁποία οὐδεμίαν ἄλλην δύνημιν εἶχεν εἰμὴ τὴν δύναμιν τῆς εὐσεβείας, τῆς φιλοστοργίας καὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης, καὶ ἀπὸ ἓνα μαθητὴν τῆς Ῥιζαρείου σχολῆς, ὅστις εὐθύς μετὰ τὸ τέλος τῶν σπουδῶν του ἐστράπη εἰς πραγματοποίησιν τῆς ὑποσχέσεως, τὴν ὁποίαν ἔδωκε, νὰ ὑπηρετήσῃ δῆλα δὴ τὴν ἐκκλησίαν κηρύττων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ!

«*Εὐπορῶν μὴ ἔσο ὑπερήφανος, ἀπορῶν μὴ ταπεινός.*»

123. Ἡ Ἐλευθερία.

Ἡ Δόξα.

Τῆς ἐλευθερίας τάνθη
εἶνε δῶρα τοῦ Θεοῦ,
Ποῦ ἀυξάνουν φντευμένα
εἰς τὰ σπλάγχνα τοῦ λαοῦ.

Ἰστῶν Ψαρῶν τὴν δλόμαυρη θάχη
Περπατῶντας ἡ Δόξα μονάχη
Μελετᾷ τὰ λαμπρὰ παληκάγια,
Καὶ στεφάνη ἰστὴ κόμη φορεῖ
Γενομένο ἄπ' ὀλίγα χορτάρια
Ποῦχαν μείνει στὴν ἔρημη γῆ.

(Ζαλοκώστας)

(Σολωμός)

ἐνθυμούμενοι αὐτήν. Τὰ μουσικά ὄργανά των, τὰ ὅποια ἄλλοτε ἐ-
χρησίμευον εἰς αὐτοὺς καὶ ὡς παρηγορία καὶ ὡς εὐχαρίστησις,
ἐκρέμασαν εἰς τὰς ἰτέας, τὰς εὐρισκομένας παρὰ ταις ὄχθαις τοῦ
ποταμοῦ Εὐφράτου, τοῦ διαρρέοντος τὴν Βαβυλῶνα, εἰς ἔνδειξιν
τοῦ πένθους αὐτῶν. Παρακληθέντες δ' ἐκεῖ ὑπὸ τῶν αἰχμαλωτι-
κάντων αὐτοὺς νὰ ψάλωσιν ὠδὰς τῆς πατρίδος των, ἠρνήθησαν,
εἰπόντες, «πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ψάλωμεν ἐπὶ ξένης γῆς;»

Ἡ πατρις δὲν εἶναι μόνον ἡ πεδιάς ἢ ὁ λοφίσκος τοῦ χωρίου
μας, ἢ ἡ ἄκρα τοῦ κωδωνοστασίου μας. Ἡ πατρις εἶναι ἡ γλῶσσά
μας, τὸ ἐλληνικὸν ἔδαφος, ἡ δόξα τῶν προγόνων μας, τὸ ὄνομα
Ἑλληνες. Ἡ πατρις εἶναι ὅλοι οἱ συμπολιταὶ μας, μικροὶ καὶ με-
γάλοι, πλούσιοι καὶ πένητες. Ἐν γένει εἰπεῖν, ἡ πατρις εἶναι ὅλοι
οἱ Ἑλληνες, εἰς οἰονδήποτε μέρος καὶ ἂν διαμένωσι. Τούτους
χρεωστοῦμεν νὰ ἀγαπῶμεν, νὰ τιμῶμεν καὶ νὰ ὑπερασπιζώμεθα δι'
ὅλων τῶν δυνατῶν μέσων, ὅταν μεγαλώσωμεν, ἔστω καὶ διὰ πολέ-
μου ἐν ἀνάγκῃ.

*«Καὶ πατρὸς καὶ μητρὸς καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων τιμιώ-
τερον καὶ σεμνότερον καὶ ἀγιώτερον ἢ Πατρις.»*

97. Ἡ γῆ τῆς Ἑλλάδος.

Ξεύρεις τὴν χώραν, ποῦ ἀνθεῖ φαιδρὰ πορτοκαλλέα;
'ποῦ κοκκινίς' ἢ σταφυλὴ καὶ θάλλει ἡ ἐλαία;
ὦ! δὲν τὴν ἀγνοεῖ κανεὶς!
εἶναι ἡ γῆ ἢ Ἑλληνίς.

Ξεύρεις τὴν γῆν, ἥτις παντοῦ μὲ αἵματα ἐβάφη,
ὅπου κοιλάδες καὶ βουνὰ εἶναι τυράννων τάφοι
ὦ! δὲν τὴν ἀγνοεῖ κανεὶς!
εἶναι ἡ γῆ ἢ Ἑλληνίς.

Γῆ, μήτηρ παλαιῶν θεῶν καὶ νέων ἡμιθέων,
γῆ ἀναμνήσεων κλεινῶν καὶ γῆ ἐλπίδων νέων
εἶναι ἡ γῆ ἢ Ἑλληνίς,
ὄς μὴ τὴν ἀγνοῇ κανεὶς.

Ἄγγ. Βλάχος

126. Πολιτισμὸς καὶ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος.

Πάντες οἱ λαοὶ αἰσθάνονται φυσικὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα τῶν ἄλλ' ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ὀφείλομεν ἐξ ὑπερηφανείας ἐθνικῆς νὰ δεικνύωμεν θερμότεραν παντὸς ἄλλου φιλοπατίαν. Διότι ἡ πατρίς ἡμῶν Ἑλλάς εἶναι ἐνδοξότερα τῶν ἄλλων χωρῶν.

Ἀπὸ τὰ πέρατα τοῦ κόσμου ἔρχονται νὰ ἐπισκεφθῶσι καὶ προσκυνήσωσι τὰ ἐνδοξα μνημεῖα αὐτῆς. Καὶ εὐλόγως διότι διακρέεσασα εἰς τὰ γράμματα, εἰς τὰς ὠραίας τέχνας καὶ εἰς τὰ πολεμικὰ κατορθώματα, προσέφερε μεγάλας εὐεργεσίας πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα.

Ἡ Ἑλληνικὴ χώρα κατωκλήθη ἔκπαλαι ὑπὸ τοῦ εὐφρεστάτου καὶ ἡρωικωτάτου λαοῦ τῆς ὑψηλίου, ὁ ὁποῖος πράγματι ἐδόξασεν ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα διότι πολὺ πρῶτως προήγαγεν εἰς ὑψιστον βαθμὸν τὴν ἐξημέρωσιν καὶ τὴν πνευματικὴν μόρφωσιν τῆς ἀνθρωπότητος, ἔνεκα τῆς θαυμασίας κατασκευῆς τῆς χώρας καὶ τοῦ λαμπροῦ τοῦ κλίματος.

Τόσο δὲ διεκρίνοντο οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐκ τῶν ἄλλων λαῶν, ὥστε «πᾶς μὴ Ἕλλην, βάρβαρος» ἐθεωρεῖτο. Ὁ Σόλων, ὁ Μιλτιάδης, ὁ Λεωνίδας, ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Ἀριστείδης, ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὁ Περικλῆς, ὁ Σοφοκλῆς, ὁ Φειδίας, ὁ Πραξιτέλης, ὁ Σωκράτης, ὁ Πλάτων, ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, καὶ τόσοι ἄλλοι τῆς ἀρχαιότητος ἄνδρες εἶναι τὸ σέμνωμα ὅλου τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου.

Δυστυχῶς ὅμως αἱ διχόνοια καὶ οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι μεταξὺ τῶν διαφόρων Ἑλληνίδων πόλεων τοσοῦτον ἐξησθένησαν τὸ Ἑλληνικὸ ἔθνος, τοῦ ὁποίου τὸ κράτος ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐπεξέταίε μέχρι τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῶν ἐρήμων τῆς Ἀφρικῆς, ὥστε εὐκόλως ἡ Ἑλλάς κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων καὶ ἐγένετο ἐπαρχία Ῥωμαϊκή.

Καὶ ἀνεβίωσε μὲν πάλιν ὁ Ἑλληνισμὸς, ἰδρύσας τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν, ἡ ὁποία διετηρήθη ἐπὶ 1000 περίπου ἔτη καὶ εἶχε πρωτεύουσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων τῆς τότε ἐποχῆς, ἀλλὰ μὴ δυνηθεὶς ἐπὶ τέλος νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὰς ἐπιδρομὰς καὶ τὰς δηλώσεις πολλῶν βαρβάρων λαῶν, οἷον Σλάβων, Βουλγάρων, Ἀράβων κτλ. κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Ἐπὶ τέσσαρτος αἰῶνι ἐπὶ τὴν Ἑλληνικὴν ἑστῆσαν τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Πολιτικὸν καὶ Ἐθνικὸν ἔθνος ὑπὸ τὴν αἰμο-

χαρῆ καὶ βάρβαρον κυριαρχίαν τῶν Τούρκων, μυρίας ὑποστάς βα-
σάνους, ἀτιμώσεις, λεηλασίας, σφαγάς, βεβηλώσεις νεῶν καὶ πολ-
λὰ ἄλλα δεινά. Ἄλλὰ κατὰ τὸ 1821, ὡς εἶς ἄνθρωπος, ἐξανέστη
κατὰ τῆς τουρκικῆς τυραννίας, καὶ ὑπὸ τὸ θούριον ἄσμα τοῦ πρω-
τομάρτυρος Ρήγα τοῦ Φερραίου, ἀνεπέτοσε τὴν σημερινὴν τῆς
ἐπαναστάσεως.

Τοιούτους δὲ καὶ τοσούτους ἐνδόξους θριάμβους καὶ νίκας κα-
τήγαγον οἱ Ἕλληνες πρὸς τοὺς Τούρκους καὶ κατα ξηρὰν καὶ
κατὰ θάλασσαν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαναστάσεως, ὥστε
ἐδόξασαν τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα καὶ κατέδειξαν εἰς τὸν ἔκθαμβον
κοσμον, ὅτι εἶναι γνήσιοι ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Καὶ ἀ-
εργθῶς ὁ Ὑψηλάντης, ὁ Κολοκοτρῶης, οἱ Δεληγιανναῖοι, οἱ Ζαΐ-
μαῖοι, ὁ Μιαούλης, ὁ Μαυρομιχάλης, ὁ Κανάρης ὁ Καραϊσκάκης,
ὁ Διάκος, ὁ Βότσαρης, καὶ τόσοι ἄλλοι ἥρωες τῆς μεγάλης ἡμῶν
ἐπαναστάσεως, εἶναι ἐφάμιλλοι τῶν μεγάλων ἐκείνων καὶ ἐνδόξων
ἀνδρῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

Τέλος δὲ μετὰ ἑπταετῆ κατὰ τῶν τυράννων ἀμείλικτον πόλεμον
ὑπὲρ της ἐλευθερίας, αἱ τρεῖς μεγάλοι δυνάμεις, Ῥωσία, Γαλλία
καὶ Ἀγγλία ἠνάγκασαν τὴν Τουρκίαν ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀνεξαρ-
τησίαν μικροῦ τμήματος τῆς Ἑλληνικῆς χώρας, κηρύξασαι τοῦτο
ὡς βασίλειον.

«*Εἰς οἰωνὸς ἄριστος. ἀμείνεσθε περὶ πάτρης*».

127. Ἡ Νέα Ἑλλάς.

- » Ποῦ ἡ νέα εἶν' Ἑλλάς; — Ὅπου Ἕλλην εἶναι,
  - « ὅπου Ἕλληνας καρδιά,
  - » Κ' ἑλληνὶς φωνὴ γλυκεῖα,
  - » εἶναι καὶ Ἀθῆναι.
- » Ποῦ ἡ νέα εἶν' Ἑλλάς; — Ὅπου κ' ἡ ἀρχαία.
  - » ὅπου τέχνη κ' ἱστορία,
  - » ζῶντα ἔστησαν μνημεῖα
  - » αἰωνίως νέα,
- » Ὅπου ρέει ὁ Στρυμὼν καὶ ὁ Ἐβρος ρέει.
  - » ὅπου Ἰδη, ὅπου Ὅσσα
  - » Ἕλληνας λαλεῖται γλῶσσα,
  - » Κ' Ἕλλην ἀναπνέει.

- » Ὀπου Αἴμος, Ὀλυμπος, Πήλιον καὶ Τέμπη,
- » ὄπου Πίνδος, Πιερία,
- » εἰν' Ἑλλάς, πᾶσα γωνία,
- » φώνημα ἐκπέμπει.

(Ἄγγ. Βλάχος)

128. Ὁ μέγας Θεμιστοκλῆς.

Εἷς ἐκ τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος εἶναι καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅστις διεκρίθη διὰ τὴν σύνεσιν καὶ περινοίαν εἰς τὰ πολεμικὰ τῆς πατρίδος του.

Ἄλλ' ὄλα αὐτὰ ἤθελον ἀποβῆ μάταια, ἂν ὁ Θεμιστοκλῆς ἐθύμωνε, καθ' ἣν στιγμήν ὁ Εὐρυβιάδης ὀργισθεὶς ὕψωσε τὴν βακτηρίαν διὰ νὰ τὸν κτυπήσῃ.

Ἄν ὁ Θεμιστοκλῆς ἦτο ὀργίλος, ἂν ἡ φρόνησις καὶ ἡ ἀγάπη τῆς πατρίδος του δὲν κατεπραῖνον τὸν θυμόν, τὸν ὁποῖον διήγειρεν εἰς τὴν ψυχὴν του ἡ ἀνθάδεια καὶ τὸ ἄτοπον κίνημα τοῦ Εὐρυβιάδου, δὲν ἤθελεν εἶπῃ τοὺς περιφήμους ἐκείνους λόγους: «Πάταξον μεν, ἀκουσον δέ», διὰ τῶν ὁποίων ἀπέδειξεν, ὅτι χάριν τῆς πατρίδος ἀδιαφορεῖ περὶ τοῦ ἀτόμου του.

Ἄν ἤθελε σύρῃ καὶ αὐτὸς τὸ ξιφὸς του κατὰ τοῦ ναυάρχου τῶν Σπαρτιατῶν εἰς τὴν ἔξαψιν τοῦ θυμοῦ του, ἴσως ἤθελε τὸν φρενύσῃ. Οἱ Σπαρτιαῖται καὶ οἱ ἄλλοι Πελοποννήσιοι ἤθελον τότε ἐξαγριωθῆ κατὰ τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τῶν Ἀθηναίων, λησμονοῦντες δὲ ἐν τῇ ἀγανακτήσει των τοὺς Πέρσας καὶ τὸν ἐπικείμενον τῆς Ἑλλάδος κίνδυνον, ἤθελο ἐκτραχηλισθῆ εἰς ἀλληλοσφαγίαν καὶ εἰς ἐμφύλιον σπαραγμόν, καὶ οὕτως, ἀντὶ νὰ καταστρέψωσιν εἰς τὴν Σαλαμίνα τοὺς βαρβάρους, ἤθελον καταστραφῆ οἱ Ἕλληνες διὰ τῶν Ἑλλήνων.

Τότε δὲ οὔτε τὰ διακόσια πλοῖα τῶν Ἀθηναίων, οὔτε ἡ ἐγκατάλειψις τῆς πόλεως των, οὔτε ἡ ἀνδρεία των, οὔτε τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίνας ἤθελον σώσῃ τὴν Ἑλλάδα.

Βλέπετε, πόσον τρομερὰ ἀποτελέσματα δύναται νὰ ἐπιφέρῃ εἰς ἀλόκληρον ἔθνος ἐνὸς ἀτόμου στιγμιαίου θυμός! Ὁ θυμὸς τοῦ Εὐρυβιάδου ἠδύνατο νὰ καταστρέψῃ τὴν Ἑλλάδα, ἡ δὲ πρότασις τοῦ φρονίμου Θεμιστοκλέους ἔσωσε καὶ ἐδόξασε τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν Σαλαμίνα.

Τοιουτοτρόπως ἡ φιλοτιμία τῶν δέκα στρατηγῶν ἠδύνατο νὰ καταστρέψῃ τὴν Ἑλληνικὴν αὐτονομίαν εἰς τὸν Μαραθῶνα, ἀλλ' ἡ μετριοφροσύνη καὶ φιλοπατρία τοῦ Ἀριστείδου ἔσωσαν αὐτὴν καὶ εἰς τὸν Μαραθῶνα καὶ ἀκολούθως εἰς τὰς Πλαταιάς.

Αἱ ἀρεταὶ λοιπόν, καὶ οὐχὶ μόνον ἡ ἀνδρεία καὶ τὰ ὄπλα, σώζουσι τὰ ἔθνη· αἱ δὲ κακίαι καὶ τὰ πάθη καταστρέφουσι καὶ ἰδιώτας, καὶ πόλεις, καὶ ἔθνη ὁλόκληρα. «Μακάριοι οἱ πρᾶεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν», μᾶς λέγει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον. Μακάριος τῷ ὄντι ἀνεφάνη καὶ ὁ πρῶος Θεμιστοκλῆς, διότι διὰ τῆς πρᾶότητός του ἐκληρονόμησεν ὅλην τὴν δόξαν τῆς Σαλαμίνας.

«Γλώσσης κράτει». — «Ἐριν μίσει». «Ἀμαρτάνων μετανόει».

129. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος.

Ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φίλιππου, ἀνετράφη σπαρτιατικῶς, καὶ δι' αὐτὸ ἔπραξεν ἔργα μεγάλα, καὶ μέγας ἐπωνομάσθη.

Νέος ὢν ὁ Ἀλέξανδρος, ἐγυμνάζετο εἰς τὴν ἵππασίαν καὶ εἰς τὸ κυνήγιον τῶν ἀγρίων ζώων· συνείθιζε δὲ νὰ εἶναι ἐγκρατῆς καὶ λιτὸς περὶ τὴν διαίταν, νὰ ὑπομένῃ δὲ τὴν σκληραγωγίαν καὶ τοὺς κόπους καὶ οὕτω κατέστη ὑγῆς, δραστήριος, ἀνδρείος καὶ μεγαλόφυχος.

Δι' αὐτῶν καὶ ἄλλων προτερημάτων κατώρθωσεν, ὅτε εἰκοσαετῆς διεδέχθη τὸν πατέρα αὐτοῦ Φίλιππον, νὰ ἐκλεχθῇ εἰς τὴν Κόρινθον αὐτοκράτωρ στρατηγὸς τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῶν βαρβάρων τῆς Ἀσίας, καὶ νὰ καθυποτάξῃ ἐντὸς δώδεκα ἐτῶν ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ τὴν βάρβαρον Ἀσίαν, ἐκτείνας τὸ κράτος του ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος μέχρι τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ.

Ἄλλ' ὁ μέγας οὗτος κατακτητῆς δὲν ἐκυρίευσεν μόνον τὸν κόσμον, ἀλλ' εὐηργέτει αὐτόν, διότι ἔθετε νόμους καλοὺς, ἀνεπτύσσει τὴν συγκοινωνίαν, προῆγε τὰς τέχνας καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ ἐξησφάλιζε τὴν παγκόσμιον εἰρήνην. Αἱ 70 πόλεις, αἱ ὅποια ἐκτίσθησαν δι' αὐτοῦ ὡς Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι εἰς διάφορα σημεῖα τοῦ κόσμου, μαρτυροῦσι τὰ τρόπαια τῆς διαβάσεώς του, ἡ δὲ Ἑλληνικὴ γλῶσσα δι' αὐτοῦ κατέστη παγκόσμιος καὶ ἐκπολιτιστικὴ.

Ὅτε ὁ μέγας Ἀλέξανδρος παρετήρησεν, ὅτι τινὲς τῶν στρα

τηγών του ἤρχισαν νὰ ἀρέσκωνται εἰς τὴν μαλθακὴν ζωὴν τῶν Ἀσιανῶν, εἶπε πρὸς αὐτούς· «Δὲν βλέπετε, φίλοι, ὅτι οἱ μὲν βάρβαροι, ὄντες μαλθακοὶ καὶ ἄνανδροι, εὐκόλως νικῶνται, ἐνῶ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, κοπιᾶζοντες καὶ σκληραγωγούμενοι, καθ' ἡμέραν νικῶμεν αὐτούς; Δὲν ἐνθυμεῖσθε πόσον γλυκὺς μετὰ τὸν κόπον εἶναι ὁ ὕπνος; Δὲν συγκρίνετε τὸν Ἕλληνα μὲ τὸν Ἀσιανόν, ὥπως πεισθῆτε, ὅτι ἡ μὲν τρυφή εἶναι δουλικώτατον, ὁ δὲ κόπος βασιλικώτατος;»

Εἶχε δίκαιον ὁ μέγας Ἀλέξανδρος καὶ οἱ φρόνιμοι αὐτοὶ λόγοι τοῦ ἠδύναντο καὶ σήμερον νὰ σωφρονίσωσί τινας, οἵτινες, λησμονοῦντες τὰς προγονικὰς ἀρετὰς, ἀσπάζονται τὰ Ἀσιανὰ ἐλαττώματα, ὡς τὴν ὀκνηρίαν, τὴν μαλθακότητα, τὴν πολυέλειαν, τὴν ὑπεροψίαν καὶ τὸν ἐγωϊσμόν.

Οἱ ἐνδοξοὶ πρόγονοί μας, ἐξασκοῦντες τὸ μὲν σῶμα διὰ τῆς γυμνασικῆς, τὴν δὲ ψυχὴν διὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς παιδείας, ὄχι μόνον ἐπὶ Ἀλεξάνδρου κατέκτησαν τὴν Ἀσίαν καὶ Ἀφρικὴν, ἀλλὰ καὶ πρὸ αὐτοῦ κατώρθωσαν νὰ διασώσωσι τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῆς Ἑλλάδος, κατατροπώσαντες καὶ εἰς τὸν Μαραθῶνα, καὶ εἰς τὰς Θερμοπύλας, καὶ εἰς τὴν Σαλαμίνα, καὶ εἰς τὰς Πλαταιάς, τοὺς ἀπείρους βαρβαρικοὺς στρατούς, οἵτινες ἐκ τῆς Ἀσίας εἶχον ἔλθῃ πρὸς ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος.

«*Τὰ καλὰ καὶ μεγάλα πράττε*» — «*Νοῦς ὑγιῆς ἐν σώματι ὑγιεῖ*».

130. Ἡ Μακεδονία.

«Χαῖρε, τοῦ Ἀριστοτέλους χώρα καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου!
ὦ μεγαλομῆτορ γῆ,
Μετὰ τοὺς μεγάλους δύο τοκετούς σου ἐξηντλήθης,
Διὰ τοῦτο σὲ κατέχει τῆς ναρκώσεως καὶ λήθης
ἡ αἰώνιος σιγή».

(*Α. Σοῦτσος*)

103. Ὁ ναὸς τῆς Ἀγίας Σοφίας.

Ὁ Ναὸς τῆς ἁγίας Σοφίας ὑπῆρξε τὸ ἱερόν σύμβολον τοῦ Χριστιανικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν οἱ πατέρες μας ἐδοξολόγησαν τὸν Θεὸν διὰ τὰς ἀπείρους κατὰ βαρβάρων ἐχθρῶν

νίκας, καὶ ἐν αὐτῇ ὁ τελευταῖος αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος ἐκοινωνήσῃ τῶν ἀχράντων μυστηρίων ὀλίγον πρὸ τοῦ ἡρωικοῦ θανάτου του.

Τὴν ἁγίαν Σοφίαν ὄνειρεύονται ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας μαύρης δουλείας οἱ πατέρες ἡμῶν καὶ εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν ἔχει ἐστραμμένοι τοὺς πόθους τοῦ ὄλου ὁ Ἑλληνισμός.

Ὁ Ναὸς οὗτος ἐκτίσθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ ἀνφοδομήθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Κωνσταντος, διατηρηθεὶς μέχρι τοῦ αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου. Ἐντὸς δὲ αὐτοῦ ἐκήρυξε τὸν λόγον τῆς ἀληθείας Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός, καὶ ἀντήχησε φωνὴ τοῦ μεγίστου τῶν ἐκκλησιαστικῶν ρητόρων, τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

Ὁ λαὸς οὗτος ἐπυροπολήθη ὑπὸ τοῦ ὄχλου, ὅστις ἠγανάκτησε καὶ ὠργίσθη διὰ τὴν ἐξορίαν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Ἀλλ' ὁ ναὸς τῆς ἁγίας Σοφίας ἦτο πεπωμένον νὰ συνδεθῇ μὲ τὸν βίον ὀλοκλήρου τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ὅθεν ἀνεκτίσθη τὸ 415. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐπυροπολήθη κατὰ τὴν στάσιν τοῦ Νίκα, ἡ ὁποία ἐκινήθη ἕνεκα τῶν φατριῶν τοῦ ἵπποδρομίου.

Τότε δὲ ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ἀπεφάσισε νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ναοῦ τούτου. Ἀνέθεσε δὲ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου τῆς νέας ἐκκλησιᾶς εἰς δύο περιφανεστάτους ἀρχιτέκτονας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, Ἀνθέμιον τὸν Τρολλιανὸν καὶ Ἰσίδωρον τὸν Μιλήσιον. Τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ ἐτέθησαν τὴν 18 Φεβρουαρίου 532, τὰ δὲ ἐγκαινία αὐτοῦ ἐτελέσθησαν τὴν 25 Δεκεμβρίου 557, ἦτοι ἡ οἰκοδόμησις αὐτοῦ διήρκεσε 10 ἔτη, 10 μῆνας καὶ 10 ἡμέρας. Ἐστοίχισε δὲ ὁ Ναὸς 324 ἑκατομμύρια δραχμῶν.

Εἰς τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Σοφίας θαυμασιῶς συνηρμολογήθη τὸ ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν πνεῦμα μετὰ τοῦ νέου Χριστιανικοῦ κόσμου, εἰς τὴν ἀνέγερσιν δὲ τοῦ ναοῦ τούτου ἐχρησιμοποιήθησαν εἰκόνες καὶ πλεῖστα ἄλλα ὑλικά ἀρχαίων ναῶν διαφόρων Ἑλληνικῶν πόλεων. Ὅτε συνεπληρώθη ὀλόκληρον τὸ οἰκοδόμημα καὶ ἀνέτειλεν ἡ ἡμέρα τῶν ἐγκαινίων, ὁ Ἰουστινιανὸς ἐτέλεσε θρίαμβον πολυτελεῆ καὶ ἀντάξιον τοῦ κατορθώματός του. Λαὸς δὲ καὶ εὐπατριδαὶ ἔλαβον παρ' αὐτοῦ δῶρα δαψιλῆ.

Ἡ πόλις ὅλη ἦτο ἐπὶ ποδῶς, ἐπευφημοῦσα τὴν ποιμπικὴν πορείαν τοῦ βασιλέως, τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν ἐν τέλει, ἀπὸ τὰ ἀνά

Ἀναγνωσματάριον Μ Ι Πρώτη

κιορα μέχρι τοῦ ναοῦ. Ἐκεῖ φθάσας ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ πεξεύσας, ἔδραμε πρῶτος ἀπὸ τὴν βασιλικὴν πύλην μέχρι τοῦ ἁμβωνος, ἔπειτα ἐξέτεινε τὰς χεῖρας, ἔδοξολόγησε τὸν Θεὸν καὶ ἀνεκραξε «νε- νικητά σε, Σολομών»

Οὗτος εἶναι ὁ ναὸς τῆς ἁγίας Σοφίας. Ἦτο ἀφιερωμένος ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου εἰς τὴν ὑπερτάτην τοῦ Θεοῦ Σοφίαν, καὶ οὐχὶ εἰς γυναικὰ τινα ἁγίαν, ὡς νομίζουσι τινες. Ἦτο ὁ πρῶτος ναὸς ὃχι μόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλ' ὀλοκλήρου τῆς Ἀνατολῆς.

Οἱ Τοῦρκοι, κυριεύσαντες τὴν Κωνσταντινούπολιν τῷ 1453, μετέβαλον τὴν ἁγίαν Σοφίαν εἰς μωαμεθανικὸν τέμενος (τζαμίον), ἀλλ' ἀκόμη σώζει τὸ ὄνομά της, τὸ ὁποῖον ἐμπερικλείει τοὺς πόθους τῶν Ἑλλήνων, καὶ ὑπενθυμίζει πάντοτε εἰς ἡμᾶς νὰ ἐργαζώμεθα ὑπὲρ τῆς ἀνακτήσεως αὐτῆς.

«*Μάχου ὑπὲρ πίστεως καὶ Πατρίδος*».

132. Οἱ Ἕλληνας ὑπὸ τοὺς Τοῦρκους.

Οἱ Τοῦρκοι, κυριεύσαντες ἠν Κωνσταντινούπολιν, ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἔσφαζον καὶ ἐλεηλάτουν. Τὸ αἷμα τῶν Χριστιανῶν ἔρρευε πεταμηδὸν εἰς τὰς ὁδοὺς, ἡ ἁγία Σοφία μετεβλήθη εἰς τζαμίον, ἐπὶ δὲ τῶν ἐπάλλξεων ἀντὶ τοῦ σταυροῦ ὑψώθη ἡ ἡμισέληνος.

Ἐκτοτε ἤρχισαν αἱ μαῦραι ἡμέραι τῆς δουλείας.

Οἱ Τοῦρκοι ἀφήρσαν ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων πᾶν δικαίωμα οὐδὲν ἀξίωμα ἔδιδον εἰς αὐτούς. Οἱ δυστυχεῖς Ἕλληνας ἦσαν ἠναγκασιμένοι εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν τῶν νὰ ἐξαγοράσωσι πληρώνοντες κατ' ἕτος τὸν ἀτιμωτικὸν κεφαλικὸν φόρον.

Εἰς τοὺς εὐπόρους Ἕλληνας ἔπεμπον οἱ Τοῦρκοι ρινόμακτρον φέρον κόμβον, ἐν ᾧ ἔθετον κόκκους σίτου, ἐσήμαινε δὲ τοῦτο, ὅτι, ἂν δὲν πέμψωσι χρήματα, πρέπει ἀφεύκτως νὰ προετοιμάσωσι τὰ κόλλυθα τῶν. Δὲν ἐπετρέπετο νὰ ἐνδύωνται, ὅπως ἤθελον, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ φορῶσιν ἐνδύματα εὐτελεῖ. Ἐὰν χριστιανὸς εὗρίσκετο ἔργασιος καὶ συνήντα καθ' ὁδὸν Τοῦρκον, ὑπεχρεοῦτο νὰ πεξεύσῃ καὶ νὰ προσκυνήσῃ εὐσεβάστως, λέγων «Πολλὰ τὰ ἔτη σου, αὐθέντα».

Ἡ μαρτυρία τοῦ χριστιανοῦ ἐνώπιον τουρκικοῦ δικαστηρίου δὲν ἴσχυεν, ὑβριστικῶς δ' ἀπεκάλουν οἱ Τοῦρκοι τοὺς Ἕλληνας

Γκιαοίρ, ἦτοι ἀπίστους. Πολλάκις οἱ Τούρκοι διὰ τῆς βίας ἠνάγκασον τοὺς χριστιανοὺς ν' ἄλλαξοπιστῶσι· χριστιανόπαιδες ἕξ ἢ ἑπτὰ ἐτῶν ἠρπάζοντο, ἐξετουρκίζοντο καὶ ἀνατρεφόμενοι μακρὰν πικρὸς οἰκογενειακοῦ δεσμοῦ κατετάσσοντο εἰς τὸ φοβερὸν τάγμα Γιαντισάρων· ἡ ἀρπαγὴ δὲ αὕτη ἐλέγετο *παιδομάζεμα*. Πολλὰι μητέρες ὕψωνον πρὸς τὸν οὐρανὸν τὰς χεῖρας παρακαλοῦσαι τὸν Ὑψιστον ν' ἀποθάνωσι καλλίον τὰ τέκνα των, παρὰ νὰ περιπέσωσιν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀπίστων.

Ἡ τυραννία τῶν Τούρκων ἐπέφερε παντοῦ τὴν ἐρημίωσιν· πόλεις καὶ χωρὰι, ἀνθοῦσαι ἕως τότε, ἐνεκρώθησαν· τὸ ἐμπόριον παρέλυσεν, ἡ βιομηχανία κατεστράφη· οἱ ἀγροὶ ἔμειναν ἀκαλλιέ γητοί· ἡ δυστυχὴς Ἑλληνικὴ φυλὴ περιῆλθεν εἰς πτωχείαν, εἰς ἀμάθειαν, εἰς παντός εἶδους δυστυχίαν.

Ἐν τοῦτοις ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς διετήρει ἐν βάθει τῆς καρδίας σου τὴν ἐλπίδα. Ἡ εὐχὴ, ἣτις ἐξήρχετο ἐκ τῆς καρδίας τῶε ὑποδούλων, εἴτε ἐν θλίψει εὐρίσκοντο, εἴτε ἐν εὐθυμίᾳ, ἦτο: «Καὶ τοῦ χρόνου ἕς τὴν Πόλιν νὰ δώσῃ ὁ ἅγιος Θεός!» Οἱ νέοι συνήρχοντο τὴν ἐσπέραν, ἔκλειον μετὰ προσοχῆς τὰς θύρας καὶ τὰ παραθυροφυλλὰ τῆς οἰκίας. διὰ νὰ μὴ προδώσῃ τὴν νυκτερινὴν συνάθροισιν εἰς τοὺς Τούρκους ἀκίς φωτός, καὶ παρεκάλουν τοὺς γέροντας νὰ διηγηθῶσιν εἰς αὐτοὺς τὰς παρελθούσας περιπετείας τοῦ Ἐθνους.

Οἱ δὲ γέροντες καθήμενοι πλησίον τῆς ἐστίας διηγοῦντο εἰς τοὺς πέριξ καθημένους, ἄλλοτε μὲν τὰς ἐθνικὰς συμφορὰς καὶ τὰς λεπτομερείας τῆς ἀλώσεως, ἄλλοτε δὲ τὰς ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν μεταβιβαζομένας παραδόσεις καὶ τὰς ἐλπίδας περὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ Ἐθνους. Αἱ δὲ μητέρες βανκαλῶσαι ἐν τῇ κοιτίδι τὰ βρέφη αὐτῶν ἔπαιλλον τὴν πορφύραν, τὸ σκῆπτρον καὶ τὸ διαδημα τοῦ Κωνσταντίνου καὶ ἀλεκοίμιζον αὐτὰ εὐχόμενοι: νὰ τὰ ἀξιώσῃ ὁ Θεὸς νὰ λειτουργηθῶσιν εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν.

«Καὶ τοῦ χρόνου ἕς τὴ Πόλιν νὰ δώσῃ ὁ Θεός».

133. Θεόδωρος Κολοκοτρώνης.

Ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης εἶνε ὁ μέγιστος καὶ μεγαλοφύεστατος τῶν στρατηγῶν τοῦ 1821.

Ἡ μεγαλεφυΐα αὐτοῦ εἰς πλείστας κρίσιμους στιγμὰς τοῦ ἀγῶνος ἀνέλαμψεν εἰς σκέδια στρατηγικά. Ταῦτα δὲ δικαίως θαυμάζονται ἅπ' ἑνὸς διὰ τὴν ἐπίνοιαν καὶ τὴν τόλμην, καὶ ἅπ' ἑτέρου

διότι ἔφερον ἀπ' εὐθείας εἰς ἀποτελέσματα μεγάλα. Ὁ Κολοκοτρώνης ἐπέφερε κατὰ πρῶτον λόγον τὴν καταστροφὴν τοῦ Δράμαλι καὶ οὕτω ἔσωσε τὴν ἐπανάστασιν κατὰ τὴν κρισιμοτατην ταύτην περίοδον.

Ἡ βαθεῖα πίστις αὐτοῦ εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἐπαναστάσεως, τὸ ἀκλόνητον τῶν πεποιθήσεων, τὰ ἀπτόητον εἰς τὰς μάχας, τὸ θάρρος, τὸ ὁποῖον ἐνέπνεεν εἰς τὰ πλήθη, ὑπῆρξαν ἀληθῶς μέγιστα δυνάμεις. Διὰ τῶν δυνάμεων τούτων διετήρησε τὴν ἐπανάστασιν ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Πελοποννήσου, ἐν τῇ Ἀρκαδίᾳ, τὴν ὁποίαν ἐγκatéλιπον οἱ ἄλλοι ἀρχηγοί. «Δὲν ἔρχομαι θέλω νὰ μὲ φάγουν τὰ πουλιὰ ποῦ μὲ γνωρίζουν», ἦσαν οἱ λόγοι, οἱ ἐκδηλοῦντες τὴν θέλησιν ἐκείνην.

Μέγα ἔργον ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἀγῶνος ὑπῆρξεν, ὅτι συνείθισε τοὺς Ἕλληνας νὰ μὴ φεύγωσιν εἰς τὴν ἐμφάνισιν Τούρκων, ἔπειτα καὶ μένοντες νὰ μάχωνται. Ἡ πρώτη δὲ καὶ σπουδαία στρατιωτικὴ ἐπιτυχία, ἡ προαγγέλλουσα τὴν ἄλωσιν τῆς Τριπόλεως καὶ τὴν ἐλευθέρωσιν τῆς Πελοποννήσου, ἦτο ἡ μάχη τοῦ Βαλτετσίου, κατὰ μέγα μέρος ἔργον ὡσαύτως τοῦ Κολοκοτρώνη.

Πόσον δὲ βαθεῖαν εἶχε συνείδησιν τῆς εὐθύνης, ἣν ἀπελάμβανεν ὡς στρατηγὸς καὶ πάντες οἱ ἀρχηγοὶ ἀπέναντι τοῦ ἔθνους, μαρτυρεῖ τὸ ἐξῆς γεγονός. Μείνας ὁ Κολοκοτρώνης μόνος ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς Ἀρκαδίας, εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ποιήσας τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ σύννους ἐπὶ πολλὴν ὥραν διατελέσας, ἠσπίασθη τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, λέγων. «Παναγία μου, βοήθησε τοὺς χριστιανούς, τοὺς ἐπήραμε στὸ λαϊμὸ μας».

Ἡ τοιαύτη εὐθύνη, ἣν τόσον βαθέως συνησθάνετο ἀπέναντι τοῦ ἔθνους καὶ τῆς Ἱστορίας, ἀποτελεῖ τὸ ἀληθὲς μεγαλεῖον τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη.

Ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης δὲν ἦτο ἀπλῶς μόνον μεγαλοφυῆς στρατηγός, ἦτο πρὸ πάντων Ἕλλην χριστιανός καὶ φιλόπατρις, τὸν ὁποῖον ἐνίσχυε καὶ ἐκραταίωνεν ἐν τῇ φιλοπατρίᾳ ἡ χριστιανικὴ αὐτοῦ πίστις.

«Τὰ πάντα θυσιάζε ὑπὲρ τῆς Πατρίδος καὶ Θρησκείας»

133. Στὸ ἄγαλμα τοῦ Κολοκοτρώνη.

Ξεδιπλώστε, ξεδιπλώστε τὴ σημαία ποῦ σκεπάζει
Στραγητό, ποῦ ἔνα ἔθνος ἔς τὸνομά του ἀναγαλίσσει,
Ξεδιπλώστε τὴν νὰ τρέξῃ ἡ Πατρίδα ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη

Σ' τὸν πατέρα νὰ χαρίσῃ σεβασμοῦ καὶ πόνου δάκρυ.
Ξεδιπλῶστέ την τὸ γέρω τοῦ Μωρηὰ νὰ προσκυνήσω,
Ξεδιπλῶστέ την τὸ γέρω καβαλλάρη νὰ ῥωτήσω !

Μὴ θωρεῖ τὰ Δερβενάκια τὸ γοργό, γοργό Σου ἴματι ;
Γιὰ τὴν Κόρινθο μὴν τρέχῃ τὸ περίφημό Σου ἄτι ;
Μὴ ἔς τὴν Τρίπολι πηγαίνεις τοὺς πασσάδες ν' ἀποκλείσῃς ;
Μὴ σ' τ' Ἀνάπλι κατεβαίνεις τὴν Τουρκιὰ νὰ πολεμήσῃς ;
Μὴ ἔς τὰ Τρίκορφα θ' ἀνέβῃς, μὴ τὸ Λάλα θὲ νὰ πάσῃς ;
Μίλα, γέρω καπετάνε, ποῦ πηγαίνεις καβαλλάρης ;

Στρατηγὸς μαρμαρωμένος περιμένω νὰ μιλήσῃ
Καπετάνος πεθαμμένος καρτερῶ νὰ πολεμήσῃ !

Ἀχ ! ἡ ψεύτρα φαντασία μὲ τραβᾷ ἔς τὰ περασμένα
Καὶ μὲ φέρνει σ' ἄλλα χρόνια, ἔς τὸ μεγάλο εικοσιένα
Καὶ ξεχνῶ πῶς ἡ μεγάλη παγωνιά ποῦ μᾶς πλακώνει
Μαρμαρένιο θέλει μόνο στρατηγὸ Κολοκοτρώνη !

(*Νίκος Α. Κοτσελόπουλος*).

134. Ἀναγέννησις τῆς Ἑλλάδος.

Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς Ἑλλάδος, ὁ πρῶτος κυβερνήσας αὐτὴν, ἦτο ὁ ἀειμνήστos καὶ μέγας πατριώτης Ἰωάννης Καποδίστριας, ὑπουργὸς ἐν Ρωσίᾳ διατελέσας. Κατόπιν ἐκηρύχθη ὑπὸ τῶν τριῶν Δυνάμεων ὡς βασιλεὺς ὁ Ὄθων ὁ Α΄., δευτερότοκος υἱὸς τοῦ φιλελληνικωτάτου βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Βασιλεὺς Ὄθων ἐξώσθη κατὰ τὸ 1862, ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὑπὸ συνταγματικὸν πολίτευμα Γεώργιος ὁ Α΄., ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ὁποίου ἐγένοντο ἐπαρχαίαι Ἑλληνικαὶ αἱ Ἴόνιοι νῆσοι κατὰ τὸ 1864, μέγα μέρος τῆς Θεσσαλίας καὶ ἐλάχιστον τῆς Ἠπείρου κατὰ τὸ 1881. Προσέτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ, καὶ κατόπιν πολλῶν θυσιῶν ἐκ μέρους τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος, ἠλευθερώθη ἡ Κρήτη, ἡ ὁποία εἶχε τὸ πρῶτον Ὑπατον Ἀρμοστήν τὸν βασιλόπαιδα Γεώργιον, καὶ μετὰ τοῦτον ἤδη τὸν πρῶτον πρωθυπουργὸν τῆς Ἑλλάδος κ. Ἀλέξ. Ζαΐμην.

Ἐπὶ τοῦ Βασιλέως Γεωργίου ἤρξατο καὶ ὁ κατὰ τῶν Τούρκων νικηφόρος πόλεμος ἡμῶν, ὅστις κατήγαγεν θριάμβους καὶ κατόπιν τῆς στυγεραῆς αὐτοῦ δολοφονίας, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ νῦν βασιλεύοντος, τόσον ἐνδόξως καὶ εὐκλεῶς, δαφνοστεφοῦς κωνοστινίου τοῦ IB΄. Ψάριου, ὅστις ἐπὶ τὸ ἔτος 1821 ἐκείνην ἐπὶ τῆς Πρωσίας.

Τοιουτοτρόπως ἡ προσφιλὴς ἡμῶν πατρίς, ἐλευθερωθεῖσα ὑπὸ τῶν πατέρων μας διὰ χύσεως πολλῶν αἱμάτων, καὶ αὐξηθεῖσα σημαντικῶς, προχωρεῖ ἤδη μετὰ θάρρους πρὸς τὸν πολιτισμὸν καὶ τὰς ἐπιστήμας, ἀφοῦ πλέον ἠδυνήθη νὰ ἐλευθερώσῃ καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα. Εἰς ἡμᾶς δὲ τοὺς νεωτέρους Ἑλληνας ἐναπόκειται νὰ δοξάσωμεν τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα καὶ νὰ μεγαλύνωμεν ἔτι πλέον τὴν θαυμασίαν ἡμῶν Πατρίδα, καταδεικνύοντες εἰς τὸν κόσμον, ὅτι εἴμεθα γνήσιοι ἀπόγονοι ἐνδόξων προγόνων.

Ἐπειτα ἡμεῖς δὲν ἐβαδίσαμεν πρὸς ἄδικον κατάκτησιν ξένων μερῶν. Δὲν ἐπεχειρήσαμεν, ὡς οἱ Τοῦρκοι, τὴν διὰ τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου καταστροφὴν χωρῶν, οὔτε προέβημεν, ὡς αὐτοί, εἰς σφαγὰς καὶ λεηλασίας καὶ αἰχμαλωσίας καὶ βεβηλώσεις ναῶν· διότι δὲν εἴμεθα βάρβαροι, οὐδ' ἐπιθυμοῦμεν νὰ γίνωμεν μισητοί. Ἀλλὰ ἐβαδίσαμεν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἀδελφῶν μας Ἑλλήνων, πρὸς ἐπανάκτησιν τῶν μερῶν μας, τὰ ὅποια ἀδίκως μᾶς κατεκράτουν οἱ Τοῦρκοι. Ἐσεβάσθημεν τὴν τιμὴν, τὴν περιουσίαν καὶ τὴν θρησκείαν των. Ὡστε νὰ χαίρωσι αὐτοὶ τὰ αὐτὰ δικαιώματα μὲ ἡμᾶς, νὰ εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τῶν νόμων ἡμῶν. Τοὺς περιποιούμεθα καὶ τοὺς θεωροῦμεν ὡς ἀδελφούς, λησιμονοῦντες τὰ παρελθόντα.

Ἄς λάβωσιν ἐπὶ τέλος οἱ Τοῦρκοι ὡς παράδειγμα τοὺς μένοντας ἐν Θεσσαλίᾳ Ὀθωμανούς. Ἄς λάβωσιν ἐπίσης ὡς παράδειγμα τοὺς ἐν Κρήτῃ Ὀθωμανούς, οἱ ὅποιοι ὑπὸ τὴν πεφωτισμένην καὶ συνετὴν διοίκησιν τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ κ. Ἄλ. Ζαΐμη ἔζησαν μετ' ἀδελφικῆς ἀγάπης μὲ τοὺς Χριστιανούς Κρητάς. Ὅλοι ἐκεῖ Χριστιανοὶ καὶ Ὀθωμανοὶ ἦσαν ἴσοι ἀπέναντι τοῦ νόμου τῆς Κρητικῆς Πολιτείας. Καμμία διάκρισις θρησκείας, ὅλοι εἶχον τὰ αὐτὰ δικαιώματα, τὴν αὐτὴν ἐλευθερίαν, τὸ φρόνημά των.

«Οἱ μεγάλοι ἄνδρες συντελοῦσιν εἰς τὸ μεγαλεῖον τῆς Πατρίδος».

135. Πρὸς τὸν Μέγαν μας Βασιλέα Κωνσταντῖνον.

Ἑλλάς, ἀνάστα! δόξασε τὸν Μέγαν Βασιλῆά σου,
στεφάνωσε καὶ φίλησε τὰ ἡρωϊκὰ παιδιὰ σου,
ποῦ στὴ λατρεία σου πιστά, πιστὰ στὸν Βασιλῆά των
καὶ στ' ὄνειρο τὸ ἅγιο προγόνων ἀθανάτων,
μὲ νέα, μεγαλοπρεπὴ σ' ἐστόλισαν πορφύρα,

στοῦ εὐγενικοῦ τῶν αἱμάτων βασιμῆς τῶν τίμων Πολιτικῆς

Χαῖρε, παιδί τῆς ἀστραπῆς καὶ τῶν πολέμων γίγα !
 Χαῖρε, τῆς Νίκης ἐκλεκτέ, Βουλγαροκτόνε Ρήγα.
 Χαῖρε, ποῦ μᾶς ἀνύψωσες σ' ὄνειρεμμένο αἰῶνα,
 χαῖρε, ποῦ μᾶς ἐθάμπωσες μὲ θείαν λαμπηδόνα !
 Χαῖρε, ποῦ τὴν ἀντρία Σου μ' εὐλάβειαν ἐνώνεις,
 κ' ἐπάνω των τῆ δόξα Σου μὲ πίστι θεμελιώνεις.

Ἄπ' τῶν δυνάμεων αὐτῶν τὸ ἀδελφωμα τὸ θεῖον
 γεννᾶται κᾶθε δύναμις καὶ κᾶθε μεγαλεῖον.
 Χαῖρε καὶ νίκα ! ἡ Πατρίς μὲ θάμπος σ' ἀντικρούζει.
 Σ' Ἐσένα τῶν ὄνειρων τῆς τὸ πλήρωμα στηρίζει.

Α. Προβελέγγιος.

136. Ἡ μεγάλη ἐπέτειος ἐορτή.

Ἡμέρα δόξης καὶ ἐθνικοῦ μεγαλείου εἶναι ἡ 26 (Ὀκτωβρίου τοῦ 1912. Πρὸ δύο περιόπου ἐτῶν τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος μεθ' ὑπερηφανείας ἐχαιρέτιζε τὴν θριαμβευτικὴν εἴσοδον τοῦ Στρατηλάτου μας Βασιλέως μετὰ τοῦ στρατοῦ Του εἰς τὴν Θεσσαλονίκην.

Οὕτω δὲ ἡ πόλις, τὴν ὁποίαν ἐπὶ αἰῶνας ὀλοκλήρους ἐπόθει καὶ ὠνειρεύετο καὶ ἤλπιζεν ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ, ἐκηρύσσετο ἐλευθέρᾳ καὶ ἐγίνετο Ἑλληνικὴ. Εἰς δὲ τὸν ναὸν τοῦ πολιούχου τῆς Ἀγίου Δημητρίου, εἰς τὸν ὅποιον παρ' ὄλην τὴν ἔξιολάμισίν του ἔμενεν ἀνημμένη ἡ κανδήλα τοῦ μοιροβλήτου τάφου, ὡς ἄσβεστον Ἑλληνικὸν φῶς, εἰσηλθε διὰ νὰ τελέσῃ τὴν ἱεροουργίαν τῆς ἀπελευθερώσεως ὁ Ἑλλήν Μητροπολίτης.

Διὰ τῆς καταλήψεως τῆς Θεσσαλονίκης δὲν ἐκέρδισεν ἡ Ἑλλὰς μόνον μίαν περιλαμπρον ἀπόδειξιν τῆς στρατιωτικῆς τῆς ἀξίας καὶ δυνάμεως, ἀλλὰ συνετελέσθη τὸ μεγαλύτερον ἐθνικὸν γεγονός τῶν δύο πολέμων μας, ἀνάλογον τοῦ ὁποίου εἶναι μόνον ἡ ἄλωσις τοῦ Μπιζανίου.

Ὁ δὲ Ἑλληνικὸς στρατός μας, ἐκεῖθεν ὀρμώμενος, θριαμβευτῆς καὶ τροπαιοῦχος, κατέλυσε τὴν τυραννίαν τῶν Τούρκων καὶ ἀπέκοψε τὰς βεβήλους χεῖρας τῶν Βουλγάρων, τὰς ὁποίας ἔτεινον πρὸς τὴν πόλιν τῶν ὄνειρων μας, ἐσκόρπισε δὲ παντοῦ τὸ φῶς καὶ τὴν αἴγλην τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἰσονομίας, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς κραταιώσεως τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς.

Δικαίως λοιπὸν ἡ ἡμέρα αὕτη δέον νὰ ἐορτάζηται πανηγυρικῶς πανταχοῦ τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος. Οὕτω δὲ νὰ ἐκδηλοῦται ἡ χαρὰ τοῦ Γένους μας καὶ νὰ στρέφεται ἡ διάνοια μετὰ θαυμασμοῦ Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς στρατιώτας μας, οἱ ὁποῖοι μὲ τὸ αἶμα των, μὲ τὴν ζωὴν των, μὲ τοὺς θριάμβους των, ἤνοιξαν πρὸς τοὺς συμπολεμιστάς των τὴν ὁδόν, ἣτις τοὺς ἔφερε νικητὰς καὶ ἀπελευθερωτὰς εἰς τὴν Μακεδονίαν ὑπὸ τὴν στραταρχίαν τοῦ Ἀπελευθερωτοῦ Βασιλέως μας Κωνσταντίνου Β'.

«*Μάχου ὑπὲρ πίστεως καὶ πατριδος*».

137. Ἡ νίκη πρὸς τὸν Κωαριανόν.

Ἦ Νίκη τὴν φτερούγα της τὴ γιγαντένια ἀπλώνει
καὶ ραίνει ρόδα λευτεριάς, εἰρήνης κρῖνα στρώνει.
Καὶ λάμπουν σὰν ἀστροπλεκτο στὴν ὄψι Σου στεφάνι
Σέρρες, Κιλκίς, Δεμιρ-Ἰσάρ, Καβάλλα, Δοϊράνη.
Καὶ οἱ λαοὶ χαρμόσυνοι στὸ διάβα Σου ξυπνοῦνε,
Καὶ σὰν Μεσσία σ' εὐλογοῦν καὶ Σὲ δοξολογοῦνε.
Καὶ ἡ Ροδόπη ἡ μυθική, ποῦ μ' ἄστρα γειτονεύει,
ἀπ' τὰ αἰθέρια ὕψη της μὲ πόθο Σ' ἀγναντεύει

Α. Προβελέγγιος

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ

ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΠΟΛΙΤΩΝ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ

138. Κράτος. — Κυβέρνησις. — Νόμοι

Εἰς τὸ μάθημα περὶ σχολείου ἐμάθομεν, ὅτι τὴν ἴδρυσιν καὶ τὴν συντήρησιν τῶν σχολείων ἀναλαμβάνει τὸ κράτος. Ἄλλὰ τί εἶναι κράτος, Τοῦτο ἤδη θὰ μάθομεν.

Ὅσοι ἄνθρωποι ζῶσι περιπλανώμενοι ἢ μεμονωμένοι εἰς τι μέρος ἢ ἐν ἀποτελοῦσι κράτος· αὐτοὶ λέγονται νομάδες. Ἐὰν δμως οἱ ἄνθρωποι οὔτοι, ἀντὶ νὰ ζῶσιν οὕτω περιπλανώμενοι εἰς ἐρήμους καὶ ἀκατοίκητα μέρη καὶ ἐγκαταλελειμμένοι ἕκαστος εἰς τὰς ἰδίας αὐτοῦ δυνάμεις, συνέλθωσι καὶ εἴπωσι:

Πρῶτον ἅς συμφωνήσωμεν νὰ ζῶμεν εἰς ἓν μέρος μονίμως, νὰ ὑπερασπιζώμεθα ἀλλήλους ἐναντίον τῶν δολοφόνων, τῶν κλεπτῶν καὶ ὄλων τῶν κακῶν καὶ ἀδίκων ἀνθρώπων καὶ χάριν τῆς τάξεως καὶ τῆς ἡσυχίας ἅς ὀρίσωμεν ἀπὸ κοινοῦ κανόνας τῆς δικαιοσύνης, τοὺς ὁποίους νὰ ὑποχρεοῦται ἕκαστος νὰ τηρῇ· τοὺς κανόνας δὲ τούτους τῆς δικαιοσύνης ἅς ὀνομάσωμεν νόμους.

Ἐπειτα ἐὰν κανεὶς ἐθὴ ἡμῶν, ἀθετήσας τὰς ὑποσχέσεις καὶ τὰς ὑποχρεώσεις αὐτοῦ παραβῇ τοὺς νόμους τούτους, οἱ ἄλλοι νὰ συνεργῶνται, νὰ δικάζωσι καὶ νὰ τιμωρῶσιν αὐτόν.

Ὅθεν, ἐὰν συμφωνήσωσιν οἱ εἰρημένοι ἄνθρωποι νὰ ζήσωσιν ὅλοι τοιοῦτοτρόπως ὑπὸ κοινὸν νόμους, ἐσχηματίσαν κράτος. Κράτος λοιπὸν, βλέπετε, εἶναι ἕνωσις μεγάλου ἀριθμοῦ ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι συνεφώνησαν νὰ προστατεύωσιν ἀλλήλους καὶ νὰ ζῶσιν ὑπὸ κοινὸν νόμους εἰς τινα τόπον. Παραδείγματος χάριν ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἔχομεν τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη, τὰ ὁποῖα πρὸς διάκρισιν ὀνομάζονται: Ἑλλάς, Γαλλία, Ἀγγλία, Γερμανία, Ἰταλία κτλ.

Ἰδίῃ πιστεύω, ὅτι ἐνοήσατε τί λέγονται νόμοι, καὶ τί πρέπει νὰ εἶναι οἱ νόμοι οὔτοι. Λοιπὸν οἱ νόμοι πρέπει νὰ εἶναι ἐν πρώτοις ἢ ἔκφρασις τῆς δικαιοσύνης, ἥτοι ἕκαστος ἄνθρωπος νὰ δικαιούται νὰ ζητῇ παρὰ τοῦ ἄλλου: νὰ σέβηται τὴν τιμὴν καὶ περιουσίαν του.

Κατὰ διηγεροσὶθῆκαπὸ τοῦμοπτοῦἐκκαθὸθεσὶςΠολιτικῆς συγ.

καιανεύσει όλων· διότι ὅλοι ὑποχρεοῦνται ἀναντιρρήτως νὰ σέβωνται καὶ νὰ τηρῶσιν αὐτούς. Τὸ σέβας δὲ τοῦτο τῶν νόμων καὶ ἡ τήρησις αὐτῶν εἶναι τὸ πρῶτον ἡμῶν ἀστικὸν καθήκον πρὸς τὴν πατριδα.

Ἄλλ' ὅταν ἐν κράτος εἶναι μέγα καὶ κατέχη πολλὴν ἔκτασιν, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συγκεντρῶνται ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἰς τὸν αὐτὸν τοπον, ὅπως συντάττωσι νόμους ἢ ὅπως δικάζωσιν ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι παρεβίασαν αὐτούς. Τότε λοιπὸν ἐκλέγουσιν ἀριθμὸν τινα ἀνθρώπων, εἰς τοὺς ὁποίους ἔχουσιν ἐμπιστοσύνην καὶ λέγουσι πρὸς αὐτούς· «Πράξετε ἀνθ' ἡμῶν, ὅ,τι ἡμεῖς δὲν συνάμεθα νὰ πρᾶξωμεν ὅλοι ὁμοῦ συγχρόνως. Ἔστε οἱ ἀντιπρόσωποι μας, οἱ βουλευταὶ μας, οἱ δικασταὶ μας.

»Καὶ ὅταν ἡμεῖς θὰ καταγινώμεθα εἰς τὰς ἰδιαιτέρας ἡμῶν ὑποθέσεις, εἰς τὰς ἐργασίας μας, ὑμεῖς ν' ἀσχολῆσθε, οἱ μὲν βουλευταὶ νὰ συντάσσητε καὶ νὰ ψηφίζητε ἐν ὀνόματι ἡμῶν τοὺς ὄφελιμωιάτους νόμους, οἱ δὲ δικασταὶ ν' ἀπονέμητε τὴν δικαιοσύνην καὶ νὰ προστατεύητε ἡμᾶς ἐν ἀνάγκῃ διὰ τῆς δημοσίας δυνάμεως». Τὸ σύνολον δὲ τῶν ἀνθρώπων τούτων, τῶν ἀσχολουμένων διὰ τὰς ὑποθέσεις ὅλων, ὀνομάζεται κυβέρνησις, διοίκησις.

Δὲν ἀρκεῖ νὰ ψηφίζωνται νόμοι· χρειάζονται καὶ ἄνθρωποι, οἱ ἅπιοι νὰ φροντίζωσι περὶ τῆς ἐκτελέσεως καὶ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν, τοιοῦτοι δὲ εἶναι ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ παρ' αὐτοῦ διοριζόμενοι ὑπουργοί.

«Οἱ νόμοι τῆς πατρίδος εἶναι ἱεροὶ καὶ ὁ παραβαίνων αὐτούς εἶναι κακὸς πολίτης».

139. Ἡ φορολογία.

α'.) Οἱ ἄμεσοι φόροι.

Τὰ καυμένα αὐτὰ τὰ ἄνθη ἐξηράνθησαν, Ἰωάννη, ὑπάγε νὰ φέρῃς ὕδωρ νὰ τὰ ποτίσωμεν. Ὁ μικρὸς Ἰωάννης μετέβη καὶ ἐγέμισε τὸ ποτιστήριον ὕδατος.

— Ἀδελφὴ μου Ἐλένη, ἐφώνησεν ὁ Ἰωάννης, εἶναι βαρὺ τὸ ποτιστήριον καὶ δὲν δύναμαι νὰ σηκώσω τοῦτο καὶ νὰ τὸ μεταφέρω ἐκεῖ, ὅπου εἶναι ἡ μήτηρ μας· ἐλθὲ νὰ με βοηθήσῃς, σὲ παρακαλῶ.

Ἡ ἀδελφή του Ἑλένη ἔσπευσε προθύμως νὰ τὸν βοηθήσῃ. Καὶ ἔλαβεν ὁ μὲν Ἰωάννης τὴν μίαν ἄκραν τοῦ ποτιστηρίου, ἡ δὲ Ἑλένη τὴν ἄλλην καὶ τοιουτοτρόπως μετέφερον τὸ ὕδωρ ἄνευ πολλοῦ κόπου εἰς τὸ μέρος τῶν ἀνθέων, τὰ ὁποῖα, ὡς ἕκαστος ἐννοεῖ, ἐποιήθησαν πρὸς μεγάλην εὐχαρίστησιν τῶν παιδιῶν.

— Αὐτὸ ἔχει καλῶς, εἶπεν ἡ μήτηρ. Ἄλλ' εἰπέ μοι, Ἰωάννη, διὰ τί ἐκάλεσας πρὸ ὀλίγου τὴν ἀδελφήν σου;

— Τὴν ἐκάλεσα διὰ νὰ μὲ βοηθήσῃ.

— Λοιπόν, παιδίον μου· ὅλοι οἱ ἄνθρωποι πράττουσιν, ὡς ἔπραξας καὶ σύ. Ὅταν καὶ αὐτοὶ βλέπωσιν, ὅτι δὲν δύνανται νὰ ἐπιτυχῶσι μόνοι εἰς ἓν πρᾶγμα, καλοῦσιν ἐπίσης εἰς βοήθειαν ἄλλους ἀνθρώπους, τοὺς ἀδελφούς των· διότι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἴμεθα ἀδελφοί.

— Παρατήρησον ἐκ τοῦ παραθύρου. Βλέπεις εἰς τὴν ὁδὸν ἄνθρωπον κρατοῦντα εἰς τὰς χεῖρας ἀξίνην καὶ πτυάριον; Αὐτὸς εἶναι ὁδοτηρητής. Εἰπέ μοι εἰς τί ἀσχολεῖται;

— Ἀσχολεῖται νὰ ἐπισκευάζῃ καὶ νὰ τακτοποιῇ τὴν ὁδόν, ν' ἀφαιρῇ ἀπ' αὐτῆς τὰ περιττὰ χρώματα, καὶ νὰ γεμίξῃ τοὺς σχηματιζομένους λάκκους διὰ λίθων καὶ χρώματος, ἵνα δυνάμεθα νὰ περπατῶμεν καλῶς καὶ ἀπροσκόπτως, καὶ χωρὶς νὰ χώνωνται οἱ πόδες ἡμῶν εἰς τοὺς λάκκους.

— Ἀκριβῶς τοῦτο γίνεται· ὁ ὁδοτηρητής ἐργάζεται δι' ἡμᾶς καὶ συγχρόνως δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ αὐτὸς ὁ χωροφύλαξ, ὁ ὁποῖος διέρχεται, δὲν μοῦ λέγεις εἰς τί ἀσχολεῖται;

— Ὡ! γνωρίζω, εἶπεν ὁ Ἰωάννης· οἱ χωροφύλακες ἀσχολοῦνται εἰς τὴν τήρησιν τῆς τάξεως καὶ εἰς τὴν ἀσφάλειαν.

— Οἱ δὲ ἀστυφύλακες;

— Καὶ αὐτοὶ ἀσχολοῦνται εἰς τὴν τήρησιν τῆς τάξεως καὶ τῆς ἡσυχίας τῶν πόλεων καὶ τῶν χωρίων.

— Καὶ οἱ στρατιῶται εἰς τί εἶναι προωρισμένοι;

— Νὰ ὑπερασπίζωνται τὴν πατρίδα ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν.

— Καὶ ὁ γραμματοκομιστὴς τί κάμνει;

— Διανέμει τὰ γράμματά μας.

— Βλέπεις λοιπόν, τέκνον μου, ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀλληλοβοηθοῦνται. Πόσας ὑπηρεσίας δὲν μᾶς προσφέρουσιν ἄρά γε πολλὰ μέλη τῆς κοινωνίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἡμεῖς ἀνήκομεν!

Ἡ ἰσχὺς ἐν τῇ ἐνώσει — Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζεται.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

β'). Οἱ ἄμεσοι φόροι.

Κατὰ τὸν διάλογον τοῦτον ἔκρουσαν τὴν θύραν. Ὁ Ἰωάννης ἔσπευσε νὰ ἀνοίξῃ αὐτὴν καὶ ἴδῃ ποῖος εἶναι· ἐπανῆλθε δὲ φέρον τεμάχιον χάρτου.

— Ἦτον ἀστυφύλαξ, καὶ μοι ἔδωκεν αὐτὸ τὸ τεμάχιον χάρτου νὰ σᾶς δώσω, μοι εἶπε δέ· «Αὐτὸ τὸ χαρτίον εἶναι εἰδοποίησις περὶ πληρωμῆς φόρου· μὴ τὸ χάσῃς· δόςεις τὰς χεῖρας τῆς μητρὸς σου».

Ἡ μήτηρ ἔλαβε τὸ χαρτίον.

— Μῆτερ, ἠρώτησεν ὁ Ἰωάννης, εἶναι τόσον σπουδαῖον αὐτὸ τὸ χαρτίον.

— Εἶσαι ἀκόμη μικρὸς καὶ δὲν δύνασαι νὰ ἐννοήσῃς τί σημαίνει αὐτὸ τὸ χαρτίον.

— ὦ! εἶπεν ἡ Ἑλένη, ἡ ὁποία ἦτο μεγαλυτέρα τοῦ ἀδελφοῦ τῆς κατὰ ἓν ἔτος, ἃς ἀκούσωμεν τί σημαίνει αὐτὸ τὸ χαρτίον, καὶ πιστεύω πολὺ, ὅτι θὰ ἐννοήσωμεν τὴν σημασίαν του.

— Ἔστω. Εἰς τοῦτο πολὺ θὰ σᾶς βοηθήσωσιν ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα εἶπομεν προηγουμένως. Δὲν πρέπει, Ἰωάννη, νὰ πληρωθῶσιν ὁ οὐδοσηρητής, ὁ χωροφύλαξ, ὁ ἀστυφύλαξ, ὁ γραμματσοκομιστής καὶ ἐν γένει ὅλοι, ὅσοι προσφέρουσι τὰς ὑπηρεσίας αὐτῶν εἰς ὅλους ἡμᾶς;

— Δὲν πρέπει νὰ πληρώσωμεν καὶ νὰ θρέψωμεν τοὺς στρατιώτας, οἱ ὁποῖοι ὑπηρετοῦν ἡμᾶς καὶ φυλάττουσι μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς αὐτῶν καὶ εἶναι ἔτοιμοι νὰ χύσωσι τὸ αἷμά των ὑπὲρ τῆς πατρίδος;

— Βεβαίως, εἶπεν ὁ Ἰωάννης, διότι κατὰ τὸ διάστημα, τὸ ὁποῖον αὐτοὶ ἐργάζονται ὑπὲρ τῶν ἄλλων, δὲν δύνανται νὰ ἐργασθῶσιν ὑπὲρ τοῦ ἑαυτοῦ των καὶ διὰ τοῦτο εἶναι πολὺ δίκαιον νὰ ἀλοζιμωθῶσιν.

— Πολὺ καλὰ· διότι ἄλλως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ζήσωσι καὶ νὰ ἐνδυσθῶσιν. Ἄλλ' εἶπέ μοι, ποῖος θὰ πληρώνη αὐτούς;

Ἡ Ἑλένη ἐσκέφθη ὀλίγον, ἔπειτα ἀπεκρίθη:

— Ἐπειδὴ ἐργάζονται δι' ὅλους, ὅλοι πρέπει νὰ πληρώνωσιν αὐτούς.

— Αὐτὸ ἀκριβῶς γίνεται. Λοιπόν, τέκνα μου, ἡ φ ο ρ ο λ ο γ ί α σκοπὸν ἔχει τὴν εἰσπραξίν τῶν ἀναγκαίων χρημάτων, τὰ ὁποῖα χρειάζονται ὅχι μόνον πρὸς πληρωμὴν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐρ-
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

γάζονται δι' όλους ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ πρὸς πληρωμὴν καὶ ἄλλων ἀναγκῶν τῆς Πατρίδος. Αὐτὸ τὸ χαρτίον, τὸ ὁποῖον μοὶ ἔφερες πρὸ ὀλίγου, σημειοῖ τὸ ἀάλογον μέρος τοῦ φόρου, τὸν ὁποῖον ὁ πατήρ μου χρεωστεῖ νὰ πληρώσῃ διὰ τὰ δημόσια ἔξοδα. Πληρώνουσιν ἄλλοι μὲν περισσότερα, ἄλλοι δὲ ὀλιγώτερα· τοῦτο ἔξαρτᾶται ἐκ τῆς περιουσίας καὶ ἐκ τῶν κερδῶν τῆς ἐργασίας αὐτῶν. Ὅσοι κερδίζουσι πολλά, δίδουσι πολλά, ὅσοι ὀλίγα, δίδουσιν ὀλίγα, δηλαδὴ ἡ φορολογία κατανέμεται ἀναλόγως τῆς περιουσίας καὶ τῆς καταστάσεως ἐκάστου.

Ὅνομάζονται δὲ ἄμ ε σ σ ο ι φ ὄ ρ ο ι, ἢ ἄ μ ε σ ο ς φ ο ρ ο λ ο γ ί α, τὰ εἰσπραττόμενα χρήματα κατ' εὐθείαν ἐκ τῶν φορολογουμένων, ἢ τὰ χρήματα, τὰ ὅποια ἕκαστος φορολογούμενος πληρώνει ὁ ἴδιος ἢ εἰς τὸν εἰσπράκτορα ἢ εἰς τὸν ταμίαν.

Τώρα λοιπὸν ἐννοεῖς, Ἰωάννη, ὅτι αὐτὸ τὸ χαρτίον περιέχει τὴν σημείωσιν τοῦ ποσοῦ, τὸ ὁποῖον ὁ πατήρ σου πρέπει νὰ πληρώσῃ πρὸς ἀποζημιώσεις τοῦ ὁδοστάτου, τοῦ χωροφύλακος, τοῦ στρατιώτου, καὶ ὄλων τῶν ὀνομαζομένων δημοσίων ὑαλλήλων, καὶ διὰ τὰς ἄλλας ἀνάγκας τοῦ κράτους.

«*Νόμοις πείθου. — πρόσφερε τῇ πατρίδι.*»

γ'). Οἱ ἔμμεσοι φόροι. — Τὰ εἰσαγωγικὰ τέλη.

Εἶναι ἐπίσης καὶ ἄλλοι φόροι ὀνομαζόμενοι ἔμμεσοι φόροι· ὀνομάσθησαν δὲ ἔμμεσοι φόροι, διότι οἱ δῆμοι καὶ τὸ κράτος εἰσπράττουσιν αὐτοὺς ἐμμέσως, καὶ σχεδὸν χωρὶς νὰ τὸ καταλαμβάνωμεν. Σὺ, παραδείγματος χάριν, Ἰωάννη, ἐπλήρωσας πολλάκις τὸ μέρος σου διὰ τοὺς ἐμμέσους φόρους.

— Ἐγώ! Οὐδέποτε ἔδωκα μίαν πεντάραν.

— Ἐδωκας περισσότερον τῆς πεντάρας, καὶ δίδεις ἀκόμη καὶ εἰ σχεδὸν καθ' ἑκάστην ἡμέραν.

— Πῶς εἶναι δυνατόν; Πρῶτον ἐγὼ δὲν εἶμαι πλούσιος, οὔτε ἰδιοκτήτης, καὶ ὅταν ἀκόμη μοῦ δίδητε μίαν πεντάραν, δὲν τὴν ἐξοδεύω, ἀλλὰ τὴν φυλάττω, καὶ οὐδέποτε ἀγοράζω πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον δὲν μοὶ ἀναγκαιοῖ.

— Ἄλλ' ἐξοδεύεις δι' ἄλλου τρόπου.

— Ναί, εἶπεν ἡ Ἐλένη. Ὅταν τρώγωμεν, ὅταν πίνωμεν, ὅταν ἐνδυνώμεθα, ὅλα αὐτὰ εἶναι ἔξοδα, Ἰωάννη.

— 'Ακριβῶς, 'Ιωάννη, ὅταν τρώγῃς, ὅταν πίνῃς, ὅταν ἀγορά-
ζῃς φορέματα, πληρώνεις τὸν ἔμμεσον φόρον.

— Δὲν ἐννοῶ πῶς γίνεται τοῦτο.

— 'Ιδοὺ πῶς γίνεται. 'Αντὶ νὰ ἔροχηται ὁ εἰσπράκτωρ, νὰ ζητῇ
τὸν φόρον σου, ὁ δῆμος ἢ ἡ κοινότης καὶ τὸ κράτος τὸν εἰσπρά-
τουσιν ἐμμέσως. Ὅταν ὑπάγῃς εἰς τὸ παντοπωλεῖον ν' ἀγοράσῃς
ἑκατὸν δράμια ζάχαρεως, πληρώνεις παραδείγματος χάριν 40 λε-
πτὰ εἰς τὸν παντοπώλην. 'Αλλ' ὁ παντοπώλης αὐτός, ἵνα φέρῃ τὴν
ζάχαριν, ὑπεχρεώθη νὰ πληρώσῃ κάποιον φόρον. Οἱ τελωνειακοὶ
ὑπάλληλοι καὶ οἱ ὑπάλληλοι τοῦ δημοτικοῦ φόρου τῷ εἶπον «Εἰσή-
γαγες ζάχαριν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, χρεωστεῖς νὰ πληρώσῃς τόσα
λεπτὰ κατ' ὀκτῶν.

— Ναι, ἀλλὰ τότε ὁ παντοπώλης εἶνε ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος πληρώ-
νει τὸν φόρον καὶ ὄχι ἐγώ.

— 'Επίσης καὶ σύ, τέκνον μου· διότι ὁ παντοπώλης, ἵνα μὴ ζη-
μιωθῇ ὅ,τι ἐπλήρωσεν εἰς φόρον εἰσαγωγῆς, αὐξάνει τὴν τιμὴν
τοῦ πράγματος, τὸ ὁποῖον πωλεῖ, προσθέτων τὸν φόρον. Ὅθεν ὁ
ποχρεοῦσαι ν' ἀγοράσῃς εἰς μεγαλειτέραν τιμὴν τὴν ζάχαριν, παρ'
ὅσον ἀξίζει, εἰς τὸν παντοπώλην, καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου πλη-
ρώνεις ἐμμέσως τὸν φόρον, περὶ τοῦ ὁποῖου πρόκειται.

— Καὶ σύ, 'Ελένη, ὅταν σοὶ στείλω νὰ ἀγοράσῃς κλωστήν, πα-
νίον, πληρώνεις φόρον δι' αὐτά. Φόρος εἶναι καὶ ἐπὶ ὅλων τῶν
ἄλλων πραγμάτων σχεδὸν τῶν εἰσερχομένων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ,
οἷον: ἐπὶ τῶν μαλλίνων καὶ μεταξωτῶν ὑφασμάτων, ἐπὶ τοῦ σίτου,
ἐπὶ τοῦ τυροῦ, ἐπὶ τοῦ ἐλαίου, ἐπὶ τῆς ξυλείας, ἐπὶ τῶν ἀνθρώκων
καὶ ἄλλων εἰδῶν.

Θεῶρει τὴν εὐτυχίαν τῆς πατρίδος ἰδίαν σου εὐτυχίαν.

δ'). Ἡ ἀπάτη καὶ τὸ λαθρεμπόριον.

— Μάλιστα, τώρα ἐνόησα πολὺ καλά. 'Αλλ' εἶπέ μοι, ἐὰν ὁ
παντοπώλης ἔφερε τὴν ζάχαριν μυστικά τὴν νύκτα, χωρὶς νὰ τὸν
ἰδῇ ὁ τελωνοφύλαξ, δὲν θὰ ἐπλήρωνε φόρον, καὶ τότε θὰ ἠδύνατο
νὰ πωλῇ εὐθηνότερα τὴν ζάχαριν ἢ νὰ κερδίξῃ περισσότερα.

— Ναι, τέκνον μου· ἀλλὰ πῶς πρέπει νὰ ὀνομάσῃ τις τὴν πρά-
ξιν ταύτην; Ὁ παντοπώλης αὐτός δὲν θὰ ὑπέκλεπτε δι' αὐτοῦ τοῦ
τρόπου τὸ γούμα. Διὰ τοῦ ὁποῖου πληρώνονται ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἰ-

ληρετοῦσιν αὐτὸν καὶ ὄλην τὴν κινωvίαν; Δὲν θὰ υπέκλεπτε λόγου χάριν τὸ χρῆμα τοῦ γραμματοκομιστοῦ, ὁ ὁποῖος ἐγχειρίζει τὰς ἐπιστολάς αὐτοῦ; Τὸ χρῆμα τοῦ ὀδοτηρητοῦ, ὁ ὁποῖος συντηρεῖ τὰς ὁδοὺς; Τὸ χρῆμα τοῦ χωροφύλακος καὶ τοῦ ἀστυφύλακος, οἱ ὁποῖοι ἐπαγρυπνοῦσι διὰ τὴν τάξιν καὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτοῦ; Τὸ χρῆμα τοῦ στρατιώτου, ὁ ὁποῖος τὸν φυλάττει καὶ χύνει τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐν ἀνάγκῃ, ὅπως προστατεύσῃ αὐτὸν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος καὶ ἐναντίον τῶν κακοποιῶν ἀνθρώπων; Εἰπέ μοι τώρα πῶς ὀνομάζονται ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ὑπεξαίρουσι τὸ χρῆμα τοῦ ἄλλου;

— Ἀπατεῶνες, κλέπται.

— Κλέπται, εἶπες. Ἐκεῖνοι ὅμως οἱ ὁποῖοι εἰσάγουσι λαθραίως τὰ πράγματα, κλέπτουσι τὸ κράτος, κλέπτουσιν ὅλον τὸν κόσμον. Ἐὰν οὗτοι δὲν πληρώνωσι τὸν φόρον των, τότε πρέπει ἄλλοι νὰ πληρώνωσιν ἀντ' αὐτῶν περισσότερον. Αὐτοὶ οἱ ἀνθρώποι λοιπὸν κλέπτουσιν ὅλον τὸν κόσμον. Καὶ ἐπειδὴ δὲν κλέπτουσιν ἕνα μόνον ἀνθρώπον, ἀλλ' ὅλους, δὲν εἶναι ἄρα γε πολὺ χειρότεροι τῶν κλεπτῶν;

— Τί θὰ ἐγίνετο ὁ δῆμος; Τί θὰ ἐγίνετο τὸ κράτος, ἐὰν ἕκαστος ἕκαμνεν ὡς αὐτοί; Ποῖος θὰ ἐπλήρωνε τοὺς χωροφύλακος καὶ τοὺς στρατιώτας; Ποῖος θὰ ἐπετήρει τὴν τάξιν καὶ τὴν ἡσυχίαν; Ποῖος θὰ ὑπερησπίζετο τοὺς πολίτας καὶ τὴν πατρίδα ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν; Ὅποιον αἰσχος καὶ ὁποῖα κακὴ πίστις!

Εἶναι τὸ ἴδιον, παιδία μου, ὡς ἐὰν εἴχετε συμφωνήσῃ μετὰ ἕκαστον ἄλλων παιδιῶν φίλων σας νὰ καταβάλλῃ ἕκαστον τὴν ἀναλογίαν του, ἵνα συναχθῇ ποσὸν τι, τὸ ὁποῖον θὰ ἐδαπανᾷτο ἢ χάριν μιᾶς παιδικῆς διασκεδάσεως, ἢ χάριν μιᾶς ἐκδρομῆς, καὶ ἐν παιδίον ἠρνεῖτο νὰ πληρώσῃ τὸ μερίδιον αὐτοῦ, ἢ ἐκλεπτε τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα συνελέξατε διὰ τὸν σκοπὸν σας.

Ὁ νόμος τιμωρεῖ αὐστηρῶς τοὺς λαθρεμπόρους, καὶ δικαίως. Εἶναι δὲ ἀδικον καὶ αἰσχρὸν νὰ θέλῃ τις νὰ ὑπηρετῆται παρὰ τῶν ἄλλων, χωρὶς νὰ πληρώνῃ κᾶτι τι πρὸς αὐτοὺς.

«Ὁ ἀπατῶν τὴν πατρίδα εἶνε ἐχθρὸς αὐτῆς.

140. Ἡ ψῆφος καὶ ἡ σπουδαιότης αὐτῆς.

Ἴον. Βουλευτικὰ καὶ ἐκλογαί.

Κατὰ τια Κυριακὴν εἰς τι χωρίον τῆς Ἀττικῆς παρετηρεῖτο ἀσυνήθης κίνησις. Οἱ κάτοικοι εἰσήγοντο εἰς τὸ σχολεῖον καὶ κα-

τόπιν ἐξήρχοντο, διάφοροι δὲ ὄμιλοι ἐσχηματίζοντο ἔξωθεν τῆς πλατείας τοῦ σχολείου καὶ εἰς τὰς ὁδοὺς.

— Διὰ τί ἡ ἔκτακτος αὐτῆ κίνησις ἐῆρώτησεν ὁ Στέφανος τὸν πατέρα του.

— Ἀκολούθησόν με. Πρέπει νὰ ὑπάγω καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος εἰς τὸ σχολεῖον.

ἽΟ Στέφανος καὶ ὁ πατήρ του ἐξῆλθον. Ὅτε δ' ἔφθασαν ἔξωθι τοῦ σχολείου, παρετήρησαν, ὅτι οἱ ἄνθρωποι εἰσῆρχοντο καὶ ἐξήρχοντο ἐξ αὐτοῦ, ὁ εἰς κατόπιν τοῦ ἄλλου. Ἐκ δὲ τοῦ παραθύρου εἶδον, ὅτι οἱ εἰσερχόμενοι ἐλάμβανον παρὰ τινος ἐν σφαιρίδιον, τὸ ὁποῖον ἔρριπτον ἐντὸς δοχείου, τοῦ ὁποίου τὸ ἡμισυ μέρος ἦτο κεχρωματισμένον λευκὸν καὶ εἶχε τὴν λέξιν ναί, τὸ δὲ ἕτερον μέλαν καὶ εἶχε τὴν λέξιν ὄχι.

— Πάτερ, εἶπεν ὁ Στέφανος, δὲν μοι ἐξηγεῖτε τί υβαίνει; Τί εἶναι αὐτὰ τὰ σφαιρίδια καὶ τὰ κιβώτια;

— Πρόκειται, τέκνον μου, περὶ βουλευτικῶν ἐκλογῶν. Ὁ εἰσερχόμενος, ὡς βλέπεις, λαμβάνει παρὰ τινος κυρίου, ὀνομαζομένου κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην σφαιριόδοτο, ἐν σφαιρίδιον, τὸ ὁποῖον ρίπτει ἢ εἰς τὸ ναί ἢ εἰς τὸ ὄχι τοῦ κιβωτίου. Ονομάζεται δὲ τὸ κιβώτιον κάλπῃ. Τώρα ὁ λαμβάνων τὸ σφαιρίδιον, ἐὰν μὲν θέλῃ τὸν ὑποψήφιον βουλευτὴν ὡς βουλευτὴν τῆς ἐπαρχίας του, ὡς ἀντιπρόσωπόν του δηλαδή, ρίπτει εἰς τὸ ναί· ἐὰν ὁμως δὲν τὸν θέλῃ, ρίπτει εἰς τὸ ὄχι.

— Ἐκεῖνοι οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι κἀθηνται περίξ τῆς τραπέζης, ποῖοι εἶναι; Ἐκεῖνοι δὲ οἱ ὁποῖοι εἶναι ὀπισθεν τῶν καλπῶν, τί θέλουσιν ἐκεῖ;

— Οἱ κἀθήμενοι περίξ τῆς τραπέζης εἶναι ἡ καλουμένη ἐφορευτικὴ ἐπιτροπὴ, ἡ ὁποία ἐπιστατεῖ, ὅπως ἡ ἐκλογὴ διεξαγῆται νομίμως· οἱ δὲ ἱστάμενοι ὀπισθεν τῶν καλπῶν εἶναι οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ὑποψηφίων βουλευτῶν, οἱ ὁποῖοι συνηγοροῦσιν ὑπὲρ αὐτῶν. Τὴν ἐσπέραν θ' ἀνοιχθῶσιν αἱ κάλπαι καὶ θὰ μετρηθῶσι τὰ σφαιρίδια, καὶ ὅστις τῶν ὑποψηφίων βουλευτῶν λάβῃ τὰ περισσότερα εἰς τὸ ναί ἐδῶ καὶ εἰς τὰ ἄλλα μέρη τῆς ἐπαρχίας, αὐτὸς θὰ εἶναι ὁ ἐκλεγθεὶς βουλευτὴς.

«*Νὰ προτιμᾶς καὶ νὰ ἐκλέγῃς τὸν ἄριστον*».

2ον. Σημασία τῆς ἐκλογῆς.

Βλέπεις λοιπόν, τέκνον μου, ὅτι ἐν τῇ ἐκλογῇ ταύτῃ πρόκειται

κυρίως περὶ τῶν υποθέσεων ὅλου τοῦ κράτους. Καὶ τῷ ὄντι διότι οἱ ἐκλεγόμενοι ὑπὸ τοῦ ἔθνους βουλευταὶ συντάττουσιν ἐν ὀνόματι αὐτοῦ τοὺς νόμους, σχηματίζουσι τὴν κυβέρνησιν, θέτουσι φόρους, ἐξελέγγουσι καὶ προϋπολογίζουσι τὰς δημοσίας δαπάνας καὶ τὰ ἔσοδα τοῦ κράτους καὶ ἐπὶ τέλους ἀποφασίζουσι τὴν εἰρήνην ἢ τὸν πόλεμον.

Τὴν εἰρήνην ἢ τὸν πόλεμον... Αὐταὶ αἱ λέξεις ἔχουσι τόσην σημασίαν, ὅσην δὲν ἔχουσιν ὅλαι αἱ ἄλλαι. Τώρα βλέπω, ὅτι οἱ βουλευταὶ ἔχουσιν εἰς τὰς χεῖράς των τὰς τύχας τῆς πατρίδος.

— Ναί, τὰς τύχας τῆς πατρίδος, δηλαδή τὰ ἱερώτερα συμφέροντα σοῦ, ἐμοῦ καὶ ὅλων τῶν συμπαλιτῶν ἡμῶν. Ἴδου εἶσαι τώρα πλεόν μέγας, υἱέ μου· ἐντὸς δὲ ὀλίγων ἐτῶν θὰ γίνῃς στρατιότης. Ἀγπλητόν μοι παιδίον, ὅταν συλλογίζωμαι, τί οἱ βουλευταὶ τοῦ ἔθνους ἔχουσιν εἰς τὰς χεῖράς των τὸ μέλλον σοῦ καὶ ὅλης τῆς νεολαίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκεις, συγκινοῦμαι σκεπτόμενος, ὅτι ἐγὼ θὰ ἀποφασίσω περὶ τῆς τύχης ὅλων. Καὶ ἐὰν μὲν ἐκλέξω διὰ τῆς ψήφου μου καλὸν βουλευτήν, θὰ συντελέσω εἰς τὴν εὐτυχίαν τῶν συμπατριωτῶν μου, τῶν φίλων μου, τῆς οἰκογενείας μου, τῆς πατρίδος.

Ἐὰν ὅμως ἐκλέξω κακὸν βουλευτήν, τότε θὰ συμβῇ τὸ ἀντίθετον, Ναί, ἡ ψήφος ἐκάστου πολίτου ἔχει μεγάλην σημασίαν καὶ μεγάλην ἀξίαν· διότι δὲν ἀποβλέπει μόνον εἰς τὸ παρὸν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ μέλλον.

— Ἀλλά, πάτερ μου, μία μόνη ψήφος δὲν ἀξίζει τὸν κόπον, οὐδ' ἔχει σημασίαν τινά. Τί σημαίνει μία ψήφος μετὰ τῶν χιλιάδων ἄλλων ψήφων;

— Παιδίον μου, μία ψήφος, καὶ ἄλλη ψήφος, καὶ μία ἄλλη προσεῖ ἀποτελοῦσι χιλιάδας ψήφων. Ἐὰν ἕκαστος ἐψηφίζεν ἀσυνειδήτως ὑπὸ τὴν πρόφασιν, ὅτι μία ψήφος περισσοτέρα ἢ μία ὀλιγοτέρα εἶνε ἄνευ σημασίας, τί θὰ συνέβαιnen; Ἐκτὸς τούτου, υἱέ μου, μία καὶ μόνη ψήφος ἔχει ἐνίοτε μεγίστην σπουδαιότητα. Ἡ ψήφος αὕτη, καὶ μόνη δύναται νὰ μεταβάλλῃ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς, πράγμα τὸ ὁποῖον συμβαίνει πολλάκις.

Ἐάντε πάντοτε καθῆκον ἔχει ἕκαστος πολίτης νὰ προσέρχηται εἰς τὴν ψηφοφορίαν καὶ νὰ ψηφίζῃ κατὰ τὴν συνείδησίν του, καὶ οὐχὶ νὰ ἀγῆται καὶ νὰ φέρηται ὑπὸ τῶν μὲν ἢ ὑπὸ τῶν δέ· διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲ εἶνε ἐλεύθερος πολίτης, ἀλλὰ δοῦλοι

τῆς θελήσεως τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου.

«Ψήφισε πάντοτε βουλευτὰς τοὺς καλλιτέρους καὶ τιμιωτέρους πολίτας».

Βον. Δημοτικαὶ ἐκκογαί.

Ἐκτὸς τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν ἔχομεν καὶ τὰς δημοτικὰς ἐκλογάς, αἱ ὁποῖαι ἐνεργοῦνται ἀπαράλλακτα ὡς αἱ βουλευτικαί, μετὴν διαφορὰν, ὅτι εἰς τὰς ἐκλογὰς ταύτας ἐκλέγονται διὰ ψηφοδελτίου ὁ δ ἤ μ α ρ χ ο ς, ο ἰ π ά ρ ε δ ρ ο ι καὶ τὸ σ υ μ β ο ῦ λ ι ο ν, ὅπου ἤδη εἶνε Δῆμος, ὅπου δὲ ὑπάρχει κοινότης ἐκλέγεται μόνον τὸ Συμβούλιον καὶ ἔξ αὐτοῦ ὁ πρόεδρος τῆς Κοινότητος.

Εἰς τὰ πρόσωπα ταῦτα οἱ δημόται ἀναθέτουσι τὴν διεύθυνσιν καὶ τὴν διαχείρισιν τῶν ὑποθέσεων τοῦ δήμου ἢ τῆς κοινότητος. Αἱ δημοτικαὶ ἀρχαὶ ἔχουσι κύκλον περιωρισμένον, ἐν ᾧ οἱ βουλευταὶ ἀσχολοῦνται, ὡς εἶδομεν, εἰς τὰ γενικὰ συμφέροντα ὅλου τοῦ κράτους. Ἄλλ' οὐχ ἦττον καὶ οἱ δημοτικοὶ ἀρχόντες πρέπει νὰ ἐκλέγονται μετὰξὺ τῶν τιμιωτάτων καὶ ἱκανωτάτων καὶ μάλιστα φιλοπροόδων πολιτῶν· διότι ἔξ αὐτῶν ἐξαριτῶνται τὰ συμφέροντα τοῦ δήμου ἢ τῆς κοινότητος, ἢ πρόοδος, κί λ ω τισμὸς καὶ διάφορα ἄλλα.

Καὶ ὁ μὲν δήμαρχος ἢ πρόεδρος τῆς κοινότητος ἀντιπροσωπεύει τὸν δήμον ἢ τὴν κοινότητα καὶ ἀσχολεῖται περὶ ὅλων τῶν δημοτικῶν ὑποθέσεων, ὡς εἰσηγητής. Τὸ δὲ δημοτικὸν ἢ κοινοτικὸν συμβούλιον εἶναι οὕτως εἰπεῖν, ἢ βουλή, καὶ ἀσχολεῖται εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τῶν ἐσόδων τοῦ δήμου, τὰ ὁποῖα ἐγκρίνει ἢ ἀπορρίπτει· εἰς τὴν κατασκευὴν ὁδῶν, εἰς τὴν ἀνέγερσιν κτηρίων, εἰς τὴν διοχέτευσιν ὑδάτων κ.τ.λ. Γίνεται συζήτησις ἐπ' αὐτῶν καὶ, ἐὰν ἢ ὑπὸ τοῦ δημάρχου ἢ τοῦ προέδρου γινομένη πρότασις γίνηται δεκτὴ, ἢ ἐκτέλεσις ἀνατίθεται εἰς τὸν δήμαρχον ἢ τὸν πρόεδρον. Ἐὰν ὅμως λάβῃ τὰς ὀλιγωτέρας ψήφους, ἢ πρότασις ἀπορρίπτεται. Ἄλλὰ καὶ ἕκαστος σύμβουλος δύναται νὰ προτείνῃ τι, τὸ ὁποῖον ἢ γίνεται δεκτὸν ἢ ἀπορρίπτεται ὑπὸ τοῦ συμβουλίου.

Ὁ Δήμαρχος ἔχει καὶ ἄλλα καθήκοντα· ὡς, λόγου χάριν, μεριμνᾷ περὶ τῆς ὑγείας τοῦ δήμου, περὶ τῶν σχολείων, καὶ ἐπαγορευεῖ διὰ τῆς ἀσφαλείαν καὶ τὴν ἡσυχίαν τῶν συνδημοτῶν αὐτοῦ, ὥστε νὰ μὴ διαταράσσεται ἡ τάξις ὑπὸ κακοποιῶν ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους καταγγέλλει εἰς τὴν ἀρμὴν δὶαν ἀρχήν. Λοιπὸν, παιδίον μου,

προσοχή καὶ εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν δημοτικῶν ἢ κοινοτικῶν ἡμῶν ἀρχῶν.

«*Νὰ ἐκλέγῃς πάντοτε Δήμαρχον καλὸν καὶ Συμβούλους ἱκανούς*».

135. Ὁ Βασιλεὺς.

Μέχρι τοῦδε ἐδιδάχθημεν τὰ καθήκοντα ἡμῶν καὶ τὰς ὑποχρεώσεις εἰς τὴν οἰκογένειαν, τὴν καινωσίαν καὶ τὴν πατρίδα. Μεταξὺ τῶν καθιζόντων τούτων εἶναι καὶ ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ ἀγάπη ἡμῶν πρὸς τὸν βασιλέα.

Ὁ βασιλεὺς εἶναι ὁ ἀνώτατος ἄρχων τῆς πατρίδος καὶ ἀντιπροσωπεύει τὸ ἔθνικόν μεγαλεῖον. Ὁ βασιλεὺς ἐπικυροῖ τοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους ψηφίζουν οἱ βουλευταί, οἱ ἀντιπροσωπεύοντες τὸ φρόνημα τοῦ λαοῦ.

Ὁ βασιλεὺς διορίζει τοὺς ὑπουργούς, οἱ ὅποιοι ἐν ὀνόματι αὐτοῦ ἐκτελοῦσι τοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους ἡ ἀντιπροσωπεία τοῦ λαοῦ ἐψηφίσειεν. Ὁ βασιλεὺς διορίζει καὶ παύει διὰ τῶν ὑπουργῶν τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ κράτους, τοὺς λεγομένους καὶ δημοσίους λειτουργούς.

Τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως εἶνε ἱερὸν καὶ ἀπαραβίαστον. Ὁ βασιλεὺς εἶναι ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης, κηρύττει τὸν πόλεμον, συνομολογεῖ συνθήκας, συμμαχίας καὶ εἰρήνην, ἀπονέμει παράσημα καὶ προσκαλεῖ τὴν βουλήν εἰς συνεδρίασιν καὶ διαλύει αὐτήν, ὅταν ἐπιβάλλωσι τοῦτο τὰ συμφέροντα τοῦ κράτους.

Ὁ βασιλεὺς λοιπόν, ὡς ἀνώτατος ἄρχων, ἀντιπροσωπεύει τὸ μεγαλεῖον τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ὁ βασιλεὺς ὠδήγησεν, ὅτε ἐπέστη ἡ εὐλογημένη ὥρα, τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν καὶ στόλον καὶ ἀπηλευθήρωσε τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἡπειρον καὶ τὰς Νήσους. Πόσον εὐτυχεῖς εἴμεθα ἡμεῖς ἔχοντες τόσον ἔνδοξον καὶ δαφνοστεφῆ Βασιλέα, τὸν πολυφίλητον Στρατηλάτην μας Κωνσταντῖνον, οἷον ἀναιρεύθησαν καὶ οἱ πατέρες μας.

Ἡ πρὸς αὐτὸν ἀγάπη μας ἔστω θερμοτάτη, ἵνα τὸν καθιστᾶ ἰσχυρὸν πάντοτε καὶ φοβερὸν πρὸς τοὺς ἐχθρούς.

«*Τίμα τὸν Βασιλέα*». «*Υπάκουε εἰς τοὺς ἄρχοντας*».

136. Ἐθνικὸς Ὕμνος.

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψι
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψι
ποῦ μὲ βιά μετράει τὴ γῆ.

Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμέν
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ ἄν πρωτ' ἀνδρειωμένη
χαῖρ', ὦ χαῖρε Ἐλευθεριά!

Ἐκεῖ μέσα κατοικοῦσες
πικραμένη ντροπαλή,
κ' ἓνα στόμα καρτεροῦσες
«ἔλα πάλι» νὰ σοῦ πῆ.

Ἄργειε νᾶρθ' ἐκεῖν' ἡ ἡμέρα
κ' ἦσαν ὅλα σιωπηλά,
γιατὶ τᾶσκιαζ' ἡ φοβέρα
καὶ τὰ πλάκων' ἡ σιλαβιά.

(Σολωμός).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΔΕΚΑΤΟΝ

ΕΘΝΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

137. Ὁ καπετὰν Νικίτας.

α'.) Τὸ χωρίον του.

Εἰς τὴν Λωρίδα μεταξὺ ὑψηλῶν ὄρεων ἐπὶ στενῆς κοιλάδος κεῖται μικρὸν χωρίον, ὀνομαζόμενον Νεοχώριον. Αἱ οἰκίαι εἶναι μικραὶ καὶ χαμηλαί, ἐκτισμέναι εἰς τὴν κατωφέρειαν τοῦ ὄρους, ὅλαι σχεδὸν ἐστραμμέναι πρὸς ἀνατολάς.

Κάτωθι τοῦ χωρίου ρεεῖ εὐμεγέθης ποταμὸς, ἔχων τὴν κοίτην κατωφερῆ, τὰ δὲ δροσερὰ καὶ διανυγῆ ὕδατά του, καταφερόμενα μὲ ὄρμην καὶ προσκρούοντα εἰς τὰς ἐν τῇ κοίτῃ μεγάλας πέτρας, ἀποτελοῦσι βοὴν διαρκῆ καὶ εὐάρεστον.

Εἰς τὸ ὑψηλότατον μέρος τοῦ χωρίου, ἐπὶ μικροῦ χλοεροῦ λόφου, περικυκλούμενου ὑπὸ ὑψηλῶν δένδρων, ὑπάρχει μικρὰ ἐκκλησία, τῆς ὁποίας ὁ θόλος φαίνεται μακρόθεν ὡς στέμμα βασιλικόν.

Τὸ Νεοχώριον ἔχει περὶ τὰς ἑκατὸν οικογενείας· οἱ δὲ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηντροφίαν. Πᾶσα σχεδὸν οἰκογένεια καλλιεργεῖ στρέμματά τινα γῆς, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπολαμβάνει πάντα τὰ ἀναγκαζοῦντα εἰς τὸν καθημερινόν του βίον, καὶ τρέφει πρόβατα ἢ αἴγας.

Κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ἄκρην τοῦ χωρίου ὑπάρχει οἰκία τις, ὅχι

μέν μεγαλυτέρα τῶν ἄλλων οἰκιῶν, διακρινομένη ὅμως ἐξ ὄλων, διότι εἶναι κατάλευκος καὶ ἔχει μικρὸν ξύλινον ἐξώστην με κιγκλίδας πρασίνας, καθὼς πράσινα εἶναι καὶ τὰ παραθυρόφυλλα τῶν τριῶν παραθύρων.

«Φιλοπονία νεότητος, γήρατος ἀνάπαυσις».

6'.) Ἡ οἰκογένειά του.

Ἡ οἰκία αὕτη ἀνήκει εἰς τὸν Καπετὰν Νικήταν, τὸν ὁποῖον ὅλοι οἱ χωρικοὶ ἐπονομάζουσιν Ἕλληνα.

Ὁ Καπετὰν Νικήτας, ὁ Ἕλλην, εἶναι περίπου ἐξήκοντα ἐτῶν με ἀνάστημα μέτριον, ἀλλ' εὐθυτενές, με παρειὰς ροδοκοκκίνας, με μύστακα μακρὸν καὶ κατάλευκον. Συνήθως φορεῖ τὴν φουστανέλλαν, ἐνίοτε ὅμως καὶ μάλιστα κατὰ τὰς βασιλικὰς εορτὰς ἐνδύεται τὴν στρατιωτικὴν στολὴν τοῦ ἐπιλοχίου.

Ὁ Καπετὰν Νικήτας ἔχει πολυμελῆ οἰκογένειαν, υἱοὺς καὶ νύμφας καὶ ἐγγόνους. Ζῶσιν ὅλοι πατριαρχικῶς ἐν τῇ πατρικῇ ἐστία. Ὅλοι ἐργάζονται καὶ ἕκαστος ἔχει τὸ ὠρισμένον ἔργον του, ἔχει καὶ δύο θυγατέρας ὑπανδρευμένας, αἱ ὁποῖαι εἶναι εἰς τὰ πενθερικά καὶ ζῶσι μετ' αὐτῶν με πολλὴν σύμπνοιαν καὶ ἀγάπην.

Ὁ πατὴρ τοῦ Καπετὰν Νικήτα ἦτο ἀγωνιστὴς καὶ παρ' αὐτοῦ ἐγνώριζεν ὅλην τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 21 καὶ εὐχαρίστως διηγεῖται αὐτὴν εἰς τὴν οἰκογένειάν του τὸ ἑσπέρας, δτε κατὰ τὰς μεγάλας νύκτας τοῦ χειμῶνος κάθηνται ὅλοι περὶ τὸ πῦρ τῆς ἐστίας.

Οἱ Νεοχωρῖται διαφέρουσιν ἀπὸ ὅλους τοὺς γείτονάς των εἶναι ἐργατικοί, φιλήσυχοι εὐτυχεῖς καὶ τὴν εὐτυχίαν των ὁμολογοῦσιν ὅλοι, ὅτι χρεωστοῦσιν εἰς τὸν Καπετὰν Νικήταν, τὸν Ἕλληνα.

Μέχρι τοῦ 1855 τὸ Νεοχώριον ἦτο κατεστραμμένον· οἱ ὀλίγοι κάτοικοι αὐτοῦ ἦσαν δυστυχεῖς· οἱ πλεῖστοι ἐπεδίδοντο εἰς τὴν ζωοκλοπὴν, ὅχι δὲ ὀλίγοι ἐξετρόπησαν καὶ εἰς ληστρικὰς πράξεις. Αἱ γαῖαι ἦσαν χέρσοι καὶ ἀκαλλιέργητοι. Ὅλίγοι εἶχον γαίας καὶ μερικοὶ γονεῖς, μὴ δυνάμενοι νὰ διαθρέψωσι τὰ τέκνα των, ἐσκόρπιζον αὐτὰ ἐκ νεαρωτάτης ἡλικίας εἰς τὰς πλησίον πόλεις, διὰ νὰ κερδίωσι τὸν ἄρτον των διὰ τῆς ἐπαιτείας.

Ὁ Καπετὰν Νικήτας ἦτο μακρὰν τῆς πατρίδος του ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Ἀφοῦ περιεπλανήθη ἔτη τινὰ εἰς διάφορα μέρη, μετέθη τέλος εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐξήτησεν ἐργασίαν· ἀλλ' οὐδεμίαν ἐργασίαν εὗρισκε, καὶ ἀποφασισθεὶς ἀπὸ τὸν ἀνεπιτυχῆ ἐξαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Ὁ Νικήτας ἦτο τότε 22 ἐτῶν. Μίαν ἡμέραν ἐσκέφθη ἔχω ἀκόμη ὀλίγας οἰκονομίας· ἐὰν μείνω ἀργός καὶ σώσω αὐτάς, τι θὰ κάμω;

Ἐμειναν ἀρκετὴν ὥραν συλλογισμένους. Ἐπειτα αἴφνης ἠγγέθη ὄρθιος καὶ εἶπε: Θὰ γείνω στρατιώτης. Καὶ εὐθὺς διηυθύνθη εἰς τὸ Φρουραρχεῖον καὶ ἐζήτησε νὰ καταταχθῆ ἑθελοντῆς εἰς τὸν στρατόν.

«Δούλευε νὰ τρῶς καὶ κρύψε νάχης».

γ' .) Ὁ στρατιωτικὸς βίος.

Ὁ Νικήτας ἐνεδύθη τὴν ὠραίαν στρατιωτικὴν στολήν, ἐσήκωσεν ὑψηλὰ τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ εἶπεν ἀπὸ καρδίας.

— Δόξα σοι, Θεέ μου, σὲ εὐχαριστῶ. Δὲν εἶχον ἐργασίαν· ἀλλὰ τώρα εἶμαι ὑπρέτης τῆς πατρίδος. Σὲ παρακαλῶ νὰ μὲ ἐνισχύσης εἰς τὴν ὑψηλὴν αὐτὴν ὑπηρεσίαν μου.

Ὁ Νικήτας διεκρίνετο εἰς τὸν λόχον διὰ τὴν καλὴν του διαγωγὴν. Ποτὲ δὲν ἐτιμωρήθη, οὐδὲ κἂν ἐπεπλήχθη ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρους του.

Ἦτο εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴν θέσιν του, πάντοτε ὁμῶς ἔλεγε καθ' ἑαυτόν:

Καλὰ τώρα εἶμαι στρατιώτης· ὑπηρετῶ τὸν βασιλέα μου καὶ τὴν πατρίδα μου καὶ ἔχω τὸν ἄρτον μου. Ἄλλὰ δὲν θὰ εἶμαι πάντοτε στρατιώτης. Πῶς θὰ ζήσω λοιπὸν ὡς τίμος πολίτης, ὅταν ἀπολυθῶ ἀπὸ τὸν στρατόν; Πρέπει νὰ μάθω κάποιαν τέχνην, κάποιαν ἐργασίαν· μία παροικία λέγει.

«Μάθε τέχνην γιὰ νὰ ζήσης, κ' ἐπιστήμην νὰ πορέψης».

Ὁ Νικήτας δὲν ἐγνώριζε γράμματα. Εἶχεν ὁμῶς ἰσχυρὰν θέλησιν καὶ νοῦν πρακτικὸν καὶ ἀπεφάσισε νὰ μάθῃ. Ἄλλ' ἰδιαιτέροι καὶ ὠρισμένοι πρὸς τοῦτο διδάσκαλοι δὲν ὑπῆρχον. Ἐν τούτοις οἱ φιλότιμοι στρατιῶται ἔχουσι καιρὸν καὶ δύνανται ὄχι μόνον γράμματα νὰ μάθωσιν, ὅσοι τυχὸν εἶναι ἀγράμματοι, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐθνικὴν τῶν ἱστορίαν νὰ διδαχθῶσι καὶ ἕσματα νὰ μάθωσι καὶ πολλὰ ἄλλα ἐθνωφελῆ πράγματα.

Εἰς τὸν λόχον τοῦ Νικήτα ἦσαν στρατιῶται, οἱ ὁποῖοι ἐγνώριζον νὰ ἀναγινώσκωσι καὶ νὰ γράφωσιν. Ὁ Νικήτας τοὺς ἐμακάριζε.

Μίαν ἡμέραν ὁ Νικήτας ἔρχεται πρὸς τὸν συστρατιώτην του Ψηριοποιήθηκε ἀπὸ το Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

τὸν Στρατόν, ἐκβάλλει ἐκ τοῦ κόλπου του μικρὸν Ἀλφαβητάριον καὶ λέγει πρὸς αὐτόν.

Ἄδελφέ Στρατέ, μοῦ κάμνεις τὴν χάριν νὰ μοῦ δείξης τὰ γράμματα;

Ὁ Στρατός ἀπεκρίθη.

Μάλιστα, Νικήτα, διατί ὄχι; μήπως θὰ χάσω τίποτε; Ἐγὼ εἰς εὐλίγας ἡμέρας νὰ σὲ μάθω νὰ ἀναγινώσκης.

Ἄχ! ἀδελφέ, ἂν μοῦ κάμψς αὐτὴν τὴν χάριν, δὲν θὰ τὴν λησμονήσω ποτέ.

Ὁ Νικήτας τόσῃν ὄρεξιν εἶχε νὰ μάθῃ ἀνάγνωσιν, ὥστε πάντοτε εἶχε μαζί τὸ μικρὸν Ἀλφαβητάριόν καί, ὅσάκις εἶχεν εὐκαιρίαν, τὸ ἤνοιγε καὶ ἐμελέτα.

Μετὰ δύο μῆνας ἠδύνατο ἀργὰ ἀργὰ νὰ ἀναγινώσκῃ καὶ τότε πλέον ἢ χαρὰ του ἦτο ἀπερίγραπτος.

Τὸ τρίτον ἔτος, ἀπ' ὅτου κατετάχθη εἰς τὸν στρατόν, ὁ Νικήτας ἔγεινεν ὑποδεκανεὺς καὶ μετὰ τινὰς μῆνας προεβιβάσθη δεκανεὺς διὰ τὴν καλὴν του διαγωγὴν καὶ τὴν πιστὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθήκόντων του.

«*Μανθάνων μὴ κάμνε*». «*Φίλει τὴν ἀλήθειαν*».

δ'.) Αἱ γεωργικαὶ γνώσεις του.

Ἡ αἰμίνηστος βασίλισσα Ἀμαλία εἶχε πλησίον τῶν Ἀθηνῶν λαμπρὸν κτήμα, τὸ ὁποῖον ἀκόμη ἔως τώρα ὀνομάζεται πύργος τῆς Βασιλείσης.

Συνέβη τότε νὰ ζητήσῃ ἡ βασίλισσα ἀπὸ τὸ Φρουραρχεῖον πέντε στρατιώτας ὑπὸ ἓνα καλὸν καὶ ἄξιον δεκανέα, διὰ νὰ μένωσιν εἰς τὸ βασιλικὸν κτήμα πρὸς φύλαξιν. Τὸ Φρουραρχεῖον ἐξέλεξε ὡς κατάλληλον τὸν Νικήταν. Ἔδωκεν εἰς αὐτόν πέντε στρατιώτας καὶ τὸν ἀπέσπασεν εἰς τὸν Πύργον τῆς Βασιλείσης.

Ἐκεῖ ὁ δεκανεὺς Νικήτας ἐγκατεστάθη ὡς φρουραρχος. Εἶχε τὸ δομάτιόν του, εἶχε καλὴν τροφήν καί, τὸ κυριώτατον, ἀρχετὸν καιρόν, διὰ νὰ καταγίνεται εἰς τὴν ἀγαπητὴν του ἀνάγνωσιν. Ἐπρομηθεύθη μίαν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν, τὸ Ἱερὸν Εὐαγγέλιον, μερικὰ θρησκευτικὰ βιβλία καί, ὅσος καιρὸς ἐπερίσσευεν εἰς αὐτόν ἀπὸ τὴν ὑπηρεσίαν, δὲν τὸν ἄφινε νὰ χάνηται, ἀλλ' ἀνεγίνωσκεν.

Μὲ τόσῃν ἀκρίβειαν καὶ αὐστηρότητα ἐξετέλει τὰ καθήκοντά του, ὥστε καὶ αὐτὴ ἡ βασίλισσα ἐξέφρασε τὴν εὐαρέσκειαν αὐτῆς.

Περιφερόμενος ἐπὶ τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ ἐπὶ τὸν Πύργον, ὁ Νική-

τας πρὸς φύλαξιν καὶ ἐπιτήρησιν, παρετήρει μετὰ μεγάλης προσοχῆς τὰς διαφόρους γεωργικὰς ἐργασίας, αἵτινες μὲ μεγάλην τάξιν ἐξετελοῦντο ὑπὸ πολλῶν ἐργατῶν, ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν εἰδήμονος ἐπιστάτου.

Καὶ ἐγίνοντο πολλὰ καὶ ποικίλα ἐργασίαι ἐκεῖ. Ἐδῶ ἔσκαπτον καὶ ἐκαθάριζον τὰς ἀμπέλους, ἐκεῖ ὠργωνον καὶ ἔσπειρον τοὺς ἀγρούς, ἄλλοι ἐκλάδευον καὶ περιεποιῶντο τὰ ἐλαιόδενδρα καὶ ἄλλα ὀπωροφόρα δένδρα· ἄλλοι ἐκαλλιέργουν διάφορα αχανικὰ καὶ ἄλλοι ἐπεριποιῶντο πολύχρσα καὶ εὐώδη ἄνθη.

Εἰς ἰδιαίτερον μέρος ὑπῆρχον παρατεταγμένα κυψέλαι, ἐντὸς τῶν ὁποίων σιγήν μελισσῶν κατέθετον τὸ γλυκύτερον μέλι. Εἰς τοὺς στάβλους ἐτρέφοντο μεγάλα ἀγελάδες, αἵτινες ἔδιδον ἀφθονον γάλα. Αἰεταὶ περιφραγμένοι μὲ ὑψηλοὺς πασσάλους καὶ μὲ καλάμια ἦσαν πλήρεις διαφόρων ὀρνίθων.

Ὁ Νικήτας παρετήρει πάντα ταῦτα μὲ προσοχὴν καὶ περιέργειαν· μίαν δὲ ἡμέραν λέγει πρὸς τοὺς στρατιώτας του.

Παρατηρήσατε, ἐδῶ αὐτὸ τὸ κτῆμα δύναται νὰ μᾶς χρησιμεύσῃ ὡς σχολεῖον, διὰ νὰ μάθωμεν πῶς καλλιεργοῦσι τὴν γῆν καὶ πῶς περιποιῶνται τὰ ζῶα, καὶ ὅταν μὲ καλὸν ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν πατρίδα του ἕκαστος, τότε πόσα πράγματα καλὰ δυναμειθὰ νὰ κάμωμεν! Γνωρίζετε πῶς ἐγὼ ἐννοῶ τὸν καλὸν στρατιώτην, κατὰ τὸν πόλεμον νὰ εἶναι πρῶτος εἰς τὴν φωτιὰν καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης πρῶτος εἰς τὴν ἐργασίαν.

Εὐθύς ὁ Νικήτας ἤρchiσε μὲ περισσοτέραν προσοχὴν νὰ παρακολουθῇ τὰς ἐργασίας. Πρὸς τούτοις συνέδεσε στενωτέρας σχέσεις μετὰ τοῦ ἐπιστάτου καὶ ἠρώτα αὐτὸν πρὶ πολλῶν πραγμάτων· τὰς δὲ παρατηρήσεις, ὅσας ὁ ἴδιος ἔκαμνε, καὶ τὰς πληροφορίας, τὰς ὁποίας ἔδιδεν εἰς αὐτὸν ὁ ἐπίστατης, καθ' ἐκάστην ἑσπέραν ἐσημείωνεν εἰς τὸ σημειωματάριον, τὸ ὁποῖον ἐπὶ τούτῳ ἠγόρασε καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπέγραψεν.

«*Ἐγὼ ὁ Νικήτας Χριστοῦ δεκανεὺς ἔτος 1852.*»

Δύο σχεδὸν ἔτη ἔμεινεν ὁ Νικήτας εἰς τὸν Πύργον τῆς βασιλείσης· ἐγέμισε τὸ σημειωματάριόν του μὲ διαφόρους περιέργους σημειώσεις καὶ τὴν κεφαλὴν του μὲ πολὺ ὠφελίμους γνώσεις.

Ὁ Νικήτας ἔλεγε συχνάκις καθ' ἑαυτόν.

Ὅταν μὲ ἀξιῶσῃ ὁ Θεὸς καὶ ἐπιστρέψω εἰς τὴν πατρίδα μου θὰ κάμω καὶ ἐγὼ τὸν πύργον μου. Δι' ἐμὲ ἡ καλύβη μου θὰ εἶναι πύργος, ὁ γέροντάς μου θὰ εἶναι ὁ πρῶτος ἐπιστάτης μου, ἡ γυναὶκά μου θὰ εἶναι ἡ πρώτη ἐπιστάτις μου.

εις ἓνα πιστὸν καὶ εἰλικρινῆ φίλον του, διὰ νὰ τὰ στείλῃ πρὸς τὸν πατέρα του.

Ἐν Θεσσαλίᾳ ἠγωνίσθη γενναίως καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τόσον διεκρίθη, ὥστε ἐκεῖ εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης ἔλαβε τὸν βαθμὸν τοῦ ἐπιλοχίου.

Τέλος οἱ ἐπαναστάται ἐπέστρεψαν ὀπίσω, ὁ δὲ Νικήτας δὲν ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀλλὰ διημυθύνθη εἰς τὴν πατρίδα του, τὸ Νεοχώριον.

Ἔνδοξότερος ὁ ὑπὲρ Πατρίδος θάνατος».

στ'.) Ἐπάνοδος εἰς τὸ χωρίον του.

Ὁ Νικήτας ἦτο τότε σχεδὸν 26 ἐτῶν.

Οὗτος ἐγνώριζε καλὰ πῶς καλλιεργεῖται ἡ γῆ καὶ δίδει πολλὰ καὶ διάφορα προϊόντα, πῶς πρέπει νὰ περιποιηθῆται τὰ ζῶα· ἐγνώριζεν ὀλίγα γράμματα καὶ εἶχε πολλὴν πείραν τοῦ κόσμου. Πρὸ πάντων εἶχε τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν καρδίαν του, ἀπὸ δὲ τὰς οἰκονομίας του εἶχε περὶ τὰς χιλίας δραχμίας.

Φαντάσθητε τὴν χαρὰν τοῦ γέροντος πατρὸς καὶ τῆς γοαίας μητρὸς του, ὅτε ὑπεδέχθησαν εἰς τὴν καλύβην των τὸν υἱὸν των, τὸν ὁποῖον τόσα ἔτη εἶχον νὰ ἴδωσι. Καὶ ὁποῖον υἱόν; ῥωμαλέον, ἄρτιστον, ἀγαθόν, ἐνάρετον καὶ πάντοτε μὲ τὸ γέλοιον εἰς τὰ χεῖλη.

Ὁ Νικήτας ἔκαμε πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς γονεῖς του.

Ἐπεσκεύασε τὴν πατρικὴν του οἰκίαν μὲ τόσῃν φιλοκαλίαν, ὥς τε οἱ Νεοχωρίται ἴσταντο καὶ ἔβλεπον αὐτήν· ἔπειτα ἠγόρασε μερικὰ στρέμματα γῆς καὶ εὐθὺς ἤρχισε νὰ καλλιεργῇ αὐτὰ μὲ τρόπον, ὁ ὁποῖος ἕως τότε ἦτο ἄγνωστος εἰς τοὺς χωρικοὺς τῆς Δωρῆος. Ἐφύτευεν ἀμπέλους, ἐφύτευσε διάφορα ὀπωροφόρα δένδρα. Ἀπὸ πρωΐας μέχρι ἐσπέρας εὐρίσκετο εἰς τὰ κτήματά του ἐργαζόμενος καὶ ὀδηγῶν τοὺς 3—4 ἐργάτας του νὰ ἐργάζωνται, καθὼς ἠθέλεν αὐτός.

Μόνον τὴν Κυριακὴν ἀνεπαύετο· ἐπήγαινε προῖ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ γειτονικοῦ χωρίου· διότι τὸ Νεοχώριον εἶχεν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἱερέα. Ἐπειτα ἐπεσκεπτετο μερικοὺς συγγενεῖς καὶ κατόπιν ἀνεγίνωσκεν ἓν ἢ δύο κεφάλαια ἐκ τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου καὶ μερικὰ ἄλλα βιβλία.

Μετὰ μεσημβριαν ἐξήρχετο καὶ αὐτός εἰς τὸν χορὸν, τὸν ὁποῖον οἱ νέοι καὶ οἱ γέροι ἐκείνοι κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν εἰς τὴν

πλησίον τοῦ χωρίου πλατεῖαν, συνοδεύοντες αὐτὸν μὲ διάφορα Ἐθνικὰ ἄσματα.

Δὲν παρῆλθεν ἓν ἔτος, καὶ ὁ Νικήτας ἐνυμφεῦθη μίαν σεμνὴν νέαν, διότι ἔλεγε, ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ σωστὸς οἰκοκύριος. Ἡ νεαρὰ συντροφὸς του ἔγεινε σύντροφος τοῦ βίου καὶ ἐφρόντιζε δι' ὅλας τὰς ἀνάγκας τῆς οἰκίας καὶ ἐβοήθει τὸν Νικήταν εἰς τὰς ἐργασίας του, ὅσον ἠδύνατο.

Τὸ τρίτον ἔτος τὰ ἀμπέλια ἔδωσαν τὸ πρῶτον εἰσόδημα, πολλὰ δὲ ἐκ τῶν δένδρων ἀπέφερον ὀπωρικά. Ἀδύνατον εἶναι νὰ περιγράψῃ τις τὴν χαρὰ τοῦ Νικήτα, ὅταν εἶδεν, ὅτι ἐκεῖνα τὰ ξηρὰ κλήματα καὶ τὰ μικρὰ δενδρούλια, τὰ ὁποῖα πρὸ τριῶν ἐτῶν εἶχε φυτεύσῃ μὲ τὰς ἰδίας του χεῖρας, ὑπῆρξαν τόσον εὐγνώμονα διὰ τὰς περιποιήσεις του, ὥστε ἔσπευσαν νὰ δώσωσιν εἰς αὐτὸν τὸν πρῶτον καρπὸν.

Πρὸς τούτοις ὁ Νικήτας εἶχεν ἀγοράσῃ πέντε πρόβατα καὶ ἐν τῶς τριῶν ἐτῶν τὰ πρόβατά του ἔγειναν 22. Ἡ δὲ αὐτὴ τῆς οἰκίας του, εἰς μέρη ἐπὶ τούτῳ χωριστά, ἦτο γεμάτη ἀπὸ ὄρνιθας, χήνας, περιστερὰς κλπ.

Εἰς τὸν ὄρεινὸν ἐκεῖνον τόπον ἄγνωστα ἦσαν ἕως τότε τὰ πλείστα τῶν κοινοτάτων λαχανικῶν. Ὁ Νικήτας ἐκαλλιέργησεν ἓν μέρος τοῦ ἀγροῦ του ἐπίτηδες διὰ λαχανόκηπον καὶ εὗρισεν εἰς αὐτὸν ἀτάτας, κολοκυθάκια, δανκία, μελιτζάνες, κάρδαμα καὶ ὅλα τὰ ἄλλα εἶδη.

Τὸν λαχανόκηπον ἔκαμε πλησίον τοῦ ποταμοῦ, διὰ νὰ δύναται νὰ τὸν ποτίζῃ εὐὸλως.

«Χρόνου φείδου». — *Καιρὸν γνῶθι*».

ζ'.) *Τὰ καλὰ τῆς ἐργασίας.*

Κατ' ἀρχὴς οἱ Νεοχωρῖται κάπως περιέπαιζον τὸν Νικήταν δι' αἰτίας τὰς ἐργασίας του. Ὅταν ὅμως εἶδον, ὅτι οὗτος ἀπέκτησε μὲ τὴν ἐπιμέλειάν του ἓν ἀξιολογώτατον κτήμα, τὸ ὁποῖον ἔδιδεν εἰς αὐτὸν ὅλα, ὅσα ἐχρειάζετο, καὶ πρὸς τούτοις καλὸν εἰσόδημα, εὐθύς ἤρχισαν νὰ ἐκτιμῶσιν αὐτὸν καὶ νὰ τὸν μιμῶνται. Ὁ δὲ Νικήτας ὄχι μόνον δὲν ἐφθόνηε τοὺς συμπατριώτας του, ἀλλὰ προθύμως ἐβοήθει αὐτοὺς εἰς ὅ,τι ἠδύνατο, ἔδιδεν εἰς αὐτοὺς σπόρον καὶ μικρὰ φυτὰ ἐκ τοῦ φυτωρίου του καὶ τοὺς ἐδίδασκε τὸν τρόπον τῆς καλλιέργειας.

Ἡ πρῶτος τὸν Νικήταν ἐπόνησε τὸν συμπατριωτῶν του καθ' ἐπιφοίτησεν ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

κάστην ἐγένετο μεγαλυτέρα, ὅλοι τὸν συνεβουλεύοντο καὶ τὸν ὠνόμαζον πλέον Καπετὰν Νικήταν.

Μίαν φορὰν λέγει πρὸς τοὺς Νεοχωρίτας.

Ἀκούσατε, πατριῶται, εἶναι ἐντροπὴ καὶ ἁμαρτία νὰ ἔχωμεν αὐτὴν ἐδῶ τὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ τοὺς πατέρας μας καὶ νὰ μὴ ἔχωμεν ἕνα ἱερέα νὰ ἱερουργῇ, νὰ ἀκούωμεν τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὰ χρυσὰ λόγια τῆς Ἐκκλησίας.

Τέλος ἀνεγνώρισαν ὅτι ἔχει δίκαιον ὁ Καπετὰν Νικήτας, ἀλλὰ ἐπιροφασίσθησαν, ὅτι τὸ χωρίον των εἶναι μικρὸν καὶ δὲν δύναται νὰ διατηρῇ ἱερέα.

Ὁ Νικήτας εἶπε πάλιν.

Ἀκούσατε, πατριῶται, εἴμεθα 50—60 οἰκογένειαι, ἀπὸ 50 λεπτά ἂν δίδῃ ἐκάστη οἰκογένεια τὸν μῆνα, δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἕνα ἱερέα, ὁ ὁποῖος νὰ συμμαζεύῃ καὶ τὰ παιδιὰ μας καὶ νὰ τὰ διδάσκη γραμματα. Ἐγὼ ὑπόσχομαι νὰ εὖρω καλὸν καὶ ἄξιον ἱερέα, ἐὰν σεῖς μοὶ ὑποσχεθῆτε τὰ ἐξῆς δύο.

αὐ) Νὰ δίδῃ πᾶσα οἰκογένεια ἀπὸ 50 λεπτά τὸν μῆνα.

β') Νὰ δώσωμεν ἀπὸ τὰς κοινοτικὰς γαίας τρία στρέμματα εἰς τὸν ἱερέα, διὰ νὰ καλλιερῇ αὐτά, ἐν ὅσῳ θὰ εἶναι ἱερεὺς εἰς τὸ χωρίον μας. Ὅ,τι ἄλλο χρειάζεται, ὑπόσχομαι νὰ τὸ ἀποτελειώω ἐγώ.

Ὅλοι ὑπεσχέθησαν νὰ δίδωσιν ἀπὸ 50 λεπτά τὸν μῆνα καὶ νὰ παραχωρήσωσι τρία στρέμματα εἰς τὸν ἱερέα.

Ἀμέσως ὁ Καπετὰν Νικήτας ἤρchiσε νὰ ἐπισκευάσῃ τὴν παλαιὰν βυζαντινὴν ἐκκλησίαν τοῦ χωρίου δι' ἰδίας δαπάνης. Ἐπειτα ἔκαμε μίαν περιοδείαν εἰς τὴν Ἀμφισσαν, εἰς τὸ Λιδωρικιον, εἰς τὸ Γαλαξιδιον καὶ συνέλεξε μερικὰς συνδρομάς. Δι' αὐτῶν ἤρchiσε νὰ κτίσῃ πλησίον τῆς ἐκκλησίας ἐν δωμάτιον διὰ τὸν ἱερέα καὶ ἐν εὐρυχωρότερον διὰ σχολεῖον. Οἱ πολῖται ὅμως τότε ἐφιλοτιμήθησαν καὶ εἰργάσθησαν προσωπικῶς καὶ ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν τὰ πάντα ἦσαν ἔτοιμα.

Τέλος ὁ Καπετὰν Νικήτας ἔγραψεν πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Φωκίδος, ὁ ὁποῖος ἦτο φίλος του, καὶ οὗτος ἔστειλε πρὸς τοὺς Νεοχωρίτας ἱερέα λόγιον καὶ φιλόπατριν καὶ οὕτω τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1861 οἱ Νεοχωρίται ἀπέκτησαν καὶ ἱερέα καὶ διδάσκαλον διὰ τὰ παιδιὰ αὐτῶν.

Τὸ νέον τοῦτο κατόρθωμα τοῦ Καπετὰν Νικήτα κατέστησεν αὐτὸν περισσότερον ἀγαπητὸν εἰς τοὺς συμπολίτας του.

«Ὁ ἄριστος πατριῶτα καὶ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ὁ καπετὰν Νικήτας».

η.) Ἐκτέμῃσις καὶ ὑπόληψις.

Ἡ φιλοπονία τοῦ Καπετάν Νικήτα, ἡ τακτικὴ του ζωὴ, ἡ φιλοπατρία του, ἡ ἀρετὴ του, ἐκίνησαν ὅλους τοὺς Νεοχωρίτας εἰς φιλοτιμίαν.

Οὕτως ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν τὸ πρότερον ξηρὸν χωριὸν μετεβλήθη εἰς θαλαρδὸν κῆπον· ἡ πτωχεία καὶ ἡ δυστυχία ἐξωρίσθη ὑπὸ τῆς φιλοπονίας. Τὰ ἐγκλήματα ἐλησμονήθησαν πλέον, τὰ παιδιά ἐμάνθανον γράμματα καὶ ἀνετρέφοντο μὲ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ τὴν ἀγάπην τῆς Ἐκκλησίας, τῆς τιμῆς καὶ τῆς δικαιοσύνης. Κατὰ πάσαν Κυριακὴν ἡ ἐκκλησία ἦτο γεμάτη ἀπὸ τοὺς εὐσεβεῖς κατοίκους, οἱ παῖδες ἔψαλλον διάφορα τροπάρια, ὁ ἱερεὺς ἠρομήνευεν ἀπλᾶ τὸ Ἱερὸν Εὐαγγέλιον, μετὰ μεσημβρίαν δὲ ὅλοι συνήρχοντο εἰς τὸν χορὸν καὶ διεσκέδαζον χορεύοντες· ἄλλοι διεσκέδαζον ῥίπτοντες τὸ λιθάρι ἢ καταγινόμενοι εἰς ἄλλας ἀσκήσεις.

Ὁ Καπετάν Νικήτας ἦτο εὐτυχής, ὄχι διότι αὐτὸς ἔζη εὐτυχής, ἀλλὰ διότι ἔγεινεν αἴτιος τῆς ἀπαλλαγῆς ἡ πατρὸς του ἀπὸ τῆς δυστυχίας καὶ ἀθλιότητος, τῆς γείνη εὐτυχῆς καὶ ζηλευτῆς, ἔχουσα ἀγαθοὺς καὶ χρησίμους πολίτας.

Ὁ Καπετάν Νικήτας ἀπέκτησε τέκνα, ἔδωκεν εἰς αὐτὰ χριστιανικὴν ἀνατροφὴν καὶ τὰ ἐδίδαξε νὰ ἀγαπῶσι τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐργασίαν. Ἐνύμφευσεν τοὺς δύο υἱοὺς καὶ δύο θυγατέρας, καὶ ἔζη εὐτυχῆς ἀγαπώμενος καὶ τιμώμενος ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του.

Εἰς τὴν μικρὰν οἰκίαν του ἐν δωμάτιον χρησιμεύει ὡς προσκνηνητήριον. Εἰς τὸν ἀνατολικὸν τοῖχον αὐτοῦ ἔχει τὰς ἀγίας εἰκόνας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας καὶ τοῦ ἀγίου Νικολάου, ἔμπροσθεν δὲ αὐτῶν καίει πάντοτε τὸ κανδήλιον. Εἰς τὸν ἀπέναντι τοῖχον κρέμανται δύο τουφέκια, ἐν ἑξῆς καὶ δύο πιστόλια, κάτωθεν δὲ αὐτῶν ἐπὶ μακρᾶς τραπέζης στηρίζεται μικρὰ βιβλιοθήκη, περιέχουσα 20—25 βιβλία καὶ τὸ χειρόγραφον σημειωματάριον του.

Πρὸ πέντε ἐτῶν ὁ Καπετάν Νικήτας εἶχε φέρῃ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας μίαν τεχνίτριαν διὰ νὰ διδάξῃ τὰς νέμφας καὶ τὰς δύο ἀνυπάνδρους ἀκόμη θυγατέρας του νὰ ὑφαίνωσι καλὰ μάλλινα ὑφάσματα καὶ τάπητας καὶ διεκέρυξεν εἰς ὅλον τὸ Νεοχώριον, ὅτι πάσα γυνὴ καὶ πᾶσα κόρη δύναται ἐλευθέρως νὰ ἔρχηται εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ νὰ μαθάνῃ αὐτὴν τὴν τελειοτέρον ὑφαντικὴν.

Καὶ τώρα πλεῖστοι γυναῖκες ὑφαίνουν ἐκεῖ ἐξαιρέτα μάλλινα ὑφάσματα, τὰ ὁποῖα ἔρχονται ἔμποροι ἀπὸ τὴν Ἄμφισσαν καὶ ἀπὸ τὸ Γαλαξίδιον καὶ ἀγοράζουν.

Ὁ Καπετὰν Νικήτας ἐγένετο εὐεργέτης τῆς πατρίδος του.

«Μ' ἀρετὴν καὶ ἐργασίαν, κερδίζεις δόξαν κ' εὐτυχίαν.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΩΔΕΚΑΤΟΝ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Πολλὰ καλὰ καὶ ὠφέλιμα ἐμάθομεν ἐν τῷ βιβλίῳ μας καὶ πολλοὺς καὶ μεγάλους ἐγνωρίσαμεν ἄνδρας καὶ τῆς Ἀρχαίας καὶ τῆς Νέας Ἑλλάδος. Οἱ μὲν πρῶτοι κατώρθωσαν νὰ μεγαλύνωσι τὴν πατρίδα εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε μέχρι σήμερον αὕτη κινεῖ τὸν θαυμασμὸν τοῦ κόσμου. Οἱ δὲ δεῦτεροι ἀναστήσαντες τὴν Πατρίδα ἐκ τῆς ἀτίμου δουλείας τῶν Τούρκων καὶ μεγάλας θυσίας ὑποστάσαντες, παρέδωκαν αὐτὴν εἰς ἡμᾶς ἐλευθέραν.

Ἄλλὰ καὶ οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ διαφνοστεφροῦς Βασιλέως μας Κωνσταντίνου ἀνεφάνησαν ἄξιοι ἐκείνων καὶ κατὰ τοὺς δύο μας θριαμβευτικοὺς πολέμους, κατὰ τῶν Τούρκων τὸ πρῶτον καὶ κατὰ τῶν Βουλγάρων κατόπιν. Οὗτοι κατήγαγον τόσας νίκας ἐνδόξους καὶ τόσους θριάμβους περιλάμπρους, ὥστε δικαίως ἐκίνησαν τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν ἐκπληξιν πάντων.

Ἄλλ' ὅσοι σπουδαιότεροι ὑπῆρξαν οἱ πρόγονοι ἡμῶν, τόσῳ μεγαλυτέρας ὑποχρεώσεις ἔχετε σήμερον ὑμεῖς, οἱ ἐκ τούτων καταγόμενοι Ἑλληνοπαῖδες. Διότι ὀφείλητε ὄχι μόνον ἐλευθερίαν νὰ διατηρήσητε τὴν Πατρίδα, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀνιψώσητε αὐτήν, ὥστε νὰ ἐξισωθῇ πρὸς τὰ ἄλλα πεπολιτισμένα κράτη τῆς Εὐρώπης. Δια νὰ ἐπιτύχητε τοῦτο, δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ μελετᾶτε τὴν ἱστορίαν τῆς Πατρίδος μας, ἀλλὰ πρέπει τὰς εὐγενεῖς πράξεις τῶν μεγάλων αὐτῆς ἀνδρῶν νὰ μιμηθῆτε ἐν τῷ βίῳ σας, δηλαδὴ τὴν φιλοπονίαν, τὴν γενναιοσύνην, τὴν φιλοπατρίαν, τὴν φιλοτιμίαν καὶ μάλιστα τὸν ἐνθουσιασμὸν ὑπὲρ τῆς Πατρίδος.

Ἄν λοιπὸν ὁ ἀγνὸς πατριωτισμὸς θερμαίνῃ τὰς καρδίας σας καὶ ἂν ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ καλὸν καὶ τὴν ἠθικὴν κανονίξῃ τὰς πράξεις σας, ἐξάπαντος ἡ Πατρίς θὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ ἀρχαῖόν της μεγαλεῖον. Τοῦτο πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ ἔχητε ὑπ' ὄψιν καὶ ὑπὲρ τούτου ἕκαστος νὰ ἀγωνίζεται, ἐν ὅσῳ ζῆ καὶ ὑπάρχῃ.

Τ Ε Λ Ο Σ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ

1) Οίζογένεια	Σελ.	3
2) Οΐζησις	»	23
3) Ένδύματα	»	36
4) Έγιεινή	»	41
5) Σχολεῖον	»	49
6) Κοινωνία	»	64
7) Άρχαία μνημεῖα	»	88
8) Άγροτικὸς βίος	»	109
9) Πατρις	»	122
10) Καθήκοντα πρὸς τὸ Κράτος	»	137
11) Έθνικὰ διηγήματα	»	148
12) Συμπεράσματα	»	160

0020561332
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

